RHETORICA GRAMMATICA DIALECTICA

ARITHMETICA MUSICA

A SHORT Introduction of Grammar, generally to be vsed:

Compiled and set forth for the bringing vp of all those that intend to attaine the knowledge of the Latine tongue.

LONDON
Printed by *Iohn Norton*,
Printer to the Kings most
excellent Maiestie in
Latine, Greeke,
and Hebrue.
1607

ASTRONOMIA. GEOMETRIA

Studium Grammatices omnibus esse necessarium.

Grammatices labor est paruus, sed fructus in illa est
Non paruus, parua hæc discito parue puer.
Nemo est tam doctus qui non cognouerit ista:
Cur pudeat pueros, ista labore sequi?

IAMES by the Grace of GOD King of England, Scotland, France, and Ireland, defender of the Faith, &c. To all and singular Schoolemaisters and Teachers of Grammar within this our realme of England and other Dominions Greeting. Whereas our late Auncestour of famous memorie, King Henrie the eight, among sundrie and manifolde his great and waightie affaires, appertaining to his Regall authoritie and office, did not forget ne neglect, the good and vertuous education of the tender youth of this sayd Realme, but hauing a feruent zeale, both towards the godly bringing vp of the sayd youth, and also a speciall regarde that they might attaine the rudiments of the Latine tongue, with more facilitie then aforetime; And for auoiding of diuersitie and tediousnesse in teaching, did cause one vniforme Grammar to be set forth, commanding all Schoolemaisters & Teachers, within this sayd Realme, to teach, vse, and exercise the same: Wee now setting before our eyes this godly act and example of this our famous Auncestour in this behalfe, the same also not vnconfirmed by his Royall Progenie our late deere Brother and Sisters King Edward, Queene Marie, and Queene Elizabeth: and also considering that by the learned youth of this sayd realme infinite and singular commodities tend towards the common wealth of the same, haue thought good, by our speciall authoritie to approue and ratifie that worthie act of our sayd famous Aun-

ceſtour concerning the premiſſes. Willing therefore and ſtraightly charging and commanding all and ſingular Schoolemaiſters, to whome the charge and teaching of Grammar within this our Realme and Dominions doth appertaine, not to teach youth and Schollers with any other Grammar, than with this Engliſh Introduction hereafter enſuing, and the Latine Grammar annexed to the ſame, being of the printing only of our wel beloued ſubiect *Iohn Norton* & his deputies ſpecially appointed by vs vnto that office; vpon paine of our indignation, and as you will anſwere to the contrarie. And endeuouring your ſelues towards the fruitful bringing vp of your ſchollers in good litterature & vertuous conditions, you ſhall deſerue of Almighty God condigne reward, and of vs worthy commendations for the ſame.

God ſaue the King.

To the Reader.

TO exhort euerie man to the learning of Grammar, that intendeth to attaine to the vnderstending of the tongues (wherein is contayned a great treasure of wisedome and knowledge) it would seeme much vaine and little needefull: forsomuch that it is knowne, that nothing can surely bee ended, whose beginning is eyther feeble or faultie, and no building bee perfect, when as the foundation and groundworke is ready to fall, and vnable to vpholde the burthen of the frame. Wherefore it were better for the thing it selfe, and more profitable to the learner, to vnderstand how he may best come to that, which he ought most necessarily to haue, and to learne the gainest way of obtayning that which must bee his best and certaintest guide, both of reading and speaking, than to fall in doubt of the goodnesse and necessity thereof. Which I doubt whether hee shall more lament that he lacketh, or esteeme that he hath it: and whether hee shall oftener stumble in trifles, and be deceiued in light matters, when hee hath it not, or iudge truely and faithfully of diuers waighty thinges when he hath it. The which hath seemed to many very hard to compasse aforetime, because that they, who professed this Art of teaching Grammar, did teach diuers Grammars, and not one: and if by chaunce they taught one Grammar, yet they did it diuersly, and so could not doe it all best, because there is but one bestnesse, not onely in euery thing, but also in manner of euery thing.

As for the diuersitie of Grammars, it is well and

profitably taken away by the Kings Maiesties wisedome, who foreseeing the inconuenience, and fauorably prouiding the remedie, caused one kind of Grammar by sundry learned men to be diligently drawne, and to be set out, onely euery where to bee taught, for the vse of learners, and for the hurt in chaunging of Schoolemasters.

The varietie of teaching is diuers yet, and alwayes will bee, for that euery Schoolemaister liketh that he knoweth, and seeth not the vse of that hee knoweth not, and therefore iudgeth that the most sufficient way, which hee seeth to be the readiest meane, and perfectest kinde to bring a learner to haue a through knowledge therein.

Wherefore it is not amisse, if one seeing by triall an easier and readier way, than the common sorte of teachers doo, would say what he hath prooued, and for the commoditie allowed, that other not knowing the same, might by experience prooue the like, and then by proofe reasonably iudge the like, not hereby excluding the better way when it is found, but in the meane season forbidding the worse.

The first and chiefest point is, that the diligent Maister make not the Scholler hast too much, but that hee in continuance and diligence of teaching make him to rehearse so, that vntill he hath perfectly that good which is behinde, hee suffer him not to goe forwarde. For this posting hast ouerthroweth and hurteth a great sort of wittes, and casteth them into amazednesse, when they know not how they shall either goe forwarde or backewarde, but sticketh fast as one plunged, that cannot tell what to doe, or which way to turne him: and then the Maister thinketh the Scholler to be a dullard, and the Scholler

thinketh

thinketh the thing vneasie, and too hard for his wittes: and the one hath an euill opinion in the other, when oftentimes it is in neither, but in ẏ kind of teaching. Wherfore the best and chiefest point throughly to be kept, is, that the Scholler haue in minde so perfectly that that he hath learned, and vnderstand it so, that not onely it bée not a stoppe for him, but also a light and a helpe vnto the residue that followeth. This shall be the Maisters ease, and the childes encouraging, when the one shal sée his labour take good effect, and thereby in teaching the lesse tormented: and the other shall thinke the thing easier, and so with more gladnesse ready to goe about the same.

In going forward, let him haue of euery declination of Nounes, and coniugation of Verbes, so many seuerall examples as they passe them, that it may séeme to the Scholemaister no worde in the Latine tongue to be so hard for that part, that the Scholler shall not be able praisably to enter into the forming thereof. And surely the multitude of examples, if the easiest and commonest be taken first, and so come to the stranger and harder, must néedes bring this profit withall, that the Scholler shall best vnderstand, and soonest conceiue the reason of the rules, and best be acquainted with the fashion of the tongue. Wherein it is profitable, not onely that he can orderly decline his Noune and his Verbe, but euery way, forwarde, backeward, by cases, by persons: that neyther case of Noune, ne person of Verbe can be required, that he cannot without stoppe or studie tell. And vnto this time I count not the Scholler perfect, nor ready to goe any further, till hée hath this alreadie learned.

This when he can perfectly doo, and hath learned

-story part, not by rote but by reason, and is cunninger in the understanding of the thing, than in rehearsing of the wordes, (which is not past a quarter of a yeares diligence, or very little more to a painefull and diligent man, if the Scholler haue a meane wit, then let him passe to the Concordes, to knowe the agreement of partes among themselues, with like way and diligence as is afore described.

Wherein plaine and sundry examples, and continuall rehearsall of thinges learned, and specially the declining of a Verbe, and turning him into all fashions, shall make the great and heauie labour so easie and so pleasant for the framing of sentences, that it will be rather a delight vnto them that they be able to doe wel, than paine in searching of an vnused and vnacquainted thing.

When these Concordes bee well knowne vnto them, an easie and a pleasaunt payne, if the foregroundes be well and throughly beaten in, let them not continue in learning of their rules orderly as they lie in their Syntaxe, but rather learne some pretty booke, wherein is contayned not onely the eloquence of the tongue, but also a good plaine lesson of honestie and godlinesse, and thereof take some little sentence as it lyeth, and learne to make the same first out of English into Latine, not seeing the booke, or construing it thereupon. And if there fall any necessary rule of the Syntaxe to be knowne, then to learne it, as the occasion of the sentence giueth cause that day. Which sentence once made well, and as nigh as may be with the wordes of the booke, then to take the booke and construe it, and so shall he be lesse troubled with the parsing of it, and easiliest carrie his lesson in minde.

And although it was sayd afore, that the Scholler should learne but a little at once, it is not ment, that when the Maister hath heard him a while, he should let him alone, for that were more negligence for both parties: but I would all their time they be at schoole, they should neuer be idle, but alwayes occupied in a continuall rehearsing and looking backe againe to those thinges they had learned, and be more bound to kéepe well their olde, than to take foorth any new.

Thus if the Maister occupie them, hée shall sée a little lesson take a great deale of time: and diligently inquiring and examining of the partes and the rules, not to bée done so quickly and spéedily as it might be thought to be: within a while, by this vse the Scholler shall bée brought to a good kinde of readinesse of making, to the which if there bée adioyned some vse of speaking, (which must necessarily bée had) he shall be brought past the wearisome bitternesse of his learning.

A great helpe to further this readinesse of making and speaking shall bée, if the Maister giue him an English booke, and cause him ordinarily to turne euery day some parte into Latine. This exercise cannot bée done without his rules, and therefore doth establish them and ground them surely in his minde for readinesse, and maketh him more able to speake suddenly whensoeuer any present occasion is offered for the same. And it doth helpe his learning more a great deale, to turne out of English into Latine, than contrarie.

Furthermore, we sée many can vnderstand Latine, that cannot speake it, and when they reade the Latine word in the booke, can tell you the English

there-

thereof at any time: but when they haue laid away their bookes, they cannot contrariwise tell you for the English the Latine againe, whensoeuer you will aske them. And therefore this exercise helpeth this sore well, and maketh those wordes which hee vnderstandeth, to be readiest by vse vnto him, and so perfecteth him in the tongue handsomlie.

These preceptes well kept, will bring a man cleane past the vse of this Grammar booke, and make him as readie as his booke, and so meete to further thinges: whereof it were out of season to giue preceptes here. And therefore this may be for this purpose inough, which to good Schoolemaisters and skilfull are not so needefull: to other meaner and lesse practised it may be not onely worth the labour of reading, but also of the vsing.

The

The Latine letters are thus written.

Small. { a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ s t v u x y z &.
a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ s t v u x y z &.

Capitals. A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Letters are deuided into Vowels and Consonantes.

A Vowell is a letter, which maketh a full and perfect ſounde of himſelfe: and there are fiue in number, namely, *a, e, i, o, u*: whereunto is added the Greeke vowell, *Y*.

A Conſonant is a letter which muſt needes be ſounded with a vowell: as *B* with *E*. And all the letters except the vowels are Conſonantes.

A Syllable is the pronouncing of one letter or moe, with one breath: as Aue.

A Diphthong, is the ſound of two vowels in one Syllable, and of them there be foure in number, namely, æ, œ, au, eu, Whereunto is added ei. as *Æneas, cœna, audio, euge, hei.*

In ſteede of *æ* and *œ*, we commonly doe pronounce *E*.

The Greeke letters are thus written.

α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ φ χ ψ ω.

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω.

Omine Pater cœli ac terræ effector, qui liberaliter tribuis sapientiam omnibus eam cum fiducia abs te petentibus, exorna ingenij mei bonitatem, quam cum cæteris naturæ viribus mihi infudisti, lumine diuinæ gratiæ tuæ, vt non modò quæ ad cognoscendum te & Seruatorem nostrum Dominum Iesum valent intelligam, sed etiam tota mente & voluntate persequar, & indies benignitate tua, tum doctrina tum pietate proficiam vt qui efficis omnia in omnibus, in me resplendere dona tua facias, ad gloriam sempiternam immortalis Maiestatis tuæ, Amen.

A PRAYER.

Almightie Lord and mercifull Father, maker of Heauen and Earth, which of thy free liberality giuest wisdome aboundantlie to al that with faith and full assuraunce aske it of thee, beautify by the light of thy heauenlie grace the towardnesse of my witte, the which with all powers of nature thou hast powred into me, that I may not onely vnderstand those things, which may effectually bring me to the knowledge of thee, and of our Sauiour the Lorde Jesus, but also with my whole heart and will constantlie followe the same, and receiue dailie increase through thy bountifull goodnesse towards me, aswell in good life, as doctrine, so that thou, which workest all thinges in all creatures, maiest make thy gratious benefites shine in me, to the endlesse glory and honour of thine immortall Maiestie. So be it.

AN INTRODVCTION OF THE eight parts of Latine Speech.

In Speech be these eight parts following.

Noune, Pronoune, Verbe, Participle,	declined.	Aduerbe, Coniunctio, Preposition, Interiectio,	vndeclined.

Of a Noune.

A Noune is the name of a thing that may be seene, felt, heard or vnderstood: As the name of my hand in Latine is Manus: the name of an house is domus: the name of goodnesse is Bonitas.

Of Nounes some be Substantiues and some be Adiectiues.

A Noune Substantiue is that standeth by himselfe, but requireth not another word to bee ioyned with him to shew his signification: as Homo *a man*. And it is declined with one Article: as Hic Magister, *a Maister*: Or else with two at the most: as Hic & hæc Parens, *a Father or Mother*.

A Noune Adiectiue is that cannot stand by himselfe, but requireth to be ioyned with another word in speech or signification: as Bonus, *Good*. Pulcher, *Faire*. And it is declined either with three Terminations: as Bonus, bona, bonum: or else with three Articles: as Hic, hæc, & hoc fœlix, *Happie*. Hic & hæc Leuis, & hoc Leue, *Light*.

A

A Noune Substantiue either is proper to the thing that it betokeneth, as Eduardus, is my proper name: or else is common to moe as Homo is a common name to all men.

Numbers of Nounes.

IN Nounes be two Numbers, the singular, and the plurall. The singular Number speaketh but of one: as Lapis *a Stone*. The Plurall Number speaketh of moe than one: as Lapides, *Stones*.

Cases of Nounes.

NOunes be declined with sixe cases, Singularly, and Plurally, the Nominatiue, the Genitiue, the Datiue, the Accusatiue, the Vocatiue, and the Ablatiue.

The Nominatiue case commeth before the Verbe, and answereth to this question, Who or what: as Magister docet, *The Maister teacheth*.

The Genitiue case is known by this token Of, and answereth to this question, Whose or whereof: as Doctrina Magistri, T*he learning of the maister*.

The Datiue case is known by this token To, and answereth to this question, To whom or to what: as Do librum Magistro, *I giue a booke to the Maister*.

The Accusatiue case followeth the Verbe and answereth to this question, Whom or what; as Amo Magistrum I *loue the Maister*.

The Vocatiue case is known by calling or speaking to: as O Magister, *O Maister*.

The Ablatiue case is cōmonly ioined with prepositions seruing to the ablatiue case: as De magistro, *Of the maister*: Coram magistro, *Before the maister*. Also In, with, through, for, from, by, and then, after the cōparatiue degrée, be signes of the ablatiue case

Articles

Articles.

Articles are borowed of the Pronoune, and be thus declined:

	Singulariter.		Pluraliter.
	Nomina. hic, hæc, hoc.		*Nomin. hi, hæ hæc.*
	Genitiuo huius.		*Gen. horũ, harũ horum.*
	Datiuo huic.		*Datiuo his.*
	Accu. hunc, hãc, hoc.		*Accu, hos, has hæc.*
	Vocatiuo caret.		*Vocatiuo caret.*
	Ablat. hoc, hac, hoc.		*Ablatiuo his.*

Genders of Nounes.

Genders of Nounes be seuen: the masculine, the Feminine, the Neuter, the common of two, the common of thrée, the Doubtful and the Epicene.

The Masculine Gender is declined with this Article Hic; as Hic Vir, *A Man.*

The Feminine Gender is declined with this Article Hæc: as Hæc mulier, *A Woman.*

The Neuter Gender is declined with this Article Hoc: as Hoc saxum, *A stone.*

The Common of two is declined with Hic, and Hæc: as Hic & hæc Parens, *a father or mother.*

The Common of thrée is declined with Hic, hæc and hoc: as Hic hæc & hoc Fœlix, *Happy.*

The doubtful gender is declined with Hic or hæc: as Hic vel hæc dies *a Day.*

The Epicene gender is declined with one article, and vnder that one article both kinds be signified: as Hic passer, *a Sparrow*: Hæc aquila, *an Eagle*, both he and shee.

The declensions of Nounes.

There be fiue declensions of Nounes.

The first is, when the Genitiue and the Datiue case singular end in æ diphthong, the accusatiue

in

in am, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in a. The nominatiue plural in æ diphthong, the Genitiue in arum, the datiue in is, the Accusatiue in as, the vocatiue like the nominatiue, the Ablatiue in is: as in example.

Singulariter.
Nominat. hæc musa.
Geni. huius musæ.
Datiuo huic musæ.
Accu. hanc musā.
Vocatiuo ô musa.
Ablat. ab hac musa.

Pluraliter.
Nominat. hæ musæ.
Geni. harū musarū.
Datiuo his musis.
Accu. has musas.
Vocatiuo ô musæ.
Ablat. ab his musis.

Note that Filia, and Nata, do make the Datiue and the Ablatiue plurall in is or in abus. Also Dea, mula, equa, liberta, make the datiue and the ablatiue plurall in abus onely.

The second is when ẏ Genitiue case singular endeth in i, the Datiue in o, the Accusatiue in um, the vocatiue for the most part like the Nominatiue, the Ablatiue in o. The Nominatiue plurall in i, the Genitiue in orum, the Datiue in is, the Accusatiue in os, the vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in is: as in example.

Singulariter.
Nomi. hic magister.
Gen. huius magistri.
Dat. huic magistro.
Acc. hūc magistrū.
Vocat. ô magister.
Ab. ab hoc magistro.

Pluraliter.
Nomin. hi magistri.
Ge. horū magistrorū.
Dati. his magistris.
Accu. hos magistros.
Vocatiuo ô magistri.
Ab. ab his magistris.

Here is to be noted, that when the Nominatiue endeth in us, the vocatiue shall end in e: as Nominatiuo hic Dominus, vocatiuo ô Domine: Except Deus that maketh ô Deus.

When the Nominatiue endeth in ius, if it be a proper name of a man, the Vocatiue shall end in i: as

Nomi-

Nominatiuo hic Georgius. Vocatiuo ô Georgi.

Hereunto is [illegible] Filius, that maketh ô fili.

Also these [illegible] following, make their vocatiue in e, as in us [illegible] A[illegible]us, lucus, vulgus, populus, chorus, fluuius.

Note also, that all Nounes of the Neuter gender, of what declension soeuer they be, haue the Nominatiue, the Accusatiue, and the Vocatiue like in both numbers, and in the plurall number they ende all in a: as in example.

Singulariter.		Pluraliter.	
Nomin.	hoc regnum.	Nomin.	hæc regna.
Geniti.	huius regni.	Ge.	horum regnoru.
Datiuo	huic regno.	Datiuo	his regnis.
Accus.	hoc regnum.	Accus.	hæc regna.
Vocati.	ô regnum.	Vocatiuo	ô regna.
Abl.	ab hoc regno.	Abl.	à his regnis.

Except Ambo and Duo, which make the Neuter gender in o, and be thus declined.

Pluraliter.	
Nominatiuo	Ambo, ambæ, ambo.
Genitiuo	Amborum, ambarum, amborum.
Datiuo	Ambobus, ambabus, ambobus.
Accusatiuo	Ambos, ambas, ambo.
Vocatiuo	Ambo, ambæ, ambo.
Ab.	Ambobus, ambabus, ambobus.

likewise Duo

III. The third is, when the Genitiue case singular endeth in is, the Datiue in i, the Accusatiue most commonlie in em, and sometime in im, and somtime in both: the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in e, sometime in i, and sometime both in e, and i. The nominatiue case plurall in es, the Genitiue sometime in um, and sometime in ium, the Datiue in bus, the Accusatiue in es, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in bus as in example.

Hic Pater. Hic Pecus. Hic lepus. Hæc uirtus. Hæc nubes.

Note.

Hic vulber Ambo. Hoc caput. Hoc animal. Hoc cubile. Hoc Diadem. Hoc Malum. Hoc Verbum

Hic Gradus. Hic Pecus. Hæc cornu.

Pa.

Hic Pater. Hic Panis. Hic lepus. Hæc virtus. Hæc nubes.

Singulariter.	Pluraliter.
Nomin. hic lapis.	Nomin. hi lapides.
Gen. huius lapidis.	Gen. harum lapidum.
Dat. huic lapidi.	Datiuo his lapidibus.
Acc. hunc lapidem.	Accusat. hos lapides.
Vocatiuo ô lapis.	Vocatiuo ô lapides.
Abl. ab hoc lapide.	Abl. ab his lapidibus.

Hic vel hæc Bubo. Hoc caput. Hoc animal. Hoc cubile. Hoc calcar.

Singulariter.	Pluraliter.
No. hic & hæc parēs	No. hi & hæ parētes.
Ge. huius parentis.	G. horū & harū parētum
Dat. huic parenti.	D. his parētibus.
A. hūc & hāc parētē	A. hos & has parētes
Vo. ô parens.	Vocat. ô parentes.
A. ab hoc & hac parēte.	Ab. ab his parentibus

IIII.

The fourth is, when the Genitiue case singular endeth in us, the Datiue in ui, the Accusatiue in um, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in u. The Nominatiue plurall in us, the Genitiue in uum, the Datiue in ibus, the Accusatiue in us, The Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in ibus, as in example.

Hic Gradus. Hæc Porticus. Hoc cornu.

Singulariter.	Pluraliter.
Nomin. hæc manus.	Nominat. hæ manus.
Geni. huius manus.	Ge. harum manuum.
Datiuo huic manui.	Datiuo his manibus.
Accu. hanc manum.	Accusat. has manus.
Vocatiuo ô manus.	Vocatiuo ô manus.
Ablat. ab hac manu.	Abl. ab his manibus.

V.

The fift is when the Genitiue and the Datiue case singular doe end in ei the Accusatiue in em, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in e. The Nominatiue plurall in es, the Genitiue in erum, the Datiue in ebus, the Accusatiue in es, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in ebus. as in example.

Note that all Nounes of the fift Declension be of

the feminine gender, except meridies, and dies.

Singulariter.	Pluraliter.	
Nomi. hic meridies.	Nomin. hi meridies.	Haec res.
Ge. huius meridiei.	G. horũ meridierum.	
Dat. huic meridiei.	Dat. his meridiebus.	Haec facies.
Ac. hunc meridiem.	Acus. hos meridies.	
Vocatiuo ô meridies	Vocatiuo ô meridies.	Haec acies.
Abl. ab hoc meridie.	A. ab his meridiebus.	

The Declining of Adiectiues.

A Noune Adiectiue of three Terminations is thus declined.

Singulariter.	Pluraliter.	
No. bonus, bona, bonũ	No. boni, bonæ, bona	Niger, a, um
Ge. boni, bonæ, boni.	G. bonorum, bonarũ	Tardus, a, um
Dat. bono, bonæ, bono,	Dat. bonis. (bonorũ,	Satur, a, um.
Ac. bonũ, bonã, bonũ.	A. bonos, bonas, bona	
Vo. bone, bona, bonum	Vo boni, bonæ, bona.	
Abl. bono, bona, bono.	Ablatiuo bonis.	

There are beside these, certaine Nounes Adiectiues of another maner of declining, which make the Genitiue case singular in ius, and the Datiue in i, which be these that follow, with their compoundes. An exceptiõ.

Singulariter.	Pluraliter.
No. vnus, vna, vnum	Nom. vni, vnæ, vna.
Genitiuo vnius.	G. vnorum, vnarum
Datiuo vni.	Dat. vnis. (vnorũ,
Ac. vnũ, vnã, vnum.	Ac. vnos, vnas, vna.
Voc. vne, vna, vnum.	Voc. vni, vnæ, vna.
Ablat. vno, vna, vno.	Ablatiuo vnis.

Note that Vnus, a, um, hath not the plurall number, but when it is ioyned to a word that lacketh the singular number: as Vnæ literæ, Vna mœnia. Note.

In like manner be declined totus, solus, and also nullus, alius, alter, vter, and neuter, seuing that these the last rehearsed, lacke the Vocatiue case. Nounes adiectiues lacking the vocatiue case.

A noune Adiectiue of three articles is thus declined.

 Singula-

Ingens. Solers. Capax. Vetus.

Singulariter.	Pluraliter.
Nomin. hic hac & hoc fœlix.	*Nomi. hi & hæ fœlices & hæc fœlicia.*
Geni. huius fœlicis.	*Gen. horum, harum, & horum fœlicium.*
Datiuo huic fœlici.	*Datiuo his fœlicibus.*
Accu. hunc & hanc fœlicē, & hoc fœlix.	*Acc. hos & has fœlices, & hæc fœlicia.*
Vocatiuo ô fœlix.	*Vo. ô fœlices, & ô fœlicia.*
A. ab hoc hac & hoc fœlice, vel fœlici.	*Abl. ab his fœlicibus.*

Leuis, & leue. Celer, celeris & celere. Melior, & Melius.

Singulariter.	Pluraliter.
No. hic & hæc tristis & hoc triste.	*Nom. hi & hæ tristes & hæc tristia.*
Genit. huius tristis.	*Ge. horum, harum, & horum tristium.*
Datiuo huic tristi.	*Datiuo his tristibus.*
Accus. hunc & hanc tristem, & hoc triste.	*Ac. hos & has tristes, & hæc tristia.*
Vo. ô tristis, & ô triste	*V. ô tristes, & ô tristia.*
Ablat. ab hoc hac & hoc tristi.	*Abla. ab his tristibus.*

Comparisons of Nounes.

ADiectiues whose significations may increase, or be diminished, may forme Comparison.

Three degrees of comparison. There be three degrees of Comparison. The Positiue, the Comparatiue, and the Superlatiue.

The Positiue. The Positiue betokeneth the thing absolutely without excesse: as Durus, *Hard.*

The Comparatiue. The Comparatiue somewhat exceedeth his Positiue in signification: as Durior, *Harder.* And it is formed of the first case of his positiue that endeth in i, by putting therto or and us: as of Duri, hic & hæc durior, & hoc durius: of Tristi, hic & hæc tristior, & hoc tristius: of Dulci, hic & hæc dulcior, & hoc dulcius.

The Superlatiue. The Superlatiue exceedeth his Positiue in the highest

highest degrée: as Durissimus, *Hardest*. And it is formed of the first case of the Positiue that endeth in i, by putting therto s. and simus. as of Duri, durissimus; of Tristi, tristissimus: of Dulci, dulcissimus. *Latine.*

From these generall rules are excepted these that follow. Bonus, melior, optimus. Malus, peior, pessimus. Magnus, maior, maximus. Paruus, minor, minimus. Multus plurimus, multa plurima, multum, plus, plurimum. *Exception.*

And if the Positiue end in er, the Superlatiue is formed of the Nominatiue case, by putting to rimus: as Pulcher pulcherrimus. *Aser. Teter. Ater.*

Also these Nounes ending in lis, make the Superlatiue by changing lis into limus: as Humilis humillimus, similis simillimus, facilis facillimus, gracilis gracillimus, agilis agillimus, docilis docillimus.

All other Nounes ending in lis, doe follow the generall rule afore going: as Vtilis vtilissimus.

Also if a vowell come before us, it is compared by Magis and Maximè: as Pius, magis pius, maximè pius. Assiduus, magis assiduus, maximè assiduus. *Igneus. Impius. Arduus. Strenuus.*

Of the Pronoune.

A Pronoune is a part of speach, much like to a Noune, which is used in shewing or rehearsing.

There bee fifteene Pronounes, Ego, tu, sui ille, ipse, iste, hic, is, meus tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras: whereof foure haue the Vocatiue case: as Tu, meus, noster, and nostras, and all other lacke the vocatiue case. *There be fifteene Pronounes.*

To these may be added their compounds, Egomet,

tute, idem, and also Qui, quæ, quod.

Pronounes. Primitiues Demonstratiuæ. These eight Pronounes, Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, and is, be Primitiues, so called, for because they be not deriued of others. And they be also called Demonstratiues, because they shew a thing not spoken of before.

Relatiues. And these sixe, Hic, ille, iste, is, idem, and qui, be Relatiues, because they rehearse a thing that was spoken of before.

Deriuatiues. These seuen, Meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras, be Deriuatiues, for they be deriued of their Primitiues, Mei, tui, sui, nostri, and vestri.

Fiue thinges belonging to a Pronoune. There belongeth to a Pronoune these fiue things: Number, Case and Gender, as are in a Noune: Declension and Person, as here followeth.

The Declensions of Pronounes.

There be foure declensions of Pronounes.

The first declension. These three, Ego, tu, sui, be of the first declension, and be thus declined.

Singulariter		Pluraliter	
	Nominatiuo Ego.		*Nominatiuo nos.*
	Genitiuo mei.		*Ge. nostrũ, vel nostri.*
	Datiuo mihi.		*Datiuo nobis.*
	Accusatiuo me.		*Accusatiuo nos.*
	Vocatiuo caret.		*Vocatiuo caret.*
	Ablatiuo à me.		*Ablatiuo à nobis.*

Singulariter		Pluraliter	
	Nominatiuo Tu.		*Nominatiuo vos.*
	Genitiuo tui.		*Ge. vestrum vel vestri.*
	Datiuo tibi.		*Datiuo vobis.*
	Accusatiuo te.		*Accusatiuo vos.*
	Vocatiuo ô tu.		*Vocatiuo ô vos.*
	Ablatiuo à te.		*Ablatiuo á vobis.*

Singulariter and Pluraliter		
	Nomin. caret.	*Accusatiuo se.*
	Genitiuo sui.	*Vocat. caret.*
	Datiuo sibi.	*Ablatiuo à se.*

These

These sixe, Ille, ipse, iste, hic, is, and qui, be of the second declension, and be thus declined. *The second declension.*

Singulariter.	Pluraliter.
Nom. iste, ista, istud.	*Nomi. isti, istæ, ista.*
Genitiuo istius.	*Ge. istorũ, istarum, istorum.*
Datiuo isti.	*Dat. istis.*
Ac. istum, istã, istud.	*Accu. istos, istas, ista.*
Vocatiuo caret.	*Vocatiuo caret.*
Ablat. isto, ista, isto.	*Ablatiuo istis.*

Ille, is declined like Iste, and also Ipse, sauing that the Neuter Gender in the Nominatiue case, and in the Accusatiue case singular, maketh Ipsum.

Nominatiuo hic, hæc, hoc. Genitiuo huius, Datiuo huic. as afore in the Noune.

Singulariter.	Pluraliter.
Nomin. is, ea, id.	*Nominatiuo ij, eæ, ea.*
Genitiuo eius.	*Ge. eorũ, earum, eorum.*
Datiuo ei.	*Datiuo ijs, vel eis.*
Acc. eum, eam, id.	*Accus. eos, eas, ea.*
Vocatiuo caret.	*Vocatiuo caret.*
Ablatiuo eo, ea, eo	*Ablatiuo ijs, vel eis.*

Singulariter.	Pluraliter.
Nom. qui, quæ, quod	*Nom. qui, quæ, quæ.*
Genitiuo cuius.	*G. quorũ, quarũ, quorũ.*
Datiuo cui.	*Dat. quibus vel queis*
Ac. quẽ, quam, quod	*Acc. quos, quas, quæ.*
Vocat. caret.	*Vocatiuo caret.*
A. quo. qua, quo vel qui.	*Ab. quibus, vel queis.*

Likewise Quis and Quid bee declined, whether they be Interrogatiues, or Indefinits. Also Quisquis is thus declined. *The compound of Quis.*

Nom. { *Quisquis.* / *Quicquid* } *Ac. Quicquid. Abl.* { *Quoquo.* / *Quaqua* } { *Quoquo.* }

Where note, that Quid is allwayes a substantiue of the Neuter gender. *Note.*

These fiue, Meus, tuus, suus, noster, and vester, are of

of the third Declension, and bee declined as Nounes Adiectiues of three terminations in this wise.

The third declension.

Singulariter. No. meus, mea, meū. Geni. mei, meæ, mei. Dat. meo, meæ, meo. Ac. meū, meā, meum. Voc. mi, mea, meum. Abl. meo, mea, meo.

Pluraliter. No. mei, meæ, mea. Ge. meorū, mearum, meorū. Dat. meis. Ac. meos, meas, mea. Voc. mei, meæ, mea. Ablatiuo meis.

So is Noster declined, and Tuus, suus, vester, sauing that these three last, doe lacke the vocatiue case.

The fourth declension.

Nostras, vestras, and this Noune Cuias, be of the fourth declension, and be thus declined.

Singulariter. Nom. hic & hæc nostras, & hoc nostrate. Gen. huius nostratis. Datiuo huic nostrati. A. hūc & hāc nostratem, & hoc nostrate. Vocat. ô nostras, & ô nostrate. A. ab hoc, hac, & hoc nostrate, vel nostrati.

Pluraliter. Nom. hi & hæ nostrates, & hæc nostratia. Ge. horum, harum & horum nostratium. Dati. his nostratibus. Ac. hos & has nostrates, & hæc nostratia. Voca. o nostrates, & ô nostratia. Ab. ab his nostratibus.

Note.

Here is to be noted, that Nostras, Vestras, and this Noune Cuias, be called Gentiles, because they properly betoken pertaining to Countries or Nations, to sectes or factions.

A Pronoune hath three Persons.

Persons three.

The first person speaketh of himselfe: as Ego, I: Nos, Wee.

The second person is spoken to: as Tu, Thou: vos, Yee. And of this person is also euery Vocatiue case.

The third person is spoken of: as Ille, Hee: Illi, They. And therefore all other pronounes, all Nounes and Participles be of the third person.

Of a Verbe.

A Verbe is a part of Speach, declined with mode and tense, and betokeneth doing, as Amo I loue: or suffering, as Amor, I am loued: or being, as Sum, I am. *A Verbe.*

Of Verbes, such as haue persons, bee called Personals: as Ego amo, Tu amas. And such as haue no persons, be called Impersonalles: as Tædet, It irketh. Oportet, It behoueth.

Of Verbes Personalles there be fiue kinds: Actiue, Passiue, Neuter, Deponent, and Commune. *Verbes Personalles.*

A Verbe Actiue endeth in o, and betokeneth to doe: as Amo, I loue: and by putting to r, it may be a Passiue: as Amor. *Actiue.*

A Verbe Passiue endeth in or, and betokeneth to suffer: as Amor, I am loued: and by putting away r, it may be an Actiue: as Amo. *Passiue.*

A Verbe Neuter endeth in o, or m, and cannot take r, to make him a Passiue: as Curro, I runne. Sum, I am. And it is englished sometime Actiuely: as Curro, I runne. And sometime Passiuely: as Aegroto, I am sicke. *Neuter.*

A Verbe Deponent endeth in r, like a passiue: and yet in signification is but either Actiue: as Loquor verbũ, I speak a word: or Neuter as Glorior I boast. *Deponent.*

A Verbe Commune endeth in r, and in signification is both Actiue and Passiue: as Osculor te, I kisse thee. Osculor à te, I am kissed of thee. *Commune.*

MOODES.

There be sixe Moodes: the Indicatiue, the Imperatiue, the Optatiue, the Potential, the Subiunctiue, and the Infinitiue. *Moodes sixe.*

The

Indicatiue. The Indicatiue mode sheweth a reason true or false: as Ego Amo, *I loue*: Or else asketh a question: as Amas tu? *Doest thou loue?*

Imperatiue. The Imperatiue biddeth or commaundeth: as Ama, *Loue thou.*

Optatiue. The Optatiue wisheth or desireth, with these signes, *Would God, I pray God*, or *God grant*: as Vtinam amen, *I pray God I loue*, and hath euermore an Aduerbe of wishing ioyned with him.

Potentiall. The Potentiall mode is knowne by these signes, *May, can, might, would, should*, or *ought*: as Amem, *I may* or *can loue*: without an aduerbe ioined with him.

Subiunctiue. The Subiunctiue mode hath euermore some coniunction ioyned with him: as Cùm amarem, *When I loued.* And it is called the Subiunctiue mode, because it dependeth of an other Verbe in the same sentence, either going before, or comming after: as Cùm amarem eram miser, *When I loued I was a wretch.*

Infinitiue. The Infinitiue signifieth to doe, to suffer, or to be, and hath neither number nor person, nor Nominatiue case before him, and is commonly known by this signe *To*: as Amare, *To loue.* Also when two Verbes come togither, without any Nominatiue case betweene them, the latter shalbe the Infinitiue mode: as Cupio discere, *I desire to learne.*

GERVNDES.

Gerundes three. Di, do, dum. There be moreouer belonging to the Infinitiue mode of Verbs, certain voyces called Gerunds, ending in Di, do, and dum: which haue both actiue and passiue signification, as Amandi, *Of louing*, or *of being loued*, Amando, *In louing*, or *in being loued*, Amandum, *To loue*, or *to be loued.*

SVPINES.

There

There be also pertayning unto Verbes two Supines: the one ending in um, which is called the first Supine, because it hath the signification of the Verbe actiue: as Eo amatum, *I goe to loue.* And the other in u, which is called the latter Supine, because it hath for the most part the signification passiue: as Difficilis amatu, Hard to be loued.

Supines two. Vm, u.

TENSES.

Tenses fiue.

There bée fiue Tenses or Times: the Present tense, the Preterimperfect tense, the Preterperfect, the Preterpluperfect, and the Future tense.

Present tense. The Present tense speaketh of the time that now is: as Amo, *I loue.*

Preterimperfect. The Preterimperfect tense speaketh of the time not perfectly past: as Amabam, *I loued or did loue.*

Preterperfect. The Preterperfect tense speaketh of the time perfectly past, with this signe *Haue*: as Amaui, *I haue loued.*

Preterpluperfect. The Preterpluperfect tense speaketh of the time more than perfectly past with this signe *Had*: as Amaueram, *I had loued.*

Future. The Future tense speaketh of the time to come, with this signe *Shall* or *will*: as Amabo, *I shall* or *will loue.*

PERSONS.

Persons three.

There be also in Verbes thrée Persons in both numbers: as Singulariter, Ego amo, *I loue*: Tu amas, *Thou louest*: Ille amat, *He loueth.* Pluraliter. Nos amamus, *We loue*: Vos amatis, *Ye loue*: Illi amant. *They loue.*

CONIVGATIONS.

Coniugations foure.

Verbes haue foure Coniugations, which bee knowne after this maner.

1. The first Coniugation hath ā long before Re and Ris: as Amāre, amaris.

The

2. The second coniugation hath ē long before Re and Ris: as Docēre, docēris.

3. The third Coniugation hath ĕ short before Re and Ris: as Legĕre, legĕris.

4. The fourth Coniugation hate ī long before Re and Ris: as Audīre, audīris.

Verbes in O, of the foure Coniugations be declined after these examples.

AMo, amas, amaui, amare: amandi amando, amandum: Amatum, amatu: amans, amaturus, To loue.

Doceo, doces, docui, docere: Docendi, docendo, docendum: Doctum, doctu: Docens, docturus. To teach.

Lego, legis, legi, legere: Legendi, legendo, legendum: Lectum, lectu: Legens, lecturus. To reade.

Audio, audis, audiui, audire: Audiendi, audiendo, audiendum: Auditum, auditu: Audiens, auditurus. To heare.

Indicatiue moode Present tense singular.

I loue, Thou louest, he loueth. We loue, Ye loue, They loue.

Singular.	Pluraliter.
AMo, amas, amat.	Amamus, amatis, amant.
Doceo, doces, docet	Docemus, docetis, docent
Lego, legis, legit.	Legimus, legitis, legunt.
Audio, audis, audit.	Audimus, auditis, audiunt

Preterimperfect tense sing.

Amabam, Docebam, Legebam, Audiebam — bas, bat. Plura. bamus, batis, bant. I loued or did loue.

I haue loued.

Preterperfect tense singular.
Amaui, Docui, Legi, Audiui, } isti, it. Plur. imus, istis, erunt vel ere.

I had loued.

Preterpluperfect tense singular.
Amaueram, Docueram, Legeram, Audiueram, } ras, rat. Pluralit. ramus, ratis, rant.

I shall or will loue.

Future tense singular.
Amabo, Docebo, } bis, bit. Pluralit. bimus, bitis, bunt.
Legam, Audiam, } es, et. Pluraliter. emus, etis, ent.

Imperatiue moode.

	Loue thou,	Loue he, or let him loue.	Loue we, or let vs loue.	Loue yee.	Loue they, or let them loue.
Present tẽse singular.	Ama, amet, Amato. amato.		Plu. amemus.	amate, ament, amatote. amanto.	
	Doce, doceat, Doceto. doceto.		Pl. doceamus.	docete, doceant docetote. docento.	
	Lege, legat, Legito. legito.		Plu. legamus.	legite, legant, legitote. legunto.	
	Audi, audiat, Audito. audito.		Plu. audiamus.	audite, audiant, auditote. audiunto.	

Optatiue moode.

God grant I loue hereafter.

Present tense singular. Vtinam.
Amem, ames, amet. Pl. vti. amemus, ametis, ament,
Doceam, Legam, Audiam. } as, at. Plur. vtinam amus, atis, ant.

Would God I loued or did loue.

Preterimperfect tense sing. vtinam.
Amarem, Docerem, Legerem, Audirem, } res, ret. Plu. vtin. remus, reris, rent.

Preter-

Preterperfect tense sing. Vtinam.	Amauerim, Docuerim, Legerim, Audiuerim,	I pray God I haue loued.	ris, rit, Plur. vtin. rimus, ritis, rint.
Preterpluperfect tedse sing Vtinam.	Amauissem, Docuissem, Legissem, Audiuissem,	Would God I had loued.	ses, set. Plur, vti, semus, setis, sent.
Future sense singular Vtinam	Amauero, Docuero, Legero, Audiuero,	God grant I shall or will loue hereafter.	ris, rit, Plura. vtin. rimus, ritis, rint.

Potentiall moode.

I may or can loue.

Present tense singular.	Amem, ames, amet. Plu. amemus, ametis, ament. Doceam, Legam, Audiam,		as, at. Pluraliter. amus, atis, ant.
Preterimperfect tense singulaa.	Amarem, Docerem, Legerem, Audirem,	I might, would, should, ought, or could loue.	res, ret. Pluralit. remus, retis, rent.
Preterperfect tense singular.	Amauerim, Docuerim, Legerim, Audiuerim,	I might, wold, shuld, or ought to haue loued	ris, rit. Pluralit. rimus, ritis, rint.
Preterpluperfect tense singular.	Amauissem, Docuissem, Legissem, Audiuissem	I might would should, or ought to had loued	ses, set. Pluraliter. semus, setis, sent.

Future

Future tense singular. Amauero, Docuero, Legero, Audiuero, — ris, rit. Pluraliter. rimus, ritis, rint. I may or can loue hereafter.

Subiunctiue moode.

When I loue.

Present tēse sing. Cùm Amem, ames, amet. Pl. cùm amemus, ametis, ent.
Doceam, Legam, Audiam, — as, at, Pluraliter, amus, atis, ant.

When I loued or did loue.

Preterimperfect tense sing. Cùm Amarem, Docerem, Legerem, Audirem, — res, ret, Plur. cùm remus, retis, rent.

When I haue loued.

Preterperfect tense sing. Cùm Amauerim, Docuerim, Legerim, Audiuerim, — ris, rit, Plur. cùm rimus, ritis, rint.

When I had loued.

Preterpluperfect tense sing. Cùm Amauissem, Docuissem, Legissem, Audiuissem, — ses, set, Plur. cùm semus, setis, sent.

When I shall or will loue.

Future tense sing. Cùm Amauero, Docuero, Legero. Audiuero, — ris, rit, plural. cùm rimus, ritis, rint.

Infinitiue moode.

Present tēse and preterimperfect tense. Amare, Docere, Legere, Audire, — To — *Loue. Teach. Reade. Heare.*

Preterperfect and preterpluperfect.
Amauisse, Docuisse, Legisse, Audiuisse, *To haue or had* *Loued, Taught, Read, Heard.*

Future tense.
Amaturum, Docturum, Lecturum, Auditurum esse, *To* *Loue, Teach, Reade, Heare* *hereafter.*

Gerundes.
Amandi, *of louing.* Amando, *in louing.* Amandū *to loue.*
Docēdi, *of teaching.* Docendo, *in teching.* Docendū *to teach.*
Legendi, *of reading.* Legendo, *in readnig.* Legendū, *to read.*
Audiēdi, *of hearing.* Audiendo, *in hearing.* Audiendū *to heare.*

Supines.
Amatum, Doctum, Lectum, Auditum, *to* *loue, teach, reade, heare.*
Amatu, Doctu, Lectu, Auditu, *To be* *loued, taught, read, heard.*

A Participle of the present tense.
Amans, *Louing.*
Docens, *Teaching.*
Legens, *Reading.*
Audiens, *Hearing.*

The participle of the first future tense.
Amaturus, *to loue, or about to loue.*
Docturus, *to teach, or about to teach.*
Lecturus, *to reade, or about to reade.*
Auditurus, *to heare, or about to heare.*

Here, before we decline any Verbes in *Or*, for supplying of many tenses, lacking *in all such Verbes, we must learne to decline* this Verbe *Sum*, in this wise. *Sum, es, fui, esse: futurum.* to be.

Indicatiue

Indicatiue moode present tense singular.

SVm I am, es, est. Pluraliter. sumus, estis, sunt.

Preterimperfect tense singular. Eram, I was, eras, erat. Pluraliter. eramus, eratis, erant.

Preterperfect tense singular. Fui, I haue beene. fuisti, fuit. Plural. fuimus, fuistis, fuerunt vel fuere.

Preterpluperfect tense singular. Fueram, I had beene, fueras, fuerat. Plur. fueramus, fueratis, fuerant.

Future tense. Ero, I shall or will be, eris, erit, Plur. erimus, eritis, erunt.

Imperatiue moode.

Present tense.

Sis. Es, Esto,	be thou	Sit, Esto,	Pl. simus.	Sitis, Este, Estote,		Sint, Sunto.

Optatiue moode.

Present tẽse sing. vtinam. Sim, I pray God I be, sis, sit. Pluraliter, vtinam simus, sitis, sint.

Preterimperfect tense sing. Vtinam. Essem, Would God I were, esses, esset. Pluraliter vtinam essemus, essetis, essent

Preterperfect tense sing. Vtin. Fuerim, I pray God I haue beene. fueris, fuerit. Pl. vtinam fuerimus, fueritis, fuerint.

Preterpluperfect tense sing. Vtin. Fuissem, Would God I had beene. fuisses, fuisset. Pl. vtinam fuissemus, fuissetis, fuissent.

Future tense sing. vtin. Fuero, God grant I be hereafter. fueris, fuerit. Pl. vtinam fuerimus, fueritis, fuerint.

Potentiall moode.

Present tense singular.	Sim, I may or can be. sis, sit. Pluraliter simus, sitis, sint.
Preterimperfect tense singular.	Essem, I might or could be. esses, esset. Plu, essemus, essetis, essent.
Preterperfect tense singular.	Fuerim, I might, could, should, or ought to haue bin. fueris, fuerit. Plural. fuerimus, fueritis, fuerint.
Preterpluperfect tense singular.	Fuissem, I might, could, should, or ought to had bin. fuisses, fuisset. Plur. fuissemus, fuissetis, fuissent.
Future tense singular.	Fuero, I may or can be hereafter. fueris, fuerit. Plur. fuerimus, fueritis, fuerint.

Subiunctiue moode.

Present tẽse sing. Cùm	Sim, When I am. sis, sit. Plur. cùm simus, sitis, sint.
Preterimperfect tense sing. Cùm	Essem, When I was. esses, esset. Plu. cùm essemus, essetis, essent.
Preterperfect tense sing. Cùm	Fuerim, When I haue beene. fueris, fuerit. Pl. cùm fuerimus, fueritis, fuerint.
Preterpluperfect tense sing. Cùm	Fuissem, When I had beene. fuisses, fuisset. Plu. cùm fuissemus, fuissetis, fuissent.
Future tense sing. Cùm	Fuero, When I shall or will be. fueris, fuerit. Plur. cùm fuerimus, fueritis, fuerint.

Infinitiue moode.

Present tẽse and preterimperfect tẽse.	Esse, to be. Preterperfect and Preterpluperfect tense. Fuisse, to haue or had bin.
Future tense	Fore vel futurum esse, To be hereafter.

Verbes

Verbes in *or* of the foure Coniugations, be declined after these examples.

AMor, amaris vel amâre: amatus sum vel fui, amâri: amatus, amandus. To be loued.

Doceor, docêris vel docêre: doctus sum vel fui, doceri: doctus, docendus. To be taught.

Legor, legêris vel legêre: lectus sum vel fui, legi: lectus, legendus. To be read.

Audior, audîris vel audîre: auditus sum vel fui, audîri: auditus, audiendus. To be heard.

Indicatiue moode.

Present tense singular.

Amor, amaris vel amare, amatur.
Doceor, doceris vel docere, docetur
Legor, legeris vel legere, legitur.
Audior, audiris vel audire, auditur.
Pl. mur, mini, tur.

Preterimperfect tense singular.

I was loued.

Amabar, Docebar, Legebar, Audiebar } baris vel bare, batur. Pl. bamur, bamini, bātur.

Preterperfect tense singular.

I haue bin loued

Amatus, Doctus, Lectus, Auditus } sum vel fui. } tus es vel fuisti, tus est vel fuit. Plu. ti sumus vel fuimus, ti estis vel fuistis, ti sunt fuerunt vel fuere.

Preterpluperfect tense singular.

I had bin loued.

Amatus, Doctus, Lectus, Auditus } erā vel fuerā } tus eras vel fueras, tus erat vel fuerat. P. ti eramus vel fueramus, ti eratis vel fueratis, ti erāt vel fuerāt.

Future tense singular.

I shall or will be loued.

Amabor, Docebor, } eris vel ere, tur, P. bimur, mini, būtur.
Legar, Audiar, } eris vel ere, etur. pl, emur, emini, ētur

Imperatiue moode

	Be thou loued.	Let him be loued.	Let vs be loued.	Be ye loued.	Let them be loued.
Present tēse singular.	Amare, amator,	ametur amator.	Pl. amemur.	amini, aminor,	entur, antor
	Docere, docetor.	doceatur. docetor.	P. doceamur	emini, eminor	eantur, entor,
	Legere, legitor.	legatur, legitor.	P. legamur.	imini aminor,	antur, untor,
	Audire, auditor.	audiatur. auditor.	P. audiamur	imini, iminor,	iantur. iūtor.

Optatiue moode.

God grant I be loued.

Present tēse singular. Vtinam.

Amer, eris vel ere, etur. Pl. vtin. emur, emini, ētur.
Docear, Legar, Audiar, aris vel are, atur, Pl. vtin. amur, amini, antur.

Would God I were loued.

Preterimperfect tense singular vti.

Amarer, Docerer, Legerer, Audirer, reris vel rere, retur, Pl vt. remur, remini, rētur.

I pray God I haue beene loued.

Preterperfect tense sing. vtin.

Amatus, Doctus, Lectus, Auditus, sim vel fuerim, tus sis vel fueris, tus sit vel fuerit, P. vt. ti simꝰ vel fuerimꝰ ti sitis vel fueritis, ti sint vel fuerint.

Would God I had beene loued.

Preterpluperfect tense sing. vtin.

Amatus, Doctus, Lectus, Auditus, essem vel fuissem, tus esses vel fuisses, tus esset vel fuisset, Pl. vtin. ti essemus, vel fuissemus, ti essetis vel fuissetis, ti essent vel fuissent.

God graunt I be loued hereafter.

Future tense singular Vtinam.
Amatus, Doctus, Lectus, Auditus — ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. Pl. vt ti erimus vel fuerim9, ti eritis vel fueritis, ti erũt vel fuerint.

Potentiall moode.

I may or can be loued.

Present tense singular. Vtinam.
Amer, eris vel ere, etur. Plur. emur, emini, entur.
Docear, Legar, Audiar, — aris vel are, atur, Pl. amur, mini, tur.

I would should or ought to be loued.

Preterimperfect tense singular.
Amarer, Docerer, Legerer, Audirer, — reris vel rere, retur, Pl. remur, remini, rentur.

I would, should, or ought to haue béene loued.

Preterperfect tense singular.
Amatus, Doctus, Lectus, Auditus — sim vel fuerim, tus sis vel fueris, tus sit vel fuerit, Pl. ti simus vel fuerimus, ti sitis vel fueritis, ti sint vel fuerint.

I would, should, or ought to had béene loued.

Preterpluperfect tense singular.
Amatus, Doctus, Lectus, Auditus — essem vel fuisse, tus esses vel fuisses, tus esset vel fuisset. Plural. ti essemus vel fuissemus, ti essetis vel fuissetis, ti essent vel fuissent.

I may or can be loued hereafter.

Future tense singular
Amatus, Doctus, Lectus, Audit9 — ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. Pl. ti erimus vel fuerim9, ti eritis vel fueritis, ti erunt vel fuerint.

Subiunctiue moode.

When I loued.

Present tense singular Cùm
Amer, eris vel ere, etur. Pl. cùm emur, emini, ètur,
Docear, Legar, Audiar, — aris vel are, atur. Pl. cùm amur, amini, (atur,

When I was loued.

Preterimperfect tense sing. Cùm
Amarer, Docerer, Legerer, Audirer, — reris vel rere, retur, Pl. cùm remur, (remini, rētur,

When I haue beene loued.

Preterperfect tense sing. Cùm
Amatus, Doctus, Lectus, Auditus — sim vel fuerim, tus sis vel vel fueris, tus sit vel fuerit. P, cū ti simus vel fuerim⁹ ti sitis vel fueritis, ti sint vel fuerint.

When I had beene loued.

Preterpluperfect tense sing. Cùm
Amatus, Doctus, Lectus, Auditus — essē vel fuissem, tus esses vel fuisses, tus esset vel fuisset. Plur. cùm ti essemus, vel fuissemus, ti essetis vel fuissetis, ti essent vel fuissent.

When I shall or will loue hereafter.

Future tense singular Cùm.
Amatus, Doctus, Lectus, Auditus, — ero vel fuero, tus eris vel fueris, t⁹ erit vel fuerit. p. cùm ti erimus vel fuerim⁹ ti eritis vel fueritis, ti erūt vel fuerint.

Infinitiue moode.

Present and preterimperfect tense.
Amari, Doceri, Legi, Andiri, — To be — Loued. Taught. Read. Heard.

Preterperfect and preterpluperfect.
Amatum, Doctum, Lectum, Auditum — To haue or had beene loued. esse vel fuisse.

Amaturo

Future tense singular.

Amatũ iri vel amãdũ esse,	be loued	hereafter
Doctũ iri vel docẽdũ esse,	be taught	hereafter
Lectũ iri vel legendũ esse,	be read	hereafter
Auditũ iri vel audiẽdũ esse	be heard	hereafter

A participle of the preterperfect tense

Amatus,	Loued.
Doctus,	Taught.
Lectus,	Read.
Auditus,	Heard.

A participle of the future in Dus.

Amandus,	To be Loued.
Docendus,	To be Taught.
Legendus,	To be Read.
Audiendus,	To be Heard.

Of certaine Verbes going out of rule, which are declined and formed in maner *following.*

POssũ, potes, potui, posse, potens. To may or can.

Volo, vis, volui, velle: volendi, volendo, volendum: supinis caret, volens To will, or to be willing.

Nolo, non vis, nolui, nolle: nolendi, nolendo, nolẽdum: supinis caret, nolẽs. To nil, or to be vnwilling.

Malo, mauis, malui, malle: malendi, malendo, malendum, supinis caret, malens. To haue rather, or to be more willing.

Edo, edis, vel es, edi, edere vel esse: edendi, edendo, edendum: esum, esu, vel estum, estu: edens, esurus vel esturus. To eate.

Fio, fis, factus sum vel fui, fieri: factus, faciendus. To be made or done.

Fero, fers, tuli, ferre: ferendi, ferendo, ferendũ: latum, latu: ferens, laturus. To beare or suffer.

Feror ferris vel ferre: latus sum vel fui, ferri: latus, ferendus. To be borne or suffered.

Indicatiue moode Present tense singular.

Possum, potes, potest.
Volo, vis, vult.
Nolo, non vis, non vult.
Malo, mauis, mauult.
Edo, edis vel es, edit vel est.
Fio, fis, fit.
Fero, fers, fert.
Feror, ferris vel re, tur.

Pluraliter.

Possumus, potestis, possunt.
Volumus vultis, volunt.
Nolumus, non vultis, nolunt.
Malumus, mauultis, malũt.
Edimus, editis vel estis, edunt.
Fimus, fitis, fiunt.
Ferimus, fertis, ferunt.
Ferimur, ferimini, feruntur.

Preterimperfect tense singular.

Poteram, Volebam, Nolebam, Malebam, Edebam, Fiebam, Ferebam, as, at. Pluraliter, amus, atis, ant.
Ferebar, baris vel bare, batur. Pl. bamur, bamini, bantur.

Preterperfect tense singular.

Potui, Volui, Nolui, Malui, Edi, Tuli, isti, it. P. imus, istis, erunt vel ere.
Factus, Latus sum vel fui, tus es vel fuisti, tus est vel fuit. Pl. ti sumus vel fuimus, ti estis vel fuistis, ti sunt fuerunt vel fuere.

Preterpluperfect tense singular.

Potuerã, Volueram, Noluerã, Maluerã, Ederam, Tuleram, ras, rat. P. ramus, ratis, rant.
Factus, Latus erã vel fuerã, tus eras vel fueras, tus erat vel fuerat. P. ti eramus, vel fueramus, ti eratis vel fueratis, ti erant vel fuerãt

Potero

Potero, poteris, poterit. Plérimus, éritis, erint.

Future tense singular.

Volam, Nolam, Malam, } Edam, Fiam, Feram, } es, et. Plural. emus, etis, ent.

Ferar, re, vel êris vel ferêre, ferêtur. Plur. feremur, feremini ferentur.

Possum, Volo, Malo, haue none Imperatiue moode.

Imperatiue moode.

Noli, Nolito. Pluraliter, Nolite, Nolitote.

Present tense singular.

Es, esto, ede, edito. } edat, esto edito } Pl. Edamus. } edite, este, estote, editote, } edant edunto.

Fito tu. } Fiat, fito. } Pl. Fiamus. } Fite, fitote, } Fiant, fiunto.

Fer, ferto. } Ferat. ferto, } Pl. Feramus. } Ferte, Fertote } Ferant, ferunto.

Ferre, fertor. } Feratur, fertor, } Pl. feramur. } Ferimini, feriminor } ferantur, feruntur.

.Optatiue moode

Present tense singular Vtinam.

Possim, Velim, } Nolim, Malim } is, it. Pl. vti. imus, itis, int.

Edam, Fiam, Feram, } as, at, Plur. vtinam, amus, atis, ant.

Ferar, raris vel rare, ratur. P. amur, amini, antur.

Preterimperfect tense sing. Vtinam.

Possem, Vellem, Nollem, Mallem, } Ederem vel essem, Fierem, Ferrem, } es, et. Plura. vtinam emus, etis, ent.

Ferrer, rêris vel rerê, rêtur, P. vtin. remur, remini (rentur.

Potue-

Potuerim, Voluerim, Noluerim, Maluerim, Ederim, Tulerim, ris, rit, Pl, rimus, ritis, rint.

Preterperfect tense sing. vtin. Factus, Latus, sim vel fuerim, tus sis vel fueris, tus sit vel fuerit. P. vt. ti simus vel fuerimus, ti sitis vel fueritis, ti sint vel fuerint.

Potuissem, Voluissem, Noluissem, Maluissem, Edissem, Tulissem, ses, set. P. vt. semus, setis, sent.

Preterplu perfect tense sing. vtin. Factus, Latus, essem vel fuissem, tus esses vel fuisses, tus esset vel fuisset. P. vt. ti essemus vel fuissemus, ti essetis vel fuissetis, ti essent vel fuissent.

Potuero, Voluero, Noluero, Maluero, Edero, Tulero, ris, rit, P. rimus, ritis, rint.

Future tense Singular Vtinam. Factus, Latus, ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. Pl. vtin. ti erimus vel fuerimus, ti eritis vel fueritis, ti erunt vel fuerint.

Infinitiue moode.

The Potentiall and the Subiunctiue moode bee formed like the Optatiue in voyce, and doe differ onely in signification and signe following.

Present tense and preterimperfect tense. posse, Velle, Nolle, Malle, edere vel esse, Ferre, Fieri, Ferri,

Preterperfect & Preterpluperfect tense. Potuisse, Voluisse, Noluisse, Maluisse, Edisse, tulisse, *Fut.* Esurum esse. Laturum esse.

Factum esse vel fuisse. Latum esse vel fuisse.

Future

Future tense. { Factum iri, vel faciendum esse. Latum iri, vel ferendum esse.

Eo and Queo, make Ibam and Quibam, in the Preterimperfect tense of the Indicatiue mode, and Ibo and Quibo in the Future tense, and in all other modes and tenses are varied like Verbes in o, of the fourth coniugation, sauing that they make their Gerundes, Eundi, eundo, eundum. Queundi, queundo, queundum.

Of the Preterperfect tense of the Indicatiue mode, be formed the Preterpluperfect tense of the same mode, the Preterperfect tense, the Preterpluperfect tense, and the Future tense of the Optatiue mode, the Potentiall mode, and the Subiunctiue mode: the Preterperfect tense, and the Preterpluperfect tense of the Infinitiue mode: as of Amaui, are formed: Amaueram, amauerim, amauero, by changing i, into e short: as Amauissem, amauisse, keeping i, still.

Tenses formed of the preterperfect tense.

Impersonals be declined throughout all Modes and Tenses, in the voyce of the third person singular onely: as Delectat, delectabat, delectauit, delectauerat, delectabit. Decet, decebat, decuit, decuerat, decebit, decere. Studetur, studebatur, studitum est vel fuit, studitum erat vel fuerat, studebitur.

Impersonals.

And they haue commonly before their english this signe *It*: as It delighteth, Delectat. It becommeth not, Non decet.

Of

Of the participle.

A Participle is a part of speach, deriued of a Verbe, and taketh parte of a Noune, as Gender, case, and declension: and part of a Verbe, as tense and signification: and parte of both, as number and figure.

4. kindes of Participles.

There be foure kindes of Participles: one of the Present tense, an other of the Preter tense, and one of the Future in Rus, and another of the Future in Dus.

Present tense.

A Participle of the Present tense, hath his English ending in *ing*: as Louing. And his Latine in ans or ens: as Amans, Docens. And it is formed of the Preterimperfect tense of the Indicatiue mode, by changing the last sillable into ns: as Amabam, amans, Audiebam, audiens, Auxiliabar, auxilians, Poteram, potens.

The first future tense in Rus.

A Participle of the Future in Rus, betokeneth to do, like the Infinitiue moode of the actiue voice: as Amaturus, *To loue, or about to loue.* And it is formed of the latter Supine by putting to rus: as Doctu, docturus.

Preter tense.

A Participle of the Preter tense, hath his English ending in d, t, or n: as *loued, taught, slaine*, and his Latine in tus, sus, xus: as Amatus, visus, nexus: and one in üus: as Mortüus. And it is formed of the latter Supine, by putting to s: as Lectu, lectus, except Mortüus.

The second Future tense in Dus.

A Participle of the Future in dus, betokeneth to suffer, like the Infinitiue mode of the passiue voyce: as Amandus, *to be loued.* And it is formed of the Genitiue case of the Participle of the Present tense, by

changing tis into dus: as Amantis, amandus: Legentis, legendus. And it is also found, to haue the signification of the Participle of the Present tense: as Legendis veteribus proficis, *In reading olde authours thou doest profit.*

Of a verbe Actiue, and of a verbe Neuter, which hath the Supines, come two Participles, one of the Present tense, and another of the Future in Rus: as of Amo commeth Amans, amaturus; of Curro, currens, cursurus. *Of an Actiue come 2.*

Of a verbe Passiue, whose Actiue hath the Supines, come two Participles, one of the Preter tense, and another of Future tense in dus: as of Amor, commeth amatus, amandus. *Of a Passiue come 2.*

Of a verbe Deponent commeth three Participles, one of the Present tense, one of the Preter tense, and an other of the Future in rus: as of Auxilior, commeth auxilians, auxiliatus, auxiliaturus. *Of a Deponent 3.*

And if the verbe Deponent doo gouerne an Accusatiue case after him, it may forme also a Participle in Dus: as of Loquor, loquendus.

Of a verbe Commune commeth foure Participles: as of Largior, commeth Largiens, largiturus, largitus, largiendus. *Of a Commune 4.*

Participles of the Present tense, be declined like Nounes adiectiues of three Articles: as Nominatiuo hic, hæc, hoc amans, Genitiuo huius amantis, Datiuo huic amanti, &c. *Participles declined like Adiectiues.*

Participles of other tenses, be declined like nounes Adiectiues of three diuers endings: as Amaturus, amatura, amaturum. Amatus, amata, amatum. Amandus, amanda, amandum.

Of

Of an Aduerbe.

N Aduerbe is a parte of speach ioyned to the Verbes, to declare their signification.

Aduerbes some be of time: as Hodie, cras, heri, perendiè, olim, aliquando, nuper, quando.

Some be of
- Place: as Vbi, ibi, hîc, illîc, istîc, intùs, foris.
- Number: as Semel, bis, ter, quater, iterum.
- Order: as Inde, deinde, denique, postremò.
- Asking or doubting: as Cur, quare, vnde, quorsum, num, nunquid?
- Calling: as Heus, ô, ehodum.

Some be of
- Affirming: as Certè, næ, profectò, sanè, scilicet, licèt, estò.
- Denying: as Non, haud, minimè, neutiquam, nequaquam.
- Swearing: as Pol, ædepol, hercle, medius fidius.
- Exhorting: as Eia, agè, agitè, agédum.

Some be of
- Flattering: as Sodes, amabò.
- Forbidding: as Ne.
- Wishing: as Vtinam, si, ô si, ò.
- Gathering together: as Simul, vnà, pariter, non modò, non solùm.
- Parting: as Seorsim, sigillatim, vicatim.

Some be of
- Choosing: as Potiùs, imò.
- A thing not finished: as Penè, ferè propè, vix, modò non.
- Shewing: as En, ecce.
- Doubting: as Forsan, forsitā, fortassis, fortasse.
- Chaunce: as Fortè, fortuitò.

Som be of
- Likenesse: as Sic, sicut, quasi, ceu, tanquam, velut.
- Qualitie: as Benè, malè, doctè, fortiter.
- Quantitie: as Multùm, parùm, minimùm, paululùm, plurimùm.
- Comparison: as Tam, quàm, magis, minùs, maximè.

Certaine Aduerbes be compared: as Doctè, doctiùs, doctissimè. Fortiter, fortiùs, fortissimè. Propè, propiùs, proximè.

Also the voyces of Prepositions, if they bee set alone, not hauing any casuall word to serue vnto, ioyned with them, be not Prepositions, but are changed into Aduerbes: as Qui antè non cauet, pòst dolebit, He that bewareth not afore, shall be sory afterward. Coràm laudare, & clàm vituperare, inhonestum est, In presence to commend one, and behind the backe to dispraise, is an vnhonest point.

Of a Coniunction.

A Coniunction is a part of speach that ioyneth wordes and sentences together.

Of Coniunctions some be Copulatiues: as Et, que, quoque, ac, atque, nec, neque.

Some be Disiunctiues: as Aut, ve, vel, seu, siue.

Some be
- Discretiues: as Sed, quidem, autem, verò, at, ast.
- Causals: as Nam, námque, enim, etenim, quia, vt, quòd, quum, quoniam, and quando set for quoniam.

Some

Some be:
- Coditionals: as Si, sin, modò, dum, dummodò.
- Exceptiues: as Ni, nisi, quin, alioquin, præterquam.
- Interrogatiues: as Ne, an, vtrùm, nécne, ánne, nónne.
- Illatiues: as Ergò, ideo, igitur, quare, itáque, proin.

Some be:
- Aduersitiues: as Etsi, quanquā, quamuis, licèt, estò.
- Redditiues to the same: as Tamen, attamen.
- Electiues: as Quàm, ac, atque.
- Diminutiues: as Saltem vel.

Of a Preposition.

Preposition is a part of speach most commonlie set before other partes, eyther in Apposition: as Ad patrem, or else in Composition: as Indoctus.

These Prepositions following serue to the Accusatiue case.

Ad, To.
Apud, at.
Ante, before.
Aduersus, Aduersum, against.
Cis, Citra, on this side.
Circum, Circa, about.
Contra, against.
Erga, towardes.
Extra, without.
Intra, within,
Inter, betweene.
Infra, beneath,
Iuxta, beside, or nigh to.
Ob, for

Pone

Ponè, behinde.
Per, by or through.
Propè, nigh.
Propter, for.
Secundùm, } after,
Post,
Trans, on the further side.
Vltra, beyond.
Præter, beside.
Supra, aboue.
Circiter, about.
Vsque, vntill.
Secùs by.
Versus, towardes.
Pœnes, in the power.

Where note, that Versus is set after the casuall word: as Londinum Versus, Towardes London. And likewise may Pœnes and Tenus be set also.

These Prepositions following, serue to the Ablatiue case.

A, ab, abs, From or fro.
Cum, with.
Corā before, or in presēce.
Clam, priuilie.
De, } of or fro.
E,
Ex.
Pro, for.
Pre before, or in cōparison.
Palàm, openly.
Sine, } without.
Absque,
Tenus vntil or vp to

Where note, that if the casual word ioyned with Tenus, be the plural number, it shalbe put in the genitiue case, and be set before Tenus: as Auriū tenus, Up to the eares. Genüum tenus, Up to the knées.

Note also that the voyces of Prepositions, being set alone without their casuall wordes, be not Prepositions, but are changed into Aduerbes: as is afore said in the Aduerbe.

These Prepositions following, serue to both cases.

In with this signe *To*, to the Accusatiue case: as In vrbem, Into the city. In without this signe *To*, to the Ablatiue case: as In te spes est, My hope is in thée.
Sub noctem, A little before night.
Sub iudice lis est, The matter is before the Iudge.

Super

Super lapidem, Upon a stone.
Super viridi fronde, Upon a gréene leaue.
Subter terram, Under the earth.
Subter aquis, Under the water.

Of an Interiection.

N Interiection is a part of Speach, which betokeneth a sudden passion of the minde, vnder an vnperfite voyce. Some are of Mirth: as Euax, vah.
Sorrowe: as Heu, hei.

Some are of
- Dread: as At at.
- Maruelling: as Pape. Disdaining: as Hem, vah.
- Shunning: as Apagè. Praysing: as Euge.
- Scorning: as Hui.
- Exclamatiō: as Proh Deū atq; hominū fidem.
- Cursing: as Væ malum.
- Laughing: as Ha ha he.
- Calling: as Eho, oh, io.
- Silence: as Au. And such others.

THE CONCORDES of Latine Speach.

Or the due ioyning of wordes in construction, it is to be vnderstanded, that in Latine Speach there bée thrée Concordes. The first betwéene the Nominatiue case and the Verb. The second betwéen the Substantiue and the Adiectiue. The third betwéen the Antecedent and the Relatiue.

The first Concord.

When an English is giuen to be made in Latine, looke out the principal Verbe. If there be moe verbs then one in a sentence, the first is the principall Verbe, except it bée the Infinitiue mode, or haue before it a Relatiue: as *That, whom, which*, or a Coniunction: as Vt, *That*. Cum, *When*. Si, *If*. and such others.

When ye haue found the Verb, aske this question *who* or *what*, and the word that answereth to the question, shalbe a Nominatiue case to the Verbe, except it be a Verbe Impersonall, which will haue no Nominatiue case. And the Nominatiue shall in making and construing Latine, be set before the Verbe: except a question bée asked, and then the Nominatiue is set after the Verbe, or after the signe of the Verbe: as Amas tu? Louest thou? Venitne Rex? Doth the king come.

Likewise if the Verbe be of the Imperatiue mode: as Ama tu, Loue thou. Amato ille. Let him loue.

And sometime when this signe *It* or *there* commeth before the English of the Verbe: as Est liber meus, It is my booke. Venit ad me quidam, There came one to me. And that casuall word which commeth next after the Verbe, and answereth to this question *whom*, or *what*, made by the Verbe shal commonly be the Accusatiue case, except the Verbe doe properly gouerne another case after him to bée construed withall: as Si cupis placere magistro, vtere diligentia, nec sis tantus cessator, vt calcaribus indigeas, If thou couet to please thy Maister, vse diligence, and bée not so slacke, that thou shalt néede spurres.

A Verbe Personal agréeth with his Nominatiue

case in number and Person: as Præceptor legit, vos verò negligitis, The master readeth, and ye regard not.

Where note, that the first person is more worthy than the secōd, and the second more worthy than the third.

Many Nominatiue cases singular, with a coniunction Copulatiue comming betweene them, wil haue a Verbe plurall, which Verbe plural shal agrée with the Nominatiue case of the most worthy Person: as Ego & tu sumus in tuto, I and thou be in safegard. Tu & pater periclitamini, Thou and thy father art in ieopardie. Pater & præceptor accersunt te, Thy father and thy maister haue sent for thée.

When a Verbe commeth betwéene two Nominatiue cases of diuers numbers, the Verbe may indifferently accord with either of them, so that they be both of one Person: as Amantium iræ, amoris redintegratio est, The falling out of louers is the renewing of loue. Quid enim nisi vota supersunt? For what remaineth sauing onely praiers? Pectora percussit, pectus quoque robora fiunt, She stroke her breast, and her breast turned into oke also.

Here note also, that somtime the Infinitiue mode of a Verbe, or else a whole clause afore going, or else some member of a sentence, may be the Nominatiue case to the Verbe: as Diluculò surgere, saluberrimum est, To arise betime in the morning, is the most wholsome thing in the world. Multum scire, vita iucundissima, To know much is the most pleasant (or swéetest) life of all.

The second Concord.

WHen ye haue an Adiectiue, aske this question, *who* or *what*, and the word that answereth

reth to the question, shall be the Substantiue to it.

The Adiectiue, whether it be a Noune, Pronoune, or Participle, agreeth with his Substantiue in case, gender, and number: as Amicus certus in re incerta cernitur, A sure friende is tryed in a doubtfull matter. Homo armatus, A man armed. Ager colendus, A field to be tilled. Hic vir, This man. Meus herus est, It is my maister.

Where note that the Masculine gender is more worthy than the Feminine, and the Feminine more worthy than the Neuter.

Many Substantiues singular, hauing a coniunction copulatiue comming betweene them, wil haue an Adiectiue plural, which Adiectiue shall agree with the Substantiue of the most worthy gender: as Rex & Regina beati, The King and the Queene are blessed.

The third Concord.

WHen ye haue a Relatiue, aske this question *who* or *what*, and the word that answereth to the question, shall be the Antecedent to it.

The Antecedent most commonly is a word that goeth before the Relatiue, and is rehearsed againe of the Relatiue.

The Relatiue agreeth with his Antecedent in Gender, Number, and Person: as Vir sapit qui pauca loquitur, That man is wise that speaketh fewe things or words.

Somtime a Relatiue hath for his Antecedent the whole reason that goeth before him, and then he shall be put in the neuter gender and singular number: as In tempore veni, quod omnium rerum est primum. I came in season, which is the chiefest thing of all.

But if the Relatiue be referred to two clauses or more, then the Relatiue shall be put in the plurall

number: as Tu multùm dormis, & sæpè potas, quæ ambo sunt corpori inimica. Thou sleepest much and drinkest often, which both things are naught for thy body.

When this English *That* may be turned into this English *which*, it is a Relatiue, otherwise it is a Coniunction, which in Latine is called quod or vt: and in Latine making may elegantly be put away, by turning the Nominatiue case into the Accusatiue, and the Verb into the Infinitiue mode: as Gaudeo quòd tu benè vales: Gaudeo te benè valere, I am glad that thou art in good health: Iubeo vt tu abeas: Iubeo te abire, I bid that thou go hence.

Many Antecedents singular hauing a Coniunction Copulatiue betweene them, will haue a Relatiue plural, which Relatiue shal agree with the Antecedent of ẏ most worthy Gender: as Imperium & dignitas quæ petijsti, The rule and dignitie which thou hast required.

But in things not apt to haue life, the Neuter gender is most worthy, yea, and in such case, though the Substantiues or Antecedents be of the Masculine, or of the Feminine gender, and none of them of the Neuter, yet may ẏ Adiectiue or Relatiue be put in the Neuter gender: as Arcus & calami sunt bona, The bowe and arrowes be good: Arcus & calami quę fregisti, The bowe and arrowes which thou hast broken.

The case of the Relatiue.

When there commeth no Nominatiue case betweene the Relatiue and the Verb, the Relatiue shalbe the Nominatiue case to the Verbe: as Miser est qui nummos admiratur, Wretched is that person, which is in loue with money.

But

But when there commeth a Nominatiue case betwéene the Relatiue and the Verbe, the Relatiue shalbe such case as the Verbe will haue after him: as Foelix quem faciunt aliena pericula cautum, Happy is he, whom other mens harms do make to beware.

As the Relatiue may be the Nominatiue case to the Verbe, so it may be the Substantiue to the Adiectiue that is ioyned with him, or that commeth after him: as Diuitias amare noli, quod omnium est sordidissimum. Wilt not thou loue riches, which to do, is the most beggerly thing in the world.

Nounes Interrogatiues and Indefinits, follow the rule of the Relatiue: as Quis, vter, qualis, quantus, quotus, &c. Which euermore comme before the Verbe like as the Relatiue doth: as Hei mihi, qualis erat, talis erat, qualem numquam vidi.

Yet here is to be vnderstanded and noted, that the Relatiue is not alwaies gouerned of the Verbe that hée commeth before, but sometime of the Infinitiue mode that commeth after the Verbe: as Quibus voluisti me gratias agere, egi, What persons thou willedst me to thanke, I haue thanked.

Somtime of a Participle: as Quibus rebus adductus fecisti? With what things moued didst thou it?

Sometime of the Gerund: as Quæ nunc non est narrandi locus, Which things at this present is no time to tell.

Sometime of the Preposition set before him: as Quem in locum deducta res sit vides, Unto what state the matter is now brought thou séest.

Sometime of the Substantiue that he doth accord with: as Senties qui vir siem, Thou shalt perceiue what a fellow I am. Albeit in this maner speaking, Qui, is an Indefinite, and not a Relatiue.

Sometime of a Noune Partitiue or Distributiue: as Quarum rerum vtram minus velim, non facilè possum existimare, Of the which two things, whether I would with lesse will haue, I cannot easilie esteeme.

Sometime it is put in the Genitiue case by reason of a Substantiue comming next after him: as Ego illum non noui, cuius causa hoc incipis. I know him not, for whose cause thou beginnest this matter.

Sometime it is otherwise gouerned of a Noune Substantiue: as Omnia tibi dabuntur, quibus opus habes, All thinges shall be giuen thee, which thou hast neede of.

Sometime of an Aduerbe: as Cui vtrùm obuiam procedam, nondum statui, Whom whether I will go to meete with, I haue not yet determined.

Sometime it is put in the Ablatiue case with this signe *than*, and it is gouerned of the Comparatiue degree, comming next after him: as Vtere virtute, qua nihil est melius, Use vertue, than the which nothing is better.

Sometime it is not gouerned at all, but is put in the Ablatiue case absolute: as Quantus erat Iulius Cæsar, quo imperatore, Romani primum Britaniam ingressi sunt? How worthy a man was Julius Cesar, vnder whose conduct the Romans first entred into Britaine.

Also when it signifieth an instrument wherewith a thing is to bee done, it is put in the Ablatiue case: as Ferrum habuit, quo se occideret, He had a knife wherewith he would haue slaine himselfe.

When a Relatiue commeth betweene two Substantiues of diuers genders, it may indifferently accord with either of them: as Auis, quæ passer ap-

pellatur

pellatur: or Auis qui passer appellatur, The bird which is called a sparrow. Yea though the Substantiues be of diuers numbers also: as Est ne ea Lutetia, quam nos Parisios dicimus? Is not that called Lutetia, that wee do call Paris? or else, Estne ea Lutetia, quos nos parisios dicimus?

Constructions of Nounes Substant.

When two Substantiues come together, betokening diuers thinges, the latter shall bee the Genitiue case: as Facundia Ciceronis, The eloquence of Cicero. Opus Virgilij, The worke of Virgil. Amator studiorum, A louer of studies. Dogma Platonis, The opinion of Plato. But if they belong both to one thing, they shall be put both in one case: as Pater meus vir, amat me puerum, My father being a man loueth me a child.

When the English of this word Res, is put with an Adiectiue, ye may put away Res, and put the Adiectiue in the neuter gender, like a Substantiue: as Multa me impedierũt, Many things haue letted me. And being so put, it may be the substantiue to the Adiectiue: as Pauca his similia, A few things like vnto these. Nonnulla huiusmodi, Many things of like sort.

An Adiectiue in the neuter gender, put alone without a Substantiue, standeth for a Substantiue, and may haue a Genitiue case after him, as if he were a Substantiue: as Multum lucri, Much gaine. Quantum negotij? How much businesse? Id operis, That worke.

Wordes importing indument of any qualitie or propertie, to the prayse or disprayse of a thing, comming after a Noune substantiue or a Verbe substantiue it may be put in the Ablatiue case, or in the Genitiue; as Puer bona indole, or Puer bonæ indolis, A

child of a good towardnesse. Puer boni ingenij, or Puer bono ingenio, A child of a good wit.

Opus and Vsus, when they be Latine for neede, require an Ablatiue case: as Opus est mihi tuo iudicio, I haue neede of thy iudgement. Viginti minis vsus est filio, My son hath neede of twentie pounds.

Constructions of Adiectiues.

The Genitiue case.

ADiectiues that signifie desire, knowledge, remembrance, ignorance, or forgetting, and such other like, require a Genitiue case: as Cupidus auri, Couetous of money. Peritus belli, Expert of warfare. Ignarus omnium, Ignorant of all things. Fidens animi, Bold of heart. Dubius mentis, Doubtfull of mind. Memor præteriti, Mindfull of that is past. Reus furti, Accused of theft.

Nounes Partitiues, and certaine Interrogatiues, with certain Nounes of number require a Genitiue case: as Aliquis, vter, neuter, nemo, nullus, solus, vnus, medius, quisque, quisquis, quicunque, quidam, quis for aliquis, or quis an Interrogatiue: Vnus, duo, tres: Primus, secundus, tertius, &c: as Aliquis nostrum, Primus omnium.

When a question is asked, the answere in Latine must bee made by the same case of a Noune, Pronoune, or Participle, and by the same tense of a verbe that the question is asked by: as Cuius est fundus? Vicini. Quid agitur in ludo literario? Studetur. Except a question be asked by Cuius, ia, ium: as Cuia est sententia? Ciceronis. Or by a word that may gouerne diuers cases: as Quanti emisti librum? Paruo. Or except I must answere by one of these Possessiues, Meus, tuus, suus, noster, vester: as Cuia est domus? Non vestra, sed nostra.

Nounes of the Comparatiue and the Superlatiue degrée, being put partitiuely, that is to say, hauing after them this English *of* or *among*, require a Genitiue case: as Aurium mollior est sinistra, Of the eares the left is the softer. Cicero oratorum eloquentissimus, Cicero the most eloquent of Orators.

Nounes of the Comparatiue degrée, hauing *than* or *by* after them, doo cause the word following to bée the Ablatiue case: as Frigidior glacie, More colde than Ice. Doctior multo, Better learned by a great deale. Vno pede altior, Higher by a foote.

The Datiue case.

ADiectiues that betoken profit or disprofit, likenesse, or vnlikenesse, pleasure, submitting, or belonging to any thing, require a Datiue case: as Labor est vtilis corpori, Labour is profitable to the body. Æqualis Hectori, Equall to Hector. Idoneus bello, Fit for warre. Iucundus omnibus, Pleasant to all persons. Parenti supplex, Suppliaunt to his father. Mihi proprium, Proper to mée.

Likewise Nounes Adiectiues of the passiue signification in bilis, and Participials in dus: as Flebilis, flendus omnibus, To be lamented of all men. Formidabilis, formidandus hosti, To be feared of his enemies.

The Accusatiue case.

THe measure of length, breadth, or thicknesse of any thing, is put after Adiectiues in the Accusatiue case, and sometime in the Ablatiue case: as Turris alta centum pedes, A tower of an hundred foote high. Arbor lata tres digitos, A trée thrée fingers brod. Liber crassus tres pollices vel tribus pollicibus, A Booke thrée inches thicke.

The Ablatiue case.

ADiectiues signifying fulnesse, emptines, plenty or wanting, require an Ablatiue case, and sometime a Genitiue: as Copijs abundans. Crura thymo plena. Vacuus, ira, iræ, ab ira. Nulla Epistola inanis re aliqua. Ditissimus agri. Stultorum plena sunt omnia. Quis nisi mentis inops, oblatum respuat aurum? Integer vitę scelerisque purus, Non egit Mauri iaculis nec arcu. Expers omnium. Corpus inane animæ.

These Adiectiues, Dignus, Indignus, præditus, captus, contentus, with such others will haue an Ablatiue case: as Dignus honore. Captus oculis. Virtute præditus. Paucis contentus.

Wher note, ẏ Dignus indignus & contentus may in stéed of the ablatiue case, haue an Infinitiue mode of a Verbe: as Dignus laudari, Worthy to be praised. Contentus in pace viuere. Content to liue in peace.

Construction of the Pronoune.

THese Genitiue cases of the Primitiues, Mei, tui, sui, nostri, and vestri, be vsed when suffring, or passion is signified: as Pars tui. Amor mei. But when possession is signified, Meus, tuus, suus, noster, and vester be vsed: as Ars tua, Imago tua.

These Genitiue cases, Nostrum & vestrum be vsed after distributiues, partitiues, comparatiues, and superlatiues: as Nemo vestrum. Aliquis nostrum. Maior vestrum, Maximus natu nostrum.

Construction of the Verbe: and first with the Nominatiue case.

SVm, forem, fio, existo, and certaine Verbes passiues: as Dicor, vocor, salutor, appellor, habeor, existi-

existimor, videor, with other like, will haue such case after them, as they haue before them: as Fama est malum, Fame is an euill thing. Malus culturâ fit bonus, An euill person by due ordering or gouernance is made good. Crœsus vocatur Diues, Cresus is called rich. Horatius salutatur poëta, Horace is saluted by the name of a Poet. Malo te diuitem esse quàm haberi, I had rather thou were rich indeed then so accounted.

Also Verbes that betoken bodily mouing, going, resting, or doing, which be properly called Verbes of Gesture: as Eo, incedo, curro, sedeo, appareo, bibo, cubo, studeo, dormio, somnio, wt such other like, as they haue before them a Nominatiue case of the doer or sufferer, so may they haue after them a Nominatiue case of a Noune, or Participle, declaring the maner of circumstance of the doing or suffering: as Incedo claudus, I goe lame, Petrus dormit securus, Peter sleepeth voyd of care. Tu cubas supinus, Thou lyest in bed with thy face vpward. Somnias vigilans, Thou dreamest waking. Studeto stans, Study thou standing. And likewise in the Accusatiue case: as Non decet quenquam meiere currentem, aut mandentem, It doth not become any man to pisse running, or eating.

And generally, when the word that goeth before the Verbe, and the worde that commeth after the Verbe belong both to one thing, that is to say, haue respect eyther to other, or depend either of other, they shalbe put both in one case, whether the verb be transitiue or Intransitiue, or what kind soeuer the verbe be: as Loquor frequẽs, I speak often. Taceo multus, I hold my peace much. Scribo epistolas rarissimus, I writ letters very seldome. Ne assuescas bibere vinum

rum ieiunus, Accustome not thy selfe to drink wine for thy heart, or not hauing eaten somewhat afore.

The Genitiue case.

This Verbe Sum, when it betokeneth or importeth possession, owing or otherwise pertaining to a thing, as a token propertie dutie or guise, it causeth the Noune Pronoune or Participle following to be put in the Genitiue case: as Hæc vestis est patris, This garment is my fathers. Insipientis est dicere, Non putaram, It is the propertie of a foole to say, I had not thought. Extremæ est dementiæ discere dediscenda, It is a point of the greatest follie in the world, to learne things that one must afterward forget. Orantis est nihil nisi cœlestia cogitare, It is the dutie of a man that is saying his prayers, to haue minde of nothing but heauenly things. Except that these pronounes, Meus, tuus, suus, noster, and vester, shall in such maner speaking be vsed in the Nominatiue case: as Hic codex est meus This booke is mine. Hæc domus est vestra This house is yours. Non est mentiri meum It is not my guise (or property) to lie. Nostrum est iniuriam non inferre It is our partes not to doe wrong. Tuum est omnia iuxta pati, It is thy part or duty to suffer all things in like.

Verbes that betoken to esteeme or regard, require a Genitiue case betokening the value: as Parui ducitur probitas, Honestie is reckoned little worth. Maximi penditur nobilitas, Noblenesse of birth is very much regarded.

Verbes of accusing, condemning, warning, purging, quiting or assoiling, will haue a Genitiue case of the crime, or of the cause, or of the thing that one is accused, condemned, or warned of: or els an Ablatiue case most commonly without a Preposition: as Hic furti

furti se alligat, *vel* furto. Admonuit me errati, *vel* errato. De pecunijs repetundis damnatus est.

Satago, misereor, miseresco, require a Genitiue case: as Rerum suarum satagit. Miserere mei Deus.

Reminiscor, obliuiscor, recordor, and memini will haue a Genitiue or an Accusatiue case: as Reminiscor historię. Obliuiscor carminis. Recordor pueritiam. Obliuiscor lectionem. Memini tui, *vel* te, I remember thée. Memini de te, I spake of thée. Egeo, or indigeo tui, *vel* te, I haue néed of thée. Potior vrbis, I conquer the City. Potior voto, I obtaine my desire.

The Datiue case.

All maner of Verbes put acquisitiuely, that is to say, with these tokens *to* or *for* after them, will haue a Datiue case: as Non omnibus dormio, I sléepe not to all men. Huic habeo, non tibi, I haue it for this man, and not for thée.

To this rule doe also belong Verbes betokening to profite or disprofite: as Commodo, incommodo, noceo.

To
- Compare: as Comparo, compono, confero.
- Giue or restore: as Dono, reddo, refero.
- Promise or to pay: as Promitto, polliceor, soluo.
- Cōmand or shew: as Impero, indico, monstro.
- Trust: as Fido, confido, fidē habeo.
- Obey or to be against: as Obedio, adulor, repugno.
- Threaten or to be angry with: as Minor, indignor, irascor.

Also Sum, with his compoundes, except Possum. Also verbes compound with Satis, benè, and malè: as Satisfacio, benefacio, malefacio. Finally, certain verbes compound with these Prepositions, Præ, ad, con, sub, ante, post, ob, in, and inter, will haue a Datiue case: as Præluceo, adiaceo, condono, suboleo,

antesto,

antesto, posthabeo, obijcio, insulto, intersero.

This Verbe Sum, es, fui, may oftentimes bée set for Habeo, and then the woord that séemeth in the English to be the Nominatiue case, shal be put in the Datiue, and the word that séemeth to be the Accusatiue case, shalbe the Nominatiue: as Est mihi mater, I haue a mother. Non est mihi argentum, I haue no money. But if Sum bée the Infinitiue mode, this Nominat. shalbe turned into an Accusatiue: as Scio tibi non esse argentum, I know thou hast no mony.

Also when Sum hath after him a Nominatiue case and a Datiue, the word that is the Nominatiue case, may bée also the Datiue: so that Sum may in such maner speakings be construed with a double Datiue case: as Sum tibi præsidio, I am to thée a safegard. Hæc res est mihi voluptati, This thing is to mée a pleasure. And not onely Sum, but also many other Verbes may in such maner speaking haue a double Datiue case, one of the person, and another of the thing: as Do tibi vestem pignori. Verto hoc tibi vitio. Hoc tu tibi laudi ducis.

The Accusatiue case.

VErbes Transitiues are all such as haue after them an Accusatiue case of the doer, or sufferer, whether they bée actiue commone or deponent: as Vsus promptos facit. Fœminæ ludificantur viros. Largitur pecuniam.

Also Verbes Neuters may haue an Accusatiue case of their own signification: as Endimionis somnum dormis. Gaudeo gaudium. Viuo vitam.

Verbes of asking, teaching, and araying, will haue two Accusatiue cases, one of the sufferer, and another of the thing: as Rogo te pecuniam. Doceo te literas. Quod te iamdudum hortor. Exuo me gladio.

The Ablatiue case.

ALL verbes require an Ablatiue case of the instrument, put with this signe *with* befor it, or of the cause, or of the maner of doing: as Ferit eum gladio. Taceo metu. Summa eloquentia causam egit.

The word of price is put after Verbes in the Ablatiue case: as Vendidi auro. Emptus sum argento. Except these Genitiues when they bee put alone without Substantiues: Tanti, quanti, pluris, minoris, tantiuis, tantidem, quantiuis, quantilibet, quanticunque: as Quanti mercatus es hunc equum? Certè pluris quam vellem. Sauing that after verbs of price, wee shall alwaies vse these Aduerbes, Cariùs, viliùs, meliùs, & peiùs, in stead of their casuals.

Verbes of plenty or scarsenesse, filling, emptying loding, or vnloding, will haue an Ablatiue case: as Affluis opibus. Cares virtute. Expleo te fabulis. Spoliauit me bonis omnibus. Oneras stomachum cibo. Leuabo te hoc onere. Likewise, Vtor, fungor, fruor, potior, lætor, gaudeo, dignor, muto, munero, communico, afficio, prosequor, impertio, impertior,

Verbes that betoken receiuing, or distance, or taking away, will haue an Ablatiue case, with a, ab, e, ex, or de: as Accepit literas à Petro. Audiui ex nuncio. Longè distat à nobis. Eripui te è malis. And this Ablatiue after Verbs of taking away, may be turned into the Datiue: as Subtraxit mihi cingulum. Eripuit illi vitam.

Verbes of comparing or excéeding, may haue an Ablatiue case of the worde that signifieth the measure of excéeding: as Præfero hunc multis gradibus, I preferre this man by many degrées. Paulo interuallo illum superat, He is beyond the other but a litle space.

A Noune, or a Pronoune Substantiue, ioyned with a Participle, expressed or vnderstanded, and hauing none other word wherof it may be gouerned, it shall be put in the Ablatiue case absolute: as Rege veniente, hostes fugerunt, The King comming, the enemies fled. Me duce vinces, I being Captaine, thou shalt ouercome.

And it may bée resolued by any of these wordes, Dum, cum, quando, si, quamquam, postquam: as Rege veniente, i. dum veniret Rex. Me duce, id est, si ego dux fuero.

Constructions of Passiues.

A Verbe Passiue will haue after him an Ablatiue case with a preposition, or sometime a Datiue of the doer: as Virgilius legitur à me. Tibi fama petatur. And the same Ablatiue or Datiue, shall bee the Nominatiue case to the Verbe, if it bee made by the Actiue: as Ego lego Virgilium. Petas tu famam.

Gerundes.

Gerundes and Supines, will haue such cases as the Verbs that they come of: as Otium scribendi literas. Ad consulendum tibi. Auditum poëtas.

When the English of the Infinitiue moode commeth after any of these Nounes Substantiues, Studium, causa, tempus, gratia, otium, occasio, libido, spes, opportunitas, voluntas, modus, ratio, gestus, satietas, potestas, licentia, consuetudo, consilium, vis, norma, amor, cupido, locus, and other like, if the Verbe should bée of the Actiue voyce, it shall be made by the Gerund in Di. And the same Gerund in Di, is vsed also after certaine Adiectiues: as Cupidus visendi. Certus eundi. Peritus iaculandi. Gnarus bellandi.

When

When yée haue an English of the Participle of the Present tense, with this signe *of* or *with*, comming after a Nowne Adiectiue, it shall in Latine making be put in the Gerund in Do: as Defessus sum ambulando, I am weary of walking.

Also the English of the Participle of the present tense comming without a Substantiue, with this signe *In* or *by* before him, shall in Latine making be put in the Gerund in Do: as Cæsar daudo, subleuando, ignoscendo, gloriam adeptus est. In apparando totum hunc consumunt diem. And the same Gerund in Do, is vsed eyther without a preposition, or with one of these prepositions. A, ab, de, e, ex, cum, in: as Deterrent à bibendo, ab amando. Cogitat de edendo. Ratio benè scribendi cum loquendo coniuncta est.

The English of the Infinitiue moode comming after a reason, and shewing the cause of a reason may be put in the Gerund in Dum: as Dies mihi vt satis sit ad agendum, vereor, I feare that a whole day will not be enough for me to do my businesse.

The Gerunde in Dum, is vsed after one of these Prepositions, Ad, ob, propter, inter, ante: as Ad capiendum hostes. Ob (vel propter) redimendum captiuos. Inter cœnandum. Ante damnandum.

And when ye haue this English *must* or *ought*, in a reason, where it séemeth to be made by this Verbe Oportet, it may be put in the Gerund in Dum, with this Verbe est, set Impersonally: and then the word that séemeth in the English to bée the Nominatiue case, shall be put in the Datiue: as Abeundum est mihi, I must goe hence.

Supines.

The first Supine hath his Actiue signification, and is put after Verbes and Participles, that betoken mouing to a place: as Eo cubitum. Spectatum admissi, risum teneatis amici?

The latter Supine hath his Passiue signification, and is put after Nounes Adiectiues: as Dignus, indignus, turpis, fœdus procliuis, facilis, odiosus, mirabilis, optimus, and such like. And the same Supine may also bée turned into the Infinitiue mode passiue, as it may bée indifferently sayd in Latine, Facile factu, or Facile fieri, Easie to be done. Turpe dictu, or Turpe dici, Unhonest to be spoken.

The time.

Nounes that betoken part of time be commonly put in the Ablatiue case: as Nocte vigilas: Luce dormis. But Nounes that betoken continuall terme of time, without ceasing or intermission, bée commonly put in the Accusatiue case: as Sexaginta annos natus. Hyemem totam stertis.

Space of Place.

Nounes that betoken space betwéene place and place, be commonly put in the Accusatiue case: as Pedem hinc ne discesseris, Goe thou not a foote from this place.

A Place

Nouns Appellatiues, or names of great places, be put with a Preposition, if they follow a verb that signifieth in a place, to a place, from a place, or by a place: as Viuo in Anglia. Veni per Galliam in Italiam. Proficiscor ex vrbe.

In a place, or at a place, if the place bée a proper name

name, of the first or second declension, and the singular number, it shall bee put in the Genitiue case: as Vixit Londini. Studuit Oxoniæ.

And these Nounes, humi, domi, militiæ, belli, be likewise vsed: as Procumbit humi bos. Militiæ enutritus est. Domi bellique otiosi viuitis.

But if the place be of the third declension, or the plurall number, it shall bee put in the Datiue, or in the Ablatiue case: as Militauit Carthagini, or Carthagine. Athenis natus est. Likewise we say, Ruri, or Rure educatus est.

To a place, if the place be a proper name, it shalbe put in the Accusatiue case, without a Preposition: as Eo Romam. Likewise, Confero me domum. Recipio me rus.

From a place, or by a place, if the place be a proper name, it shall bee put in the Ablatiue case without a Preposition: as Discessit Londino. Profectus est Londino (vel per Londinum) Cantabrigiam. Domus and Rus, bee likewise vsed: as Abijt domo. Rure reuersus est.

Impersonalles.

A Verbe Impersonall hath no nominatiue case before him, and this word *It*, or *there*, is commonly his signe: as Decet, It becommeth. Oportet aliquem esse, There must be some body. But if it hath neither of these wordes before him, then the word that seemeth to be the Nominatiue case, shall be such case as the Verbe Impersonall will haue after him: as Me oportet, I must. Tibi licet, Thou mayest.

Interest, refert, and est for Interest, require a Genitiue case of all casuall words, except Mea, tua, sua, nostra, vestra, and cuia, the ablatiue cases of the Pronounes Possessiues: as Interest omnium recte a-

 gere

gere. Tua refert teipsum nosse.

Certaine Impersonals require a Datiue case: as Libet, licet, patet, liquet, constat, placet, expedit, prodest, sufficit, vacat, accidit, conuenit, contingit, and other like. Some will haue an Accusatiue case onely: as Delectat, decet, iuuat, oportet. Some beside the Accusatiue, will haue also a Genitiue: as Nostri nosmet pœnitet. Me ciuitatis tædet. Pudet me negligentiæ Miseret me tui. Me illorum miserescit.

Verbes Impersonals of the passiue voyce, being formed of Neuters, do gouerne such case as the verbs Neuters which they come of: as Parcatur sumptui, Let cost be spared. Because we say Parcamus sumptui, Let vs spare cost.

A Verbe Impersonall of the passiue voice, hath like case as other verbes passiues haue: as Benefit multis à principe. Yet many times the case is not expressed but vnderstanded: as Maxima vi certatur, subaudi ab illis.

When a deede is signified to be done of many, the Verbe being a Verbe Neuter, we may well change the Verbe Neuter vnto the Impersonall in tur; as In ignem posita est fletur.

A Participle.

Participles gouerne such cases as the Verbes that they come of: as Fruiturus amicis. Consulens tibi. Diligendus ab omnibus.

Here note, that Participles may foure maner of waies be changed into Nounes. The first is, when the voyce of a Participle is construed with an other case than the Verbe that it commeth of: as Appetens vini, Greedie of wine.

The second, when it is compounded with a preposition

position, which the Verbe that it commeth of cannot be compounded withall: as Indoctus, innocens.

The third, when it fourmeth all the degrées of comparison: as Amans, amantior, amantissimus Doctus, doctior, doctissimus.

The fourth, when it hath no respect, nor expresse, difference of time: as Homo laudatus A man laudable. Puer amandus i. amari dignus, A child worthy to be loued And al these are properly called Nounes Participials.

Participles when they be changed into Nounes, require a Genitiue case: as Fugitans litium. Indoctus pilæ. Cupientissimus tui. Lactis abundans.

These Participiall voyces, Perosus, exosus, pertæsus, haue alwayes the Actiue signification and gouerne an Accusatiue case: as Exosus sæuitiam, Hating crueltie. Vitam pertæsus, Weary of life.

The Aduerbe.

Aduerbes of quantitie, time and place, doe require a Genitiue case: as Multùm lucri. Tunc temporis. Vbiq; gentium.

Certaine Aduerbes will haue a Datiue case, like as the Nounes that they come of as: Venit obuiam illi. Canit similiter huic.

These Datiues be vsed aduerbially, Tempori, luci, vesperi: as Tempori surgendum. Vesperi cubandum Luci laborandum.

Certaine Aduerbes will haue an Accusatiue case of the Preposition that they come of: as Propiùs vrbem. Proximè castra.

Where note, that Prepositions, when they be set without a case, or else doe forme the degrées of comparison, be changed into Aduerbes.

The Coniunction.

COniunctions Copulatiues and Disiunctiues, and these foure, Quàm, nisi, præterquam, an, couple like cases: as Xenophon & Plato fuere æquales. And sometime they be put betwéene diuers cases: as Studui Romæ & Athenis. Est liber meus & fratris. Emi fundum centum nummis & pluris.

Coniunctions Copulatiues and disiunctiues, most commonly ioyne like moodes and tenses together: as Petrus & Iohannes precabantur & docebant. And sometime diuers tenses: as Et habetur, & referetur tibi à me gratia.

The Preposition.

SOmetime this Preposition In is not expressed, but vnderstanded, and the casuall worde neuerthelesse put in the Ablatiue case: as Habeo te loco parentis, i. in loco.

A Verbe compound, sometime requireth the case of the Preposition that he is compounded withal: as Exeo domo. Prętereo te insalutatum. Adeo templum.

The Interiection.

CErtain Interiections require a nominatiue case: as O festus dies hominis! Certaine a Datiue: as Hei mihi. Certaine an Accusatiue: as Heu stirpem inuisam. Certaine a Vocatiue: as Proh sancte Iupiter. And the same Proh, will haue an Accusatiue case: as Proh Deum atque hominum fidem.

FINIS.

Gulielmi Lilij ad suos discipulos monita Pædagogica, seu Carmen de Moribus.

Vi mihi discipulus puer es, cupis atque doceri,
Huc ades, hæc animo concipe dicta tuo.
Manè citus lectum fuge, mollem discute somnum:
Templa petas supplex, & venerare deum.
Attamen in primis facies sit lota, manusque,
Sint nitidæ vestes, comptaq; cæsaries.
Desidiam fugiens, cùm te schola nostra vocârit,
Adsis, nulla pigræ sit tibi causa moræ.
Me præceptorem cùm videris ore saluta,
Et condiscipulos ordine quosque tuos.
Tu quoque fac sedeas vbi te sedisse iubemus,
Inque loco, nisi sis iussus abire, mane.
Ac magis vt quisque est doctrinæ munere clarus,
Sic magis is clara sede locandus erit.
Scalpellum, calami, atramentum, charta, libelli,
Sint semper studijs arma parata tuis.
Si quid dictabo scribes, at singula rectè,
Nec macula, aut scriptis menda sit vlla tuis.
Sed tua nec laceris dictata, aut carmina chartis
Mandes, quæ libris inseruisse decet.
Sæpè recognoscas tibi lecta, animoq; reuoluas,
Si dubites, nunc hos consule, nunc alios.
Qui dubitat, qui sæpè rogat, mea dicta tenebit,
Is qui nil dubitat, nil capit inde boni.
Disce puer quæso, noli dediscere quicquam,
Ne mens te insimulet conscia desidiæ.
Sísq; animo attentus: quid enim docuisse iuuabit

Si

Si mea non firmo pectore verba premas?
Nil tam difficile est, quod non solertia vincat,
Inuigila, & parta est gloria militiæ.
Nam veluti flores tellus nec semina profert,
Ni sit continuo victa labore manus:
Sic puer ingenium si non exercitet ipsum
Tempus & amittet, spem simul ingenij.
Est etiam semper lex in sermone tenenda.
Ne nos offendat improba garrulitas.
Incumbens studio submissa voce loquêris,
Nobis dum reddis, voce canorus eris.
Et quæcunque mihi reddis, discantur ad vnguem,
Singula & abiecto verbula redde libro.
Nec verbum quisquam dicturo suggerat vllum,
Quod puero exitium non mediocre parit.
Si quicquam rogito, sic respondere studebis,
Vt laudem dictis & mereare decus.
Non lingua celeri nimis aut laudabere tarda:
Est virtus medium, quod tenuisse iuuat.
Et quoties loqueris, memor esto loquare Latinè,
Et veluti scopulos barbara verba fuge.
Præterea socios, quoties te cunque rogabunt,
Instrue, & ignaros ad mea vota trahe.
Qui docet indoctos, licèt indoctissimus esset,
Ipse breui reliquis doctior esse queat.
Sed tu nec stolidos imitabere Grammaticastros,
Ingens Romani dedecus eloquij:
Quorũ tam fatuus nemo, aut tam barbarus ore est,
Quem non authorem barbara turba probet.
Grammaticas rectè si vis cognoscere leges,
Discere si cupias cultiùs ore loqui:
Addiscas veterum clarissima scripta virorum,
Et quos authores turba Latina docet.
Nunc te Virgilius, nunc ipse Terentius optat,

Nunc simul amplecti te Ciceronis opus.
Quos qui non didicit, nil præter somnia vidit,
Certat & in tenebris viuere Cimmerijs.
Sunt quos delectat (studio virtutis honestæ
Posthabito) nugis tempora conterere.
Sunt quibus est cordi, manibus, pedibusuè sodales,
Aut alio quouis solicitare modo.
Est alius, qui se dum clarum sanguine iactat,
Insulso reliquis improbat ore genus.
Te tam praua sequi nolim vestigia morum,
Ne tandem factis præmia digna feras.
Nil dabis aut vendes, nil permutabis emesué,
Ex damno alterius commoda nulla feres.
Insuper & nummos, irritamenta malorum,
Mitte alijs, puerum nil nisi pura decent.
Clamor, rixa, ioci, mendacia, furta, cachinni,
Sint procul à vobis, Martis & arma procul.
Nil penitùs dices, quod turpe, aut non sit honestũ,
Est vitæ ac pariter ianua lingua necis.
Ingens crede nefas cuiquam maledicta referre,
Iurare aut magni numina sacra Dei.
Denique seruabis res omnes, atque libellos,
Et tecum quoties isq; redisq; feres.
Effuge vel causas faciunt quæcunque nocentem,
In quibus & nobis displicuisse potes.

FINIS.

Symbolum Apostolorum.

CRedo pia in nostrum ratione Deumq; Patremq;,
Omnia quem statuo numine posse suo.
Qui nitidis clarum stellis fabricauit Olympum,
Stat citius verbo qua patet omne solum.

Credo quoque in Christum simili pietate colendum,
Vnicus est nostri filius ille Dei.
Omnis huic patrij est subiecta potentia regni,
Qui regit arbitrio cuncta creata suo.
Pœne fide maius fuerat conceptus in aluo
Virginis, afflatu numinis ille sacro.
Post modò conceptum peperit purissima virgo,
Quæ Maria est certo nomine dicta suo.
Quiq; fuit passus sub iniquo multa Pilato,
Præside Iudæi Cæsareo populi.
Affixusq; cruci miserandæ morte necatus,
More Palestina deinde sepultus humo.
Interea vindex ad Tartara cæca recessit,
Ius adimens nigris imperiumq; deis.
Térq; vbi præbuerat mundo sua lumina Titan,
Surrexit per se viribus ipse suis.
Stelligeras scanditq; domos, vbi cuncta potentis.
Proximus ad dextram nunc sedit vsque Patris.
Inde redibit, vt & viuos, vitáq; carentes
Iudicet, & toto quæ sit in orbe fides,

Inq; Dei flatum credo, spirabile numen,
Cuius agunt vitam flamine cuncta suam.

Confiteor sanctos homines, cœtumq; piorum.
In quibus est veri cultus amórq; Dei:
Quos, quòd habent Iesu communia dogmata Christi,
Communi dicas nomine Christicolas.

Omnia per Christum fateor peccata remitti
Omnibus his quibus est indubitata fides.

Credo

Credo quòd hæc olim rursus caro nostra resurget,
Quódq; procul dubio vita perennis erit.

PRECATIO DOMINICA.

O Pater omnipotens clariq; habitator Olympi,
Laudetur merito nomen honore tuum.
Adueniat regnum. Tua sit rata vbiq; voluntas,
Fiat & in terris, sicut in arce poli.
Da nobis hodie panem, & nos exime noxa,
Vt veniam nostris hostibus vsque damus.
Nec sine tentando Stygius nos opprimat Error:
Fac animas nostras vt mala nulla ligent.
Amen.

DECALOGVS.

NOn aliena tuis venerabere numina votis.
Idolum nullum facies, quod pronus adores.
Sume Deiq; tui vanos nec nomen in vsus.
Septima sacra coles, opere feriatus ab omni.
Semper honore tuos merito venerere parentes.
Non hominem quemquam crudeli morte necabis.
Alterius caueas lectum temerare iugalem
Non furtum facies, digitos cohibebis ab illo.
Testis es accitus, nihil attestabere falso,
Alterius nuptam, famulam nec, rémue cupisces.

BAPTISMVS.

CHristus ad æthereas cùm vellet scandere sedes,
Dixit discipulis talia verba suis:
Ite per extremas, ô vos mea viscera, gentes,
Cunctos doctrinam ritè docete meam.
Inq; Patris, Natiq;, & Flatus nomine sancti,
Mortales vndis sponte lauate sacris.
Nam qui crediderit, lotúsq; erit amne salubri,
Hunc bona perpetuò vita salúsq; beant.
Qui sine saluifica fuerit pietate fideq;,
Hunc bona destituet vita, salúsq; simúl.

Cœna

DOminus Iesus Christus, hostibus suis
Qua nocte Iudæ proditus dolo fuit,
Capiens manu panem sacra, Deo Patri
Gratesq; agens fregit, suisq; porrigens,
Accipite, dixit, edite, corpus hoc meum est.
Quod deditur salute pro vestra: in mei
Hoc facite memoriam, meiq; funeris
Celebrate honorem, Poculum simili modo
Capiens manu, gratésq; agens Deo Patri,
Socijs dedit, dixitq;: Bibite singuli,
Hoc est nouum fœdus meum per sanguinem,
Ablutionem in criminum qui funditur.
Hoc facite quotiescunque bibitis, in mei
Memores honorem, & prædicate meam necem.

PVER ORANS ANTE CIBVM.

HIs epulis donisq; tuis benedicito Christe,
Ut foueant iussu corpora fessa tuo.
Non alit in fragili panis modò corpore vitam:
Sermo tuus vitæ tempora longa facit.

Alia.

ARbiter ô rerum, nostra spes vnica vitæ.
Nos tibi deuotum sanctifica populum.
Sanctificaq; tuo concessum munere potum,
Huic mensæ impositas sanctificaq; dapes.
Fac satiati hymnum pura tibi mente canamus,
Ut tua laus nostro semper in ore sonet.

Alia.

QVæ nunc sumemus membris alimenta caducis.
Hæc, Deus, imperio sint benedicta tuo

Alia.

PRæstita diuino nobis alimenta fauore,
Authoris dextra sint benedicta Dei,

Alia.

CHriste sacrata velis hæc nostræ munera mensæ,
Numine cuncta tuo Christe sacrata velis.

Alia.

FAc tua Christe pijs accedat gratia mensis:
Vt noscant superas pectora nostra dapes.

Alia.

O Deus appositis, apponendisq; precamur,
Et nobis placido numine dexter ades.

PVER ORANS POST CIBVM.

QVòd cerere & potu pleni sumus, ipsáq; quòd iam
Viscera quæsito sunt saturata cibo:
Laus tibi Christe Deus, mundi venerande redemptor,
Qui mare, qui cœlos, qui Phlegethonta domas.

Alia.

QVòd sumus vtilibus dapibus, potúq; refecti,
Laus tibi pro donis sit Deus alme tuis.

Alia.

DEbile qui corpus largito pane refecit,
Et verbo mentem recreet ille suo.

Alia.

QVi largo corpus potúq; ciboq; refecit,
Pascat & æterno pectora nostra cibo.

Alia.

QVas agimus grates læta Pater accipe fronte,
Qui nobis larga das alimenta manu.

Alia.

ALme Deus nobis benedic, & redde salubres,
Quas capimus largè te tribuente dapes.
Non lauta humanam sustentant fercula vitam,
Sed quæ diuini vox venit ore Patris.

FINIS.

DOctrinæ fructus (puer) hæc notat arbor amœnos,
Quos liber iste tibi (si modo discis) habet.
Nam te diuinos Musarum mittit in hortos,
Artes qui sacras arbore quaq; ferunt.
Ergo age, & ingenuas quisquis (puer) expetis artes,
Arboris hos fructus collige, carpe, cape.

BREVISSIMA
Institutio,
Seu
Ratio Grammatices
cognoscendæ, ad
omnium puerorum
vtilitatem præ-
scriptâ.

Quam solam Regia Maiestas
in omnibus Scholis profi-
tendam præcipit.

Excusum *Londini*
Typis *Joh. Norton*, Regiæ Ma-
iestati in Latinis, Græcis, &
Hebraicis Typographi.
1606

ALPHABETVM GRÆCVM.

Litteræ apud Græcos sunt quatuor & Viginti.

Figura	Nomen.		Pronuntiatio.
Α α	Αλφα	Alpha	a
Β β ϐ	Βῆτα	Beta	b
Γ γ ϒ	Γάμμα	Gamma	g
Δ δ ∂	Δέλτα	Delta	d
Ε ε	Εψιλὸν	Epsilon	e tenue
Ζ ζ ζ	Ζῆτα	Zeta	z (densum
Η η	Ητα	Eta	e longum vel
Θ ϑ θ	Θῆτα	Theta	th
Ι ι	Ιωτα	Iota	i
Κ κ	Κάππα	Cappa	c
Λ λ	Λάμβδα	Lambda	l
Μ μ	Μῦ	My	m
Ν ν	Νῦ	Ny	n
Ξ ξ	Ξῖ	Xi	x
Ο ο	Ομικρὸν	Omicron	o paruum
Π π ϖ	Πῖ	Pi	p
Ρ ρ	Ρῶ	Rho	r
Σ σ	Σῖγμα	Sigma	s
Τ τ	Ταῦ	Tau	t
Υ υ	Υψιλὸν	Ypsilon	y
Φ φ	Φῖ	Phi	ph
Χ χ	Χῖ	Chi	ch
Ψ ψ	Ψῖ	Psi.	ps
Ω ω	Ωμέγα	Omega	o magnum.

Finis Alphabeti.

DE GRAMMATICA ET EIVS PARTIBVS.

RAMMATICA, EST recte scribendi atque loquendi ars.

Grammaticæ quatuor sunt partes:

Orthographia, Etymológia, } { Syntaxis, Prosodia.

De Orthographia.

RTHOGRAPHIA, est rectè scribendi ratio, qua docemur, quibus quæq; dictio sit formanda literis: vt Lectio, non lexio: ab ὀρθὸς rectus, & γραφὴ scriptura.

DE LITERIS.

Ex viginti duabus literis, quinque sunt vocales: a, e, i, o, u, nam y Græca est. *Vocales.*

Ex quibus variè dispositis, coalescunt diphthongi quinque: *Diphthongi.*

æ, au, œ, ei, eu, vt Musæ. Audio. Cœlum. Hei. Euge.

Reliquæ literę Consonantes appellantur, quarum nouem sunt Mutæ: b, c, d, f, g, k, p, q, t. *Consonantes. Mutæ.*

Septem autem semiuocales: L, m, n, r, s, x, z. *Semiuocal.*

Ex quibus quatuor vocantur etiam liquidæ: L, m, n, r. *Liquidæ.*

S, verò suæ cuiusdam potestatis litera est, quæ *S.*

 interdum

X & Z. interdum etiam liquescit. X & Z, duplices sunt consonantes, atque etiam I, inter duas vocales.

I & V consonantes aliquando. Adduntur etiam consonantibus I & V, quando sibi vel alijs vocalibus in eadem syllaba præponuntur: vt Iuno, Iouis, voluntas, vultus.

K, Y, Z. K, Y, & Z, Latinis dictionibus nunquam admiscentur.

H, aspiratio. H, propriè quidem litera non est, sed aspirationis nota.

Apud Poëtas autem interdum consonantis vim obtinet.

Præponitur autem vocalibus omnibus: vt Hamus, hebenus, hiatus, homo, humus, hymnus. Consonantibus verò nullis:

Rectè itaque enunciamus,

Hiulcus, Hiacchus, } trissyllaba. { Hieronymus, Hieremias, } pentasillaba

At in Latinis dictionibus interdum H postponitur C: vt Charus, charitas. Pulcher, pulchritudo.

Bifariam pinguuntur literæ, maiusculis scilicet characteribus, & minusculis. Maiusculis inchoantur sententię: vt Deum time. Regem honora. & propria nomina: vt *Henricus*, *Anglia*.

Diligenter obseruari oportebit, quæ dictiones dipthōgis scribantur, nam hæ quidem vel scribi omninò, vel signari debent: vt { Musæ, Præsunt, } vel { Musę, Pręsunt

Literæ maiusculæ. Literæ maiusculæ, cùm solæ ac paucæ scribuntur, aliquando significant Prænomen, aliquando numerum:

vt

vt { A. Aulus. C. Caius. D. Decius. G. Gaius. L. Lucius. M. Marcus. P. Publius. P. Populus. R. Romanus. } P. C. Patres conscripti. Q. Quint. Quæst. Quirites. R. P. Respublica. Sp. Spurius. Sex. Sextus. S. P. Q. R. Senat. populusq; Romanus. T. Titus. T. C. Tua clementia. & eius generis infinita.

In numeris verò significat.

I.	Vnum.	L.	Quinquaginta.
V.	Quinque.	XC.	Nonaginta.
IX.	Nouem.	C.	Centum.
X.	Decem.	D.	Quingenta.
XL.	Quadraginta	M.	Mille.

DE SYLLABARVM DISTINCTIONIBVS.

Recte scripturo, discendum est in primis syllabas inter scribendum aptè distinguere atque connectere. In simplicibus vocibus, bd, vocali sequenti adhærent: A bdomen, a bdera.

Quam quidem rationem sequuntur & ista:

ct, ps, sc, tn } vt { Do-ctus, San-ctus, Scri-psi, Sum-psi, Pi-scis, Di-sco, E-tna.

gm, gn, st, x } vt { A-gmen, I-gnis, Ve-ster, Magi-ster, An-xius, Di-xi, & similia.

Inter m & n, non interseritur p. Malè igitur pingeretur Sompnus, pro somnus: Columpna, pro columna.

Post x, non scribitur s: vt excribo, exoluio, non

 exscribo

exſcribo, exſoluo. In compoſitis cum præpoſitione, auribus & euphoniæ ſeruiendum eſt:

vt Occurro, Officio, Aufero, potiùs quàm Obcurro, Obſicio, Abſero.

Et contrà, Abſtineo, Obtineo, Obrepo, non autem Auſtineo, Ottineo, Orrepo.

Atque huius rei gratia, etiam conſonantes in compoſitione aliquando interſeruntur: vt Redamo, redeo: ambigo, ambio.

DE ORTHOEPIA.

Rthographię affinis eſt Orthoepia, hoc eſt, emendatè rectéque loquendi ratio. Ab ὀρθὸς rectus, & ἔπος verbum.

Hic in primis curandum eſt, vt præceptores tenera ac balbutientia puerorum ora ſic effingant & figurent, ne vel continua linguæ volubilitate ita ſermonem præcipitent, vt nuſquam, niſi vbi ſpiritus deficit, orationem claudant: vel contrà, ad ſingulas quaſque voces longa interſpiratione conſileſcant, ructu, riſu, ſingultu, ſcreatu, vel tuſsi, ſermonis tenorem ineptè dirimentes.

Cæterum ante omnia deterrendi ſunt pueri ab ijs vitijs, quæ noſtro vulgo penè propria eſſe videntur, cuiuſmodi ſunt, Iotaciſmus, Lambdaciſmus, Iſchnotes, Trauliſmus, Plateaſmus, & ſimilia.

Iotaciſmus. Iotaciſmus dicitur quando I litera, pleniore ſono, & ſupra iuſtum decorem extenditur: quo vitio ex noſtratibus maximè laborant Angli ſeptentrionales.

 Lambdaciſmus,

Lambdacismus, est vbi quis L nimis operosè sonat: vt Ellucet, pro elucet. Sauluus, pro saluus. Nostrati vulgo diuersum vitium impingitur, nempe quòd hanc literam pinguiùs iusto pronũciant, dum *Lambdacismus.*

pro { Multus, Mollis, Falsus, } auditur { Moultus Moolis. Faulsus.

Ischnotes, est quædam loquendi exilitas, quoties syllabas aliquas exiliùs & graciliùs enunciamus quàm per est: vt cùm *Ischnotes.*

pro { Nunc, Tunc, Aliquis, Alius, } proferimus, { Nync, Tync, Eliquis, Elius.

Traulismus, est hæsitantia quædam aut titubantia oris, quando eadem syllaba sæpius repetitur; vt Cacacanit, pro canit. Tututullius, pro Tullius. *Traulismus.*

Huic vitio vt foedißimo, ita & periculosißimo, sic succurrendum putat Fabius: si exigatur à pueris, vt nomina & versus affectatæ difficultatis, ex plurimis & asperrimis inter se coëuntibus syllabis concatenatis, ac velut confragosis, quàm citißimè voluant: vt *Arx, tridens, rostris, sphinx, præster, torrida, seps, strix.*

-postquam discordia tetra
Belli ferratos postes, portasq; refregit.

Plateasmus, est quando craßiùs & voce plusquàm virili loqui nitimur: vt cùm *Plateasmus.*

pro { Montes, Fontes, Pontes, } efferimus, { Mountes, Fountes, Pountes. }

Vt etiam pro { Ergo, Sperma, Perago, } efferimus, { Argo, Sparma, Parago.

exscribo, exsoluo. In compositis cum præpositione, auribus & euphoniæ seruiendum est:

vt { Occurro, Officio, Aufero, } potiùs quàm { Obcurro, Obficio, Abfero.

Et contrà, { Abstineo, Obtineo, Obrepo, } non autem { Austineo, Ottineo, Orrepo.

Atque huius rei gratia, etiam consonantes in compositione aliquando interseruntur: vt Redamo, redeo: ambigo, ambio.

DE ORTHOEPIA.

Rthographiæ affinis est Orthoepia, hoc est, emendatè rectéque loquendi ratio. Ab ὀρθὸς rectus, & ἔπος verbum.

Hic in primis curandum est, vt præceptores tenera ac balbutientia puerorum ora sic effingant & figurent, ne vel continua linguæ volubilitate ita sermonem præcipitent, vt nusquam, nisi vbi spiritus deficit, orationemclaudant: vel contrà, ad singulas quasque voces longa interspiratione consilescant, ructu, risu, singultu, screatu, vel tussi, sermonis tenorem ineptè dirimentes.

Cæterum ante omnia deterrendi sunt pueri ab ijs vitijs, quæ nostro vulgo penè propria esse videntur, cuiusmodi sunt, Iotacismus, Lambdacismus, Ischnotes, Traulismus, Plateasmus, & similia.

Iotacismus. Iotacismus dicitur quando I litera, pleniore sono, & supra iustum decorem extenditur: quo vitio ex nostratibus maximè laborant Angli septentrionales.

Lambdacismus,

Lambdacismus, est vbi quis L nimis operosè sonat: vt Ellucet, pro elucet. Sauluus, pro saluus. Nostrati vulgo diuersum vitium impingitur, nempe quòd hanc literam pinguiùs iusto pronũciant, dum *Lambdacismus.*

pro { Multus, Mollis, Falsus, } auditur { Moultus Moolis. Faulsus.

Ischnotes, est quædam loquendi exilitas, quoties syllabas aliquas exiliùs & graciliùs enunciamus quàm per est: vt cùm *Ischnotes.*

pro { Nunc, Tunc, Aliquis, Alius, } proferimus, { Nync, Tync, Eliquis, Elius.

Traulismus, est hæsitantia quædam aut titubantia oris, quando eadem syllaba sæpiùs repetitur: vt Cacacanit, pro canit. Tututullius, pro Tullius. *Traulismus.*

Huic vitio vt fœdissimo, ita & periculosissimo, sic succurrendum putat Fabius: si exigatur à pueris, vt nomina & versus affectatæ difficultatis, ex plurimis & asperrimis inter se coëuntibus syllabis concatenatis, ac velut confragosis, quàm citissimè voluant: vt *Arx, tridens, rostris, sphinx, præster, torrida, seps, strix.*

-postquam discordia tetra
Belli ferratos postes, portasq; refregit.

Plateasmus, est quando crassiùs & voce plusquàm virili loqui nitimur: vt cùm *Plateasmus.*

pro { Montes, Fontes, Pontes, } efferimus, { Mountes, Fountes, Pountes.

Vt etiam pro { Ergo, Sperma, Perago, } efferimus, { Argo, Sparma, Parago.

 Sunt

Sunt & alibi apud nostrates, qui pro V consonante sonant F: & contrà, V pro F: vt

Folo, Fis, Folui, Felle, pro Volo, Vis, Volui, Velle.

Et rursum, Vero, Vers, Verre, pro Fero, Fers, Ferre.

S. S, verò mediam inter duas vocales corruptè sonant nonnulli,

pro Læsus, Visus, Risus, pronunciantes, Læzus. Vizus. Rizus.

H. H, in initio dictionis lenius, in medio asperius enunciari volunt: malè ergo

pro Homo, Hamus, Humus, Christus, Crihsma, Chremes, Thus, Diphthongus, Sphæra, efferimus, Omo, Amus, Vmus, Cristus, Crisma, Cremes. Tus, Diptogus, Spæra.

Fœdè quoque erratur à nostris, vbi t, & d, tanquam aspiratas pronunciant:

vt Amath, Caputh, Aputh, pro Amat, Caput, Apud.

At innumera penè sunt huius generis vitia, quæ bonarum literarum candidatis, & præceptorum diligentiæ emendanda relinquimus.

DE

DE SENTENTIARVM PVNCTIS.

NEque exigua Orthographiæ pars in ſcriptura rectè diſtinguenda conſiſtere videtur: Proinde de clauſularum diſtinctionibus paucula annotaſſe, non fuerit ſuperuacaneum.

Puncta ergò ſiue notæ, quibus in ſcribendo vtuntur eruditi, Latinis dicuntur, *Puncta quæ.*

Subdiſtinctio,				Comma,
Media diſtinctio,	}	Græcis,	}	Colon,
Plena ac perfecta diſtinctio.				Periodus

Subdiſtinctio ſeu comma, eſt ſilentij nota, ſeu potiùs reſpirandi locus, vtpote qua pronunciationis terminus, ſenſu manente, ita ſuſpenditur, vt quod ſequitur, continuò ſuccedere debeat.

Notatur autem puncto deorſum caudato, ad hunc modum(,)

Ouidius. *Vtendum eſt ætate, cito pede preterit ætas:*

Nec bona tam ſequitur, quàm bona prima fuit.

Hac item nota diſtinguuntur orationum ſingulæ partes: vt

Iuuenal. *Grammaticus, Rhetor, Geometres, pictor, aliptes.*

Græculus eſuriens, in cælum iuſſeris, ibit.

Media diſtinctio, ſeu colon, eſt vbi tantum ferè de ſententia reſtat, quantum iam dictum eſt, & eſt perfecta periodi pars, notaturque duobus punctis, ſic(:) *Colon.*

Quemadmodum horologij vmbram progreſſam ſentimus, progredientem non cernimus: & fruticem aut herbam creuiſſe apparet, creſcere autem nulli videtur: ita & ingeniorum profectus, quoniam minutis conſtat auctibus, ex interuallo ſentitur.

Plena diſtinctio, quæ & Periodus dicitur, ponitur poſt perfectam Sententiam, quæ & puncto plano notatur, hoc modo (.) *Periodus.*

Dit

Dic mihi musa virum, captę post tempora Troię,
Qui mores hominum multorum vidit & vrbes.

Huc annumerari solent Parenthesis, & Interrogatio.

Parenthesis. Parenthesis, est sententia duabus semilunulis inclusa, qua remota, sermo tamen manet integer: vt *princeps (quia bella minantur Hostes) militibus vrbes pręmunit, & armis.*

Interrogatio. Interrogatio, signatur duobus punctis ac superiore sursum caudato, sic (?) vt *Et quę tanta fuit Romam tibi causa videndi?*

DE ETYMOLOGIA.

Etymologia, versatur in primis circa inuestigandas dictionum origines: vt num cœlebs dicatur, quasi cœlestem vitam agens: num lepus, quasi leuipes.

Cæterum Etymologia, quatenus hoc loco de ea disserimus: est ratio cognoscendi casuum discrimina: vt Fortis, fortiter: Lego, legit, omnesq; orationis partes complectitur. Cicero notationem seu veriloquium vocat. Componitur autem ab ἔτυμος verus, & λόγος sermo.

De octo partibus orationis.

Partes orationis sunt octo:

Nomen, Pronomen, Verbum, Participium,	Declinabiles.	Aduerbium, Coniunctio, Præpositio, Interiectio.	Indeclinabiles.

NO-

NOMEN.

Omen, est pars orationis, quæ rem significat, sine vlla temporis aut personæ differentia.

Nomen dupliciter dicitur, Substantiuum, & Adiectiuum.

Substantiuum, est quod nihil addi postulat ad suam significationem exprimendam. *Nomen Substant.*

Est autem Substantiuum duplex, { Appellatiuum, & Proprium.

Appellatiuum, est quod rem multis communem significat; vt *homo, lapis, iustitia, bonitas.* *Appellatiuum.*

Proprium, est quod rem vni indiuiduo propriam significat: vt *Iesus, Maria, Londinum, Thamesis.* *Proprium.*
Proprij nominis tria sunt genera.

Prænomen, quod vel differentiæ causa, vel veteri ritu præponitur: vt *Lucius, Publius, Aulus, Marcus.* *Prænomen.*

Nomen, quod suum est cuique: vt *Petrus, Paulus, Cato, Tullius.* *Nomen.*

Cognomen, quod vel à cognatione impositum est: vt *Gracchus, Fabius, Scipio, Cicero.* Vel ab euentu aliquo; vt *Africanus, Macedonicus, Germanicus.* *Cognomen.*

Adiectiuum, est quod substantiuo indiget, cui in oratione adhæreat: vt *Piger, alacris, candidus, clemens.* *Nomen adiectiuum.*
Adiectiuum est duplex, Commune, & Proprium.

Commune, est quod affectionem multis communem significat: vt *Bonus, malus, solers, satur.* *Commune.*

Proprium, est quod affectionem vni indiuiduo peculiarem significat; vt *Gradiuus Marti, Quirinus Romulo.* *Proprium.*

DE ACCIDENTIBVS NOMINI.

Nomini accidunt septem;
Species, Figura, Numerus, Casus, Genus, Declinatio, Comparatio.

DE

DE SPECIE.

Species nominum est duplex: Primitiua, & Deriuatiua.

Primitiua. Primitiua, est quæ aliunde non trahitur.

Deriuatiua. Deriuatiua, est quæ aliunde formatur.

Primitiuæ subijciuntur hæc quæ sequuntur, & huiusmodi.

Collectiuum. Collectiuum scilicet, quod singulari numero multitudinem significat: vt *Concio, cœtus, plebs, turba.*

Fictitium. Fictitium, quod à sono fingitur: vt *Sibilus, tintinnabulum, stridor, clangor.*

Interrogatiuum. Interrogatiuum: vt Quis, vter, qualis, quantus, quot, nunquis. Quæ aliquando migrant in Indefinita, aliqando in Relatiua.

Redditiuum. Redditiuum, quod Interrogatiuo respondet: vt, Talis, tantus, tot.

Numerale. Numerale, cuius species hæ numerantur.

Cardinale. Cardinale, a quo seu a fonte alij numeri dimanant: vt, Vnus, duo, tres, quatuor.

Ordinale. Ordinale: vt, Primus, secundus, tertius, quartus.

Distribut. Distributiuum: vt, Singuli, bini, terni, quaterni.

Partitiuum. Partitiuum, quod significat vel multa singulatim: vt, Quisque, vnusquisque, vterque, neuter.

Vel vnum è multis, vt, Alter, aliquis, cætera, reliquus.

Vniuersale. Vniuersale: vt, Omnis, cunctus, nullus, nemo.

Particul. Particulare: vt, Aliquis, quisquam, vllus, quidam.

Deriuatiua. Deriuatiua autem has species subiectas habent, nimirum Verbale: vt, Lectio, litura, auditus, aratrum.

Patrium. Patrium: vt, Eboracensis, Londinensis, Oxoniensis, Aetonensis.

Gentile. Gentile: vt, *Græcus, Latinus, Hebræus, Anglus.*

Patronymicum. Patronimycum, quod vel a patre, vel ab alia quapiam

piam

piam suæ familiæ persona deriuatur: vt,

Aeácides, { *filius vel nepos Aeáci.*
Neríne, { *filia vel neptis Nerei.*
Latóides, { *filius Latonæ.*
Menelâis, { *vxor Menelâi.*

Diminutiuum: vt, *Regulus, popellus, maiusculus, minusculus.* Diminutiu.

Possesiuum: vt, *Herilis, seruilis, regius, paternus.* Possessiuum.

Materiale: vt, *Faginus, lapideus, gemmeus, aureus.* Materiale.

Locale: vt. *Hortensis, agrestis, marinus, montanus,* Locale.

Aduerbiale: vt, *Hodiernus, hesternus, crastinus, clandestinus.* Aduerb.

Participiale: vt, *Amandus, docendus, videndus, scribendus.* Particip.

Et quæ in *lis* exeunt, à verbis deducta: vt, *Fictilis, coctilis, flexilis, pensilis.*

DE FIGVRA.

Figura aut est simplex: vt, *Iustus*: aut composita, vt *Iniustus.*

Sunt qui huc addunt & decompositam: vt, *Irreparabilis.*

DE NVMERO.

Numeri sunt duo: Singularis de vno, vt *Pater*: Pluralis de pluribus, vt *Patres.*

DE CASV.

Casus nominum sunt sex.

Nominatiuus, qui & rectus dicitur, est prima vox, qua rem aliquam nominamus. Nominatiuus.

Genitiuus, qui significat cuius sit res quæpiam. Atque hic Patrius, Gignendi, aut Interrogandi casus dici solet. Genitiuus.

Datiuus, siue dandi casus dicitur, quo quid cuipiam attribuimus. Sub hac voce octauum etiam Datiuus. Octauus casus.

casum

casum comprehenderunt: vt, *It clamor cælo*. id est, *in cælum*.

Accusatiuus. Accusatiuus, qui & Incusatiuus, vel Causatiuus dici potest, qui verbum sequitur, vtpote in quem actio verbi immediatè transit: vt *Amo Patrem*.

Vocatiuus. Vocatiuus, quem & Salutatorium vocant, vocandis compellandisue personis accommodatur.

Ablatiuus. Latinus casus. Ablatiuus, quo quippiā ab aliquo auferri significamus Hic Sextus atq; Latinus casus appellatur, nempe quòd Latinorum sit proprius.

DE GENERE.

Genus, est sexus discretio. Et sunt genera numero septem. Masculinum, cuius nota est hic, Fœmininum, hæc. Neutrum, hoc. Commune hic & hæc. Commune trium, hic, hæc, & hoc. Dubium, hic vel hæc. Epicœnum seu promiscuum, quum sub vna generis nota vtrunque sexum complectimur: vt, *Hic anser. Hæc aquila* Quanquam hoc quidem genus ad presens negotium non ita propriè spectare videtur, cùm hoc quidem loco non de natura rerum agatur, sed de qualitate vocum.

Communis & Dubij differentia. Porrò inter commune genus & dubium, hæc est differentia: quod vbi semel communis generis nomini adiectiuum copulaueris, non iam integrum fuerit de eadem re loquenti, mutare genus adiectiui: vt si dixeris, Durus parens, aut Canis fœta, quamdiu de eisdem ipsis indiuiduis loquêris, non licebit mutato genere dicere, Parentem iniquam, aut Canem fœtum.

At verò dubij generis substantiuo posito, etiam si adiectiuum masculinum addideris, nihilo tamen secius de eadem re sermonem continuanti, licuerit pro tuo arbitratu mutare genus adiectiui: vt si dixeris, Durum corticem, poteris etiam de eodem loqui

qui, pergens dicere, eandem corticem esse & amaram.

Vt autem genera nominum ad amussim calleas, hi sequentes canones tibi summa diligentia imbibendi sunt, quos à Gulielmo Lilio Anglo acceptos referre debes. G. Lilii.

REGVLÆ GENERALES PROPRIORVM.

Propria quæ maribus tribuuntur, Mascula dicas: *Masc. sunt nomina.*

Vt sunt diuorum, Mars, Bacchus, Apollo: Virorum. *Diuorum: Virorum:*

Vt Cato, Virgilius: Fluuiorum, vt Tybris, Orontes: *Fluuiorum:*

Mensium, vt October: ventorum, vt Lybs, Notus Auster. *Mensium, Ventorum,*

FOEMININA.

Propria fœmineum referentia nomina sexum, *Fœmi. sunt.*

Fœmineo generi tribuuntur: siue Dearum *Dearum.*

Sunt, vt Iuno, Venus: Mulierum, seu Anna, Philotis: *Mulierum.*

Vrbium, vt Elis, Opus: regionum, vt Græcia, Persis: *Vrbium, Regionum,*

Insulæ item nomen, ceu Creta, Britannia, Cyprus. *Insularum,*

Excipienda tamen quædã sunt vrbium, vt ista *Exceptio,*

Mascula, Sulmo, Agragas: Quædam neutralia, vt Argos,

Tybur, Præneste: & genus Anxur quod dat vtrunque.

REGVLÆ GENERALES.
APPELLATIVORVM.

Appel-

Arborum.

APpellatiua arborũ erũt muliebria; vt alnus,
cupressus, cedrus: mas spinus, mas oleaster
Et sunt neutra, siler, suber, thus, robur, acerque

EPICOENA.

Volucrum, Ferarum, Piscium.

SVnt etiam volucrum, seu passer, hirundo:
Ferarum.
Vt Tygris, vulpes: & piscium, vt ostrea, cœtus;
Dicta epicœna, quibus vox ipsa genus feret
aptum. (tandum:

Exceptio generalis.

Attamen ex cunctis, quæ diximus ante, no-
Omne quod exit in um, seu grecũ siue latinũ,
Esse genus neutrum: sic inuariabile Nomen.

Vsus trium regularum specialium.

Sed nunc de reliquis, quæ Appellatiua vocã-
tur, (dicam:
Aut quæ sunt tanquam Appellatiua, ordine
Nã genus his semper dignoscitur ex genetiuo
Infra vt monstrabit specialis regula triplex.

PRIMA REGVLA SPECIALIS.

Regula specialis.

NOmen non cresens genitiuo seu caro, car-
nis;
Capra, capræ: nubes nubis; genus est muliebre

Quoniam Lilius noster genus nominum Appellatiuorum ex genitiuo dignoscendum docet, admonendi hoc loco sunt pueri, hanc primam regulam esse omnium nominum Appellatiuorum non crescentium in genitiuo: cuius generis sunt omnia primæ & quartæ inflectionis, & secundæ etiam, præter paucula quædam, quæ infra in tertia regula excepta reperies.

Pertinent etiam ad hanc classem pleraq; tertiæ declinationis

declinationis,cuiusmodi sunt, Labes, labis: Pestes pestis: Vis, genitiuo vis: Mater, matris: Caro, carnis.

Masculina excepta ex non crescentibus.

MAscula nomina in a,dicuntur multa virorū *In A.*
Vt scriba,assecla,scurra,rabula,lixa,lanista.
Mascula Græcorum quot declinatio prima
Fundit in as,& in es,& ab illis quot per a fiunt:
Vt satrapas satrapa,athletes athleta. Leguntur
Mascula item verres, natalis, aqualis. Ab asse
Nata, vt centussis, coniunge lienis, & orbis,
Callis,caulis,follis, collis, mensis, & ensis.
Fustis, funis, panis, penis, crinis, & ignis.
Cassis, fascis, torris, sentis, piscis, & vnguis,
Et vermis, vectis, postis, societur & axis.
Mascula in er,ceu venter:in os vel us,vt logos, annus. *In Er, Os, & Vs.*

Fœminina non crescentia.

FOeminei generis sunt mater, humus, domus,aluus,
Et colus, & quartæ pro fructu ficus, acusq́;,
Porticus,atq́; tribus, socrus, nurus, & manus, idus:
Huc anus addenda est, huc mystica vannus Iacchi.
His iungas os in usvertentia Græca, papyrus,
Antidotus,costus,diphthōgus,byssus,abyssus.
Crystallus, synodus, saphîrus, erêmus, & arctus.
Cum multis alijs, quæ nunc perscribere longum est.

Neutra non crescentia.

NEutrum nomen in e, si gignit is, vt mare, rete:
Et quot in on vel in um fiunt, vt barbiton, ouū
Est neutrum hyppomanes genus, & neutrum cacoëthes,
Et virus, pelagus: neutrum modò, mas modò vulgus.

Dubia non crescentia.

INcerti generis sunt talpa, & dama, canalis,
Halcyonis, finis, clunis, restis, penus, amnis:
Pampinus, & corbis, linter, torquis, specus, anguis.
Pro morbo ficus fici dans, atque Phaselus,
Lecythus, ac atomus, grossus, pharus, & paradisus.

Communia non crescentia.

COmpositum à verbo dans a, commune duorum est:
Graiugena à gigno, agricola à colo: id aduena monstrat
A venio. Adde senex, auriga, & verna, sodalis,
Vates, extorris, patruelis, perq; duellis,
Affinis, iuuenis, testis, ciuis, canis, hostis.

Secunda regula specialis.

NOmen crescentis, penultima si genitiui
Syllaba acuta sonat, velut hæc pietas pietâtis,
Virtus virtûtis monstrat, genus est muliebre.

Huc

Huc spectant, quæ acuunt penultimam genitiui crescentis: qualia sunt omnia quintæ inflexionis, præter fides.

Omnia item monosyllaba, præter vis. Reliqua omnia sunt tertiæ declinationis, vt sunt omnia desinentia in

C	vt	Halec, halêcis.	
In		Delphin,	nis.
		Titan,	
An		Infans,	antis.
Ans		Quadrãs,	

Ens	vt	Continens,	entis.
		Triens,	
Vns		Decuns, decuncis.	

In Er longum, quæ Græcis in ηρ scribuntur: vt Crater, character, stater, soter, êris.

Latina in er, ad tertiam regulam pertinent, quare mulier haud rectè in hac classe collocatur in

Inx	vt	Syrinx, ingis.	
Anx		Phalanx, angis.	
		Deunx,	uncis.
Vnx		Septunx,	

Ons	vt	Effrons,	ontis.
		Bifrons,	
		Cohors,	ortis.
Ors		Consors,	

Præterea in o Latina, quæ ônis & ênis habent in genitiuo: vt Lectio, Ligo, Spado, ônis. Anio, ênis.

Præter paucula Gentilia, quæ ad tertiam regulam pertinent: vt Macedo, Brito, Saxo, Vangio, Lingo. ônis.

 In

Al. In Al neutra: vt Vectigal, animal. âlis. Cætera in al, sunt tertiæ regulæ.

In En, quæ ênis habent in genitiuo: vt Lyen, Syren. ênis. Cætera sunt tertiæ regulæ.

In ωυ Græca, quæ retinent ω in genitiuo: vt Damon, Ladon, Symon, Trion. ônis.

Quædam variant: vt Orion, Edon, Egeon, ônis & ŏnis. Cætera sunt tertię regulæ.

Ar. In Ar Latina: vt

Laquear, Exemplar, Calcar, âris. præter Iubar, Nectar, Arar, ăris. Hepar, hepătis.

Or. In Or Latina: vt Amor, timor, vxor, soror. ôris. Præter sequentia, quæ ad tertiam regulam spectant: vt arbor, marmor, æquor, ador, robor. &c. ŏris. Et Græca quoque nonnulla: vt Rhetor, Hector, Nestor, Stentor. &c. ŏris.

As. In As Latina: vt Maiestas, lenitas, humilitas, humanitas, &c. âtis. Excipe Anas, anătis, & Græca quædam foeminina: vt Lampas, monas, trias, decas. ădis.

Es. In Es Latina aliquot: vt Quies, Magnes, Locuples, etis. Merces, Hæres, Cohęres. ēdis.

Accedunt his etiam Græca quædam: vt Lebes, tapes, Dares, Chremes. ētis.

Is. In Is, quę faciunt îtis, înis, & îdis in genitiuo: vt Samnis, Quiris, îtis. Salamis, Trachis, înis. Psophis, Crenis. îdis.

Cętera sunt tertiæ regulæ.

In Os Latina: vt { Custos, ôdis. Nepos, ôtis. } Preter { Compos, Impos, } ôtis. *Os.*

Et Grȩca, quȩ retinent ω in penultima genitiui: vt Heros, Minos, Rhinoceros, ægoceros, ôtis.

In Vs, quȩ mittunt genitiuum singularem in ûtis, ûdis, ûtis, ûntis: vt Salus, palus, tellus, opus Prȩter vnam vocem Pecus, pecudis. *Vs.*

Huc pertinent & comparatiua neutra in us: vt Sanctius, probius, melius, peius, ôris.

In Ax, tam Latina, quàm Grȩca: vt Limax, fornax, thorax, phæax, audax, bibax, âcis. *Ax.*

Excipe Grȩca quȩdam Appellatiua & gentilia: vt Abax, storax, styrax, smilax, colax, corax, dropax, pharnax, candax, âcis. Syphax, tamen variat Syphâcis, & Syphăcis.

In Ex paucula quȩdam: vt Veruex, ēcis, vibex ȋcis, exlex, ēgis, alex, ēcis. Reliqua in ex, ad tertiam regulam referenda sunt. *Ex.*

In Ix Latina & Grȩca: vt Lodix, radix, cornix, spadix, fœlix, phœnix, perdix, coturnix, &c. ȋcis. Et verbalia omnia in trix, vt Victrix, nutrix, motrix lotrix. &c. ȋcis. *Ix.*

Cȩtera pertinent ad tertiam regulam.

In Ox substantiua & adiectiua: vt Celox, velox. ōcis. *Ox.*

Prȩter Cappadox, ŏcis. Allobrox, ŏgis.

In Vx: vt Pollux, pollûcis. Cȩtera sunt tertiȩ regulæ. *Vx.*

In Yx: vt Bombyx, bombȳcis. Bebryx autem variat bebrȳcis Cȩtera ad tertiam regulam relegari debent. *Yx.*

In S Grȩca, prȩcedente p: vt Hydrops, cyclops, conops, cercops, ôpis. Reliqua in ôps, ad tertiam regulam referenda sunt. *S.*

Masculina ex crescentibus acutè.

MAscula dicuntur monosyllaba nomina quædam:
Sal, sol, ren, & splen, car, ser, vir, vas vadis, as, mas,
Bes, cres, pres, & pes, glis gliris habens genitiuo;
Mos, flos, ros, & Tros, mus, dens, mons, pons; simul & fons.
Seps pro serpente, gryps, thrax, rex, grex gregis, & Phryx.

Polysyllaba in N & O. Mascula sunt etiam polysyllaba in n, vt Acarnan,
Lichen & delphin: Et in o signantia corpus:
Vt leo curculio: sic senio, ternio, sermo.

In Er, Or, Os, Dens. Mascula in er, or, & os, ceu crater, conditor, heros:
Sic torrens, nefrens, oriens, cum pluribus in dens
Qaule bidens, quando pro instrumento reperitur:
Adde gigas, elephas, adamas, garamasq; tapesq;
Atque, lebes, cures, magnes, vnumq; meridies, nomen quintæ, & quæ componuntur ab ass.
Vt dodrās, semis: Iungantur mascula Samnis
Hydops, nycticorax, thorax, & mascula veruex,
Phœnix, & bombyx pro vermiculo. Attamen ex his,

Fœminina. Sunt muliebre genus, Syren, mulier, soror, vxor.

Neutra ex crescentibus acutè.

Sunt

Sunt neutralia & hæc monoſyllaba nomina, mel, fel, *Neutra.*
Lac, far, ver, cor, æs, vas vaſis, os oſsis & oris.
Rus, thus, ius, crus, pus. Et in al polyſyllaba, in arque,
Vt capital, laquear. Neutrum halec, & muliebre. *Al.*

Dubia.

Sunt dubia hæc, python, ſcrobs, ſerpens, bubo, rudens, grus, *Ar.*
Perdix, linx, limax, ſtirps pro trunco, pedis & calx. *Stirps pro progenie. Calx pro ſaxo excocto. f. ſunt.*
Adde dies, numero tantùm mas eſto ſecundo.

COMMVNIA.

Sunt commune Parens, autorque, infans, adoleſcens,
Dux, illex, hæres, exlex: à fronte creata,
Vt bifrons, cuſtos, bos, fur, ſus, atque ſacerdos.

TERTIA & vltima regula ſpecialis.

NOmen creſcentis, penultima ſi genitiui
Sit grauis, vt Sanguis, genitiuo ſanguinis eſt mas

Hæc contrà penultimam genitiui creſcentis grauant.

Cuius generis ſunt paucula illa ſecundæ declinationis, de quibus ſuprà meminimus, videlicet, Socer, gener, puer. ĕri

Adulter, adultĕri. Presbyter, presbytĕri, vox eccleſiaſtica.

Cõposita à vir, viri: vt Leuir, Triumuir, Decemuir Centum uir iri.

Composita item à gero & fero: vt Armiger, clauiger, caducifer, lucifer. eri. Et adiectiua quædam Tener, satur, dexter, prosper. eri. Spectant huc & græca omnia neutri generis in a: vt Poëma, dogma, sophisma, ænigma. atis.

Yr. In yr item Greca: vt Martyr, martyris. Psithyr, psithyris. Omnia item in ur Latina: vt Augur, murmur, furfur, cicur. uris.

Vr.

Vt. In ut etiam omnia: Caput, capitis. Occiput, occipitis

O. Præterea in o Latina omnia, præter illa, quæ superiùs excipiuntur: vt Imago, sartago, ordo, cardo. inis.

L. In L: vt Annibal alis. Mugil. ilis. Consul, præsul. ulis.

En. In en: vt Pecten, tibicen, carmen, crimen. inis.

On. In on Græca, quæ sumunt o paruum in penultima genitiui singularis: vt Canon, dæmon, architecton, Philemon. onis.

Or. In or Latina & Græca: vt Arbor, æquor, marmor, pantocrator, apator. oris

As. In as: vt Anas, anatis.
Et Græca: vt, Archas. chilias, hebdomas, enneas. adis.

Es. In es Latina: vt Fomes, limes, itis. Præses, Deses. idis.

Is. In is Latina & Græca: vt Sanguis, pollis. inis. Tyrannis, paropsis. idis.

Ar. In ar Latina & Græca: vt Iubar, compar, nectar, bacchar. aris.

Er. In er Latina & Græca: vt Socer, gener. eri. Aër, æther. eris.

S, præcedente consonante. In S, præcedente consonante, tam Latina, quàm Græca: vt

Princeps

Princeps, } cipis. } Aethiops, } opis.
Hyems, } emis. } Arabs, } abis.
Inops, } opis. } Chalybs, } ybis.

In os Latina: vt Compos. otis. *Os.*

In us Latina & Græca: vt Pecus, decus. oris. *Vs.* Vellus, vulnus. eris. Tripus, Oedipus. odis.

In ax Græca: vt Abax, ſtorax, colax, climax. acis. *Ax.*

In ex Latina: vt Index, vindex, carnifex, aruſpex. icis. *Ex.*

In ix Latina & Græca: vt Varix, fornix, calix. icis. Maſtix. igis. *Ix.*

In ox Latina & Græca: vt *Ox.*

Præcox, Cappadox, } ocis. Allobrox, Polyphlox, } ogis.

In ux Latina: vt { Coniux, Redux, } { coniugis. reducis. *Vx.*

Denique in yx Græca: vt Onyx, Sardonyx. ychis. Ceryx, Eryx. ychis. *Yx.*

Fœminina excepta ex grauiter creſcentibus.

FOeminei generis ſit hyperdiſſyllabon indo
Quod dinis, atque in go, quod dat ginis in genitiuo:
Id tibi dulcedo, faciens dulcedinis, idque
Monſtrat compago compaginis: adijce virgo,
Grando, fides, compes, teges, & ſeges, arbor, hyemsq;:
Sic Bacchar, ſyndon, gorgon, icon, & amazon.
Græcula in as vel in is finita, vt Lāpas, Iaſpis,
Caſsis, cuſpis, in us vox vna pecus pecudis dās.
His forfex, pellex, carex, ſimul atque ſuppellex,
Appendix, hiſtrix, coxendix, adde filixq;.

Neu-

Neutra grauiter ex crescentibus.

Est neutrale genus signans rem non animatã,
Nomen in a, vt problema, en vt omen, ar vt iubar, ur dans,
Vt iecur, us vt onus, put vt occiput. Attamen ex his, uer,
Mascula sunt pecten, furfur. Sunt neutra cada.
Verber, iter, suber, pro fungo tuber, & vber.
Gingiber, & laser. cicer, & piper, atque papauer,
Et cicer, atque siler: Neutra æquor, marmor, adorq;,
Atque pecus, quando pecoris facit in genitiuo,

Dubia grauiter ex crescentibus.

Sunt dubij generis, cardo, margo, cinis, obex,
Puluis, adeps, forceps, pumex, ramex, anas, imbrex.
Adde culex, natrix, & onyx cum prole, silexq;
Quamuis hæc melius vult mascula dicier vsus.

Communia grauiter ex crescentibus.

Cõmunis generis sunt ista, vigil, pugil, exul,
Præsul, homo, nemo, martyr, Lygur, augur, & Archas.
Antistes, miles, pedes, interpres, comes, hospes.
Sic ales, præses, princeps, auceps, eques, obses.
Atque alia à verbis, quæ nomina multa creantur:
Vt coniux, iudex, vindex, opifex, & aruspex.

REGVLA ADIECTIVORVM GENERALIS.

ADiectiua vnam duntaxat habentia vocem,
Vt fœlix, audax, retinent genus omne sub vna: (ne,
Sub gemina si voce cadant, velut omnis & om-
Vox commune duûm prior est, vox altera neutrum.
At si tres variant voces, sacer vt sacra sacrum
Vox prima est mas, altera fœmina, tertia neutrum.
At sunt quæ flexu propè substantiua vocares,
Adiectiua tamen natura vsuque reperta:
Talia sunt pauper, puber, cum degener, vber,
Et diues, locuples, sospes, comes, atq; superstes.
Cum paucis alijs, quæ lectio iusta docebit.
Hæc proprium quendam sibi flexum asciscere gaudent:
Campester, volucer, celeber, celer, atque saluber.
Iunge pedester, equester, & acer: iunge paluster,
Ac alacer syluester. At hęc tu sic variabis:
Hic celer, hæc celeris, neutro hoc celere. Aut aliter sic.
Hic atque hęc celeris, rursum hoc celere, est tibi neutrum.
Sunt quæ deficiunt genere adiectiua notanda,
De quibus atque alijs, alibi tibi mentio fiet.

DE DECLINATIONE.

DEclinatio, est variatio dictionis per casus. Sunt autem declinationes numero quinque.

Prima nominum, declinatio.

PRima declinatio complectitur quatuor terminationes:

A,	vt	Mensa,	Es,	vt	Anchises.
As,		Aeneas.	E,		Penelope.

Porrò Græca sunt omnia quæ in { As, Es, E, } finiuntur: vt { Thomas, Anchises Phœbe.

Sunt qui huc addunt Hæbræa quædam in am vt Adam Adæ, Abraham Abrahæ. Quæ tamen melius ad Latinorum formam redacta, ad hunc modum inflexeris: Adamus Adami, Abrahamus, Abrahami.

As, accusatiuum in am & in an facit: vt Aeneas, Aeneam, vel Aenean. Vocatiuum in a: vt Aeneas, Aenea.

Es, in accusatiuo en sumit: vt Anchises, Anchisen. In vocatiuo & ablatiuo, e vel a: vt Anchise, vel Anchisa.

E, genitiuum in es mittit, datiuum in e, accusatiuum in en, vocatiuum & ablatiuum in e: vt

Nom.	Penelope,	Accusat.	Penelopen,
Gen.	Penelopes,	Vocat.	Penelope,
Dat.	Penelope,	Ablat.	Penelope.

As, in genitiuo.

As, in genitiuo nominum Latinorum interdum reperitur ad Græcorum imitationem: vt Pater familias, Filius familias. Id quod veteres obseruabant in multis alijs. Ennius.

Dux ipse vias. Liuius Andronicus. *Mercurius, cumque*

eo filius Latonae. pro *Latonę*. Sic Neuius. *Filij terrai*, pro *terrę*.

Vergilius. *Nec auras nec sonitus memor.*

Aulai & pictai, atque id genus alia, priscis relinquito.

Genitiuus pluralis interdum syncopen admittit: vt Aeneadûm, Graiugenûm, pro Aeneadarum, Graiugenarum.

Hæc datiuos & ablatiuos plurales mittunt in abus Dea, mula, equa, liberta, ambæ, duæ. abus.

Hæc verò tam in is, quàm in abus: Filia, filijs vel filiabus. Nata, natis vel natabus.

SECVNDA DECLINATIO.

Secundæ declinationis terminationes sunt apud Latinos quinque { Er, Ir, Vr, Vs, Vm, } vt { Aper. Vir. Satur. Dominus. Templum. } *Secunda declinatio.*

Et Græcorum, { Os, On, Eus, } vt { Delos. Ilion. Orpheus. }

Os. Attica in Os, genitiuum in o mittunt, accusatiuum in on: vt Androgeos, Androgeo. Accusatiuo Androgeon.

Vs. Quædam Græca contracta in Vs, vocatiuum formant in u: vt Panthus, ô Panthu. Oedipus, ô Oedipu.

Notabis & Latina quædam tam in us, quàm in e, mittere vocatiuum singularem, vt Agnus, vulgus, lucus, fluuius, chorus, populus pro natione. [Quin Ouidius ausus est dicere, *Latmius Endymion, non est tibi luna rubori?* Sed atticam Græcorum dialecton

immi-

imitatus, quæ vocatiuum recto similem semper format.] Eus, genitiuum format in ei vel eos, datiuum in ei, accusatiuum in ea, vocatiuum in eu: vt

Eus.

Nominatiuo Orpheus. Gen. Orphei vel Orpheos. Datiuo. Orphei. } Ac. Orphea. Oui. Or- Vo Orpheu. (pheon. Ablatiuo Orpheo.

Notandæ sunt denique syncopationes illæ, { Deûm, Virûm, } pro { Deorum. Virorum.

Ambo & duo in accusatiuo masculino.

Item anomala illa, Ambo & duo, quas duas voces poëtæ etiam in accusatiuo masculino vsurpant: vt Vergilius. *Si duo preterea tales Idæa tulisset Terra viros.* Horat. *Ne vos titillet gloria. Iureiurando obstringam ambo.* Cicero in Phi. secunda. *Preter duo vos, nemo sic loquitur.*

TERTIA DECLINATIO.

Tertia declinatio admodum varia est, cuius difficiliores duntaxat casus hoc loco attingemus.

Quorundam accusatiui flectuntur tantùm in im: vt Vim, rauim, tussim, sitim, maguderim, amussim, charybdim.

Sic & quorundam fluuiorum accusatiui: vt Tybrim, Ararim.

Accusat. in em & im.

Quædam accusatiuos flectunt in im & in em communiter: vt Buris, peluis, clauis, securis, puppis, torquis, turris, restis, febris, nauis, bipennis, aqualis. im vel em.

Ablatiuus singularis.

Ablatiuus regulariter in e desinit: vt Pectus, salus. Ablatiuo Pectore, salute.

Propria nomina adiectiuis similia, ablatiuos in e mittunt: vt Fœlice, Clemente, Iuuenale, Martiale. &c.

At neutra desinentia in al, ar, & e, ablatiuum magna ex parte mittunt in i:

vt

vt { Vectigal, Calcar, Mare, } Ablatiuo { Vectigali. Calcari. Mari.

Ablatiuus rete, à nominatiuo retis est, non à nominatiuo rete: Par, cum compositis, tam e, quàm i habet: vt Par, compar. Ablatiuo Pare, compâre, *Retis.*

Hæc tamen e retinent, Far, hepar, iubar, nectar, gausape præsepe, e.

Et hęc propria, { Soracte, Præneste, Reate, } Ablatiuo { Soracte. preneste Reate.

Festorum nomina, quæ tantùm pluralia sunt, genitiuum interdum in orum mittunt: vt Agonalia, Vinalia. Genitiuo Agonaliorum, Vinaliorum. *Festorum nomina.*

Interdum autem in ïum: vt Floralia, Feralia. Genitiuo Floralium, Feralium.

Aliquando verò tam in orum quàm in ïum.

vt { Parentalia, Saturnalia, } Gen. } Parentaliorum, Saturnaliorum, } vel ïum

Datiuos verò & ablatiuos in bus: vt Saturnalibus, Bacchanalibus. Præter quinquatrijs, quod iuxta secundam declinationem format prædictos casus.

Mensium nomina in er, vel is, ablatiuum in i solùm mittunt: vt { Septemb. Aprilis, } Ablatiuo { Septembri Aprili. *Mensium nomina.*

Quorum accusatiuus in im tantùm desinit, ijs ablatiuus exit in i: vt { Sitim, Tussim, } Ablatiuo { Siti. Tussi.

Adiectiua quæ nominatiuum in is, vel er, & e neutrum faciunt, ablatiuum mittunt in i solùm: vt

Fortis

Fortis, Mollis, Dulcis,	Abl.	Forti. Molli. Dulci.	Sic	Acer, Acris, Acre,	Abla. Acri.

Nota. Licet poetæ interdum metri causa, E pro I vsurpent.

Cætera adiectiua tam in e, quàm in i mittunt: vt Capax, duplex. Ablatiuo Capace, duplice, vel ci.

Præter { Pauper, Degener, Vber, } { Sospes, Hospes, } { quæ in e tantùm faciunt ablatiuum.

Comparatiua etiam bifariam faciunt ablatiuum: vt Melior, doctior. Ablatiuo Meliore, doctiore, vel ri.

Similiter & substantiua quædam: vt Ignis, amnis, anguis, supellex, vnguis, vectis. Ablatiuo e vel i.

Rariùs autem ciuis, Rariùs etiam Arpinas, } Ablatiuo { Ciue vel ciui. Arpinate, vel ti.

Et sic de cæteris id genus gentilibus. Deniq; ad eundem modum ablatiuos formant, quorum accusatiui per em & im finiunt: vt Puppis, nauis, ablatiuo Puppe, naue, vel i. Et verbalia item in trix:

vt { Victrix, Altrix, } Ablatiuo { Victrice, vel ci. Altrice, vel ci.

Neutra, quorum ablatiuus singularis exit in i tantùm, vel in e & i, nominatiuum plurale mittunt in ia: vt Molli, duplice vel ci. Nominatiuo plurali Mollia, duplicia. Præter vbera, plura vel pluria, aplustra, vel aplustria: Et comparatiua: vt Meliora, fortiora, doctiora, priora.

Genitiuus pluralis. Ex ablatiuis in i tantùm, vel in e & i, fit pluraliter genitiuus in ium: vt Vtili, vtilium. Puppe vel pi puppium.

Preter

Præter comparatiua: vt { Maiorum, Meliorum, } Item præter ista, Supplicum, complicum, strigilum, artificum, vigilum, veterum, memorum, pugilum, inopum. At plus plurium format.

Sunt & quæ syncopam aliquando admittunt, cuiusmodi sunt Sapientûm, pro sapientium. Serpentûm, pro serpentium.

Quando nominatiui singulares duabus consonantibus finiuntur. genitiui plurales exeunt in ium:

vt { Pars, Vrbs, Falx, Glans, Trabs, Merx, } Genitiuo plurali, { Partium. Vrbium. Falcium. Glandium. Trabium. Mercium.

Excipe hyemum, principum, participum, municipium, forcipum, inopum, cœlibum, clientum.

Vbi in nominatiuis & genitiuis singularibus reperiuntur pares syllabæ, genitiuus pluralis exit in ium:

vt { Collis, Mensis, Auris, } is. Genit. plu. { Collium. Mensium. Aurium.

Adde istis, Litium, ditium, vitium, salium, manium, penatium.

Excipe tamen, Canum, panum, vatum, iuuenum, opum, apum.

As format assium, mas marium, vas vadis, vadium, nox noctium, nix niuium, os ossium, faux faucium, mus murium, caro carnium, cor cordium. Alituum ab ales, assumit u.

Boum anomalum est, vt etiam bobus vel bubus.

Quorum genitiui plurales desinunt in ium, accu- Accusa. plural.

ſatiuum formant per es & eis diphthongum: vt Partium omnium. Partes, omnes, vel eis.

Græcorum declinatio. Græco fonte deriuata plæraque, quando iuxta linguæ ſuæ morem variantur, genitiuum mittunt in os: vt Titan, Pan, Daphnis, Phyllis, Genitiuo Titanos, Panos, Daphnidos, Phyllidos. Datiuum verò in i breue: vt Titani, Pani, Daphnidi, Phyllidi.

Accuſatiuum in a, niſi ſint neutri generis in a non terminantia: vt Pana, Phyllida, Amaryllida, Orphea.

Is tamen, & ys, per os purum declinata in genitiuo, accuſatiuum faciunt, S, nominatiui mutata in N: vt

Tethys, Tethyos.	Accuſatiuo.	Tethyn.
Decapolis, lios.		Decapolin.
Geneſis, geneſios.		Geneſin.
Metamorphôſis, ſios.		etamorphôſin

Sunt quæ duplicem genitiuum faciunt, alterum in os non purum, alterum in os purum. Atque hæc pro genitiuorum ratione duplicem quoque accuſatiuum formant, alterum in n, alterum in a: vt Paris, genitiuo Paridos & Parios, accuſatiuo Parida & Parin. Themis, genitiuo Themidos & Themios, accuſatiuo Themida & Themin.

Fœminina in ô, genitiuum in ûs, accuſatiuum in ô mittunt:

vt	Sapphô, Sapphûs.	Hanc	Sapphô.
	Mantô, Mantûs.		Mantô.
	Cliô, Cliûs.		Cliô.

Vocatiuus. Vocatiuus nominatiuo magna ex parte ſimilis eſt, in nonnullis tamen à nominatiuo abijcitur s: vt

vt	Pallas, Pallantis. Theseus, Theseos, Tethys, Tethyos.	Voc. ô	Palla. Theseu. Tethy.
	Phyllis, Phyllidos. Alexis, Alexios. Achilles, Achilleos.	Vocat. ô	Phylli. Alexi. Achille.

Neutra singularia in a, Græca sunt: vt Problema, poëma, quæ veteres iuxta Latinam quoque formam declinabant, addita syllaba tum, vt: Hoc problématum, hoc poëmatum. *Græca neutra in a.*

Quorum datiui & ablatiui plurales adhuc in frequentiore vsu sunt: vt Problématis, poëmatis.

QVARTA DECLINATIO.

QVartæ declinationi nihil ferè difficultatis inest, nam duas tantùm sortitur terminationes in recto singulari, nempe us & u: vt Manus, genu. Veteres à nominatiuis, anus, tumultus, ornatus, dixerunt, anuis, tumulti, ornati, in genitiuo. Terentius. *Eius anuis causa.* Idem. *Nihil ornati. Nihil tumulti.*

Datiuus ui habet, & interdum etiam u: vt Fructui, concubitui: rarius fructu, concubitu. Vergilius. *Quod neque concubitu indulgent.* Terentius. *Vestitu nimio indulges.* *Datiuus in ui.*

Currûm autem pro curruum, Synæresis est, vt & in alijs declinationibus fieri solet.

Iēsus, in accusatiuo Iēsum habet, in reliquis verò casibus vbique Iēsu. *Iēsus.*

Hæc datiuum & ablatiuũ pluralem in ubus formant: Acus, lacus, artus, arcus, tribus, ficus, specus, quercus, partus, portus, veru. ubus. *Datiuus & Ablat. plu.*

Cætera omnia in ibus: vt Fructibus, foetibus, manibus, motibus.

QVINTA DECLINATIO.

QVinta declinatio, genitiuum, datiuum, & ablatiuum, pluralem in paucioribus sortita est, quemadmodum infra in heteroclitis fusius tradetur.

Olim iuxta hanc declinationem flectebantur quædam nomina tertiæ inflexionis: vt *Plebes, plebei.*

Genitiuus singularis. Genitiuus huius declinationis olim etiam in es, ij, & e, exibat. Cicero *Equites verò daturos illius dies pœnæ.* Vergilius. *Munera lætitiamq; dij.* Salustius. *Vix decima parte die reliqua.*

Cæterum præter ista quæ iam diximus, notabis etiam diligenter ea nomina, quæ à Grammaticis Heteroclita dicuntur. Hæc partim varia probatorum autorum lectione, partim à sequentibus regulis discere licebit.

DE NOMINIBVS HETEROCLITIS. R. R.

Heteroclita quæ sunt.

Væ genus aut flexum variant,
quæcunque nouato.
Ritu deficiunt, superántue,
Heteroclita sunto.

VARIANTIA GENVS.

Fœminina.

Hæc genus ac partim flexum variantia cernis:
Pergamus infœlix vrbs Troû, Pergama gignit.
Quod nisi plurali careat, facit ipsa supellex.
Singula fœmineis, neutris pluralia gaudent.

Neutra. Dat prior his numerus neutrum genus, alter vtrumque:

Rastrum

Rastrum cum fræno, filum, simul atque capistrum.

Argos item & cœlum, sunt singula neutra. Sed audi,

Mascula duntaxat cœlos vocitabis, & Argos.

Fræna sed & frænos, quo pacto & cætera formant.

Nundinũ, & hinc epulum, quibus addito balneum. Et hęc sunt

Neutra quidem primo, mulicbria ritè secundo.

Balnea plurali Iuuenalem constat habere.

Hæc maribus dãtur singlaria, plurima neutris: *Masculina.*

Mænalus, atq; sacer mons Dyndimus, Ismarus, atq;

Tartara, Taygetus, sic Tænera, Massica, & altus

Gargarus, At numerus genus his dabit alter vtrumq;,

Sibilus, atque iocus, locus, & Campanus, Auernus.

DEFECTIVA.

Quæ sequitur manca est numero casúue propago.

APTOTA.

Quæ nullum variant casum, vt fas, nil, nihil, instar; *Aptota sunt quæ à recto non variant casum.*

Multa & in u, simul i, vt sunt hæc cornuq;, genuque.

Sic gummi, frugi, sic tempe, tot, quot, & omnes

A tribus ad centum numeros, Aptôta vocabis.

MONOPTOTA.

Monoptôta sunt quæ unico in o'lique reperiuntur,

Estque Monoptôton nomen, cui vox cadit (vna,
Ceu noctu, natu, iussu, iniussu, simul astu
Promptu, permissu: Plurali legimus astus,
Legimus inficias, sed vox ea sola reperta est.

DIPTOTA.

Diptôta quæ duobus.

Sunt Diptôta, quibus duplex flexura remansit:
Vt fors forte dabit sexto, spontis quoque spôte,
Sic plus pluris habet repetundarum repetundis
Iugeris & sexto dat iugere. Verberis autem
Verbere, suppetiæ quarto quoque suppetias dat.
Tantundem dat tantidem: simul impetis hoc dat
Impete. Iunge vicem sexto vice, nec lego plu- (ra,
Verberis atque vicem, sic plus cum iugere, cunctos
Quatuor hæc numero casus tenuere secundo.

TRIPTOTA.

Triptôta quæ tribus.

Treis quibus inflectis casus, Triptôta vocatur:
Vt precis atque precem, petit & prece blandus amicam. (dignus.
Sic opis est nostræ, fer opem legis, atque ope
At tantùm recto frugis caret, & ditionis.
Integra vox vis est, nisi desit forte datiuus,
Omnibus his mutilus numerus prior, integer alter.

Quæ referunt, vt qui: quæ percontantur, vt Ecquis: *Defectiva casibus.*
Et quæ distribuunt, vt nullus, neuter, & omnis:
Infinita solent his iungi, vt quilibet, alter:
Quinto hæc sæpè carent casu, & pronomina, prętet (tu
Quatuor hæc infrà, Noster, nostras, meus, &
Propria cuncta notes, quibus est natura coërcens, (Roma. *Defecta Pluralis.*
Plurima ne fuerint, vt Mars, Cato, Gallia,
Ida, Tagus, Lælaps, Pernassus, Bucephalusq;.
His frumenta dabis, pensa herbas, vda, metalla,
In quibus autorum quæ sunt placita, ipse requiras,
Est vbi pluralem retinent hæc, est vbi spernunt.

Neutra singu. carentia quibusdam casibus pluralibus.

Hordea, farra, forum, mel, mulsum, defruta, thusq;,
Treis tantùm similes voces pluralia seruant.
Hesperus & vesper, pontus, limusq;, fimusq;, *Appellat. masculina defecta plurali.*
Sic penus & sanguis: sic æther, nemo: sed ista.
Mascula sunt, numerum vix excedentia primum. *Appellat. fæminea defecta plurali.*
Singula fœminei generis, pluralia rarò:
Pubes, atque salus sic talio, cum indole, tussis,
Pix, humus, atque lues, sitis, & fuga, iunge quietem.
Sic cholera, atque fames, bilisque, senecta, iuuentus.

 Sed

Sed tamen hęc, soboles, labes, vt & omnia quintæ,
Treis similes casus plurali sæpe tenebunt.
Excipe res, species, facies, aciesque, diesq;,
Quas voces numero totas licet esse secundo.
Istis multa solent muliebria nectere, vt hæc sũt
Stultitia, inuidia, & sapientia, desidia, atque
Id genus innumeræ voces, quas lectio præbet,
Quam tibi prefixam ceu certum collige filum,
Rariùs his numerum, quandoque sed adde secundum.

Neutra carentia plurali. Nec licet his neutris numerum deferre secundum:
Delicium, senium, lethum, cœnumq;, salumq;.
Sic barathrum, virus, vitrum, viscumq;, penumq;.
Iustitium, nihilum, ver, lac, gluten, simul halec.
Adde gelu, solium, iubar. Hîc quoque talia ponas,
Quæ tibi si obserues, occurrent multa legenti.

Masculina plurali. Mascula sunt tantùm numero contenta secundo:
Manes, maiores, cancelli, liberi, & antes.
Menses profluuium, lemures, fasti, atque minores,
Cùm genus asignant natales: adde penates.
Et loca plurali, quales Gabijq;, Locriq;.
Et quæcunque legas pasim similis rationis.

Fœminina carentia singul. Hæc sunt fœminei generis, numeriq; secundi:
Exuuiæ, phaleræ, gratesq;, manubiæ, & idus.

Antiæ, & induciæ, simul insidiæq́; minæq́;.
Excubię, nonæ, nugæ, tricæq́;, calendæ.
Quisquiliæ, thermæ, cunæ, diræ, exequiæq́;.
Inferiæ & feriæ, sic primitiæq́;, plagæq́;
Retia signantes, & valuæ, diuitiæq́;. (Athenę.
Nuptiæ item & lactes: addantur Thebæ, &
Quod genus inuenias & nomina plura locorum.

Rariùs hæc primo, plurali neutra leguntur: *Neutra carentia sing.*
Mœnia cum tesquis, pręcordia, lustra ferarum.
Arma, mapalia, sic bellaria, munia, castra.
Funus iusta petit, petit & sponsalia virgo.
Rostra disertus amat, puerìq́; crepundia gestant.
Infantesq́; colunt cunabula, consulit exta
Augur, & absoluens, superis effata recantat.
Festa Deûm poterunt, ceu Bacchanalia iungi.
Quòd si plura leges, licet hac quoque classe reponas.

R E D V N D A N T I A.

Hæc quasi luxuriant, varias imitantia formas, *Redundantia*
Nam genus & vocem variant tonitrus, tonitruq́;.
Sic clypeus clypeum, baculus baculum, atque bacillum, (tum
Sensus & hoc sensum, tignus tignumq́;, tape-
Atq́; tapete tapes, punctus punctumq́;. Sinapi,
Quod genus immutans, fertur scelerata sinapis.
Sinus & hoc sinum vas lactis, mendaq́; mendū.
Viscus & hoc viscum, sic cornu & flexile cornū.

At

At Lucanus ait, Cornus tibi cura sinistri.
Euentus simul euentum. Sed quid moror istis?
Talia doctorum tibi lectio mille ministrat.
Sed tibi pręterea quædam sunt Græca notada,
Nominatiui ex accusatiuis græcis. Quæ quarto casu fœtum peperêre Latinum.
Nam panther panthera creat, crateraq; crater.
Cassida cassis habet, sed & æther æthera fundit.
Hinc cratera venit, venit æthera, sic caput ipsum
Cassida magna tegit, nec vult panthera domari.
Vocem diuersæ terminationes sub eodem genere Vertitur his rectus, sensus manet, & genus vnum.
Gibbus & hic gibber, cucumis cucumer, stipis & stips.
Sic cinis atque ciner, vomis vomer, scobis & scobs.
Puluis item puluer, pubes puber. Quibus addes
Quæ pariunt or & os, honor, & labor, arbor, adorq;. multa
His & apes apis, plebs plebis. Sunt quoque
Accepta à Græcis, geminam referentia formam:
Vt Delphin delphinus, & hic elephas elephantus.
Sic congrus conger. Meleagrus sic Meleager.
Teucrus item teucer. Dabis huc & cætera cūcta,
Quæ tibi par ratio dederit, & lectio casta.
Hæc simul & quarti flexus sunt atque secundi
Declinationum variantia Laurus enim lauri facit, & laurus genitiuo.
Sic quercus, pinus, pro fructu ac arbore ficus.
Sic colus atque penus, cornus quando arbor habetur.

Sic

Sic lacus atque domus, licet hæc nec vbique recurrant.

His quoque plura leges, quæ priscis iure relinquas.

Et quæ luxuriant sunt adiectiua notanda
Multa, sed in primis quot & hæc tibi nomina fundunt: (musq;,
Arma, iugum, neruus, somnus, cliuusq;, ani-
Et quot limus habet, quot frœnum, & cera, bacyllum:
A quibus us simul is formes, vt inermus, inermis.
Rarior est hilarus, vox est hilaris benè nota.

Adiectiua luxuriātia.

In ille.

COMPARATIO NOMINUM.

Comparantur nomina, quorum significatio augeri minuiue potest. Gradus comparationis sunt tres.

Nominum comparatio.

Positiuus, qui rem sine excessu significat: vt Albus, niger, probus, improbus.

Positiuus gradus.

Comparatiuus, qui significationem sui positiui per aduerbium Magis, auget: vt Albior, probior. id est, Magis albus, magis probus. Fit autem regulariter à primo positiui casu in i, addita syllaba or: vt ab Amici, pudici, fit amicior, pudicior.

Comparatiuus.

Superlatiuus, qui supra positiuum cum Aduerbio Valdè, vel maximè significat: vt

Superlatiuus

Doctis-

Doctissimus, Iustissimus, } id est, valdè vel maximè { Doctus, Iustus.

Fit autem regulariter à primo positiui casu in i, adiectis ſ & simus: vt à Candidi, prudenti, fit Candidissimus, prudentissimus.

In rimus. Quæ verò positiua in r desinunt, adiecto rimus, superlatiuum formant: vt Pulcher, pulcherrimus. Niger, nigerrimus.

Excipiuntur Dextimus à Dexter, Maturimus, siue Maturissimus, ab antiquo Matur.

In lis. Sex ista in lis, superlatiuum formant in limus: nempe Facilis, facillimus: Docilis, docillimus: Agilis, agillimus: Gracilis, gracillimus: Humilis, humillimus: Similis, simillimus.

Deriuata à dico, loquor, &c. Quæ deriuantur à Dico, loquor, volo, facio, ad hunc modum comparantur. Maledicus, Maledicentior, Maledicentissimus, à dico. Magniloquus, Magniloquentior, Magniloquentissimus, à loquor.

Plautus tamen à mendaciloquus & confidentiloquus, vsurpat mendaciloquius, & confidentiloquius.

Beneuolus, Beneuolentior, Beneuolentissimus, } à volo.

Magnificus, Magnificentior, Magnificentissimus, } à facio.

Comparatio nom. in us purum. Quoties vocalis præcedit us finale, comparatio fit per aduerbia Magis & Maximè: vt Idoneus, magis idoneus, maximè idoneus. Arduus, magis arduus, maximè arduus.

COMPARATIO INVSITATIOR.

Interim acre iudicium adhibendum est, vt quæ

in legendis autoribus rarò occurrunt, rarò itidem vsurpentur.

Cuiusmodi sunt quæ sequuntur.

Aſsiduior, ſtrenuior, egregijſsimus, mirificiſsimus, pientiſsimus, vel pijſsimus, Ipſiſsimus.

Perpetuiſsimus,	}	Exiguiſsimus, apud Ouidium.
Tuiſsimus,	}	Multiſsimus, apud Ciceronem.

COMPARATIO ANOMALA.

Bonus, melior, optimus. Malus, peior, peſsimus. Magnus, maior maximus. Paruus, minor, minimus. Multus plurimus, multa plurima, multum plus plurimum. Vetus, veterior, veterrimus. Deterior, deterrimus, ab antiquo Deter. Nequam, nequior, nequiſsimus. Citra, citerior, citimus. Intra, interior, intimus. Infra, inferior, infimus. Extra, exterior, extimus, vel extremus. Supra, ſuperior, ſupremus, vel ſummus. Poſt, poſterior, poſtremus. Vltra, vlterior, vltimus. Prope, propior, proximus, à quo proximior apud Ouidium. Pridem, prior, primus. Diu, diutior, diutiſsimus. Sæpè, ſæpius, ſæpiſsimè.

COMPARATIO DEFECTIVA.

Inclytus, inclytiſsimus. Meritus, meritiſsimus. Opimus, opimior. Siniſter, ſiniſterior. *Comparatio manca.*

Ocyor, Ocyſsimus, } ab ὠκύς. { Nouus, Nouiſsimus. } Iuuenis, Iunior.

Adoleſcens, Adoleſcentior, { Senex, Senior, Maximus natu. } Potior, Potiſsimus } Ante, Anterior.

Longinquus, Longinquior. } { Nuper, Nuperrimus. } { Penè, Peniſsimus.

In-

Interdum autem à substantiuis fit comparatio, sed abusiuè:

Comparatio abusiua.

vt { Neronior, Cinædior, Punior, } à { Nerone. Cinædo. Pœno. }

DE PRONOMINE.

Pronomen, est pars orationis, qua in demonstranda aut repetenda re aliqua vtimur.

Pronomina sunt quindecim: Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is, meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras.

Quibus addi possunt & sua composita: vt Egomet, Tute, Idem. & similia. Vt etiam Qui, quæ, quod.

DE ACCIDENTIBVS PRONOMINI.

Accidunt Pronomini, Species, Numerus, Casus, Genus, Declinatio, Persona, Figura.

Primitiua. Species Pronominum est duplex: Primitiua, & Deriuatiua. Ad primatiuam spectant ista: Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is.

Ex primitiuis alia sunt Demonstratiua, alia Relatiua.

Demõstratiua. Demonstratiua dicuntur eadem quæ & primitiua, nimirum Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is.

Relatiua. Relatiua autem sunt, Ille, ipse, iste, hic, is, idem, qui.

Deriuatiua sunt, Meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras. Deriuatiuorum alia sunt Possessiua, alia Gentilia. *Deriuatiua.*

Possessiua sunt, Meus, tuus, suus, noster, vester. *Possessiua.*

Gentilia ex eo dicuntur, quòd Gentem aut Nationem, vel partes & sectas significent: vt Nostras, vestras, & cuias nomen. *Gentilia.*

DE NVMERO.

Numerus Pronominum duplex est. Singularis, vt Ego: Pluralis, vt Nos. *Numerus in pronominibus.*

DE CASV.

Casus autem sunt sex, quemadmodum in nomine.

Vocatiuo carent omnia pronomina, præter hæc quatuor: Tu meus, noster, nostras. Martialis tamen pronomini Ipse, vocatiuum tribuere videtur, quum ait.

Vt Martis reuocetur amor, sæuiq; tonantis,
A te Iuno petat Ceston & ipsa Venus.

DE GENERE.

Genera sunt in pronominibus, perinde vt in adiectiuis nominum. Alia enim ad tria genera referuntur: vt Ego, tu, sui. Alia per tria genera variantur: vt Meus, mea, meum. *Genus pronominum.*

DE DECLINATIONE.

Declinationes pronominum sunt quatuor. *Pronominũ declinatio.*

Genitiuus autem primæ declinationis exit in i: vt

Ego, Tu,	Genit.	Mei. Tui.	& sui, quod recto caret in vtroque numero.

Genitiuus secundæ desinit in ius vel ius. Cuius formæ sunt, Ille *Secunda.*

Ille,		Illius.	Hic,		Huius.
Ipse,	Genitiuo.	Ipsius.	Is,	Genit.	Eius.
Iste,		Istius.	Qui,		Cuius.

Tertia.

Genitiuus tertiæ declinationis exit in i, æ, i, quemadmodum nominum adiectiuorum, quæ per tres terminationes variantur. Cuius sortis sunt,

Nominatiuo in pronominibus.

Nominatiuo	Meus, mea, meum.
	Tuus, tua, tuum.
	Suus, sua, suum.
	Noster, nostra, nostrum.
	Vester, vestra, vestrum.
Genitiuo	Mei, meæ, mei.
	Tui, tuæ, tui.
	Sui, suæ, sui.
	Nostri, nostræ, nostri.
	Vestri, vestræ, vestri.

Quarta.

Genitiuus quartæ habet âtis: ex quo ordine sunt

Nostras,		Nostrâtis.
Vestras,	Genitiuo	Vestrâtis.
Cuias,		Cuiâtis.

Cæteri obliqui in vtroque numero, ad formam nominum tertiæ declinationis inflectuntur.

DE PERSONA.

Personæ pronominiall.

Personæ Pronominum sunt tres,	Prima,		Ego.
	Secunda,	vt	Tu.
	Tertia,		Ille.

DE FIGVRA.

Figura. Pronominum composita.

Figura est duplex. Simplex, vt Ego: Composita, vt Egomet.

Pronomina inter se componuntur: vt Ego ipse, tuipse, suiipsius, meiipsius.

Nominatiuo

Nomi. { Istic, Istæc, Istoc vel Istuc. } Accusat. { Istunc, Istanc, Istoc vel Istuc. } Abla. { Istoc, Istac, Istoc.

Pluraliter Nominatiuo & accusatiuo Istæc. Eodem modo declinatur & Illic, Illæc, Illoc.

Componuntur etiam cum nominibus: vt Cuiusmodi, huiusmodi, illiusmodi, istiusmodi.

Componuntur & cum præpositionibus: vt Mecum, tecum, secum, nobiscum, vobiscum, quicum, quibuscum.

Componuntur etiam & cum aduerbijs: vt

Eccum, Eccam, Eccos, Eccas, } ab Ecce. { Ellum, Ellam, Ellos, Ellas, } ab Ecce. Vt & Idem quoque, ab is & demum.

Cum coniunctione quoque componuntur: vt

No. { Hiccine, Hæccine, Hoccine. } Actō. { Hunccine, Hanccine, Hoccine. } Ab. { Hoccine. Haccine, Hoccine.

Pluraliter, Hæccine neutrum.

Componuntur denique cum syllabicis adiectionibus: vt Met, Te, Ce, Pte.

Met, adijcitur primæ & secundæ personę: vt Egomet, meimet, mihimet, memet, nosmet, &c. Sic sibimet quoque ac semet dicimus. *Met.*

Tumet autem in recto non dicimus, ne putetur esse verbum à Tumeo. Sed Tuimet, tibimet, temet, nosmet, &c. *Tumet.*

Te adijcitur istis, { Tu, Te, } vt { Tute. Tete. *Te.*

Ce, adijcitur obliquis horum pronominum, Hic, ille, iste, quoties in s desinunt: vt Huiusce, hisce, *Ce.*

illiusce, istiusce, hosce, illosce, istosce.

Pte. Pte apponitur istis ablatiuis, { Mea, Tua, Sua, Nostra, Vestra, } vt { Meapte, Tuapte, Suapte, Nostrapte, Vestrapte.

Interdum etiam masculinis & neutris adijci solet: vt Meopte marte, Tuopte labore, Suopte iumento, Nostropte damno. &c.

Quis. Quis & qui, ad hunc modum componuntur. Quis, in compositione hisce particulis postponitur;

{ En, Ne, Alius, Num, Si, } vt { Ecquis. Nequis, Aliquis. Nũquis, Siquis. } Et hæc tam in fœminino singulari, quàm in neutro plurali, Qua habent, non quæ: vt Siqua mulier. Nequa flagitia. &c.

Ecquis. Præter Ecquis, quod vtrunque in fœminino habere reperitur, Ecquæ & Ecqua.

His autem particulis præponitur Quis in compositione:

{ Nam, Piam, Putas, Quam, Que, } vt { Quisnam. Quispiam. Quisputas. Quisquam. Quisque. } Et hæc vbique (præterquam in ablatiuo singulari) quæ habent, non Qua: vt Quænam doctrina. Negotia quæpiam. Optima quæque.

Quis. Quis, etiam cum seipso componitur: vt Quisquis, quod & in hunc modum variatur.

Nomi. { Quisquis, Quicquid, } Accusat. Quicquid. Ablat. { Quoquo, Quaqua, Quoquo.

Qui, in compositione præponitur his particulis:

Dam, Vis, Libet, Cunq; } vt { Quidam. Quiuis. Quilibet. Quicunq;. } { Et hæc vbiq; præterquam in ablatiuo singulari, Quæ retinent, non

Qua: vt Quędam puella. Quęcunque facinora.

DE VERBO.

Erbum, est pars orationis, quæ modis & temporibus inflexa, esse aliquid, agereue, aut pati, significat: vt Sum, existo: moueo, moueor: tango, tangor.

Verbum diuiditur in primis in Personale, vt Doceo: & Impersonale, vt Oportet.

Personale, est quod certis personis distinguitur: vt Ego lego, Tu legis, Hic legit, Illi legunt.

Contrà, Impersonale dicitur, quod diuersarum personarũ vocibus nõ distinguitur nec variatur: vt Pœnitet, tædet, miseret, oportet.

DE ACCIDENTIBVS VERBO.

Verbo quidem accidunt ista: Genus, Modus, Tempus, Figura, Species, Persona, Numerus, Coniugatio.

DE GENERE.

Quinque sunt verborum genera, { Actiuum, Passiuum, Neutrum, } { Deponens, Commune.

ACTIVVM.

Actiuum, est quod agere significat, & in o finitum, passiuum in or formare potest: vt Doceo, doceor. Lego, legor.

PASSIVVM.

Passiuum, est quod pati significat, & in or finitum, actiui formam r, dempto, resumere potest: vt Amor, amo. Afficior, afficio,

NEVTRVM.

Neutrum, est quod in o, vel in m finitum, nec actiuam, nec passiuam formam integrè induere potest: vt Curro, ambulo, iaceo, sum.

Neutrorum tria sunt genera.

Neutrum substant. Nam aliud Substantiuum dicitur: vt Sum, es, est, sumus. &c. Aliud Absolutum, sic dictum, quòd ipsum per se sensum absoluat. *Neutrum absolutum.*

Atque hoc rursum duplex est. Nam alterum actionem completam in ipso verbo significat, nec in aliud transeuntem: vt Ambio, dormio, pluit, ningit. Alterum verò passionem in ipso completam indicat: vt Palleo, rubeo, albesco, nigresco.

Est præterea & aliud, cuius actio in rem cognatæ significationis transit, ac tertiam personam passiuæ vocis vsurpat:

vt	Bibo vinum,	Vinum bibitur.
	Curro stadium,	Stadium curritur.
	Viuo vitam,	Vita viuitur.

Sunt denique quæ simplicia quidem neutra sunt, composita verò agendi vim concipiunt: vt Eo, adeo: mingo, commingo.

DEPONENS.

Deponens, quod in or finitum, vel actiui significationem

tionem habet, vt Loquor verbum: vel neutri, vt Philosophor.

COMMVNE.

Commune, quòd in or finitum, tam actiuam quàm pasſiuam ſignificationem obtinet: vt Veneror, criminor, conſolor, ſtipulor, ſpeculor, oſculor, adulor, fruſtror, dignor, teſtor, interpretor, amplector, meditor, experior, ementior: multaq; id genus alia, quæ paſsim apud veteres reperias.

DE MODO.

Modi verborum ſex enumerantur.

Indicatiuus, qui ſimpliciter aliquid fieri aut non fieri definit: vt *Probitas laudatur & alget.* Hic modus aliquando per interrogationem vſurpatur: vt *Quis legit hæc?* Aliquando per dubitationem: vt *An in aſtu venit aliud ex alio malum?* Indicatiuus.

Imperatiuus, quo inter imperandum vtimur. Hic modus futurum non habet, ſed præſens duplex: vt apud Propertium. Imperatiuus.

Aut ſi es dura nega, ſin es non dura, venito.

Vergil. *Tityre dum redeo, breuis eſt via, paſce capellas:*
Et potum paſtas age Tityre, & inter agendum
Occurſare capro (cornu ferit ille) caueto.

Præteritum autem à ſubiunctiuo mutuatur. Cicero. *Sed amabo te, nihil incommodo valetudinis tuæ feceris.*

Martialis. *Dic quotus es, quanti cupias cœnare, nec vllum*
Addideris verbum, cœna parata tibi eſt.

Quin & illa paſsiua, Præceptum ſit, dictum ſit, determinatum ſit, præteriti imperatiui eſſe fatetur Priſcianus.

Hic modus etiam Permiſsiuus dicitur, quòd interdum per hunc permiſsio ſignificetur: vt

Si sine pace tua, atque inuito numine Troës
Italiam petiere, luant peccata, nec illos *Iuueris auxilio.*

Denique aliquando etiam Suppositiuus aut Hortatiuus appellatur: vt Vergil. *-eamus, & in media arma ruamus.*

Optatiuus. Optatiuus, quo optamus fieri rem aliquam, nec refert factáne sit, an fiat, an sit facienda: vt *Vtinam bonis literis suus detur honos.*

Modus Optatiuus, Potentialis, & Subiunctiuus, quinque separata eisdem vocibus tempora habere videntur, vt est autor Linacrus. Præterea notandum est, Præsens huius modi assumere quandoque significationem futuri: vt *Vtinam aliquando tecum loquar.*

Potentialis. Potentialis, quo posse, velle, aut debere fieri aliquid significamus: vt *Expectes eadem à summo minimoq; poeta?* pro potes expectare. *Nō expectes vt statim gratias agat, qui sanatur inuitus.* pro non debes expectare. *Quis enim rem tam veterem pro certo affirmet?* pro vult affirmare.

Græcorum optandi modus. Græci hunc modum nunc per Indicatiuum, nunc per Optatiuum modum & particulam ἄν exprimunt.

Subiunctiuus. Subiunctiuus, qui nisi alteri subijciatur orationi, vel alteram sibi subiectam orationem habeat, per se sententiam non absoluit: vt *Si fueris fœlix, multos numerabis amicos:*

Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Nota. Temporum igitur vocibus hi tres modi per omnia (sicut dictum est) conueniunt: discernuntur verò significatu & signis. Optatiuus enim semper adhæret aduerbio cuipiam optandi: vt *Vtinam veniat aliquando tempus.* Potentialis verò neq; vllum aduerbium adiunctum habet, nec coniunctionem. Subiunctiuus autem semper aliquam coniunctionem annexam habet: vt *Si venero. Vt taceas. Quum cœnauero.*

Infinitiuus, qui agere quidem aut pati significat, at citra certam numeri & personæ differentiam: vt *Malim probus esse, quàm haberi.* *Infinitiuus.*

DE TEMPORE.

Tempora sunt quinque.

Præsens, quo actio nunc geri significatur: vt *Scribo.* *Præsens.*

Imperfectum, quo prius quidem aliquid in agendo fuisse significatur, non tamen absolutam tunc temporis fuisse actionem. *Imperfectum.*

Vergilius. *Hic templum Iunoni ingens Sydonia Dido Condebat.* Erat enim adhuc in opere.

Perfectum, quo præterita absolutaq; significatur actio. *Perfectum.*

Hoc in passiui, deponentibus, & communibus duplex est, & ob id duplici circuitione explicatum. Alterum, quo proxime præteritum exprimitur: vt *Pransus sum.* Alterum, quo vlterius præteritum indicatur: vt *Pransus fui.* Non enim si modò pransus sis, Pransus fui, commodè aptéue dixeris.

Plusquam perfectum, quo actio iam diu præterita significatur. *Plusquam perfectum.*

Futurum, quo res in futuro gerenda significatur. Hic promissiuus modus à nonnullis vocatur, quòd videatur aliquid promittere, aut velle facere: vt Ouidius. *Futurum.*

Ibimus ô Nymphæ, monstrataq; saxa petemus.

Huius aliud genus est, quod Exactum vocant: vt *Videro, abiero.*

Terentius. *Si te æquo animo ferre accipiet, negligentem feceris.*

Quod quidem Exactum futurum etiam in subiunctiuo modo reperitur. *Exactum.*

 Plinius

Plinius. *Ero securior dum legam, statimq́; timebo quum legero.*

DE FIGVRA.

Figura est duplex, Simplex, vt Facio: Composita, vt calefacio. Verba composita, quorum simplicia exoleuerunt, sunt defendo, offendo, aspicio, conspicio, adipiscor, experior, comperior, expedio, impedio, deleo, imbuo, compello, appello, incendo, accendo, ingruo, congruo, infligo, instigo, impleo, compleo, & id genus alia.

Quædam etiam videntur à græcis nata: vt { Impleo, à πλῶ. Percello à κέλλω.

DE SPECIE.

Species est duplex.

Primitiua. Primitiua, quæ est prima verbi positio: vt Ferueo.

Deriuatiua. Deriuatiua, quæ à primitiua deducitur: vt Feruesco.

Deriuatiuorum genera sunt quinque.

Inchoatiua. Inchoatiua, à Grammaticis appellata (quæ Valla Meditatiua potius & Augmentatiua appellat) in sco desinunt: vt Labasco, calesco, ingemisco, edormisco.

Hæc aut inchoationem significant: vt Lucescit, id est, incipit lucere, aut certè gliscere & intendi: vt apud Vergilium,

Expleri mentem nequit, ardescitq́; tuendo. Hoc est, magis, magisq́; ardet. Ex his plæraq; pro thematibus primarijs vsurpantur: vt *Timesco, hisco, conticesco.* id est. *Timeo, hio, taceo.*

Frequentatiua. Frequentatiua desinunt in to, so, xo, aut tor: vt Visito, affecto, scriptito, pulso, viso, quasso, nexo, texo, vexo, sector, scitor, sci-scitor. Significant autem vel asiduitatem quandam vel conatum: vt Dictito. i. frequenter dico. Viso. i. eo ad videndum.

Appellatiua. Huc pertinent & illa, Vellico, fodico, albico, & similia

similia id genus, quæ à Grammaticis etiam Apparatiua appellari solent.

Desideratiua finiunt in urio: vt Lecturio, parturio, esurio, cœnaturio. Hæc ad significationem suorum primitiuorum studium atque appetentiam quandam adijciunt: vt Lecturio, id est, legere cupio. Cœnaturio, id est, cupio cœnare. *Desideratiua*

Diminutiua in lo, vel sso exeunt: vt Sorbillo, cantillo, pitisso. id est, parùm ac modicè sorbeo, canto, bibo. *Diminutiua.*

Imitatiua, sunt quæ imitationem significant: vt Patrisso, Atticisso, Platonisso. At Latini hac forma non adeò delectati sunt, vnde pro Græcisso, Græcor vsi sunt: vt Cornicor, à cornice: Vulpinor, à vulpe: Bacchor, à Baccho. *Imitatiua.*

DE PERSONA.

Tres sunt verbi personæ. Prima, vt Lego: Secunda, vt Legis: tertia, vt legit.

NVMERVS.

Numeri sunt item duo: Singularis, vt lego: Pluralis, vt legimus.

DE CONIVGATIONE.

Quandoquidem de coniugandorum verborum ratione in Rudimentis Anglicis traditum est, quæ pueri tanquam vngues suos exactissimè callere debent: proximum fuerit, vt hæ Guilielmi Lilij de præteritis & supinis regulæ lucidissimæ quidem illæ, compendiosissimæque, nec sanè minus vtiles, pari auiditate imbibantur.

G.L.

G. L. DE SIMPLICIVM verborum primæ coniugationis communi præterito.

Hypermeter. Hypermeter versus plus iusto vna syllaba constat, sed collidenda cum prima voce sequentis versus, id quod omnium commune est.

AS in præsenti, perfectum format in aui:
Vt no nas, naui: vocito vocitas, vocitaui.
Deme lauo laui, iuuo iuui, nexoq; nexui, (bum
Et seco quod secui, neco quod necui, mico ver-
Quod micui, plico quod plicui, frico quod fricui dat.
Sic domo quod domui, tono quod tonui, sono verbum
Quod sonui, crepo quod crepui, veto quod vetui dat.
Atque cubo cubui. Rarò hæc formantur in aui,
Do das, ritè dedi, sto stas, formare steti vult.

Secundæ coniugationis commune præteritum.

ES in pręsenti, perfectum format iii dans:
Vt nigreo, nigres, nigrui: Iubeo excipe iussi
Sorbeo sorbui habet, sorpsi quoq; . Mulceo mulsi.
Luceo vult luxi, sedeo sedi, videoq;
Vult vidi, sed prandeo prandi, strideo stridi.
Quatuor his infrà geminatur syllaba prima:

Pen-

Pendeo namque pependi, mordeo vultq; mo-
mordi.
Spondeo habere spopondi, tondeo vultq;
totondi.
Suadeo suasi, rideo risi, habet ardeo & arsi.
L vel R, ante geo si stet, geo vertitur in si: Geo.
Vrgeo vt vrsi, mulgeo mulsi, dat quoque mulxi
Frigeo frixi, lugeo luxi, habet augeo & auxi.
Dat fleo fles, fleui: leo les, leui: indeq; natum: Leo.
Deleo deleui, pleo ples, pleui, neo neui.
A maneo mansi formatur, torqueo torsi.
Hæreo vult hęsi. Veo fit ui, vt ferueo ferui. Veo.
Niueo & inde satum, poscit conniueo niui,
Et nixi. Iunge his cieo ciui, vieoq; vieui.

TERTIA CONIVGATIO.

Tertia præteritum formabit vt hîc manife-
stum:
Bo fit bi, vt Lambo Lambi, scribo excipe Bo.
scripsi,
Et nubo nupsi, antiquum cumbo cubui dat.
Co fit ci, vt vinco vici, vult parco peperci, Co.
Et parsi. Dico dixi, duco quoque duxi. (dat.
Do fit di, vt mando mandi. Sed scindo scidi Do.
Findo fidi, fundo fudi, tundo tutudiq;.
Pendo pependi, tendo tetendi, pedo pepedi.
Iunge cado cecidi, pro verbero cædo cecîdi.
Cedo pro discedere, siue locum dare, cessi. Cedo.
Vado, rado, lædo, ludo, diuido, trudo,
Claudo, plaudo, rodo, ex do semper faciunt si

Go. Go fit xi, vt iungo iunxi. Sed r ante go, vult si:
Vt spargo sparsi, lego legi, & ago facit egi.
Dat tango tetigi, pungo punxi, pupugiq;.
Dat frango fregi: cùm signat pango pacisci,
Vult pepigi: pro iungo pegi: pro cano panxi.

Ho. Ho fit xi, traho ceu traxi docet, & veho vexi.

Lo. Lo fit ùi, colo ceu colui. P sallo excipe cum p,
Et sallo sine p, nam salli format vtrunque.
Dat vello velli, vulsi quoque, fallo fefelli,
Cello pro frango ceculi, pello pepuliq;.

Mo. Mo fit ùi, vomo ceu vomui: sed emo facit emi.
Como petit compsi, promo prompsi: Adijce demo
Quod format dempsi, sumo sumpsi, premo pressi.

No. No fit ui, sino ceu siui: temno excipe tempsi.
Dat sterno straui, sperno spreui, lino leui,
Interdum lini & liui, cerno quoque creui.
Gigno, pono, cano: genui, posui, cecini dant.

Po. Po fit psi, vt scalpo scalpsi: rumpo excipe rupi.
Et strepo quod format strepui, crepo quod crepui dat.

Quo. Quo fit qui, vt linquo liqui: coquo demito coxi.

Ro. Ro fit ui, sero seu pro planto & semino, seui,
Quod serùi melius dat, mutans significatum.
Vult verro verri & versi, vro vsi, gero gessi.
Quæro quæsiui, tero triui, curro cucurri.

So. So velut accerso, arcesso, incesso, atque lacesso.
Formabit siui: Sed tolle capesso capessi,

Quodq; capesſiui facit: atque Faceſſo faceſsi.
Sic viſo viſi, ſed pinſo pinſui habebit.
Sco fit ui, vt Paſco paui: vult poſco popoſci. *Sco.*
Vult didici diſco, quexi formare quiniſco.
To fit ti, vt verto verti: Sed ſiſto notetur *To.*
Pro facio ſtare actiuum, nam iure ſtiti dat.
Sterto ſtertui habet, meto meſſui: ab ecto fit exi
Vt flecto flexi, pecto dat pexui, habetq;
Pexi: etiam necto dat nexui, habet quoque nexi. Dat mitto miſi, petij peto, ſiue petiui.
Vo fit ui, vt voluo volui: viuo excipe vixi, *Vo.*
Nexo vt nexui habet, ſic texo texui habebit.
Fit cio ci, vt Facio feci, iacio quoque ieci. *Cio.*
Antiquum lacio lexi, ſpecio quoque ſpexi.
Fit dio di, vt fodio fodi. Gio, ceu fugio, gi. *Dio.*
Fit pio pi, vt capio cepi: cupio excipe piui, *Gio.*
Et rapio rapui, ſapio ſapui, atque ſapiui. *Pio.*
Fit rio ri, vt Pario peperi. Tio, ſsi, geminans *Rio.*
S. Vt quatio quaſsi, quod vix reperitur in vſu. *Tio.*
Denique ũo fit ũi, vt ſtatuo ſtatui: pluo pluui
Format, ſiue plui: Struo ſed ſtruxi, fluo fluxi.

QVARTA CONIVGATIO.

Verborum quartæ commune præteritum.

QVarta dat is, iui, monſtrat ſcio, ſcis, tibi ſciui: Excipias venio dans veni, cambio campſi.
Raucio rauſi, farcio farſi, ſartio ſarſi.
Sepio, ſepſi, ſentio ſenſi, fulcio fulci.
Haurio item hauſi, ſancio ſanxi, vincio vinxi.
Pro ſalto ſalio ſalui, & amicio micui dat. *Pes proceleuſmaticus.*
Parciùs vtemur, cambiui, hauriui, amiciui,

Sepiui,

Sepiui, sanciui, sarsiui, atque saliui.

DE COMPOSITORUM *Verborum præteritis.*

PRæteritum dat idem simplex & compositiuum:
Vt docui edocui monstrat. Sed syllaba semper
Quam simplex geminat, composto non geminatur.
Præterquam tribus his, Præcurro, excurro, repungo:
Atque à do, disco, sto, posco, ritè creatis.

Plico. A Plico compositum cum sub, vel nomine, vt ista:
Supplico, multiplico, gaudent formare plicaui.
Applico, complico, replico, & explico, ui vel in aui.

Oleo. Quamuis vult oleo simplex olui, tamen inde
Quoduis compositum melius formabit oleui.
Simplicis at formam Redolet sequitur, suboletq́;.

Pungo. Cōposita à Pungo, formabunt omnia punxi:
Vult vnum pupugi, interdumq́; repungo repunxi.

Do. Natum à do, quādo est inflexio tertia, vt addo,
Credo, edo, dedo, reddo, perdo, abdo vel obdo:
Condo, indo, trado, prodo, vendo, didi: at vnum

Sto. Abscondo abscondi. Natum à sto, stas, stiti habebit.

Verba hęc simplicia præsentis pręteritiq;,
Si componantur, vocalem primam in E, mutant:
Damno, lacto, sacro, fallo, arceo, tracto, fatiscor
Partio, carpo, patro, scando, spargo, parioq;, *Partio.*
Cuius nata peri, duo comperit & reperit dant.
Cætera sed perii, velut hæc, aperire, operire.
A Pasco paui, tantùm composita notentur *Pasco.*
Hæc duo, compesco, dispesco, pescui habere.
Cætera vt epasco, seruabunt simplicis vsum.

Mutantia primam vocalem vbique in I.

Hæc Habeo, lateo, salio, statuo, cado, lædo, Posthabeo Simplicis formam seruat.
Pango dans pegi, cano, quæro, cædo, cecîdi.
Tango, egeo, teneo, taceo, sapio, rapioq;,
Si componantur, vocalē primam in I mutant:
Vt rapio rapui, eripio eripui. A cano natum, *Cano.*
Pręteritum per ii, ceu concino concinui dat.
A Placeo sic displiceo, sed simplicis vsum *Placeo.*
Hæc duo, complaceo, cum perplaceo benè seruant.
Composita à Pango, retinent a quatuor ista: *Pango.*
Depango, oppango, circumpango, atque repango.
A maneo mansi, minui dant quatuor ista, *Maneo.*
Præmineo, emineo, cum promineo, immineoq;
Simplicis at verbi seruabunt cætera formam.
Composita à scalpo, calco, salto, a per u mutant: *Scalpo.*
Id tibi demonstrant, exculpo, inculco, resulto.
Composita à claudo, quatio, lauo, reijciunt a: *Claudo.*

Id docet à claudo, occludo, excludo: à quatioq;
Percutio, excutio: à lauo, proluo, diluo, nata.

Mutantia primam vocalem vbique in I, præterquam in præterito.

Excipitur. Hæc si componas, ago, emo, sedeo, rego, frago,
Coëmo. Et capio, iacio, lacio, specio, premo, semper
Sic facio. Vocalem primam pręsentis in I sibi mutant,
Lego. Præteriti nunquam, ceu Frango, refringo, refregi:
A capio, incipio incepi. Sed pauca notentur.
Namq; suum simplex perago sequitur, satagoq;
Ago. Vtq; ab ago, dego dat degi, cogo coëgi,
Rego. A rego, sic pergo perrexi, vult quoque surgo
Surrexi, media pręsentis syllaba adempta.
Facio. Nil variat facio, nisi præposito præeunte,
Id docet olfacio cum calfacio, inficioq;.
Lego. A lego nata, re, se, per, prę, sub, trans, pręeunte,
Præsentis seruant vocalem: in i cætera mutant:
De quibus hęc, intelligo, diligo, negligo, tantū
Præteritum lexi faciunt, reliqua omnia legi.

De simplicium verborum Supinis.

NVnc ex præterito discas formare Supinum.
Bi, Bi sibi tum format, sic namque bibi bibitum fit.
Ci. Ci fit ctum, vt vici victum, testatur & ici
Dans ictum, feci factum, ieci quoque iactum
Di. Di fit sum, vt vidi visum: quædam geminat S,
Vt pandi passum, sedi sessum, adde scidi quod

Dat

Dat scissum, atque fidi fissum, fodi quoque fossum.

Hîc etiam aduertas, quod syllaba prima supinis,
Quam vult præteritum geminari, non geminatur:
Idq; totondi dans tonsum docet, atque cecidi
Quod cæsum, & cecidi quod dat casum, atque tetendi
Quod tensum & tentum, tutudi tunsum, atq; pepedi
Quod format peditum: adde dedi, quod iure datum vult.

Gi fit ctum, vt legi lectum, pegi pepigiq; Gi.
Dat pactum, fregi fractum, tetigi quoque tactum.
Egi actum, pupugi punctum, fugi fugitum dat.

Li fit sum, vt Salli, stans pro sale condio, salsum. Li.
Dat pepuli pulsum, ceculi culsum, atque fefelli
Falsum: dat velli vulsum, tuli habet quoque latum.

Mi, ni, pi, qui, tum fiunt, velut hîc manifestũ: Mi, Ni.
Emi emptum, veni ventum, cecini à cano, cantum, Pi, Qui.
A capio cepi dans captum, à cœpio cœptum,
A rumpo rupi ruptum, liqui quoque lictum.

Ri fit sum, vt verri versum: peperi excipe partum. Ri.

Si fit sum, vt visi visum: tamen ss, geminato, Si.
Misi formabit missum, fulsi excipe fultum.

Hausi haustum, sarsi sartum, farsi quoque fartū;
Vsi vstum, gessi gestum, torsi duo, tortum
Et torsum, indulsi indultum indulsumq;
requirit.

Ps. Psi fit ptum, vt scripsi scriptum: campsi excipe campsum.

Ti. Ti fit tum, à sto namque steti, à sistoq; stiti fit
Præterito, commune statum: verti excipe versum.

Vi. Vi fit tum, vt flaui flatum: paui excipe pastum.

Dat laui lotum, interdum lautum, atque lauatum.
Potaui potum, interdum facit & potatum.
Sed faui fautum, caui cautum, à sero seui,
Formes ritè satum. Liui liniq; litum dat.
Solui à soluo solutum, volui à voluo volutū,
Vult singultiui singultum, vænio, vænis,
Væniui, vænum: sepeliui ritè sepultum.

Ui. Quod dat iii, dat itū, vt domui domitum: excipe quoduis
Verbum in iio, quia semper iii formabit in utū,
Exui vt exutum: à ruo deme rui ruitum dans.
Vult secui sectum, necui nectum, fricuiq;

Proceleusmaticus. Frictum, miscui item mistum, ac amicui dat amictum.
Torrui habet tostum, docui doctum, tenuiq;
Tentum, consului consultum, alui altum
alitumq;.
Sic salui saltum, colui, occului quoq; cultum

Pinsui

Pinsui habet pistum, rapui raptum, seruiq;
A sero vult sertum, sic texui habet quoque
textum,
Hęc sed ũi mutant in sum, nam censeo cen-
sum
Cellui habet celsum, meto messui habet quo-
que messum,
Nexui item nexum, sic pexui habet quoque
pexum.
Dat patui passum, carui cassum, caritumq;.
Xi fit ctum, vt vinxi vinctum : quinque abijciunt n, XI.
Nam finxi fictum, minxi mictum, inq; supino
Dat pinxi pictum, strinxi, rinxi quoque rictum.
Xum, flexi, plexi, fixi dant, & fluo fluxum.

De compositorum verborum Supinis.

Compositum vt simplex formatur quodq;
supinum,
Quãuis non eadem stet semper syllaba vtriq;.
Composita à tunsum, dempta n, tusum : à Tundo.
ruitum fit, Ruo.
I media dempta, rutum : & à saltum quoque Salio.
sultum.
A Sero, quando satum format, composita Sero.
situm dant.
Hæc, captum, factum, iactum, raptum, a per e
mutant,
Et cantum, partum, sparsum, carptum, quoque
fartum.

Edo. Verbum Edo compositum, non estum, sed facit esum:
Vnum duntaxat Comedo, formabit vtrunque.
A nosco tantùm duo, cognitum, & agnitum habentur.
Cætera dant notum, nullo est iam noscitum in vsu.

Preterita verborum in Or.

VErba in or, admittunt ex posteriore supino
Præteritum, verso u per us, & sum consociato
Vel fui: vt à lectu, lectus sum vel fui. At horum
Nunc est deponens, nunc est commune notandum:
Nam labor lapsus, patior dat passus, & eius
Patior. Nata, vt compatior compassus, perpetiorq́;
Fateor. Formans perpessus. Fateor quod fassus, & inde
Nata, vt confiteor confessus, diffiteorq́;
Formans diffessus. Gradior dat gressus, & inde
Gradior. Nata, vt digredior digressus. Iunge fatiscor,
Fessus sum, mensus summetior, vtor & vsus.
Pro texo orditus, pro incepto dat ordior orsus.
Nitor nisus vel nixus sum, vlciscor & vltus.
Irascor simul iratus, reor atque ratus sum.
Obliuiscor vult oblitus sum, fruor optat
Fructus vel fruitus, misereri iunge misertus.
Vult tuor & tueor, non tutus, sed tuitus sum:
Tuor. Quamuis & tutum & tuitum sit vtrique supinum. (sequutus.
Loquor. A loquor adde loquutus, & à sequor adde

Experior facit expertus. Formare paciscor
Gaudet pactus sum, nanciscor nactus. Apiscor, *Apiscor*
Quod vetus est verbum, aptus sum : vnde adipiscor adeptus. (ctus.
Iunge queror questus, proficiscor iunge profe-
Expergiscor sũ experrectus. et hæc quoq; comminiscor commentus, nascor natus, moriorq;
Mortuus, atque orior, quod præteritum facit ortus.

DE VERBIS GEMINVM *preteritum mutuantibus.*

PRæteritum actiuæ & passiuæ vocis habent hęc:
Cœno cœnaui & cœnatus sum tibi format.
Iuro iuraui & iuratus, potoq; potaui *Versus hypermeter.*
Et potus, titubo titubaui vel titubatus.
Sic careo carui & cassus sum, prandeo prandi
Et pransus, pateo patui & passus, placeoq; (tus.
Dat placui & placitus, suesco sueui atque sue-
Væneo pro vendor, veniui, venditus & sum,
Nubo nupsi nuptaq; sum, mereor meritus sum
Vel merui. Adde Libet libuit libitum, et licet adde,
Quod licuit, licitum: Tædet quod tæduit, & dat
Pertæsum: adde pudet, faciens puduit, puditũq;.
Atque piget, tibi quod format piguit pigitumq;.

De Neutropaßiuorum præteritis.

NEutropassiuum sic præteritum tibi format *Versus hypermeter.*
Gaudeo gauisus sum, fido fisus, & audeo Ausus

Ausus sum, fio factus, soleo solitus sum.
Mœreo sum mœstus: sed Phocæ nomen habetur.

DE VERBIS PRAETERITVM *mutuantibus.*

Nigresco
Flauesco
Erubesco
Lucesco

QVædam præteritum verba accipiunt aliunde:
Incœptiuum in sco, stans pro primario, adoptat
Præteritum eiusdem verbi: vult ergo tepesco
A tepeo tepui, feruesco à ferueo, ferui.
A video cerno vult vidi: à concutio vult
Præteritum quatio concussi, à percutioq;
Percussi, ferio: à mingo vult meio minxi.
A Sedeo sido vult sedi: à suffero tollo
Sustuli: & à fuo sum fui: & à tulo ritè fero tuli.
A sto sisto steti, tantùm pro stare, furoq;
Insaniui, à verbo eiusdem significati.
Sic poscunt vescor, medeor, liquor, reminiscor,
Præteritum à pascor, medicor, liquefio, recordor.

Hypermeter.

De Verbis pręterito carentibus.

Syluesco.
Fruticesco
Sterilesco
Diesco.

PRæteritum fugiunt, vergo, ambigo, glisco, fatisco,
Polleo, nideo. Ad hæc incœptiua, vt puerasco:
Et passiua, quibus caruere actiua supinis:
Vt metuor, timeor. Meditatiua † omnia, præter
Parturio, esurio, quæ præteritum duo seruant.

† Desideratiua, vt Micturio. scripturio. Iturio. Cacaturio.

Verba Supinum rarò admittentia.

HÆc rarò aut nunquam retinebunt verba supinum.

Lambo

Lambo, mico micui, rudo, ſcabo, parco peperci,
Diſpeſco, poſco, diſco, compeſco, quiniſco,
Dego, ango, ſugo, lingo, ningo, ſatagoq;.
Pſallo, volo, nolo, malo, tremo, ſtrideo, ſtrido.
Flaueo, liueo, auet, paueo, conniueo, feruet.
A nuo compoſitum, vt renuo: à cado, vt incido, præter
Occido, quod facit occaſum, recidoq; recaſum.
Reſpuo, linquo, luo, metuo, eluo, frigeo, caluo. Linquo ſimplex.
Et ſterto, timeo: ſic luceo, & arceo, cuius Adde Satago, Sido,
Compoſita erci tum habent. Sic à gruo, vt ingruo natum. Sapio, Auſim.
Et quæcunque in ui, formãtur neutra ſecundæ:
Exceptis, oleo, doleo, placeo, taceoq;.
Pareo, item & careo, noceo, pateo, lateoq;.
Et valeo, caleo: gaudent hęc namque ſupino.

DE VERBIS DEfectiuis.

SEd nunc vt totum percurras ordine verbum,
Iſtis pauca dabis mutilata & anomala verba:
Quæ quia clauda quidem remanent, nęc verſibus apta,
Qui rectis pedibus plenisq; incedere gaudent,
Hiſce ſequẽs dabitur, quẽ cernis ſermo ſolutus.

Præſens Indicatiuus, Aio, ais, ait. Plu. Aiunt.

Præteritum imperfectum, Aiebam, aiebas, aiebat. Plur. Aiebamus, aiebatis, aiebant. Imperatiuus, Ai.

Præſẽs optatiuus, potentialis, & ſubiunctiuus, Aias, aiat. Plu., Aiamus, aiant. Præſens participium, Aiens.

Præſens optatiuus & ſubiunctiuus, Auſim, auſis,

ausit. Pluraliter, Ausint. *Indicat. Saluebis. Imper.*

Salue. *Salue, salueto. Plur. Saluete. saluetote. Infinit. Saluere.*

Aue. Imperatiuus, Aue, aueto. Plu. Auete, auetote.

Cedo. Imperatiuus, Cedo. Plu. Cedite. *Id est, Dic, vel porrige.*

Faxo. Futurum, Faxo, faxis, faxit. pro faciam vel fecero. Plu. faxint.

Forem. Imperfectum opt. potent. & subiunctiui, Forem, fores, foret. pro essem, esses, esset. Pluraliter, Forent. Infinitiuus, Fore, id est, futurum esse.

Quæso Præsens Indicatiuus, Quæso. Pluraliter, Quæsumus.

Infit. Infit sola vox est, Dicit seu dixit significans. Plur. Infiunt. id est, dicunt

Inquio. Præsens indicat. Inquio vel inquam, inquis, inquit. Pluraliter Inquiunt.

Præterperfectum, Inquisti, inquit.

Futurum, Inquies, inquiet.

Imper. Inque apud Terentium. Inquito apud Plautũ.

Præsens optat. potentialis, & subiunctiuus, Inquiat.

Participium, Inquiens.

Indicat. Valebis. Imper. Vale, valeto. Plu. Valete, valetote. Infinit. Valere.

Odi. &c. Hæc quatuor sequentia, Odi, cœpi, memini, noui, omnes voces præteriti perfecti & plusquam perfecti omnium modorum integras habent: vt & futuri quoque, quoties à præterito indicatiui formatur: in reliquis magna ex parte deficiunt, nisi quod Memini in Imperatiuo sing. memento. Plur. Mementote habet. Odi, noui & cœpi, carent imperatiuo.

Notabunt præterea pueri, Dor, furo, for, der, fer à for, simplicia non reperiri.

Præterea { Dic, Duc, Fer, Fac, } pro { Dice, Duce, Fere, Face, } voces esse per apocopẽ concisas & decurtatas.

Denique

Denique notabunt, Eo & queo, habere imperfe-ctum Ibam, quibam: in futuro, Ibo. quibo.

DE VERBIS IMPERSONALIBVS.

T de personalibus quidem hactenus dictum esto: deinceps verò de Impersonalibus dicendum, quæ nominatiuum certæ personæ non recipiunt, sed mutatur nominatiuus personæ in obliquos: vt quod Anglice personaliter dicimus, *I must reade Vergil* Latinè impersonaliter effertur, Oportet me legere Vergilium.

Impersonalia igitur appellantur, non quòd persona careant, (habent enim vt videmus, vocem tertiæ personæ tam actiuam quàm passiuam quàm plurima) sed quia nullius personæ aut numeri certam significationem, nisi ex adiuncto nominis vel pronominis casu obliquo sortiantur. Nam Oportet me, primæ personæ esse videtur, numeriq; singularis: Oportet nos, primæ personæ pluralis: Oportet te, secundæ personæ singularis: Oportet vos, secundæ pluralis: atque itidem de reliquis. *Impersonalia cur sic dicta.*

Sunt igitur Impersonalia duplicia { Actiuæ vocis, & / Passiuæ vocis.

Impersonalia Actiuæ vocis sunt hæc, & his similia: Est *Impersonalia actiuæ vocis.*

Interest,	Tædet,	Liquet,	Restat,	Cōstat,
Refert,	Accidit,	Licet,	Decet,	cōducit
Placet,	Cōtingit	Solet,	Oportet	Miseret
Libet,	Euenit,	Vacat,	Potest,	Piget,
Pœnitet,	Expedit	Præstat,	Iuuat,	Pudet.

De-

Denique nullum ferè verbum est tam personale, vt non idem impersonalis formā possit induere: non è diuerso. Horum tamen quædam personaliter vsurpantur: vt *Virtus placet probis.*
Pecunia omnia potest. Ars iuuat egentes.

Quædam verò semper manent impersonalia: vt Pudet, pœnitet, oportet. Tametsi legere est apud Terentium:
Quæ adsolent, quæq; oportent signa adsalutem esse, huic omnia esse video.

Coniugantur in tertia persona.

Coniugantur autem in tertia persona singulari per omnes modos. Aliquet non extat præteritum.
Tædet, pertæsum est format.
Miseret & miserescit, misertum est.

Inueniuntur etiam in vsu, { Placitum est, Libitum est, Puditum est, Licitum est, Pigitum est, } præterit. à { Placet. Libet. Pudet. Licet. Piget.

Impersonalia passiuæ vocis.

Impersonalia passiuæ vocis fiunt ab omnibus verbis actiuis & neutris: vt Curritur, Turbatur.

Carent Supinis & Gerundijs.

Impersonalia Supinis & vocibus Gerundij carent.

DE GERVNDIIS.

GErundi porrò voces participialia vocari possūt, quòd similia participijs sunt: sicut prouerbialia dicimus, quæ sunt similia prouerbijs.

Proinde quia parùm videbamus conuenire inter grammaticos, vtrum ad verba an ad participia propius pertinerent, hîc in confinio vtriusque partis relinquimus, vt vtri velint, sese regno addicant.

Porrò à Nomine casum, à Verbo agendi vel patiendi, vel neutrius significationem accipiunt.

Et

Et quia temporum nec discrimen discretis vocibus recipiunt, neque numeros aut personas admittunt, ideò nec iusta verba esse possunt, nec participia.

Gerundi terminationes sunt tres, { Di, genitiui casus. Do, datiui & ablatiui. Dum, nominatiui & accusat. } Terminationes Gerundii

Gerundia autem actiuè maiore ex parte significare, nulli dubium est, licet interdum etiam passiuê significent. Cuius rei exempla erunt ista: *Athenas quoque missus erudiendi causa.* id est, vt erudiretur. *Vritq; videndo fœmina.* id est, dum videtur. *Satis ad cognoscendum illustria. Ars ad discendum facilis.* id est, vt cognoscatur, vt discatur.

DE SVPINIS.

SVpina quoque meritò participialia verba dicuntur, omniaq; cum gerundij vocibus communia habent. Exeunt autem Prius in um, Posterius in u: vt Visum, visu. Significant autem Prius quidem ferè actiuè, (sicut in Rudimentis dictum est) Posterius verò passiuè. Supina.

DE PARTICIPIO.

PArticipium, est pars orationis inflexa casu, quæ à Nomine genera, casus, & declinationem: à Verbo Tempora & significationes: ab vtroq; Numerum & figuram accipit. Participium

ACCIDENTIA PARTICIPIO.

Accidunt

Accidentia participiorum. Accidunt Participio septem, Casus, Genus, Declinatio, Tempus, Significatio. Numerus, Figura.

De genere autem & casu, & declinatione, idem hic statuendum, quod suprà in Nomine est traditum.

TEMPVS.

Tempora participiorum. Tempora Participiorum sunt quatuor.

Præsens. Præsens in ans vel ens: vt Amans, Legens.

Cæterum Iens, participium ab eo simplex rarius legitur in nominatiuo, sed euntis, eunti, euntem, eunte, in obliquis.

Composita in iens. Composita verò nominatiuum quidem in iens finitum habent, genitiuum autem in euntis: vt Abiens, abeuntis. Rediens, redeuntis, præter Ambiens, ambientis. &c.

Hanc formam sequuntur & horum gerundia: vt Abeundi, abeundo, abeundum. Præter Ambiendi, ambiendo, ambiendum.

Præteritum Præteritum verò in Tus, Sus, Xus, vt Doctus. Visus. Nexus.

Futurum. Futurum autem duplex. Alterum quidem in Rus, actiuæ vt plurimùm significationis, Aut neutralis: vt Lecturus, cursurus. Alterum verò in dus, passiuæ significacionis semper: vt Legendus.

SIGNIFICATIO.

Significatio. Actiuè significant ea participia, quæ ab actiuis cadunt: vt Docens, docturus. Verberans, verberaturus.

Accidunt

A neutris cadentia, neutraliter significant : vt Currens, cursurus. Dolens, doliturus.

A quibusdam neutris reperiuntur etiam participia in dus : vt Dubitandus, vigilandus, carendus, dolendus. *Participia in dus.*

Passiuè significant, quæ à passiuis descendunt : vt, Lectus, legendus. Auditus, audiendus.

Fiunt & participia passiua ab huiusmodi neutris quorum tertiæ personæ passiuè vsurpantur : vt *Aratur terra.* Hinc arata & aranda terra. *Participia passiua neutris.*

Participia formata à deponentibus, imitantur significationem suorum verborum : vt Loquens, loquutus, loquuturus : a loquor. *Participia pass. à deponentibus.*

Deponentibus quæ olim communia fuerunt, manet participium futuri in dus : vt

Sequendus,	Vtendus,	Obliuiscendus.
Loquendus,	Patiendus,	& alia id genus.

Habent & Deponentia præteriti temporis participia, quæ nunc actiuè, nunc passiuè significant : vt Vergilius. *Nunc oblita mihi tot carmina.*
Terentius. *Meditata sunt mihi omnia mea incommoda.*
Vergilius. *-mentitaq; tela Agnoscant.*

Communium deniq; verborum participia ipsorum significationem induunt : vt Criminans, criminatus, criminaturus, criminandus.

Ab Impersonalibus nulla extant participia, præter Pœnitens, decens, libens, pertæsus, pœnitendus, pudendus. *Impersonalia carent particip.*

Hæc participia præter analogiam à verbis suis deducuntur, Pariturus, nasciturus, sonaturus, arguiturus, luiturus, eruiturus, nosciturus, moriturus, oriturus, osurus, futurus. *Participia anomala deducta à verbis præter analog.*

Similia participijs sunt ista : Tunicatus, togatus, personatus, laruatus. Et innumera huius sortis vocabula *Participia deriuata à nominibus.*

bula, quæ à nominibus, non à verbis deducuntur.

NVMERVS.

Numeri in participijs.

Est & numerus in Participijs, vt in Nomine: Singularis, vt Legens, Pluralis, vt Legentes.

DE FIGVRA.

Figura participiorum.

Figura est duplex { Simplex, Composita, } vt { Spirans. Respirans.

Participia fiunt nomina participialia.

Participia aliquando degenerant in nomina participialia, vel cum alium casum quàm suum verbum regunt: vt

Abundans lactis. Patiens inediæ.

Alieni appetens. Fugitans litium.

Vel cùm componuntur cum dictionibus, cum quibus ipsorum verba componi non possunt: vt Infans, indoctus, innocens, ineptus.

Vel cùm cōparantur: vt { Amans, Amantior, Amantissimus. } { Doctus, Doctior, Doctissimus.

Vel cùm tempus significare desinunt: vt

Expectem qui me nunquam visurus abisti? Hoc est, qui eo animo discessisti vt me amplius non videres.

Nullam mentionem fecit cometarum, nil pretermissurus, si quid explorati haberet. id est, *ita affectus, vt non pretermitteret.*

Amandus est doctissimus quisque. i. *dignus est, vel debet amari.*

Vita laudata. i. *laudabilis. Eijcienda est hæc mollities animi.* i. *debet eijci.*

Participia præs. temporis fiunt nomina.

Participia præsentis temporis, non raro fiunt substantiua nomina. Modò in masculino genere: vt Oriens, occidens, profluens, confluens. Modò in fœminino; vt Consonans, continens. Modò in neutro

tro: vt Contingens, accidens, antecedens, consequens. Modò in communi generi pro verbalibus in tor vel trix: vt Appetens, diligens, sitiens, indulgens. Animans, modò fœmininum, modò neutrum reperitur.

DE ADVERBIO.

Aduerbium.

Duerbium, est pars orationis non flexa, quæ adiecta verbo, sensum eius perficit atque explanat.

Explanat etiam interdum & nomen: vt *Homo egregiè impudens. Ne parùm sis leno. Nimiùm philosophus.* Aliquoties & Aduerbium: vt *Parùm honestè se gerit.*

ACCIDENTIA ADVERBIO.

Aduerbio accidunt, { Significatio, Comparatio, } { Species, Figura.

Significationis varietas ex verborum circumstantijs colligenda est.

In loco significant: Hic, illic, istic, intus, foris, vsquam, nusquam, vbi, vbique, vbicunque, vbilibet, ytrobique, vbiuis, vbiubi, ibi, alibi, alicubi, necubi, sicubi, inibi, ibidem, inferius, superius. *Aduerbia loci.*

Ad locum respiciunt, Huc, illùc, istùc, intrò, aliò, quò, aliquò, nequò, quoquò, si quò, eò, eódem, quolibet, quóuis, quocunq;, foras, horsum, aliorsum, dextrorsum, sinistrorsum, sursum, deorsum, vtroque, neutrò, quoquouersum. *Ad locum significantia.*

A loco denotant, Hinc, illinc, istinc, intus, foras, inde, vnde, aliunde, alicunde, sicunde, necunde, indidem, vndelibet, vndeuis, vndecunque, supernè, infernè *A loco significantia.*

infernè, cœlitus, funditus.

Per locum significantia. Denique per locum innuunt, Hâc, illâc, istâc, quâcunque, eâ, eâdem, aliâ, aliquâ, siquâ, nequâ, quaquâ.

Tempor. Aduerbia. Aduerbia temporis sunt, Dum, quum, quando, aliquando, quamdiu, dudum, quamdudum, iamdudum, quampridem, iampridem, vsque, quousque, toties, quoties, aliquoties, heri, hodie, cras, pridie, postridie, perendie, manè, vesperi, nudiustertius, nudiusquartus, nudiusquintus, nudiussextus, &c. Diû, noctû, interdiû, nunc, iam, nuper, aliâs, olim, item, pridem, tantisper, paulisper, parumper, sæpè, rarò, subinde, identidem, plærumque, quotidie, quotannis, nunquam, vnquam, adhuc, etiam pro adhuc, hactenus, in dies, in horas, vt primùm, quum primum, simulac, simulatque, identidem, plerunq;.

Vsque. Vsque temporis & loci aduerbium est: vt *Vsque sub obscurum noctis. Ab Aethiopia est vsq; hæc.* Est & vbi pro, semper aut continue ponitur: vt *Vsque metu micuere sinus.*

Numeri. Aduerbia Numeri: vt Semel, bis, ter, quater, quinquies, septies, vigesies, trigesies, quadragies, quinquagies, septuagies, octogies, centies, millies, infinities.

Ordinis. Ordinis sunt: Inde, deinde, hinc, dehinc, deinceps, nouissimò, in primis, postremò, primùm, iam primùm, denique, demùm, tandem, ad summùm.

Interrogandi. Aduerbia Interrogandi sunt, Cur, quamobrem, quare, quomodò, ecquid; quin pro cur non, num, quid ita, quò, vnde, quantum.

Vocandi. Vocandi sunt, ô, heus, ehò. & si qua sunt similia.

Negandi. Negandi: vt Haud, nō, minimè, nequaquam, ne pro non. & similia.

Affirmandi. Affirmandi: vt Etiam, sic, quidni, sanè, prorsus,

nempe

nempe, nimirum, certè, profectò, adeò, planè, ſcilicet. *Iurandi.*

Iurandi: vt Herclè, mehercules, medius fidius, dius fidius, Pol, ædepol, Caſtor, ecaſtor. *Hortandi.*

Hortandi: vt Agè, ſodes, ſultis, amabò, agédum, chódum, eia, agite. *Prohibendi.*

Prohibendi: vt Ne, non. *Optandi.*

Optandi: vt Vtinam, ſi, ô ſi, ô. *Excludendi.*

Excludendi: vt modò, dummodò, tantummodò, ſolummodò, tantùm, ſolùm, duntaxat, demùm. *Congregandi.*

Congregandi: vt Simul, vnà, pariter, populatim, vniuerſim, coniunctim. &c. *Segregandi.*

Segregandi: vt Seorſim, Segregatim, egregiè, nominatim, viritim, oppidatim, vicatim, priuatim, ſpeciatim, bifariam, trifariam, omnifariam, plurifariam, oſtiatim. *Diuerſitatis.*

Diuerſitatis: vt Aliter, ſecus. *Eligendi.*

Eligendi: vt Potiùs, potiſsimùm, immò, ſatiùs. *Intendendi.*

Intendendi: vt Valdè, nimis, nimiùm, immodicè, impendiò, impenſè, prorſus, penitus, funditus, radicitùs, omnino. *Remittendi.*

Remittendi: vt Vix, ægrè, paulatim, ſenſim, pedetentim. *Concedentis.*

Concedentis: vt Licet, eſto, demùs, ſit ita, ſit ſanè. *Negatæ ſolitudinis.*

Negatæ ſolitudinis: vt Non ſolùm, non tantùm, non modò, nedum. *Qualitatis.*

Qualitatis: vt Doctè, pulchrè, fortiter, grauiter. *Quantitatis.*

Quantitatis: vt Parùm, minimè, maximè, ſummùm, adſummùm, & ſimilia. *Comparandi*

Comparandi: vt Tam, quàm, magis, minus, maximè, minimè, æquè. *Rei non peractæ.*

Rei non peractæ vt: Fermè, ferè, propè, propemodum, tantùm, tantùm non, modò non. *Demonſtrandi.*

Demonſtrandi: vt En, ecce, ſic. Vt cùm dicimus, *Sic ſcribito.*

 Explanandi:

Expalnandi. Explanandi: vt, id est, hoc est, quasi dicas, putà, vt puta, vtpote.

Dubitandi. Dubitandi: vt Forsan, forsitan, fortasis, fortasse.

Euentus. Euentus: vt Fortè, casu, forte fortuna.

Similitudinis. Similitudinis: vt Sic, sicut, sicuti, ita, item, itidem, tanquam, quasi, ceu, vti, velut, veluti.

COMPARATIO.

Comparatio. Aduerbia à nominibus adiectiuis nata, & comparantur, & regunt casus comparatiui & superlatiui: vt Doctè, doctiùs illo, doctisimè omnium.

Similiter & quædam alia: vt Benè, meliùs, optimè. Malè peiùs, pesimè. Sæpè, sæpiùs, sæpisimè. Nuper, nuperrimè. & similia.

SPECIES.

Species aduerbiorum. Species est duplex. Principalis, quæ ex se originem habet: vt *Heri, cras.*

Deriuatiua, est eorum quæ nata sunt aliunde: vt *Furtim, à furor. Strictim, à stringo. Humaniter, ab humanus.*

Nomina sunt aduerbia. Aliquando neutra adiectiua induunt formam Aduerbiorum, ad græcorum imitationem: vt Recens, pro recenter. Toruum, pro toruè.

FIGVRA.

Figura est duplex. Simplex, vt Prudenter: Composita, vt Imprudenter.

Coniunctio, est pars orationis, quæ sententiarum clausulas aptè connectit.

ACCIDENTIA CONIUNCTIONI.

Coniunctioni accidunt, Figura, Potestas, & Ordo.

FIGVRA.

Figura est duplex. Simplex, vt, nam: Composita, vt namq;. *Figura.*

POTESTAS.

Potestas, id est significatio, est varia: Aliæ enim è coniunctionibus Copulatiuæ sunt: vt, Et, ac, que, atque, quoque, etiam, item, itidem, cum & tum. *Potestas.*

Tum item geminatum: vt *Vir tum probus, tum eruditus.* *Tum.*

Huc spectant & his contrariæ: vt Nec, neque, neu, neue.

Hæ quatuor sequentes, Et, que, nec, neque, cum geminantur, Suspensiuæ etiam vocantur, quod aliud semper expectari faciant: vt *Et fugit, & pugnat. Nec sapit ista, nec sentit.* *Suspensiuæ.*

Aliæ disiunctiuæ: vt Aut, vel, ve, seu, siue. *Disiunctiuæ.*

At istæ cum geminantur, Suspensiuæ etiam vocantur: vt *Vel scribit, vel dictat.*

Aliæ discretiuæ: vt Sed, sedenim, at, ast, atqui, quidem, autem, quoque, scilicet, cæterum, vero, enimuero, quodsi, verùm, porrò. *Discretiuæ.*

Aliæ rationales, seu illatiuæ: vt Ergò, ideò, igitur, itaque, idcirco, quare, quamobrē, quocirca, proinde, propterea, ob eam rem, ea re. Cicero. *Ea re statim ad te Aristocritum misi.* *Rationales seu illatiuæ.*

Causales. Aliæ causales, id est, quæ rationem præcedentis orationis inferunt: vt Nam namque, enim, etenim, quod, quia, quippe, vtpote, siquidem, quando, quandoquidem, propterea quod, quoniam, quatenus, & pro quia.

Vergilius. *Audieras & fama fuit.* pro nam, vel quia fuit. Quô pro quia: vt Cicero. *Non quô quicquam desit, sed quia valde cupio.*

Ouidius. *Crede mihi benè qui latuit, benè vixit: & intra Fortunam debet quisque manere suam.* pro *nam* vel *quia.*

Perfectiuæ. Aliæ perfectiuæ, seu absolutiuæ: vt Vti, quô pro vt.

Ne & vt, pro ne non. Terentius. *Sed patris vim vt queas ferre.*

Ne pro vt non. Cicero. *Opera datur, iudicia ne fiant.*

Continuatiuæ. Aliæ continuatiuæ: vt Si, sin, ni, nisi.

Dubitatiuæ. Aliæ dubitatiuæ: vt Ne, an, anne, num, numquid, vtrum, necne.

Aduersatiuæ. Aliæ aduersatiuæ: vt Etsi, quanquam, quamuis, licet, tametsi, & aliæ id genus.

Redditiuæ. Aliæ redditiuæ earundem: vt Tamen, attamen, sedtamen, veruntamen.

Diminutiuæ. Aliæ diminutiuæ: vt Saltem, at, certè, vel: vt *Ne vel latum digitum discesseris.*

Electiuæ. Aliæ Electiuæ: vt Quàm, ac, atque, vt, quando pro Quam accipiuntur.

Expletiuæ. Expletiuæ: vt Quidem, equidem, nimirum, autem, scilicet, quoque, nam, profectò, verò, enimuerò, sedenim, enim pro certè. Vergilius. *Nam quis te iuuenum confidentißime nostras*

Iußit adire domos. Terentius. *At enim non sinam.*

Sunt dictiones, quæ nunc Aduerbia, nunc Coniunctiones, nunc Præpositiones esse inueniuntur: vt

Cum. Cum, quoties casui iungitur, præpositio est.

In genere coniunctiones adeò tenui discrimine ab aduer-

aduerbijs discernuntur, vt quàm sæpissimè confundantur: vt Quando, proinde, & similia.

ORDO.

Ordo Coniunctionum est triplex: nempe *Ordo coniunctionum.*

Præpositiuus, earum scilicet, quæ in sententiarum exordio ponuntur. *Præpositiui.*

Subiunctiuus, earum scilicet, quæ secundum in clausula, vel tertium, vel ad summum quartum locum occupant. *Subiunctiuus.*

Communis. *Communis.*

Ex coniunctionibus hæ in primis præponi solent: Nam, quare, ac, ast, atq;, et, aut, vel, nec, neque, si, quin, quatenus, sin, seu, siue, ni, nisi. *Præpositiuæ.*

Subiunctiuæ verò sunt, Quidem quoque, autem, verò, enim. *Subiunctiuæ quæ.*

Et tres Enclyticæ: vt Que, ne, ve, sic dictæ, quòd accentum in præcedentem syllabam inclinent: vt Horatius. *Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis: Indoctusq; pilæ, disciue, trochiue quiescit.* Sunt & aliæ quoq; voces aliquot Enclyticæ: vt Dum, sis, nam, &c. *Enclyticæ.*

Communes deniq; dicuntur, quæ indifferenter & præponi & postponi possunt, quales sunt reliquæ ferè omnes, præter prædictas: vt Equidem, ergò, igitur, saltem, tamen, quanquam. &c. *Communes.*

DE PRÆPOSITIONE.

Præpositio, est pars orationis indeclinabilis, quæ alijs orationis partibus, vt plurimũ vel in Compositione, vel in Appositione præponitur:

Appositione: vt *Christus sedet ad dex-*

dextram Patris.

Compositione: vt *Adactum iuramentum adhibendum admonuit.*

Præpositiones postpositæ suis casibus.

Quædam enim præpositiones postponi suis casibus inueniuntur: vt

Cum,	vt	Quibuscum,
Tenus,		Pube tenus,
Versus,		Angliam versus.
Vsque,		Ad occidentẽ vsq;

ACCIDENTIA PRAEPOSITIONI.

Præpositioni accidit casuum regimen, siue constructio.

Secundum.

Cæterum in ijsdem casibus mira est significationis varietas, quæ non tam regulis, quàm assiduo legendi atq; scribendi vsu discenda est.

Exempli causa.

Secundum, aliud significat cùm dico, *Secundum aurem vulnus accepit.* id est, *iuxta aurem.* Aliud verò hic: *Secundum Deum parentes amandi sunt.* id est, *proximè post Deum.* Aliud in hac oratione. *Secundum quietem sum mihi fœlix visus sum,* id est, *in quiete,* vel *inter quietem.*

Præpositiones Accusatiuum regentes.

Ex præpositionibus istæ accusatiuo casui adiunguntur.

Ad. *Ad calendas Græcas.*

Apud. Ver. *At benè apud memores veteris stat gratia facti.*

Ante. Horatius. *-diciq́; beatus*

Ante obitum nemo, supremaq́; funera debet.

Aduersus. *Ne Hercules quidem aduersus duos.*

Cis: *Cis Thamesim sita est Aetona.*

Citra. Vltra. Hor. *Est modus in rebus, sunt certi deniq; fines*

Quos vltra citraq́ nequit consistere rectum.

Intra. Ouidius. *Crede mihi, benè qui latuit, benè vixit, & intra*

Fortunam debet quisque manere suam.

Extra. Plin. Maior. *Extra omnem ingenij aleam positus* Cicero.

Circum, locale est: vt *Circum montem.*

Circa. *Circa forum. Circa viginti annos.*

Circiter, tempus & numerum significat: vt *Circiter horam decimam*

Cæsar. *Circiter duo millia desiderati sunt.*

Contra: *Ne contra stimulum calces.*

Erga. *Princeps erga populum clemens.*

Inter. Horatius. *Multa cadunt inter calicem supremaq́ labra.*

Infra. Terentius. *Quem ego infra omnes infimum esse puto.*

Supra. Salustius. *Dux hostium cum exercitu supra caput est.*

Iuxta. Terentius. *Cùm lucubrando iuxta ancillas lanam faceret.*

Ob. *Fœda mors ob oculos versabatur.*

Per. Horatius. *Impiger extremos curris mercator ad Indos,*

Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per igneis.

Prope. *Prope vrbem. Prope mortem.*

Præter. Terentius. *Ita fugias, ne præter casam.*

Propter. *Aliquid mali propter vicinum malum.*

Post. Horatius. *O ciues ciues, quærenda pecunia primum est.*

Virtus post nummos.

Penes. Ouidius. *Me penes est vnum vasti custodia mundi.*

Trans. Horatius. *Cœlum non animum mutant, qui trans mare currunt.*

Præpositiones Ablatiuum regentes.

A. Terentius. *A me nulla tibi orta est iniuria.*

Ab. Hæc vocalibus præponitur. Mimus. *Ab alio expectes, alteri quod feceris.*

Abs. Ter. *Abs quouis homine beneficium accipere, cùm opus est, gaudeas.*

Absque. Ter. *Absque eo esset. Absque pecunia miserè viuitur.*

Cum. Mimus. *Damnum appellandum est, cum mala fama lucrum.*

Clam. *Clam patre.* & Plautus. *Clam patrem.*

Coram. *Coram Senatu res acta est.*

De. *Sophistæ rixantur de lana caprina.*

E. *Qui falsum testimonium dixisse conuictus erat, è saxo Tarpeio deiiciebatur.*

Ex. *Ex malis moribus bonæ leges natæ sunt.*

Pro. Mimus. *Comes facundus in via, pro vehiculo est.*

Præ. Terentius. *Huic aliquid præ manu dederis.*

Sine. Idem. *Sine Cerere & Baccho friget Venus.*

Tenus. Vergilius. *-capuloq; tenus ferrum impulit ira.*

Præpositiones vtrique casui seruientes.

Vtriusque casus præpositiones.

Hæ quatuor, vtrunq; casum exigunt, sed diuersa ferè significatione.

In. Ter. *In tempore veni, quod omnium rerum est primum.* sine motu.

Ouid. *Inque domos superas scandere cura fuit.* motum quodammodo innuit.

Virg. *Sub lucem exportant calathis.* i. paulò ante lucem.

Idem. *-vasto vidisse sub antro.*

Super. Vergilius. *Super rypas Tyberis. Fronde super viridi.*

Subter. Verg. *Subter terram. -densa subter testudine casus.*

Sunt & præpositiones, quæ nunquam extra compositi-

positionem inueniuntur, nimirum

Am, Di, Dis, vt Ambio, Diduco, Distraho, Re, Se, Con, vt Recipio, Sepono, Condono.

Præpositiones nunquã extra composit. repertæ.

Con verò, quoties cum dictione à vocali incipiente componitur, amittit n: vt Coagmento, coëmo, coinquino, cooperio.

DE INTERIECTIONE.

Nteriectio, est pars orationis, quæ sub incondita voce, subitò prorumpentem animi affectum demonstrat. Tot autem sunt Interiectionũ significationes, quot animi perturbati sunt motus. *Interiectio.*

Exultantis: vt Euax, vah. Plaut. *Euax, iurgio tandem vxorem abegi.*

Dolentis: vt Heu, hoi, hei, o, ah. Terentius. *I intrò, hoi, hei.*

Vergilius. *O dolor atque decus magnum.*

Timentis: vt Hei, atat. Ter. *Hei, vereor ne quid Andria apportet mali.*

Admirantis: vt Papè. Terentius. *Papè, noua figura oris.*

Vitantis: vt Apagè, apagèsis. Ter. *Apagèsis, egon' formidolosus?*

Laudantis: vt Euge. Martialis. *Citò, nequiter, euge, beatè.*

Vocantis: vt Eho, oh, io. Terent. *O, qui vocare?*

Deridentis: vt Hui. Terent. *Hui, tu mihi illam laudas?*

Ex improuiso aliquid deprehendentis: vt Atat. Terentius. *Atat, data hercle mihi sunt verba.*

Exclamantis: vt Oh, proh, proh nefas. Seneca. *Oh paupertas fœlix.*

Impre-

Aliæ partes fiunt interiectiones.

Imprecantis: vt Malùm, ve malùm. Terent. *Quid hoc (malùm) infœlicitatis est?*

Ridentis: vt Ha, ha, he. Terentius. *Ha ha he, defessa iam misera sum te ridendo.*

Silentium iniungentis: vt Au. Terentius. *Au, ne comparandus hic quidem ad illum est.*

Illud hîc obseruandum est, nomina quoque & verba quandoq; interiectionis loco poni: vt apud Vergilium. *Nauibus infandum amissis.* Cicero. *Sed, amabo te, cura.* Immò quæuis orationis pars, affectum animi inconditum significans, interiectionis vice fungitur.

Atque hæc quidem de octo orationis partium Etymologia, quamlibet crassa (quod aiunt) Minerua, tradita sunt pueris, tantisper dum ordinarijs in ludo operis ac pensis sub ferula defunguntur, abundè sufficere arbitramur. Quod si cui tamen adlubescit quicquam his altius exactiusq; peruestigare, hunc ad Grammaticorum euoluenda perscrutandáque opera relegandum censemus: Quorum cum magnus sit numerus, & quidem egregiè doctorum, nullum tamen nouimus, qui vel propter eruditionis ac doctrinæ præstantiam, vel propter præcipiendi claritatem elegantiamq;, Linacro nostro comparari posse videatur, nedum præponi.

DE CONSTRVCTIONE octo partium orationis.

Tque de octo quidem orationis partibus, earumque formis, quatenus ad Etymologiam attinet, hactenus dictum esto: deinceps de eisdem, quatenus ad Syntaxim, quæ Constructio dicitur, agemus.

Constructio quid sit.

Est igitur Syntaxis, debita partium orationis in-

ter se compositio connexioque, iuxta rectam Grammatices rationem. Ea verò est, qua veterum probatissimi, tum in scribendo tum in loquendo sunt vsi.

Cæterum, priusquam de partium orationis structura singulatim pertractemus, quædam in genere de tribus Grammaticæ concordantijs sunt paucis edisserenda. *Concordantiæ Grammatices.*

CONCORDANTIA
Nominatiui & Verbi.

Erbum personale cohæret cum Nominatiuo, numero & persona: vt *Nunquã sera est ad bonos mores via.* *Prima concordantia.*

Fortuna nunquam perpetuò est bona.

Nominatiuus primæ vel secundæ personæ rarissimè exprimitur, nisi causa discretionis: vt *Vos damnastis.* quasi dicat præterea nemo: aut emphasis gratia: vt

Terentius. *Tu es patronus, tu pater, si deseris tu, perimus.* quasi dicat præcipuè, & præ alijs tu patronus es.

Ouidius. *Tu dominus, tu vir, tu mihi frater eris.*

In verbis, quorum significatio ad homines tantùm pertinet, tertiæ personæ nominatiuus sæpè subauditur: vt Est, fertur, dicunt, ferunt, aiunt, prædicant, clamitant, & in similibus: vt

Terentius. *Fertur atrocia flagitia designasse.*

Ouidius. *Téque ferunt iræ pœnituisse tuæ.*

Non semper vox casualis est Verbo nominatiuus, sed aliquando verbum infinitum: vt *Mentiri non est meum.* Plautus. *Verbum infinitum nominatiuus verbo.*

Aliquando

Aliquando oratio: vt Ouid. *Adde quod ingenuas didicisse fideliter artes.*

Emollit mores, nec sinit esse feros.

Aliquando aduerbium cum genitiuo: vt *Partim virorum ceciderunt in bello. Partim signorum sunt combusta.*

EXCEPTIO PRIMA.

Accusat. ante verbum infinitum.

Verba infiniti modi, pro nominatiuo accusatiuum ante se statuunt: vt *Te rediisse incolumem, gaudeo. Te fabulam agere volo.*

Resolui potest hic modus per quod & vt, ad hunc modum

Quòd tu rediisti incolumis, gaudeo. Vt tu fabulam agas, volo.

Verbum post duos nominatiuos diuersorum numerorum positum, cum alterutro conuenire potest: vt Terent. *Amantium iræ, amoris redintegratio est.*

Ouid. *-quid enim nisi vota supersunt?*

Idem. *Pectora percussit, pectus quoq; robora fiunt.*

Vergilius. *-nihil hic nisi carmina desunt.*

EXCEPTIO SECVNDA.

Impersonalia præcedentem nominatiuum non habent: vt *Tædet me vita. Pertæsum est coniugii.* de quibus suo loco.

Nomen multitudinis singulare, quandoque verbo plurali iungitur: vt *Pars abiere. Vterque deluduntur dolis.*

CONCORDANTIA SVBstantiui & Adiectiui.

Secunda concordantia.

ADiectiuum cum Substantiuo, genere, numero, & casu consentit: vt Iuuenalis. *Rara auis in terris, nigroq; simillima cygno.*

Ad eundem modum participia & pronomina substantiuis adnectuntur: vt Ouidius. *Donec eris* fe-

fœlix, multos numerabis amicos.

Nullus ad amissas ibit amicus opes.

Seneca. *Non hoc primùm pectora vulnus mea senserunt, grauiora tuli.*

Aliquando oratio supplet locum substantiui: vt *Audito regem Doroborniam proficisci.*

CONCORDANTIA
Relatiui & Antecedentis.

Relatiuum cum Antecedente concordat genere, numero, & persona: vt *vir bonus est quis?* *Tertia concordantia.*

Qui consulta patrum, qui leges iuraq; seruat.

Nec vnica vox solùm, sed interdum etiam oratio ponitur pro Antecedente: vt *Nota.*

Terentius. *In tempore ad eam veni, quod omnium rerum est primum.*

Relatiuum inter duo Antecedentia, diuersorum generum collocatum, nunc cum priore conuenit: vt Val. Maximus. *Exceptio.*

Senatus assiduam stationem eo loci peragebat, qui hodie Senaculum appellatur. Non procul ab eo flumine, quod Saliam vocant.

Cicero. *Propiùs à terra Iouis stella fertur, quæ Phaëton dicitur.*

Nunc cum posteriore: vt *Homines tuentur illum globum, quæ terra dicitur. Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur.*

In coitu lunæ, quod interlunium vocant.

Aliquando relatiuum, aliquando & nomen adiectiuum, respondet primitiuo, quod in possessiuo subintelligitur: vt

Terent. *Omnes omnia bona dicere, & laudare fortunas meas, qui filium haberem tali ingenio preditum.*

Ouidius

Ouidius. -*nostros vidisti flentis ocellos.*

Quoties nullus nominatiuus interseritur inter relatiuum & verbum, relatiuum erit verbo nominatiuus: vt Boëtius. *Fœlix qui potuit boni Fontem visere lucidum.*

Casus Relatiui. At si nominatiuus relatiuo & verbo interponatur, relatiuum regetur à verbo, aut ab alia dictione, quæ cum verbo in oratione locatur: vt Ouidius. *Gratia ab officio, quod mora tardat, abest.*

Vergilius. *Cuius numen adoro. Quorum optimum ego habeo. Cui similem non vidi. Quo dignum te iudicaui. Quo melius nemo scribit. Quem videndo obstupuit. Lego Vergilium, præ quo cæteri poëtæ sordent. &c.*

SVBSTANTIVORVM constructio.

Genitiuus substant. QVum duo substantiua diuersæ significationis sic concurrunt, vt posterius à priore possideri quodammodo videatur, tum posterius in genitiuo ponitur: vt Iuuenalis. *Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. Rex pater patriæ. Arma Achillis. Cultor agri.*

Variatio substantiui in adiectiuum. Proinde hic genitiuus sæpissimè in adiectiuum possessiuum mutatur: vt Patris domus, Paterna domus. Heri filius; Herilis filius. Est etiam vbi in datiuum vertitur: vt Luc. de Cat. *Vrbi pater est, vrbique maritus. Herus tibi, mihi pater.*

EXCEPTIO.

Appositio. Excipiuntur quæ in eodem casu per Appositionem connectuntur: vt

Ouid. *Effodiuntur opes, irritamenta malorum.*

Vergilius. *Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.*

Adiectiuum in neutro genere absolutè, hoc est

absq; substantiuo positum, aliquando genitiuum postulat: vt *Paululum pecuniæ. Hoc noctis.* Catul. *Non videmus manticæ, quod in tergo est.*

Iuuenal. *Quantum quisque sua nummorum seruat in arca,*
Tantum habet & fidei.

Ponitur interdum genitiuus tantùm, nempe priore substantiuo per Eclipsim subaudito: vt in huiusmodi locutionibus.

Ter. *Vbi ad Dianæ veneris, ito ad dexteram. Ventum erat ad Vestæ.* vtrobiq; subauditur *templum.* Vergilius. *Hectoris Andromache.* subauditur *vxor.* Idem. *Deiphobe Glauci.* subauditur *filia.* Terent. *Huius video Byrrhiam.* subaudi *seruum.*

LAVS ET VITVPERIVM.

Laus & vituperium rei, varijs modis effertur, at frequentiùs in ablatiuo vel genitiuo: vt *Vir nulla fide.* Ouidius. *Ingenui vultus puer, ingenuiq; pudoris.*

OPVS ET VSVS.

Opus & vsus, ablatiuum exigunt: vt Cicero. *Authoritate tua nobis opus est.* Gellius. *Pecuniam qua sibi nihil esset vsus, ab ijs quibus sciret vsui esse, non accepit.*

Opus autem adiectiuè, pro necessarius quandoq; poni videtur, varieq; construitur: vt Cicero. *Dux nobis & autor opus est.* *Opus adiectiuè.*

Idem. *Dicis nummos mihi opus esse, ad apparatũ triumphi.* Terentius. *Alia quæ opus sunt, para.* Cicero. *Sulpitij operam intelligo ex tuis literis, tibi multùm opus non fuisse.*

ADIECTIVORVM

constructio. Genitiuus.

Ad-

Constructio adiectiuorum.

Adiectiua quæ desiderium, notitiam, memoriam atque ijs contraria significant, genitiuum adsciscunt: vt

Plinius. *Est natura hominum nouitatis auida.*

Verg. *Mens futuri præscia.* Idem. *Memor esto breuis æui.*

Terentius. *Imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem illicis,* Sillius. *Non sum animi dubius, sed deuius æqui.*

Cicero. *Grecarum literarum rudis.*

Verbalia in ax.

Adiectiua verbalia in ax, etiam in genitiuum feruntur: vt *Audax ingenij.* Ouidius. *Tempus edax rerum.* Seneca. *Virtus est vitiorum fugax.* Horatius. *Vtilium sagax.* Idem. *Propositi tenax.*

Vergilius. *Tam ficti prauiq; tenax, quàm nuncia veri.*

Plaut. *Pecuniarum petax. &c.*

Ingens prætere a adiectiuorum turba, nullis certis regulis obstricta, casum patrium postulat. Quorum farraginem satis quidem amplam congesserunt Linacrus & Despauterius. Tu verò crebra lectione ea tibi reddes admodum familiaria.

Nomina partitiua, aut partitiuè posita: Interrogatiua quædã & certa numeralia, genitiuo, à quo & genus mutuantur, gaudent: vt Cicero. *Quanquam te Marce fili, annum iam audientem Cratippum, idq; Athenis, abundare oportet preceptis institutisq; philosophiæ, propter summam & doctoris authoritatem & vrbis, quorum alter te scientia augere potest, altera exemplis. Vtrum horum mauis, accipe.*

Ouidius. *Quisquis fuit ille Deorum.*

Terent. *An quisquam hominum est æquè miser vt ego?*

Vergilius. *-diuûm promittere nemo Auderet.*

Tres fratrum. Quatuor iudicum. Sapientûm octauus quis fuerit, nondum constat. Primus regum Romanorum fuit Romulus.

In alio tamen sensu, ablatiuum exigunt cum præpositione

positione: vt *Primus ab Hercule. Tertius ab Aenea.*

In alio verò sensu datiuum: vt Vergil. *-nulli pietate secundus.*

Vsurpantur autem & cum his præpositionibus: E, de, ex, inter, ante: vt Ouidius. *Est deus è vobis alter.* Idem. *Solus de superis.* Vergilius. *Primus inter omnes.* Idem. *Primus ibi ante omnes, magna comitante caterua,*

Laocoon ardens summa decurrit ab arce.

Nom. varia constructio.

Interrogatiuum & eius redditiuum, eiusdem casus & temporis erunt: vt *Quarum rerum nulla est satietas? Diuitiarum. Quid rerum nunc geritur in Anglia? Consulitur de religione.*

Interrogatiuum.

Fallit hæc regula, quoties interrogatio fit per cuius, ia, ium: vt *Cuium pecus? Laniorum.* Aut per dictionem variæ syntaxeos: vt

Furtine accusas, an homicidij, an vtroq;?

Exceptio.

Fallit deniq; cùm per possessiua, Meus, tuus, suus, &c. respondendum est: vt *Cuius est hic codex? Meus.*

Comparatiua & superlatiua, accepta partitiuè, genitiuum, vnde & genus sortiuntur, exigunt. Comparatiuum autem ad duo, superlatiuum ad plura refertur: vt *Manuum fortior est dextera. Digitorum medius est longissimus.* Accipiuntur autem partitiuè, cùm per e, ex, aut inter, exponuntur: vt *Vergilius poëtarum doctissimus.* id est, ex poëtis, vel inter poëtas.

Comparatiua & superlatiua.

Comparatiua cùm exponuntur per quàm, ablatiuum adsciscũt: vt Horatius. *Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.* id est, *quàm aurum, quàm virtutes.* Adsciscunt & alterum ablatiuum qui mensuram excessus significat: vt

Cicero. *Quantò doctior es, tantò te geras submissius.*

Comparatiuorum constructio.

Tantò, quantò, multò, longè, ætate, natu, vtrique gradui apponuntur: vt

Catul. *Tantò tu pessimus omnium poëta,*

Quantò tu optimus omnium patronus.

Erasm. *Nocturnæ lucubrationes longè periculosissimæ habentur. Longè cæteris peritior es, sed non multò melior tantū*

Iuuenalis. *Omne animi vitium tantò conspectius in se*
Crimen habet, quantò maior qui peccat, habetur.

Maior & maximus ætate. Maior & maximus natu.

DATIVVS.

Commodum & incommodum.

Adiectiua quibus commodum, incommodum similitudo, dissimilitudo, voluptas, summissio, aut relatio ad aliquid significatur, in datiuum transeunt: vt Verg. *Sis bonus ô fœlixq; tuis.*

Mart. *Turba grauis paci, placidæq; inimica quieti. Est finitimus oratori poëta.* Ouidius. *Qui color albus erat, nunc est contrarius albo.*

Martialis. *Iucundus amicis. Omnibus supplex.*

Horatius. *Si facis vt patriæ sit idoneus, vtilis agro.*

Composita cum con.

Huc referuntur adiectiua ex con præpositione composita: vt Contubernalis, commilito, conseruus, cognatus. &c.

Similitudo.

Quædam ex his, quæ similitudinem significant, etiam genitiuo gaudent: vt Lucanus. *Quem metuis, par huius erat.*

Terentius. *Patres æquum esse censent, nos iamiam à pueris, illicò nasci senes, neque illarum affines esse rerum, quas fert adolescentia.*

Idem. *Domini similis es.* Ausonius. *Mens conscia recti.*

Vergilius. *Præterea regina tui fidissima dextra.*
Occidit ipsa sua.

Varia constructio quorundam adiectiuorum.

Communis, alienus, immunis, varijs casibus seruiunt: vt Cicero. *Commune animantium omnium est coniunctionis appetitus, procreandi causa. Mors omnibus communis. Hoc mihi tecum commune est.*

Salust. *Non aliena consilij.* Seneca. *Alienus ambitioni.*

Cicero

Cicero. *Non alienus à Sceuolæ studijs.*
Ouidius. *-vobis immunibus huius Esse mali dabitur.*
Plinius. *Caprificus omnibus immunis est. Immunes ab illis malis sumus.*

Natus, commodus, incommodus, vtilis, inutilis, vehemens, aptus, interdum etiam accusatiuo cum præpositione adiunguntur: vt Cicero. *Natus ad gloriam.* *In bilis, & dus.*

Verbalia in bilis, accepta passiuè, vt & participia, seu potiùs participialia in dus, datiuo adiecto gaudent: vt
Martialis. *O mihi post nullos Iuli memorande sodales.*
Statius. *-nulli penetrabilis astro Lucus erat.*

ACCVSATIVVS.

Magnitudinis mensura, subijcitur adiectiuis in accusatiuo: vt *Gnomon septem pedes longus, vmbram non amplius quatuor pedes longam reddit.* Interdum & in ablatiuo: vt *Mensura.*
Columella. *Fons latus pedibus tribus, altus triginta.*
Interdum etiam & genitiuo: vt Colum. *In morem horti areas latas pedum denûm, longas pedum quinquagenûm facito.*

ABLATIVVS.

Adiectiua quæ ad copiam, ægestatémue pertinent, interdum ablatiuo, interdum & genitiuo gaudent: vt *Copia & inopia.*
Plautus. *Amor & melle & felle est fœcundissimus.*
Horat. *Diues agris, diues positis in fœnore nummis.*
Vergil. *At fessæ multa referunt se nocte minores, Crura thymo plena.*
Idem. *Quæ regio in terris, nostri non plena laboris?*
Idem. *Diues opum, diues pictai vestis & auri.*
Persius. *O curuæ in terras animæ, & cœlestium inanes.*
Expers fraudis. Gratiæ beatus.

Nomina diuersitatis, ablatiuum sibi cum præpositione *Diuersitas.*

 sitione

sitione subijciunt: vt Vergilius. *Alter ab illo. Aliud ab hoc. Diuersus ab isto.*

Nonnunquam etiam datiuum: vt *Huic diuersum.*

Causa rei. Adiectiua regunt ablatiuum significantem causam: vt *Pallidus ira. Incuruus senectute. Liuida armis brachia. Trepidus morte futura.*

Modus rei. Forma vel modus rei, adijcitur nominibus in ablatiuo: vt *Facie miris modis pallida. Nomine Grammaticus, re barbarus.*

Cicero. *Sum tibi natura parens, preceptor consilijs.*

Vergilius. *Troianus origine Cæsar. Spe diues, re pauper. Syrus natione.*

Dignus, &c. Dignus, indignus, præditus, captus, contentus, extorris, auferendi casum adiectum volunt: vt Terentius. *Dignus es odio. Qui filium haberem tali ingenio preditum.* Verg. *Atq; oculis capti fodere cubilia talpæ.* Idem. *Sorte tua contentus, abi.*

Horum nonnulla genitiuum interdũ vendicant: vt Ouidius. *Militia est operis altera digna tui.*

Vergilius. *Descendam magnorum haud quaquam indignus auorum.*

PRONOMINVM constructio.

Primitiua Pronomina. MEi, tui, sui, nostri, vestri, genitiui primitiuorum, ponuntur cùm passio significatur: vt *Languet desiderio tui.*

Ouid. *Parsq; tui latitat corpore clausa meo. Imago nostri.*

Meus, tuus, suus, noster, vester, adijciuntur cum actio vel possessio rei denotatur: vt *Fauet desiderio tuo. Imago nostra.* id est, *quam nos poßidemus.*

Nostrûm & vestrûm genitiui, sequuntur distributiua

tiua, partitiua, comparatiua, & superlatiua: vt *Vnusquisque vestrûm. Nemo nostrûm. Ne cui vestrûm sit mirum. Maior vestrûm. Maximus natu nostrûm.* *Deriuatiua pronomina.*

Hæc possessiua, Meus, tuus, suus, noster & vester, hos genitiuos post se recipiunt, Ipsius, solius, vnius, duorum, trium, & c. omnium, plurium, paucorum, cuiusq;: & genitiuos participiorum, quæ ad genitiuum primitiui in possessiuo inclusum referuntur: vt *Ex tuo ipsius animo coniecturam feceris.* *Possessiua pronomina.*

Cicero. *Dico mea vnius opera rempublicam esse liberatam.*

Idem. *Meum solius peccatum corrigi non potest.*

Erasmus. *Noster duorum euentus ostendat, vtra gens sit melior.*

In sua cuiusq; laude prestantior. Nostra omnium memoria.

Brutus ad Ciceronem. *Vestris paucorum respondet laudibus.*

Horatius. *-scripta Cùm mea nemo legat, vulgo recitare timentis.*

Sui & suus, reciproca sunt, hoc est, semper reflectuntur ad id quod præcessit in eadem oratione: vt *Petrus nimium admiratur se. Parcit erroribus suis.* *Reciproca.*

Aut annexa per copulam: vt *Magnopere Petrus rogat, ne se deseras.*

Ipse, ex pronominibus, solùm trium personarum significationem repræsentat: vt *Ipse.*

Ipse vidi, Ipse videris, Ipse dixit.

Et nominibus pariter ac pronominibus adiungitur: vt *Ipse ego, Ipse ille, Ipse Hercules.*

Idem etiam omnibus personis iungi potest: vt *Ego idem adsum.* Terent. *Idem has nuptias perge facere.* *Idem.*

Vergilius. *-idem iungat, vulpes, & mulgeat hyrcos.*

Hæc demonstratiua, Hic, ille, iste, sic distinguuntur: Hic, mihi proximum demonstrat: Iste, eum qui apud te est: *Demonstr.*

& Iste. Ille, eum qui ab vtroque remotus est, indicat.

Ille, tum vsurpatur, cùm ob eminentiam rem quampiam demonstramus: vt *Alexander ille magnus.* Iste verò ponitur, quando cum contemptu rei alicuius mentionem facimus: vt Terentius. *Istum æmulum quoad poteris, ab ea pellito.*

Hic & Ille. Hic & ille, cùm ad duo anteposita referuntur, hic ad posterius & propius, ille ad prius & remotius propriè ac vsitatissimè referri debet: vt Colum. *Agricolæ contrarium est pastoris propositum: Ille quàm maximè subacto & puro solo gaudet, hic nouali graminosoque: ille fructum è terra sperat, hic è pecore.* Est tamen vbi è diuerso pronomen Hic, ad remotius suppositum referri inuenias, & Ille ad proximius.

VERBORVM CONstructio. Nominatiuus post verbum.

Nominatiuus vtrinque. VErba substantiua, vt Sum, forem, fio, existo: verba vocandi pasſiua, vt nominor, appellor, dicor, vocor, nuncupor, & ijs similia: vt Scribor, salutor, habeor, existimor. Item verba gestus: vt Sedeo, dormio, cubo, incedo, curro, vtrinq; nominatiuum expetunt: vt *Deus est summum bonum. Perpusilli vocantur nani. Fides religionis nostrę fundamentum habetur. Malus pastor dormit supinus.* Lactantius. *Homo incedit erectus in cœlum.*

Nota generalia. Deniq; omnia ferè verba post se nominatiuum habent adiectiui nominis, quod cum supposito verbi, casu, genere, & numero concordat: vt *Rex mandauit primus extirpari hæresim.*

Pij orant taciti. Boni discunt seduli.

Infiniti verbi constructio. Infinitum quoque vtrinque eosdem casus habet, præcipuè cùm verba optandi, eisq; similia accedunt:

vt Hypocrita cupit videri iustus: Hypocrita cupit se videri iustum. Malo diues esse, quàm haberi: Malo me diuitem esse, quàm haberi.

Claudianus. *Viuitur exiguo melius. -natura beatis*
Omnibus esse dedit, si quis cognouerit vti.

Martialis. *Nobis non licet esse tam disertis,* vel *disertos.*

Terentius. *Expedit bonas esse vobis.*

Ouidius. *Quo mihi commisso non licet esse piam.* Quamuis in his postremis exemplis subaudiuntur accusatiui ante verba infinita: vt
Nos esse disertos. Vos esse bonas. Me esse piam.

GENITIVVS POST VERBVM.

SVm, genitiuum postulat, quoties significat possessionem, aut ad aliquid pertinere: vt *Possesse offcium.*

Vergilius. *-pecus est Melibœi.*

Cicero. *Adolescentis est, maiores natu reuereri.*

Verg. *-regum est Parcere subiectis, & debellare superbos.*

Excipiuntur hi nominatiui, meum, tuum, suum, nostrum, vestrum, humanum, belluinum, & similia: vt
Non est meum contra authoritatem Senatus dicere.

Terentius. *Eia, haud vestrum est iracundos esse.*

Humanum est irasci.

At hîc subintelligi videtur officium, quod aliquando etiam exprimitur: vt Terent. *Tuum est officium has benè vt adsimules nuptias.*

Verba æstimandi, genitiuis gaudent: vt *Plurimi passim fit pecunia. Pudor parui penditur. Nihili, vel pro nihilo habentur literę.* *Aestimandi Verbo.*

Horat. *Pluris opes nunc sunt, quàm prisci temporis annis.*

Aestimo, vel genitiuum, vel ablatiuum adsciscit: vt Valerius Maximus. *Non huius te æstimo. Magno vbique virtus æstimanda est.*

Flocci, nauci, nihili, pili, asis, huius, teruntij, his verbis

verbis, æstimo, pendo, facio, peculiariter adijciuntur: vt *Ego illum flocci pendo. Nec huius facio, qui me pili æstimat.* Singularia sunt illa: *Aequi boni consulo: Aequi boni facio.* id est, *in bonam accipio partem.*

Accusandi verba. Verba accusandi, damnandi, monendi, absoluendi, & consimilia, genitiuum postulant, qui crimen significet: vt

Plau. *Qui alterum incusat probri, ipsum se intueri oportet.*
Cicero. *Etiam sceleris condemnat generum suum.*
Ouidius. *Parce tuum vatem sceleris damnare Cupido.*
Admoneto illum pristinæ fortunæ. Furti absolutus est.

Vertitur hic genitiuus aliquando in ablatiuum, vel cum præpositione, vel sine præpositione: vt Cicero. *Si in me iniquus es iudex, condēnabo eodem ego te crimine.*
Gellius. *Vxorem de pudicitia grauiter accusauit.*
Cicero. *Putaui ea de re admonendum esse te.*

Vterque, nullus, alter, neuter, alius, ambo, & superlatiuus gradus, non nisi in ablatiuo id genus verbis subduntur: vt *Accusas furti, an stupri, an vtroque?* siue *de vtroque? Ambobus,* vel *de ambobus? Neutro,* vel *de neutro? De plurimis simul accusaris.*

Satago, &c. Satago, misereor, miseresco, genitiuum admittunt: vt Terent. *Is rerum suarum satagit.*
Vergil. *-oro miserere laborum*
Tantorum, miserere animi non digna ferentis.
Statius. *Et generis miseresce tui.*

Misereor, &c. At misereor & miseresco, rariùs cum datiuo leguntur: vt Seneca. *Huic succurro, huic misereor.*
Boëtius, *Dilige iure bonos, & miseresce malis.*

Reminiscor &c. Reminiscor, obliuiscor, memini, genitiuum aut accusatiuum desiderant: vt *Datæ fidei reminiscitur.*
Proprium est stultitiæ, aliorum vitia cernere, obliuisci suorū.
Te. *Faciam vt mei, ac huius diei, ac loci semper memineris.*
Plautus. *Omnia quæ curant senes, meminerunt.*

Memini de hac re, de armis, de te. id est, *mentionem feci.*

Potior, aut genitiuo, aut ablatiuo iungitur: vt Plautus. *Romani signorum & armorum potiti sunt.* Vergilius. *Egreßi optata Troës potiuntur arena.* *Potior.*

DATIVVS POST VERBVM.

OMnia verba acquisitiuè posita, adsciscunt datiuũ eius rei, cui aliquid quocunq; modo acquiritur: vt Plautus. *Mihi istîc nec seritur, nec metitur.* Vergil. *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.* *Verba acquirendi.*

Huic regulæ appendent varij generis verba.

In primis, verba significantia commodum aut incommodum, regunt datiuum: vt Vergil. *Illa seges demùm votis respondet auari*
Agricolæ. Non potes mihi commodare, nec incommodare.
Idem. *-validis incumbite remis.*
Suam eruditionem tibi acceptam fert.

Ex his quædam efferuntur etiam cum accusatiuo: vt Cicero. *Vnum studetis omnes, vnum sentitis.* Plautus. *Si ea memorem, quæ ad ventris victum conducunt, mora est.* Cicero. *In hac studia incumbite. Naturáne plus ad eloquentiam conferat, an doctrina.* *Feßum quies plurimùm iuuat.*

Verba comparandi, regunt datiuum: vt Vergil. *-sic paruis componere magna solebam.* *Fratri se & opibus & dignatione adæquauit.* *Verba comparandi.*

Interdum additur ablatiuus cum præpositione: vt *Comparo Vergilium cum Homero.*

Aliquando accusatiuum cum præpositione Ad: vt *Si ad eum comparatur, nihil est.*

Verba dandi & reddendi, regunt datiuum: vt *Fortuna* *Verba dandi.*

tuna multis nimium dedit, nulli satis. Ingratus est, qui gratiam benè merenti non reponit.

Varia constructio. Hæc variam habent constructionem: *Dono tibi hoc munus: Dono te hoc munere.*

Cicero. *Huic rei aliquid temporis impertias.*

Terentius. *Plurima salute Parmenonem summum suum impertit Gnato. Aspersit mihi labem: Aspersit me labe. Instrauit equo penulam: Instrauit equum penula.*

Ouidius. *Vt piget infido consuluisse viro.* id est, *dedisse consilium,* vel etiam *prospexisse.*

Lucanus. *Rectoremq́; ratis de cunctis consulit astris.* id est, *petit consilium. Consule saluti tuæ.* id est, *prospice.*

Te. *Pessimè istuc in te atque in illum consulis.* id est, *statuis.*

Metuo, timeo, formido tibi, vel *de te. i. sum sollicitus pro te.*

Metuo, timeo, formido te, vel *à te.* scilicet, *ne mihi noceat.*

Verba promittendi. Verba promittendi ac soluendi, regunt datiuum: vt Cicero. *Hæc tibi promitto, ac recipio sanctissimè esse obseruaturum.*

Cicero. *Aes alienum mihi numerauit.*

Verba imperandi. Verba imperandi & nunciandi, datiuū requirunt: vt Horatius. *Imperat aut seruit collecta pecunia cuiq́;.*

Idem. *Quid de quoque viro, & cui dicas, sæpè videto.*

Dicimus tempero, moderor tibi, & te. Refero tibi & ad te. Item. *Refero ad Senatum.* id est, propono, scribo. Mitto tibi & ad te. Do tibi literas, vt ad aliquem feras. Do ad te literas, id est, mitto vt legas.

Verba fidendi. Verba fidendi, datiuum regunt: vt Horatius *-uacuis committere venis, Nil nisi lene decet.*

Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem.

ob-sequendi. Verba obsequendi & repugnandi, datiuum regunt: vt *Semper obtemperat pius filius patri. Quæ homines arant, nauigant, ædificant virtuti omnia parent.*

Ipsum hunc orabo, huic supplicabo.

Persius. *-venienti occurrite morbo.*

-ignauis precibus fortuna repugnat.

At ex his quædam cum alijs casibus copulantur: *Ad amorem nihil potuit accedere. Hoc acceßit meis malis.* *Illud constat omnibus,* seu *inter omnes.*

Terentius. *Hæc fratri mecum non conueniunt.*

Iuuenalis. *-sæuis inter se conuenit vrsis. Ausculto tibi.* id est, *obedio. Ausculto te.* id est, *audio. Adamas dißidet magneti,* seu *cum magnete.*

Certat cum illo, & Græcanicè, *illi. Noli pugnare duobus.* id est, *contra duos.*

Vergilius. *-tu dic mecum quo pignore certes.*

Verba minandi & irascendi, regunt datiuum: vt *Vtriq; mortem minatus est.* Terentius. *Adolescenti nihil est quod succenseat.* *Verba minandi.*

Sum, cum compositis, præter Possum, exigit atiuum: vt *Rex pius est reipublicæ ornamento. Mihi dec obest, nec prodest.*

Horatius. *Multa petentibus desunt multa.*

Datiuum postulant verba composita cum his præpositionibus.

Præ. Cicero. *Ego meis maioribus virtute præluxi.* *Verba composita.*

Sed præeo, pro vinco, præcedo, præcurro, præuertor, accusatiuo iunguntur.

Ad. *Albo gallo ne manum admoliaris.*

Con. *Conducit hoc tuæ laudi. Conuixit nobis.*

Sub. Terent. *Subolet iam vxori, quod ego machinor.*

Ante. Cic. *Iniquißimam pacem iustißimo bello antefero.*

Post. *Posthabeo postpono famæ pecuniam.*

Vergilius. *Postposui tamen illorum mea seria ludo.*

Terentius dixit: *Qui suum commodum posthabuit præ meo commodo.*

Ob. Terentius. *Quum nemini obtrudi potest, itur ad me.*

In. *Impendet omnibus periculum.*

Inter. Cicero. *Ille huic negotio non interfuit modò, sed etiam præfuit.*

Varia constructio. Pauca ex his mutant datiuum aliquoties in alium casum: vt Quintilianus. *Præstat ingenio alius alium. Multos virorum anteit sapientia.*

Terent. *In amore hæc insunt vitia.*

Plinius. *Interdico tibi aqua & igni.*

Est pro habeo, datiuum exigit: vt

Persius. *Velle suum cuique est, nec voto viuitur vno.*

Vergil. *Est mihi namque domi pater, est iniusta nouerca.*

Suppetit. Huic confine est suppetit ut:

Horatius. *Pauper enim non est, cui rerum suppetit vsus.*

Sum cum multis alijs, geminum adciscit datiuum. vt *Exitio est auidis mare nautis.*

Speras tibi laudi fore, quod mihi vitio vertis.

Nemo sibi Mimos accipere debet fauori.

Est vbi hic datiuus, tibi, aut sibi, aut etiam mihi, nulla necessitatis, at festiuitatis potiùs causa additur: vt *Ego tibi hoc effectum dabo.*

Terentius. *Expedi mihi hoc negotium.*

Suo sibi hunc iugulo gladio.

ACCVSATIVVS POST VERBVM.

Verba transitiua. VErba transitiua cuiuscunque generis, siue actiui, siue communis, siue deponentis, exigunt accusatiuum: vt

Horatius. *Percontatorem fugito, nam garrulus idem est.*

Idem. *Nec retinent patulæ commissa fideliter aures.* Ver. *In primis venerare Deos. Æ per agros depopulatur.*

Neutra transitiua. Quinetiam verba, quamlibet alioqui intransitiua atq; absoluta, accusatiuum admittunt cognatæ significationis: vt

Cicero. *Tertiam ætatem hominum viuebat Nestor.*

Ver-

Vergilius. *-longam incomitata videtur Ire viam.*
Plautus. *Duram seruit seruitutem.*

Hunc accusatiuum mutant authores non rarò in ablatiuum: vt Plau. *Diu videor vita viuere. Ire recta via.* Suetonius. *Morte obijt repentina.*

Sunt quæ figuratè accusatiuum habent: vt Vergilius. *-nec vox hominem sonat, ô Dea certè.*
Iuuenalis. *Qui Curios simulant, & bacchanalia viuunt.*
Horatius. *Pustillos Rufillus olet, Gorgonius hyrcum.*

DVO ACCVSATIVI.

Verba rogandi, docendi, vestiendi, duplicem regũt accusatiuum: vt Verg. *Tu modò posce Deum veniam. Dedocebo te istos mores. Ridiculum est te me admonere istud.* Terentius. *Induit se calceos, quos prius exuerat.*

Verba rogandi.

Rogandi verba, interdum mutant alterum accusatiuum in ablatiuum: vt
Vergilius. *Ipsum obtestemur, veniamq; oremus ab ipso.*
Terentius. *Suspitionem istam ex illis quære.*

Vestiendi verba, interdum mutant alterum accusatiuum in ablatiuum vel datiuum: vt
Induo te tunica, vel tibi tunicam.

ABLATIVVS POST VERBVM.

QVoduis verbum admittit ablatiuum significantem instrumentum, aut causam, aut modum actionis.

INSTRVMENTVM.

vt. *Dæmona non armis, sed morte subegit Iesus.*
Horatius. *Naturam expellas furca licet, vsq; recurret.*
Vergilius. *Hi iaculis, illi certant defendere saxis.*

CAVSA.

Terentius. *Gaudeo (ita me dij ament) gnati causa.*

Ve-

Vehementer ira excanduit.
Horatius. *Inuidus alterius rebus macrescit opimis.*

MODVS ACTIONIS.

vt *Mira celeritate rem peregit.*
Iuuenalis. *Inuigilate viri, tacito nam tempora gressu*
Diffugiunt, nulloq́ sono conuertitur annus.
Ouidius. *Dum vires anniq́ sinunt, tolerate laborem:*
Iam veniet tacito curua senecta pede.

Ablatiuo causæ & modi actionis aliquando additur præpositio: vt *Bacchatis pre ebrietate.* *Summa cum humanitate tractauit hominem.*

Quibuslibet verbis subijcitur nomen precij in ablatiuo casu: vt *Teruntio, seu vitiosa nuce, non emerim.* Liuius. *Multo sanguine ac vulneribus ea victoria stetit.*

Vili. &c. Vili, paulo, minimo, magno, nimio, plurimo, dimidio, duplo, adijciuntur sæpe sine substantiuis: vt Terentius. *Redime te captum quàm queas minimo. Vili venit triticum.*
Seneca. *Constat paruo fames, magno fastidium.*

Exceptio. Excipiuntur hi genitiui sine substantiuis positi Tanti, quanti, pluris, minoris, tantiuis, tantidem, quantilibet, quanticunq;: vt Cicero. *Tanti eris alijs, quanti tibi fueris. Non vendo pluris quàm alij, fortasse etiam minoris.*
Ouidius. *Vix Priamus tanti, totaq́ Troia fuit.*

Sin addantur substantiua, in ablatiuo efferuntur: vt Aul. Gell. *Tanta mercede docuit, quanta hactenus nemo.* *Minori precio vendidi, quàm emi.*

Valeo. Valeo, etiam interdum cum accusatiuo iunctum reperitur: vt Varro. *Denarij dicti, quod denos æris valebant: quinarij, quod quinos.*

Verba abundandi. Verba abundandi, implendi, onerandi, & his diuersa, ablatiuo gaudent: vt

Terentius

Terentius. *Amore abundas Antipho.*
Malo virum pecunia, quàm pecuniam viro indigentem.
Salustius. *Sylla omnes suos diuitijs expleuit.*
Terentius. *Hoc te crimine expedi.*
Cicero. *Homines nequißimi, quibus te onerant mendacijs?*
Vergilius. *-ego hoc te fasce leuabo.*
Salustius. *Aliquem familiarem suo sermone participauit.*

Ex quibus quædam nonnunquam etiam in genitiuum feruntur: vt Vergilius.
Quam diues niuei pecoris, quàm lactis abundans.
Terentius. *Quasi tu huius indigeas patris.*
Quid est quod in hac causa defensionis egeat?
Vergilius. *Implentur veteris Bacchi, pinguisq́; ferinæ.*
Idem. *Postquam dextera fuit cædis saturata.*
Cicero. *Omnes mihi labores leues fuere, præterquam tui carendum quod erat.*
Paternum seruum sui participauit consilij.

Fungor, fruor, vtor, & similia, ablatiuo iunguntur. vt Cicero. *Qui adipisci veram gloriam volunt, iustitiæ fungantur officijs. Optimum est aliena frui insania. In re mala animo si bono vtare, iuuat.* *Fungor.*
Vergilius. *Aspice venturo lætentur vt omnia seclo.*
Cæsar. *Qui sua victoria tam insolenter gloriarentur.*
Horat. *Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis. Vescor carnibus.* Vergilius. *-haud equidem tali me dignor honore.*
Terentius. *Vt malis gaudeat alienis.*
Plautus. *Exemplorum multitudine supersedendum est.*
Macrobius. *Regni eum societate munerauit.*
Plautus. *Communicabo te semper mensa mea.*

Prosequor te amore, laude, honore, &c. i. amo, laudo, honoro. Afficio te gaudio, supplicio, dolore, &c. id est, exhilaro, punio, contristo. *Prosequor.* *Afficio.*

Mereor, cum aduerbijs, Benè, malè, meliùs, peiùs, optimè, pessimè, ablatiuo adhæret cum præpositione De: vt *Mereor.*

De

De me nunquã benè meritus es.
Erasmus de lingua Latina optimè meritus est.
Catilina pessimè de republica meruit.

Verba accipiendi.

Quædam accipiendi, distandi, & auferendi verba, ablatiuum cum præpositione optant: vt *Istuc ex multis iampridem audiueram.* Luc. *A trepido vix abstinet ira magistro. Nasci à principibus fortuitum est. Procul abest ab vrbe Imperator.*

Vertitur hic ablatiuus aliquando in datiuum: vt Horatius. *Viuere si rectè nescis, discede peritis.*
Ouidius. *Est virtus placitis abstinuisse bonis.*
Vergilius. *Heu fuge nate Dea, teq; his, ait, eripe flammis.*

Verba comparandi.

Verbis quæ vim comparationis obtinent, adijcitur ablatiuus significans mensuram excessus: vt *Deforme existimabat, quos dignitate præstaret, ab ijs virtutibus superari.*

Ablatiuus absolutus.

Quibuslibet verbis additur ablatiuus absolutè sumptus: vt *Imperante Augusto, natus est Christus: Imperante Tyberio, crucifixus.* Iuuenalis. *Credo pudicitiam, Saturno rege, moratam In terris.*
Nil desperandum Christo duce, & auspice Christo.
Iam Maria audito Christum venisse, cucurrit.

Synecdoche.

Verbis quibusdam additur auferendi casus per Synecdochen, & poëticè accusatiuus: vt *Aegrotat animo magis quàm corpore. Candet dentes. Rubet capillos.*

Quædam tamen efferuntur in gignendi casu: vt *Absurdè facis, qui angas te animi.*
Exanimatus pendet animi. Desipiebam mentis.
Plaut. *Discrutior animi, quia ab domo abeundum est mihi.*

Diuersi casus.

Eidem verbo diuersi casus diuersæ rationis apponi possunt: vt
Dedit mihi vestem pignori, te præsente, propria manu.

Passiuis additur ablatiuus agentis, sed Antecedente præpositione, interdum & datiuus: vt

Horatius

Horatius. -*laudatur ab his, culpatur ab illis.*
Cicero. *Honesta bonis viris, non occulta petuntur.*

Quorum participia frequentiùs datiuis gaudent: vt
Vergilius. *Nulla tuarum audita mihi, nec visa sororum.*
Horatius. *Oblitusq́ meorum, obliuiscendus & illis.*

Cæteri casus manent in passiuis, qui fuerunt actiuorum: vt *Accusaris à me furti. Habeberis ludibrio. Dedoceberis à me istos mores. Priuaberis magistratu.*

Vapulo, væneo, liceo, exulo, fio, neutropassiua, passiuam constructionem habent: vt *A preceptore vapulabis. Malo à ciue spoliari, quàm ab hoste vænire. Quid fiet ab illo? Virtus paruo precio licet omnibus. Cur à conuiuijs exulat philosophia?* *Construct. neutropass.*

Quibusdam tùm verbis tùm adiectiuis, familiariter subijciuntur, verba infinita: vt
Vergilius. -*iuuat vsque morari, Et conferre gradum.*
Ouidius. *Dicere quæ puduit, scribere iussit amor.*
Martialis. *Vis fieri diues Pontice? nil cupias.*
Vergil. -*& erat tum dignus amari.* Horat. *Audax omnia perpeti. Gens humana ruit per vetitum nefas.*

Ponuntur interdum figuratè & absolutè verba infinita: vt *Hæccine fieri flagitia?* subauditur decet, oportet, par est, æquum est: aut aliquid simile.
Vergil. *Criminibus terrere nouis, hinc spargere voces*
In vulgum ambiguas, & quærere conscius arma. id est, *terrebat, spargebat, quærebat.*

DE GERVNDIIS.

GErundia siue Gerũdiuæ voces, & supina, regunt casus suorum verborum: vt *Gerundia.*
Cicero. *Efferor studio videndi parentes.*
Ouidius. *Vtendum est ætate, cito pede preterit ætas.*

Vergil. *-scitatum oracula Phœbi Mittimus.*

Di. Gerundia in di, pendent à quibusdam, tum substantiuis, tum adiectiuis: vt

Vergilius. *Et quæ tanta fuit Romam tibi causa videndi?*

Idem. *Cecropias innatus apes, amor vrget habendi.*

Idem. *Aeneas celsa in puppi iam certus eundi.*

Nota. Poëticè infinitiuus modus loco gerundij ponitur: vt Vergil. *-studium quibus arua tueri. Peritus medicari.*

Interdum non inuenustè adijcitur gerundij vocibus etiam genitiuus pluralis: vt *Quum illorum videndi gratia me in forum contulissem.* Terent. *Date crescendi copiam nouarum. Concessa est diripiendi pomorum atque obsoniorum licentia.*

Do. Gerundia in do, pendent ab his præpositionibus, A, ab, abs, de, e, ex, cum, in, pro: vt

Cicero. *Ignaui à discendo citò deterrentur.*

Amor & amicitia, vtrunque ab amando dictum est.

Cicero. *Ex defendendo, quàm ex accusando, vberior gloria comparatur.*

Consultatur de transeundo in Galliam.

Quint. *Rectè scribendi ratio cum loquendo coniuncta est.*

Plautus. *Pro vapulando ab hoste mercedem petam.*

Ponuntur & absque præpositione: vt

Vergilius. *-alitur vitium, crescitque tegendo.*

Scribendo disces scribere.

Dum. Gerundia in dum, pendent ab his præpositionibus: Inter, ante, ad, ob, propter: vt

Inter cœnandum hilares este.

Vergilius. *-ante domandum Ingentes tollent animos.*

Cicero. *Locus ad agendum amplissimus.*

Idem. *Ob absoluendum munus ne acceperis.*

Veni propter te redimendum.

Cum significatur necessitas, ponuntur citra præpositionem, addito verbo Est.

Iuuenal.

Iuuen. *Orandum est, vt sit mens sana in corpore sano.*
Vigilandum est ei, qui cupit vincere.

Vertuntur Gerundi voces in nomina adiectiua: vt Vergilius. *Tantus amor florum, & generandi gloria mellis. Ad accusandos homines duci præmio, proximum latrocinio est. Cur adeò delectaris criminibus inferendis?* *Gerundia in nomina vertuntur.*

DE SVPINIS. VM.

PRius Supinum actiuè significat, & sequitur verbum aut participium significans motum ad locum, vt

Ouidius. *Spectatum veniunt, veniunt spectentur vt ipsæ.*
Milites sunt missi speculatum arcem.

Illa verò, Do vænum, do filiam nuptum, latentem habent motum. At hoc supinum in neutropassiuis, & cum infinito iri, passiuè significat; vt Plautus. *Coctum ego, non vapulatum dudum conductus sum.*
Terent. *Postquam audierat non datum iri vxorem filio.*

Poëticè dicunt, *Eo visere. Vado videre.*

Ponitur & absolutè cum verbo Est: vt *Nota*
Terentius. *Actum est, ilicet, peristi.*
Ouidius. *Itum est in viscera terræ. Cessatum est satis.*

Posterius supinum passiuè significat, & sequitur nomina adiectiua: vt
Sum extra noxam, sed non est facilè purgatu.
Quod factu fœdum est, idem est & dictu turpe.
Qui pecunia non mouetur, hunc dignum spectatu arbitramur.

In istis verò, *Surgit cubitu, Redit venatu*: Cubitu & venatu, nomina potiùs censenda videntur, quàm supina.

DE TEMPORE ET Loco. Tempus.

Pars temporis.

QVæ significant partem temporis, in ablatiuo frequentiùs vsurpantur, in accusatiuo rarò: vt *Nemo mortalium omnibus horis sapit. Nocte latent mendæ. Id tempus creatus est consul.*

Quanquam hîc eclipsis videtur esse præpositionis per, vel sub.

Duratio temporis.

Quæ autem durationem temporis & continuationem denotant, in accusatiuo, interdum & in ablatiuo efferuntur: vt

Vergilius. *Hîc iam ter centum totos regnabitur annos.*

Idem. *Noctes atque dies patet atri ianua Ditis.*

Idem. *Hîc tamen hac mecum poteris requiescere nocte.*

Suet. *Imperauit triennio & decem mensibus, octoq; diebus.*

Dicimus etiam, *In paucis diebus. De die. De nocte. Promitto in diem. Commodo in mensem. Annos ad quinquaginta natus. Per tres annos studui.*

Puer id ætatis. Non plus triduum, aut triduo.

Tertio, vel ad tertium calendas, vel *calendarum.*

SPACIVM LOCI.

Spacium loci.

Spacium loci, in accusatiuo effertur, interdum & in ablatiuo: vt Vergilius.

Dic quibus in terris (& eris mihi magnus Apollo)

Treis pateat cœli spacium non amplius vlnas.

Iam mille passus processeram. Abest bidui. subintelligitur spacium vel spacio, itinere vel iter.

Abest ab vrbe quingentis millibus passuum.

APPELLATIVA LOCORVM.

Nomina appellatiua, & nomina maiorum locorum, adduntur ferè cum præpositione verbis significantibus motum aut actionem in loco, ad locum, à loco, aut per locum: vt *In foro versatur. Meruit sub rege in Gallia.* Verg. *-ad templum non æquæ Palladis ibant Iliades.*

Salustius

Salust. *Legantur in Hispaniam maiores natu nobiles.*
E Sicilia decedens, Rhodum veni. Per mare ibis ad Indos.

Omne verbum admittit genitiuum proprij nominis loci, in quo fit actio, modò primæ vel secundæ declinationis & singularis numeri sit: vt *Loca propria.*
Iuuen. *Quid Romæ faciam? mentiri nescio.*
Terentius. *Samia mihi mater fuit, ea habitabat Rhodi.*

Hi genitiui, humi, domi, militiæ, belli, propriorum sequuntur formam: vt Ter. *Domi, belliq; simul viximus.*
Cicero. *Parua sunt foris arma, nisi est consilium domi.*

Domi, non alios secum patitur genitiuos, quàm Meæ, tuæ, suæ, nostræ, vestræ, alienæ: vt *Domi.*
Vescor domi meæ, non alienæ.

Verùm si proprium loci nomen pluralis duntaxat numeri, aut tertiæ declinationis fuerit, in datiuo aut in ablatiuo ponitur: vt *Colchus an Assyrius, Thebis nutritus, an Argis?* Sueton. *Lentulum Getulicus Tyburi genitum scribit.* Liuius. *Neglectum Anxuri presidium.*
Cicero. *Cum vna sola legione fuit Carthagini.*
Horatius. *Romæ Tybur amo ventosus, Tybure Romam.*
Cicero. *Quum tu Narbone mensas hospitum conuomeres.*
Idem. *Commendo tibi domum eius, quæ est Sycione.*

Sic vtimur ruri vel rure in ablatiuo: vt *Ruri ferè se continet.* Persius. *— rure paterno*
Est tibi far modicum.

AD LOCVM.

Verbis significantibus motum ad locum, apponitur proprium loci in accusatiuo: vt *Concessi Cantabrigiam, ad capiendum ingenij cultum.* *Ad locum.*
Eo Londinum ad merces emendas.

Ad hunc modum vtimur Rus & domus: vt *Ego rus ibo.* Verg. *Ite domum saturæ, venit Hesperus, ite capellæ.*

A LOCO PER LOCVM.

A loco Verbis significantibus motum à loco, aut per locum, adijcitur proprium loci in ablatiuo: vt *Nisi ante Roma profectus esses, nunc eam relinqueres. Eboraco (siue per Eboracum) sum facturus iter.*

Ad eundem modum vsurpantur Domus & Rus: vt *Nuper exijt domo.* Terent. *Timeo ne pater rure redierit.*

IMPERSONALIVM constructio. Genitiuus.

HÆc tria impersonalia, Interest, refert, & est, quibuslibet genitiuis annectuntur, præter hos ablatiuos fœmininos, meâ, tuâ, suâ, nostrâ, vestrâ, & cuiâ: vt

Interest magistratus tueri bonos, animaduertere in malos. Refert multùm Christianæ Reipublicæ, Episcopos doctos & pios esse. Prudentis est multa dissimulare. Tua refert teipsum nosse. Cicero. *Ea cædes crimini potissimùm datur ei, cuia interfuit, non ei, cuia nihil interfuit.*

Adijciuntur & illi genitiui, Tanti, quanti, magni, parui, quanticunque, tantidem: vt *Magni refert quibuscum vixeris. Tanti refert honesta agere. Vestra parui interest.* Et, *Interest ad laudem meam.*

DATIVVS.

In datiuum feruntur hæc Impersonalia: Accidit, certum est, contingit, constat, confert, competit, conducit, conuenit, placet, displicet, dolet, expedit, euenit, liquet, libet, licet, nocet, obest, prodest, præstat, patet, stat, restat, benefit, malefit, satisfit, superest, sufficit, vacat pro ocium est: vt *Conuenit mihi tecum.* Salust. *Emori per virtutem mihi præstat, quam per dedecus viuere.*

Ouidius. *Non vacat exiguis rebus adesse Ioui.*

Terentius. *Dolet dictum imprudenti adolescenti, & libero.*
A nouerca malefit priuignis. A Deo nobis benefit.
Verg. *Stat mihi casus renouare omnes.* id est, *statutum est*

ACCVSATIVVS.

Hæc impersonalia accusandi casum exigunt: Iuuat, decet cum compositis, delectat, oportet: vt *Me iuuat ire per altum. Vxorem ædes curare decet. Dedecet viros muliebriter rixari.*
Cato. *Patremfamilias vendacem, non emacem esse oportet.*

His verò, attinet, pertinet, spectat, propriè additur præpositio Ad: vt *Méne vis dicere, quod ad te attinet? Spectat ad omnes benè viuere.*
Quintilianus. *Pertinet in vtramque partem.*

His impersonalibus subijcitur accusatiuus cum genitiuo: Pœnitet, tædet, miseret, miserescit, pudet, piget: vt Cicero. *Si ad centesimum vixisset annum, senectutis eum suæ non pœniteret. Tædet animam me i vitę meæ. Aliorum te miseret. Tui nec miseret, nec pudet. Fratris me quidem piget, pudetque.* *Accusatiuus cum Genitiuo.*

Nonnulla impersonalia remigrant aliquando in personalia: vt Vergilius. *Impersonalia fiunt personalia.*
Non omnes arbusta iuuant, humilesque myricæ.
Ouidius. *Namque decent animos mollia regna tuos.*
Seneca. *Agricolam arbor ad frugem producta, delectat.*
Nemo miserorum commiserescit.
Te non pudet istud? Non te hæc pudent?

Cœpit, incipit, desinit, debet, solet, & potest, impersonalibus iuncta, impersonalium formam induunt: vt Quintilianus. *Cœpit, &c.*
Vbi primùm cœperat non conuenire, quæstio oriebatur.
Idem. *Tædere solet auaros impendij. Desinit illum studij tædere. Sacerdotem inscitiæ pudere debet.*
Quin. *Perueniri ad summum, nisi ex principijs, non potest.*

Verbum impersonale passiuæ vocis, similem cum personalibus passiuis casum obtinet: vt Cæsar. *Ab hostibus constanter pugnatur.*
Qui quidem casus interdum non exprimitur: vt Vergilius. *-strato discumbitur ostro.*

Verbum impersonale passiuæ vocis, pro singulis personis vtriusque numeri indifferenter accipi potest: vt *Statur*, id est, *sto, stas, stat. Stamus, statis, stant.* Videlicet ex vi adiuncti obliqui: vt *Statur à me.* id est, *sto. Statur ab illis.* id est, *stant.*

PARTICIPII
constructio.

Participiorum constructio.

PArticipia regunt casus verborum à quibus deriuantur: vt Vergil. *-duplices tendens ad sydera palmas, Talia voce refert.*
Idem. *Vbera lacte domum referent distenta capellæ.*
Diligendus ab omnibus.
Quamuis in his vsitatior est datiuus: vt Terentius. *Restat Chremes, qui mihi exorandus est.*

GENITIVVS.

Genitiuus.

Participiorum voces, cùm fiunt nomina, genitiuum postulant: vt Salust. *Alieni appetens. Sui profusus. Cupientissimus tui. Inexpertus belli. Indoctus pilæ.*

ACCVSATIVVS.

Exosus, perosus, pertæsus, actiuè significant, & in accusatiuum feruntur: vt *Immundam segnitiem perosa. Astronomus exosus ad vnum mulieres.*
Suetonius. *Pertæsus ignauiam suam.*

Accusatiuus.

Exosus & perosus, etiam cum dandi casu leguntur, videlicet passiuè significantia: vt *Germanis Romanis perosi sunt. Exosus Deo & sanctis.*

ABLATIVVS.

Natus, prognatus, satus, cretus, creatus, ortus, editus, in ablatiuum feruntur: vt *Ablatiuo.*

Terent. *Bona bonis prognata parentibus.*

Verg. -*sate sanguine diuûm.* Idem. -*quo sanguine cretus?*

Ouid. *Venus orta mari, mare præstat eunti. Terra editus.*

ADVERBII CONSTRVCTIO.

Nominatiuus.

EN & Ecce, demonstrandi aduerbia, nominatiuo frequentiùs adiunguntur, accusatiuo rariùs: vt *Aduerbiorum constructio.*

Vergilius. *En Priamus, sunt hîc etiam sua premia laudi.*

Cicero. *Ecce tibi status noster.*

Vergilius. -*en quatuor aras.*

Ecce duo tibi Daphni, duoq́ altaria Phœbo.

En & ecce, exprobrantis, soli accusatiuo nectuntur: vt *En animum & mentem.* Iuuenalis. *En habitum.* Terentius. *Ecce autem alterum.*

GENITIVVS.

Quædam Aduerbia loci, temporis, & quantitatis, genitiuum post se recipiunt.

Loci: vt Vbi, vbinam, nusquam, eò, longè, quò, vbiuis, huccine: vt *Vbi gentium? Quò terrarum abyt? Nusquam loci inuenitur. Eò impudentiæ ventum est.* *Loci.*

Temporis: vt Nunc, tunc, tum, interea, pridiè, postridiè: vt *Nihil tunc temporis ampliùs quàm flere poteram. Pridiè eius diei pugnam inierunt. Pridiè calendarum,* seu *calendas.* *Temporis.*

Quantitatis: vt Parùm, satis, abundè, &c. vt *Satis loquentiæ, sapientiæ parùm. Abundè fabularum audiuimus.* *Quantitatis.*

Instar, æquiparationem, mensuram, aut similitudinem significat: vt Verg. *Instar montis equum diuina* *Instar.*

Pa-

Palladis arte Aedificant. Mittitur Philippus solus, in quo instar omnium auxiliorum erat.

Ouidius. *Sed scelus hoc meriti pondus & instar habet.*

Hîc apponitur interdum præpositio ad: vt *Vallis ad instar castrorum clauditur.*

P.R. è parua origine, ad tantæ magnitudinis instar emicuit.

Terentius. *Ab minimè gentium, non faciam.*

Genitiuus festiuitatis

Hic genitiuus *gentium*, festiuitatis causa additur.

DATIVVS.

Quædam datiuum admittunt nominum vnde deducta sunt: vt *Venit obuiam illi*, Nam obuius illi dicitur. *Canit similiter huic.* Et, *Sibi inutiliter viuit. Propinquius tibi sedet, quàm mihi.*

Sunt & hi datiui aduerbiales, Tempori, luci vesperi: vt *Tempori venit, quod omnium rerum est primum. Luci occidit hominem. Vidi ad vos afferri vesperi.*

ACCVSATIVVS.

Sunt quæ accusandi casum admittunt præpositionis, vnde sunt profecta: vt

Castra propiùs vrbem mouentur.

Salustius. *Proximè Hispaniam sunt Mauri.*

Cedo.

Cedò, flagitantis exhiberi, accusatiuum regit: vt Terentius. *Cedò quemuis arbitrum.*

ABLATIVVS.

Aduerbia diuersitatis, aliter, secus: & illa duo ante, post, cum ablatiuo non raro inueniuntur: vt *Multò aliter. Paulò secus. Multò ante, Longè secus.*

Verg. *-longo pòst tempore venit. Paulò pòst.*

Nisi & ipsa aduerbia potiùs censenda sunt.

Nota

Aduerbia comparatiui & superlatiui gradus, admittunt casus comparatiuis & superlatiuis assuetos subseruire, sicut antè præceptum est: vt *Accessit propiùs illo. Optimè omnium dixit.*

Cicero

Cicero. *Legimus propiùs ad Deos, & propiùs à terris.*
Liuius. *Paulò plus trecenta vehicula sunt amißa.*
Idem. *Hominum eo die cæsa plus duo millia.*

Plus, nominatiuo, genitiuo, accusatiuo, & ablatiuo iunctum reperitur: vt Liuius. *Plus quàm quinquaginta hominum ceciderunt.*

Abierat acies paulò plus quingentos passus. Plus.
Terentius. *Dies triginta, aut plus eo, in naue fui.*

Quibus verborum modis, quæ congruant aduerbia.

Vbi, postquam, & quum, temporis aduerbia, interdum indicatiuis, interdum verò subiunctiuis verbis apponuntur: vt Vergil. *Hæc vbi dicta dedit.*
Terentius. *Vbi nos lauerimus, si voles, lauato.*
Vergilius. *Cùm faciam vitula pro frugibus, ipse venito.*
Idem. *Cùm canerem reges & prælia, Cynthius aurẽ Vellit.*

Hìc prius aduerbium, posterius coniunctio esse videtur. Nota.

Donec, pro quamdiu, indicatiuo gaudet: vt Ouidius. *Donec eram sospes.*

Pro quousq; nunc indicatiuum, nunc subiunctiuum exigit: vt Vergilius. Donec.
Cogere donec oues stabulis, numerumq; referre Iußit.
Columella. *Donec ea aqua quam adieceris, decocta sit.*
Ouidius. *Donec eris fœlix, multos numerabis amicos.*

Dum, de re præsenti, non perfecta, aut pro quamdiu, fatendi modum poscit: vt Dum.
Terent. *Dum apparatur virgo in conclaui.*
Idem. *Ego te meum dici tantisper volo, dum quod te dignum est, facis.*

Dum pro dummodo, aliâs potentiali, aliâs subiunctiuo nectitur: vt *Dum prosim tibi.*

Dum

Dum ne ab hoc me falli comperiam.

Dum pro donec, subiunctiuo tantum: vt Vergilius. *Tertia dum Latio regnantem viderit æstas.*

Quoad, pro Quamdiu, vel Indicatiuis, vel Subiunctiuis: pro Donec subiunctiuis solis adhibetur: vt *Quoad expectes contubernalem?* Cicero. *Quoad possem & liceret, ab eius latere nunquam discederem.*

Omnia integra seruabo, quoad exercitus huc mittatur.

Simulac. Simulac, simulatque, indicatiuo & subiunctiuo adhærent: vt *Simulac belli patiens erat.*

Verg. *-simulatque adoleuerit ætas.*

Quemadmodum. Quemadmodum, vt, vtcunque, sicut, vtrunque modum admittunt: vt Eras. *Vt salutabis, ita & resalutaberis.* Horatius. *Vt sementem feceris, ita & metes.*

Vt pro postquam, indicatiuo iungitur: vt, *Vt ventum est in vrbem.*

Quasi, &c. Quasi, ceu, tanquam, perinde, acsi, haud secus acsi, quum proprium habent verbum, subiunctiuo apponuntur: vt *Tanquam feceris ipse aliquid.* Terentius. *Quasi non norimus nos inter nos.*

Aliâs copulant consimiles casus: vt *Noui hominem tanquam te. Arridet mihi, quasi amico.*

Ne, prohibendi, vel imperatiuis, vel subiunctiuis præponitur: vt Vergilius. *-ne sæui magna sacerdos.* Terentius. *Hic nebulo magnus est, ne metuas.*

Ne, pro non, cæteris modis inseruit.

Aduerbia præpositionum formam induunt. Aduerbia, antecedente casu, transeunt in præpositiones: vt Iuuenal. *Cantabit vacuus coram latrone viator*

DE CONIVNCTIONUM constructione.

Coniunctionum constructio. CONiunctiones copulatiuæ & disiunctiuæ, cum his quatuor, quàm, nisi, præterquam, an, similes omninò casus nectunt: vt *Socrates docuit Xenophon-*

tem & Platonem. Vtinam calidus esses, aut frigidus. Albus an ater homo sit, nescio. Est minor natu quam tu. Nemini placet, nisi (vel preter quam) sibi. Excepto si casualis dictionis ratio aliqua priuata repugnet, vel aliud poscat: vt

Emi librum centussi & pluris. Vixi Romæ & Venetijs.

Hor.-*in Meti descēdant iudicis aures, Et patris, & nostras.*

Coniunctiones copulatiuæ & disiunctiuæ, aliquoties similes modos & tempora conglutinant: vt *Recto stat corpore, despicitq; terras.*

Aliquoties autem similes modos, sed diuersa tempora: vt Terentius. *Nisi me lactasses amantem, & vana spe produceres.*

Tibi gratias egi, & te aliquando collaudare possum.

Etsi, tametsi, etiamsi, quanquam, in principio orationis indicatiuos modos, in medio subiunctiuos sæpius postulant. *Etsi.*

Quamuis & licet, subiunctiuos frequentius: vt *Etsi nihil noui afferebatur. Quanquam animus meminisse horret.*

Vergilius. *Quamuis Elysios miretur Grecia campos.*

Ouidius. *Ipse licet venias musis comitatus Homere,*

Nil tamen attuleris, ibis Homere foras.

Ni, nisi, si, siquidem, quod, quia, quam, postquam, *Ni, nisi, &c.* postea quàm, vbi pro postquam, nunquam, priusquam, & indicatiuis, & subiunctiuis adhærent: vt *Quòd redieris incolumis, gaudeo. Castigo te non quòd odio habeam, sed quòd amem. Aliud honestum iudicas, quàm philosophi statuunt.*

Plinius. *Grauius accusas, quàm patitur tua consuetudo.*

Si, vtrique modo iungitur. Etsi pro quamuis, subiunctiuo tantum: vt *Si.*

Terentius. *Redeam? non si me obsecret.*

Si quis, tantum indicatiuo: vt *Si quis adest.*

Quando

Quando. Quando, quandoquidem, quoniam, indicatiuo iunguntur: vt

Verg. *Dicite, quandoquidem in molli consedimus herba.*
Quoniam mihi non credis, ipse facito periculum.

Quippe. Quippe, cùm proprium habet verbum, gaudet indicatiuo: vt *Danda est huic venia, quippe ægrotat.*

Qui. Sin addideris Qui, vtrunque admittit modum: vt *Non est huic danda venia, quippe qui iam bis peierauit.* siue *peierauerit.*

Qui, cùm habet vim causalem, subiunctiuum postulat: vt *Stultus es, qui huic credas.*

Cum. Cum pro quamuis, pro quandoquidem, vel quoniam, subiunctiuis semper adhæret: vt

Cicero. *Nos cùm pręcipi nihil posse dicamus, tamen alijs de rebus disserere solemus.*

Vergil. *Cùm sis officijs Gradiue virilibus aptus.*

Cum & Tum. Cum & Tum: item Tum geminatum, similes modos copulant. Est autem in Cum, quiddam minus, atque ideò in priore clausulæ parte statuitur: In Tum quiddam maius, ac proinde in posteriore clausulæ parte collocatur: vt

Amplectitur cùm eruditos omnes, tùm in primis Marcellum. Odit cùm literas, tùm virtutem.

Ne, an, num. Ne, an, num, interrogandi particulæ, indicatiuum amant: vt Vergilius.

–superátne & vescitur aura Aetherea?

At cùm accipiuntur dubitatiuè aut indefinitè, subiunctiuum postulant: vt *Vise num redierit.*
Nihil refert fecerisne, an persuaseris.

Vt. Vt, causalis seu perfectiua coniunctio, & vt pro ne non, post verba timoris, nunc potentiali, nunc subiunctiuo iungitur: vt Terentius.

Filium perduxere illuc secum, vt vnà esset, meum.

Idem. *Te oro Daue vt redeat iam in viam.*

Idem

dem. *Metuo vt subſtet hoſpes*. id eſt, *ne non ſubſtet.*

Vt concedentis, ſeu poſitum pro quanquam, & t pro vtpote, ſubiunctiuo ſeruit: vt,

't omnia contingant quæ volo, leuari non poſſum.

'on eſt tibi fidendum, vt qui toties fefelleris. Vt qui ſolus dictus fueris.

Vt pro poſtquam, pro quemadmodum, vel ſicut, : interrogatiuum, indicatiuis nectitur: vt, icero. *Vt ab vrbe diſceßi, nullum intermſi diem, quin iberem.*

rentius. *Tu tamen has nuptias perge facere, vt facis.*

em. *Credo vt eſt dementia.*

rgilius. *Vt valet? Vt meminit noſtri?*

Quanquam de hoc in Aduerbij quoq; conſtructi-e, paulò ſuprà eſt dictum.

RÆPOSITIONVM conſtructio.

Ræpoſitio ſubaudita, interdum facit vt addatur ablatiuus: vt *Habeo te loco parentis.* id eſt, *in loco.* *pparuit illi humana ſpecie.* id eſt, *ſub humana ſpecie.* *iſceßit magiſtratu.* id eſt, *à magiſtratu.*

Præpoſitionum conſtructio.

Præpoſitio in compoſitione, eundem nonnunquã aſum regit, quem & extra compoſitionem rege-at: vt

Verg. Nec poſſe Italia Teucrorum auertere regem.

Prętereo te inſalutatum.

dem. *-emoti procumbunt cardine poſtes.*

Idem. *Detrudunt naues ſcopulo.*

Verba Compoſita cum a, ab, ad, con, de, e, ex, in, nonnunquam repetunt eaſdem præpoſitiones cum ſuo caſu extra compoſitionem, idq; eleganter: vt *Abſtinuerunt à viris.* Terent. *Amicos aduocabo ad hanc*

Verba compoſita cum a, ab, &c.

cum

rem. Cum legibus conferemus. Cicero. *Detrahere de tua fama nunquam cogitaui. Cum ex insidijs euaseris.* Terentius. *Postquam excessit ex Ephœbis.* *In rempublicam cogitatione curaq; incumbe.*

In pro erga, &c. In pro erga, contra, & ad, accusatiuum habet: vt Vergil. *Accipit in Teucros animum mentemq; benignam.* Idem. *Quid meus Aeneas in te committere tantum, Quid Troës potuere?*

Idem. *Quò te Meri pedes? aut quò via ducit? in vrbem?*

Item In, accusatiuo iungitur, quoties diuisio, mutatio, aut incrementum rei cum tempore significatur: vt Vergilius.

Estq; locus parteis vbi se via findit in ambas.

Ouidius. *Versa est in cineres sospite Troia viro.*

-amor mihi crescit in horas.

In, cũ significatur actus in loco, ablatiuum postulat: vt Ouid. *Scilicet vt fuluum spectatur in ignibus aurum.*

Sub. Sub pro ad, per, & ante, accusatiuo innititur: vt *Sub vmbram properemus.* Liu. *Legati fere sub id tempus ad res repetendas missi.* idest. *per id tempus.*

Vergil. *-sub noctem cura recursat.* id est. *paulò ante noctẽ,* vel, *instante nocte.* Aliâs ablatiuum admittit: vt *Quicquid sub terra est, in apricum proferet ætas.*

Vergilius. *-sub nocte silenti.* id est, *in nocte silenti.*

Super pro vltra, accusatiuo iungitur: vt Vergilius. *super Garamantas & Indos Proferet imperium.*

Super. Super, pro de & in, ablatiuo: vt Tacitus. *Multus super ea re variusque rumor.*

Vergilius. *Fronde super viridi.*

Subter. Subter, vno significatu vtriq; casui apud authores iungitur: vt Liuius. *Pugnatum est super subterq; terras.* Vergilius. *-Omnes ferre libet subter densa testudine casus.*

Tenus. Tenus, gaudet ablatiuo & singulari & plurali: At *Pube tenus. Pectoribus tenus.* At genitiuo tantũm plurali

tali: vt *Crurum tenus.*

Præpositiones, cùm casum amittunt, migrant in aduerbia: vt

Vergilius. *-longo pòst tempore venit.*
Idem. *Ponè subit coniux, ferimur per opaca locorum.*
Idem. *-coram quem quæritis adsum Troius Aeneas.*

INTERIECTIONVM constructio.

INteriectiones non rarò absolutè & sine casu ponuntur: vt

Vergil. *Spem gregis (ah) silice in nuda conixa reliquit.*
Terentius. *Quæ malùm dementia?*

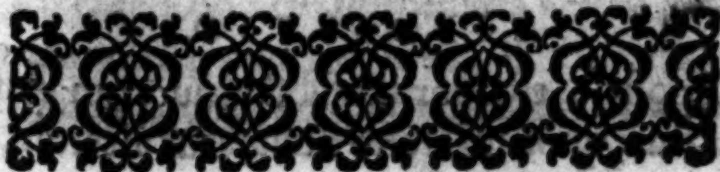
O exclamantis, nominatiuo, accusatiuo, & vocatiuo iungitur: vt *O festus dies hominis.*

Vergil. *O fortunatos nimium, bona si sua norint Agricolas.*
Idem. *O formose puer, nimium ne crede colori.*

Heu & pro, nunc nominatiuo, nunc accusatiuo adhærent: vt *Heu pietas.* Vergil. *Heu prisca fides.*
Idem. *Heu stirpem inuisam.*
Terentius. *Prò Iupiter, tu homo adiges me ad insaniam.*
Idem. *Prò Deûm atque hominum fidem. Prò sancte Iupiter.* apud Plaut.

Hei & veh, datiuo apponuntur: vt

Ouid. *Hei mihi, quod nullis amor est medicabilis herbis.*
Terentius. *Veh misero mihi, quanta de spe decidi?*

DE FIGVRIS.

Figura quid sit.

Igura, est nouata arte aliqua dicendi forma. Cuius duo tantum genera, Dictionis scilicet, & Constructionis hoc loco trademus.

FIGVRAE DICTIONIS.

Figuræ dictionis sunt sex, { Prósthesis, Aphæresis, Epenthesis, } { Syncope, Paragoge, Apócope.

Prothesis. Prósthesis, est appositio literæ vel syllabæ ad principium dictionis: vt *Gnatus*, pro *natus*. *Tetuli*, pro *tuli*.

Aphæresis. Aphæresis, est ablatio literæ vel syllabæ à principio dictionis: vt *Ruit*, pro *eruit*. *Temnere*, pro *contemnere*.

Epenthesis. Epenthesis, est interpositio literæ vel syllabæ in medio dictionis: vt *Relliquias*, *relligio*, addita l. *Induperatorem*, pro *Imperatorem*.

Syncope. Syncope, est ablatio literæ vel syllabæ è medio dictionis: vt *Abijt, petijt, dixti, repostum. &c.*

Paragoge. Paragoge, est appositio literæ vel syllabæ ad finem dictionis: vt *Dicier*, pro *dici*.

Apócope. Apócope, est ablatio literæ vel syllabæ à fine dictionis: vt *Peculi*, pro *peculij*. *Dixtin'*, pro *dixtine*. *Ingeni*, pro *ingenij*.

FIGVRAE CONSTRVCTIONIS.

Figuræ constructionis sunt octo: Appositio, Euocatio, Syllepsis, Prolepsis, Zeugma, Synthesis, Antiptôsis, Synecdoche.

APPOSITIO.

Appositio quid sit. Appositio, est duorum substantiuorum eiusdem casus, quorum altero declaratur alterum, continuata

tinuata siue immediata coniunctio: vt *Flumen Rhenus*. Potest autem Appositio plurium substantiuorum esse: vt *Marcus Tullius Cicero*.

Interdum apud authores in diuersis casibus ponuntur substantiua, perinde quasi ad diuersa pertinerent: vt *Vrbs Patauij*. apud Vergilium. *Vrbs Antiochiæ*. apud Ciceronem.

In Appositione, substantiua non semper eiusdem generis aut numeri inueniuntur. Nam quoties alterum substantiuorum caret numero singulari, aut est nomen collectiuum, diuersorum numerorum esse possunt: vt *Vrbs Athenæ*.

Ouidius. *In me turba ruunt luxuriosa proci*.

Vergilius. *Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent*.

Triplici nomine fit Appositio.

Restringendæ generalitatis gratia: vt *Vrbs Roma*. *Animal equus*. *Appositio triplex.*

Tollendæ æquiuocationis causa: vt *Taurus mons Asiæ*. *Lupus piscis*.

Et ad proprietatem attribuendam: vt *Erasmus vir exactissimo iudicio*.

Nireus adolescens insigni forma.

Timotheus homo incredibili fortuna.

EVOCATIO.

CVm prima vel secunda persona immediatè ad se euocat tertiam, ambæ fiunt primæ vel secundæ personæ: vt *Ego pauper laboro*. *Tu diues ludis*. *Euocatio.*

Est ergò Euocatio, immediata tertiæ personæ ad primam vel secundam reductio.

Obseruandum verò est, verbum semper conuenire

cum persona euocante; vt *Ego pauper laboro. Tu diues ludis.*

Nam in Euocatione quatuor sunt notanda: Persona Euocans, quæ semper est primæ vel secundæ: Euocata, quæ semper est tertiæ: verbum, quod semper est primæ vel secundæ personæ: & Absentia coniunctionis.

In Euocatione persona vocans & euocata, aliquan do sunt diuersorum numerorum: vtpote vel cùm persona euocata caret numero singulari: vt *Ego tuæ delitiæ istuc veniam.* Aut cùm est nomen collectiuum: vt *Magna pars studiosorum amœnitates quærimus*: hîc subauditur *nos*. Aut deniq; cùm est nomen distributiuum: vt *In magnis læsi rebus vterque sumus.* subintelligitur *nos*.

Duplex autem est Euocatio, Explicita, vbi tam persona euocans, quam euocata exprimitur: & Implicita, vbi persona euocans subintelligitur: vt *Sum pius Aeneas.* subintelligitur *Ego.*
Populus superamur ab vno. subauditur *nos*.

SYLLEPSIS.

SYllepsis, seu Conceptio, est comprehensio indignioris sub digniore, à σὺμ, con, & λήβω sumo.

Duplex autem est Conceptio: Personarum scilicet, quoties persona concipitur cum persona: & Generum, quoties genus indignius cum genere digniore concipitur. Cuius declarandæ rei gratia, hæc quæ sequuntur, obseruabis.

Copulatum per coniunctionem, Et, nec, neque, & cum pro Et acceptum, est pluralis numeri: ac proinde verbum, aut adiectiuum, aut relatiuum, exigit plurale. Quod quidem verbum, aut adiectiuum, aut relatiuum, genere & persona cum digniore suppositi-

to ac substantiuo quadrabit: vt *Quis tu & soror facitis?*
Ego & mater miseri perimus.
Tu & vxor qui adfuistis, testes estote.

Conceptio Personarum.

Dignior enim est persona prima quàm secunda aut tertia, & dignior secunda quàm tertia: vt *Ego & pater sumus in tuto. Tu atque frater estis in periculo. Neque ego, neque tu sapimus.* *Dignior persona.*
Vergilius. -*diuellimur inde Iphitus & Pelias mecum.*
Idem. -*Rhemus cum fratre Quirino Iura dabant.*

Cum tamen singulare verbum magis amat: vt *Tu quid ego & populus mecum desideret, audi.* *Cum.*

Conceptio Generum.

Dignius etiam est masculinum genus quàm foemininum aut neutrum, & dignius foemininum quàm neutrum: vt *Rex & regina beati. Chalybs & aurum sunt in fornace probati. Hinc per vim leges, & plebiscita coactæ.* *Dignius genus.*

At cùm substantiua res inanimatas significant, adiectiuum aut relatiuum vsitatiùs in neutro genere ponitur: vt *Exceptio.*
Vergilius. -*cùm Daphnidis arcum*
Fregisti & calamos, quæ tu peruerse Menalca,
Et cùm vidisti puero donata, dolebas.
Salustius. *Ira & ægritudo permista sunt.* Idem. *Huic bella ciuilia, cædes, & discordia ciuilis, grata fuerunt.*
Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.

Porrò Conceptio aliâs directa est, nempe cùm concipiens.i.dignius, & conceptum, id est indignius copulantur per Et, vel atq;, vel que: aliâs indirecta, cùm copulantur per Cum: vt *Ego cum fratre sumus candidi.* Vbi vtraq; conceptio est indirecta. *Conceptio duplex.*

Est etiam quædam Conceptio Generum implici- *Syllepsis implicita.*

ta, nempe quando nec genus concipiens, nec genus conceptum explicantur, sed de mare atq; fœmina perinde loquimur, ac de solo mare: vt si dicam, Vterq; est formosus, loquens de sponso & sponsa. Sic Ouid. *Impliciti laqueis nudus vterq; iacet.* loquens de Marte & Venere, reti implicitis à Vulcano.

Sylepsisi.pci-

PROLEPSIS.

Prolpsis.

PRolepsis seu præsumptio, est pronunciatio quædam rerum summaria. Fit autem quum congregatio siue totu m, cum verbo vel adiectiuo aptè cohæret: deinde partes totius ad idem verbum vel adiectiuum reducuntur, cum quo tamen ferè non concordant: vt *Duæ aquilæ volauerunt: hæc ab oriente, illa ab occidente.* Hîc congregatio siue totum, *Duæ aquilæ*, cum verbo *volauerunt*, per omnia concordant: cum quo partes, *hæc & illa*, ad idem verbum relatæ, in numero non concordant.

Nota.

Congregatio siue totum, est dictio pluralis numeri: vt *Duæ aquilæ*. aut plurali æquiualens: vt *Corydon & Thyrsis.*

Nam copulatum æquiualet plurali: Vergilius.

Compulerantq; greges Corydon & Thyrsis in vnum:
Thyrsis oues Corydon distentas lacte capellas.

Aut congregatio est nomen collectiuum: vt *Populus viuit, alij in penuria, alij in delitijs.*

Quinque in Prolepsi necessaria.

Sulpitius & Aldus, quinque dicunt in Prolepsi esse necessaria: Congregationem, vt in priore exemplo, *duæ aquilæ*: Verbum, vt *volauerunt*: Partes, vt *hæc & illa*: Partium determinationem, vt *ab oriente & occidente*: & ordinem, videlicet, quod totum præcedat, partes sequantur.

Polepsis. duplex.

Duplex autem est Prolepsis. Explicita, vbi omnia exprimuntur, quæ in Prolepsi esse oportet: vt *Equi concurrunt hic à dextra, ille à sinistra Hippodromi.*

& Implicita, in qua aliquid tacetur: vt Ouidius. *Alter in alterius iactantes lumina vultus,*

Quærebant taciti noster vbi esset amor.

Deest altera partium cum determinatione, videlicet, *Et alter in alterius.* Et, *Alter alterius onera portate.* vbi deest *vos*: & altera pars cum determinatione: videlicet, *Et alter alterius.*

Terentius. *Curemus æquam vterq; partem.* hîc totum *nos*, subintelligitur, & partes, *alter & alter*, includuntur in distributiuo *vterque.*

Diomedes Prolepsim dicit esse, quoties id quod posterius gestum est, antè describimus: vt Vergilius. *Lauinaq; venit Littora.* Lauinium enim nondum erat, quum Æneas veniret in Italiam.

Dicitur verò Prolepsis, à πρὸ quod est ante, & λήβω sumo.

ZEVGMA.

Zeugma, est vnius verbi vel adiectiui viciniori respondentis, ad diuersa supposita reductio, ad vnum quidem expresse, ad alterum verò per supplementum: vt Cicero. *Nihil te nocturnum præsidium palatij, nihil vrbis vigiliæ, nihil timor populi, nihil concursus bonorum omnium, nihil hic munitissimus habendi senatus locus, nihil horum ora vultusq; mouerunt?* Hîc *Mouerunt*, expressè reducitur ad *ora vultusq;*: at ad cætera per supplementum. Subintelligendum est enim, præsidium mouit, vigiliæ mouerunt, timor populi mouit, bonorum concursus mouit, habendi senatus locus mouit. Attamen quando est comparatio vel similitudo, verbum vel adiectiuum conuenit cum remotiore: vt *Ego melius quàm tu scribo. Ego sicut fœnum arui. Hoc ille ita prudenter atq; ego fecisset.*

Item per nisi: vt Terentius. *Talem filium nulla nisi tu pareret.*

Licet poëtæ interdum aliter loqui soleant: vt Ouidius. *Quid nisi secretæ læserunt Phyllida syluæ?* De quibus in concordantia Verbi & Nominatiui suprà est dictum: Cicero. *Quare vt arbitror, prius hic te nos, quàm istic tu nos videbis.*

Tribus modis fit Zeugma. In persona: vt *Ego & tu studes.*

In genere: vt *Maritus & vxor est irata.*

In numero: vt -*hîc illius arma, Hîc currus fuit.*

Zeugma triplex.

Ponitur aliquando verbum vel adiectiuum in principio, & tum vocatur Protozeugma: vt *Dormio ego & tu.* Quandoq; in medio, vocaturq; Mesozeugma: vt *Ego dormio & tu.* Quandóque in fine, & vocatur Hypozeugma: vt *Ego & tu dormis.*

Requiruntur autem in Zeugmate quatuor: Duo substantiua, vt *Rex & Regina*: Coniunctio, quæ vel copulatiua, vel disiunctiua, vel etiam expletiua esse potest: vt Et, vel, &c. verbum vel adiectiuum: vt *Irata est*: & quod verbum vel adiectiuum viciniori supposito respondeat. Fit etiam quoddam Zeugmatis genus per aduerbia: vt *Cubas vbi ego. Cœnas quando nos.*

Quando verbum ad duo supposita reducitur, & cum vtroque conuenit, est Zeugma, vt dicunt Locutionis, non Constructionis: vt *Ioannes fuit piscator & Petrus.*

Dicitur autem Zeugma, quasi copulatum à Græco verbo ζευγνύω vel ζευγνύμι, quod est copulo.

SYNTHESIS.

Synthesis.

Synthesis, est oratio congrua sensu, non voce: vt Vergilius. *Pars in frusta secant. Gens armati.*

Fit autem Synthesis nunc in genere tantùm, idq; aut sexus discernendi causa: vt *Anser fœta. Elephantus grauida.* aut supplementi gratia: vt *Præneste sub ipsa.* subauditur *Vrbe.*

Centauro in magna. subintelligitur *naui.*

Nunc in numero tantùm: vt *Turba ruunt. Aperite aliquis ostium.*

Nunc verò in genere & numero simul: vt *Pars mersi tenuere ratem.*

Vergilius. *Hæc manus ob patriam pugnando vulnera passi.*

Dicitur autem Synthesis, à σὺμ quod est con, & θέσις positio: quia est compositio, id est, constructio facta gratiâ significationis.

ANTIPTOSIS.

Antiptôsis, ab ἀντὶ quod est pro, & πτῶσις casus est positio casus pro casu, idque interdum non inuenustè: vt Vergilius. *Vrbem quam statuo, vestra est.* Terentius. *Populo vt placerent, quas fecisset fabulas.*

Sermonem quem audistis, non est meus.

Eius non venit in mentem. pro id.

Quanquam hîc *venit*, impersonaliter potiùs vsurpari existimandum est. *Aristotelis libri sunt omne genus elegantia referti.* pro omnis generis. Sic *id genus, quod genus, &c. Idne estis autores mihi?* pro *eius.*

Interdum autem fit durior Antiptôsis: vt *Salue primus omnium parens patriæ appellate.* pro *prime. Habet duos gladios, quibus altero te occisurum minatur, altero villicum.* pro *quorum altero.*

SYNECDOCHE.

Synecdoche, est cùm id quod partis est, attribuitur toti: vt *Aethiops albus dentes.* Hîc album, quod

solis

solis dentibus conuenit, toti attribuitur Aethiopi.

Nota. Per Synecdochen omnia nomina adiectiua, aliquam proprietatem significantia: item verba passiua & neutralia, significantia aliquam passionem, possunt regere accusatiuum aut ablatiuum, significantem locum in quo est proprietas aut passio: vt *Aeger pedes*, vel *pedibus*. *Saucius frontem*, vel *fronte*. *Doleo caput*, vel *capite*. *Redimitus tempora lauro*. *Truncatus membra bipenni*.

Effusas laniata comas, contusaq; pectus.

Nam illæ Græcę phrases sunt: *Excepto quod non simul esses*. *Cætera lætus*. *Cætera similis, vno differunt*.

Dicitur autem Synecdoche, à σὺν quod est con, & ἐκδέχομαι suscipio, videlicet, quòd totum cum sua parte capiatur.

Si cui lubet figuratæ constructionis elegantias pernoscere, legat Thomam Linacrum de Eclipsi, Pleonasmo & Enallage, deq; alijs figuris eruditè, dilucidè, ac copiosè disserentem.

DE PROSODIA.

Prosodia quid sit. Rosodia, est quæ rectam vocum pronunciationem tradit, Latinè accentus dicitur.

Diuiditur autem Prosodia, in { Tonum, Spiritum, Tempus.

Tonus, est lex vel nota, qua syllaba in dictione eleuatur vel deprimitur.

Est autem tonus triplex, { Acutus, Grauis, Circumflexus.

Tonus acutus. Tonus acutus, est virgula obliqua, ascendens in dex-

dexteram, sic, ´

Grauis, est virgula obliqua descendens in dexteram, ad hunc modum, \ . Grauis.

Circumflexus, est quiddam ex vtrisq; conflatum, hac figura, ^ . Circumflexus.

Huc addatur etiam Apostrophus, qui est quædam circuli pars in summo literæ apposita, quam sic pinges, ' .

Hac nota vltimam dictionis vocalem deesse ostenditur: vt *Tanton' me crimine dignum dixisti?* pro *tantóne*. Apostrophus.

Spiritus duo sunt, Asper, & Leuis.

Asper, quo aspirata profertur syllaba: vt *Homo, bonor.*

Leuis, quo citra aspirationem syllaba profertur: vt *Amo, onus.*

TONORVM REGVLA. I.

Monosyllaba dictio breuis, aut positione longa, acuitur: vt *Mél, fél, párs, páx.* Natura longa circumflectitur: vt *Spês, flôs, sôl, thûs, rûs.* Monosyllaba

REGVLA. II.

In dissyllaba dictione, si prior longa fuerit natura posterior breuis, prior circumflectitur: vt *Lûna, Mûsa.* In cæteris acuitur: vt *Citus, látus, sólers, sátur.* Dissyllaba.

REGVLA. III.

Dictio polysyllaba, si penultimam habet longam, acuit eandem: vt *Libértas, penátes.* Sin breuem habet penultimam, acuit antepenultimam: vt *Dóminus, póntifex.* Polysyllaba.

Excipiuntur composita à facio: vt *Benefácis, malefácis, calefácit, frigefácit.* Exceptio.

At si penultima longa fuerit natura, & vltima breuis

tis, circumflectitur penultima: vt *Românus, amâtor.*

Composita à fis, fit, vltimam acuunt: vt *Malefit, calefit, benefit, satisfit.*

APPENDIX.

Nota. Accentuum confusio.

Quia hodie propter hominum imperitiam, circumflexus ab acuto vix prolatione discernitur, Grammatici circumflexum cum acuto confuderunt.

REGVLA. IIII.

Quæ tonos perturbant.

Quinque sunt, quæ tonorum regulas perturbant.

DIFFERENTIA.

Differentia.

Differentia tonum transponit: vt Vná aduerbium, vltimam acuit, ne videatur esse nomen. Sic eó, alió, aliquó, continuó, seduló, porró, forté, quá, siquá, aliquá, nequá, illó, falsó, citó, feré, plané, & id genus alia: putá pro sicut, poné pro post, corám, circúm, aliás, palám, ergó coniunctio, sed ergô pro causa, circumflectitur: vt

Ergô.

Vergil. -*illius ergô Venimus.* Hæc igitur omnia sicut Græca acuti tona, in fine quidem sententiarum acuuntur, in consequentia verò grauantur.

Sic differentiæ causa antepenultima suspenditur in his, Déinde, próinde, périnde, aliquando, siquando, néquando, húcusque, à longè, dé longè, déinceps, dúntaxat, déorsum, quápropter, quinimo, enimuerò, propémodum, ádmodum, áffabrè, interéa loci, nihilóminus, paulóminus, cum non sunt orationes diuersæ, vti sunt Pube- tenus, crurum- tenus: non enim composita sunt, velut hactenus, quatenus, & eius generis reliqua.

TRANSPOSITIO.

Transpositio.

Transpositio tonum inuertit, id quod vsu venit

in præpositionibus, quæ postpositæ grauantur: vt Vergilius. *Transtra per & remos. Te penes imperium.*

Enocatio varia.
Syllepsis.
Synecdoche.
Antipthsis.
Præposi. migrant in aduerbia.

ATTRACTIO.

Attractio.

Attractio tonum mutat, cùm post vocabulum aliquod sequitur coniunctio inclinatiua: vt Que, ne, ue. Attrahunt enim hæ particulæ accentum syllabæ præcedenti, eámque accuunt: vt
Luminàque laurúsque Dei. Sic, Dum, sis, nam, parelca.

Vbi autem est manifesta compositio, non variatur tonus: vt Dénique, útique, ítaque, úndique, hiccine, & huiusmodi.

Vbîque tamen temporis sui tonum seruat, & vbînis.

Vbique & vbînis.

CONCISIO.

Concisio.

Concisio transfert tonum, cùm dictiones per syncopen aut apocopen castrantur. Tunc enim tonum retinent integræ dictionis: vt Vergili, Valeri, Mercuri: pro Vergilij, Valerij, Mercurij.

Sic quædam nomina & pronomina syncopata, circumflectunt vltimam: vt Arpinâs, Rauennâs, nostrâs, vestrâs, cuiâs: ab Arpinatis, Rauennâtis, nostrâtis, &c. Sic Donec, à donecum. Sic hûc, illûc, istûc, adhûc, &c. pro hucce, illucce, &c. Et composita à dic, duc, fac: vt benedic, reduc, calefac.

Nomina & pronomina syncopata.

IDIOMA.

Idioma.

Dioma, hoc est linguæ proprietas, tonum variat, adeò vt si dictiones Græcæ integrè ad nos veniant, seruent tonum suum: vt Symóis, periphas, penultimam acuunt: at facta Latina, antepenultimam eleuant, quia corripiunt penultimam.

Quæ autẽ prorsus Latina fiunt, Latinum quoque tonum seruant: vt Geórgica, Bucólica, antepenultima acuta, licet apud Græcos in vltima tonum habeant.

Sic & comœdia, tragœdia, sophia, symphonia, tonum recipiunt in antepenultima, licet in sua lingua habeant in penultima.

Nota. Porrò si ignoretur proprius peregrinæ vocis tonus, tutissimum fuerit iuxta Latinum accentum illam enunciare.

Syllabæ communes. Syllabæ communes in prosa oratione semper corripiuntur: vt Célebris, Cáthedra, Mediocris.

DE

DE CARMINVM RATIONE.

Actenus de Tonis & Spiritibus, deinceps de syllabarum tempore, & carminis ratione pauca adijciemus.

Tempus, est syllabę pronũciandę mensura. *Tempus*

Syllaba breuis, vnius est temporis, longa verò duorum. *Syllaba.*

Tempus breue sic notatur, ∪.

Longum autem sic, –: vt – ∪ Terra.

Ex syllabis iusto ordine dispositis, fiunt pedes.

Est autem Pes, duarum syllabarum pluriúmue constitutio, ex certa temporum obseruatione. *Pes.*

Pedum alij dissyllabi, alij trissyllabi. *Diuisio pedum.*

De tetrasyllabis autem non multum attinet ad hoc nostrum institutum disserere.

Dissyllabi sunt,	Spondæus,	vt	– – *Virtus.*
	Pyrrhychius,		∪ ∪ *Deus.*
	Trochæus,		– ∪ *Panis.*
	Iambus,		∪ – *Amans*

Trisyllabi octo,	Molossus,	vt	– – – *Magnates.*
	Tribrachus,		∪ ∪ ∪ *Dominus.*
	Dactylus,		– ∪ ∪ *Scribere.*
	Anapæstus,		∪ ∪ – *Pietas.*
	Bacchius,		∪ – – *Honestas.*
	Antibacchius		– – ∪ *Audire.*
	Amphimacer,		– ∪ – *Charitas.*
	Amphibrachus,		∪ – ∪ *Venire.*

Porrò pedes iusto numero atq; ordine concinnati, Carmen constituunt.

Est

Est enim Carmē, oratio iusto atq; legitimo pedum numero constricta.

Carmen. Carmen compositurо, in primis discendum est, pedibus ipsum ritè metiri, quam Scansionem vocant.

Scansio. Est autem Scansio, legitima carminis in singulos pedes commensuratio.

SCANSIONI ACCIDENTIA.

Scansioni accidunt, Synalœpha, Eclipsis, Synæresis, Diæresis, & Cæsura.

Synalœpha. Synalœpha, est elisio quædam vocalis ante alteram in diuersis dictionibus: vt *Sera nimis vit' est crastina, viu' hodie.*

Fit autem interdum in his dictionibus: vt Dij, dijs, ijdem, ijsdem, deinde, deinceps, semianimis, semihomo, semiustus, deest, deero, deerit, & similia.

At heu & ô nunquam intercipiuntur.

Eclipsis. Eclipsis, est quoties m, cum sua vocali perimitur, proxima dictione à vocali exorsa: vt

Monstr' horrend' inform' ingens, cui lumen ademptum.

pro *monstrum, horrendum, informe, &c.*

Synæresis. Synæresis, est duarum syllabarum in vnam contractio: vt Vergilius. *Seu lento fuerint aluaria vimine texta.* pro *aluearia.*

Diæresis. Diæresis, est vbi ex vna syllaba dissecta, fiūt duæ: vt

–UU– – – –UU–U U–

Ouidius. *Debuerant fusos euoluisse suos.* pro *euoluisse.*

Cæsura. Cæsura, est quum post pedem absolutum syllaba breuis in fine dictionis extenditur.

CAESVRAE SPECIES SVNT.

Triemimeris. Triemimeris, ex pede & syllaba: vt

–UU – UU– – –U– –UU ––

Vergilius. *Pectoribus inhians, spirantia consulit exta.*

Penthemimeris. Penthemimeris, ex duobus pedibus & syllaba: vt

Vergilius

– U U – U U – – – – – U U – –

Vergilius. *Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.*

Hepthemimeris, ex tribus pedibus & syllaba: vt *Hepthemimeris.*

– – – – – – U U – – U U – –

Idem. *Ostentans artem pariter, arcumq́ sonantem.*

Enneëmimeris, constat ex quatuor pedibus & syllaba: vt *Enneëmimeris.*

– U U – U U – – – – – U U – –

Idem. *Ille latus niueum molli fultus hyacintho.*

DE GENERIBVS CARMINVM.

Arminum genera vsitatiora, de quibus nos hoc loco potissimum tractare decreuimus, sunt Heroicum, Elegiacum, Asclepiadæum, Sapphicum, Phaleucium, Iambicum.

CARMEN HEROICVM.

Carmen Heroicum, quod idem Hexametrum dicitur, constat pedibus numero quidem sex, genere verò duobus, dactylo & spondæo. *Hexametrum*

Quintus locus dactylum, sextus spondæum peculiariter sibi vendicat. Reliqui hunc vel illum, prout volumus:

– U U – U U – U U – – – U U – –

vt Vergil. *Tytire tu patulæ recubans sub tegmine fagi.*

Reperitur aliquando spondæus etiam in quinto loco: vt

– U U – U U – – – U U – – – –

Idem. *Chara Deûm soboles magnum Iouis incrementum.*

Vltima cuiusque versus syllaba habetur communis. *Nota.*

CARMEN ELEGIACVM.

Pentameterum. Carmen Elegiacum, quod & Pentametri nomen habet, è duplici constat Penthemimeri, quarum prior duos pedes, dactylicos, spondaicos, vel alterutros comprehendit, cum syllaba longa: altera etiam duos pedes, sed omnino dactylicos, cum syllaba item longa. – – – ∪∪ – – ∪ ∪ – ∪ ∪ –

Ouidius. *Res est solliciti plena timoris amor.*

CARMEN ASCLEPIADAEVM.

Asclepiadeum. Carmen Asclepiadæum, constat ex penthemimeri, hoc est, spondæo & dactylo, & syllaba longa, & duobus deinde dactylis: vt

– – – ∪∪ – – ∪∪ – ∪∪

Horatius. *Mæcenas atauis ædite regibus.*

SAPPHICVM.

Sapphicum carmen. Carmen Sapphicum, constat ex trochæo, spondæo, dactylo, & duobus demùm trochæis: vt

– ∪ – – – ∪∪ – ∪ – –

Horatius. *Iam satis terris niuis atque diræ.*

Adonicum. In hoc tamen carminis genere, post tres versus additur Adonicum, quod constat ex dactylo & spondæo: vt

– ∪ – – – ∪∪ – ∪ – –

Horatius. *Integer vitæ, scelerisq; purus,*

– ∪ – – – ∪∪ – ∪ – –

Non eget Mauri iaculis nec arcu,

– ∪ – – – ∪∪ – ∪ – –

Nec venenatis grauida sagittis,

Fusce pharetra. – ∪ ∪ – –

PHALEVCIVM SIVE ENDECASYLLABVM.

Phaleucium. Carmen Phaleucium, siue Endecasyllabum, constat ex spondęo, dactylo, & tribus tandem trochæis: vt

– – – ∪∪ – ∪ – ∪ – ∪

Quoquo diffugias pauens Mabili.

Nostrum non poteris latere nasum.

IAMBICVM ARCHILOCHIVM.

Legitimus versus Iambicus, è solis constat Iambis:

U-U-U -U -U- U-

vt *Suis & ipsa Roma viribus ruit.*

Recipit tamen interdum in locis imparibus pro Iambo tribrachum, spondæum, dactylum, anapæstum: atque in paribus tribrachum, spondæum rariùs. *Carmen Iambicum.*

Hoc carmen in duo genera deducitur, Dimetrum, & Trimetrum, siue Senarium.

DIMETRVM.

Dimetrum, constat ex quatuor pedibus: vt

O carminum dulces notæ, --U- -- U-

Quas ore pulchra melleo -- U- -- U-

Fundis, lyræq; succinis. -- U-- -U-

TRIMETRVM SIVE SENARIVM.

Trimetrum, senis constat pedibus: vt

- - - - - -U-- -U-

Qui nos damnant, sunt histriones maximi.

- UU- UU- -- ---U-

Iuuenalis. *Nam Curios simulant, viuunt Bacchanalia.*

DE QVANTITATE primarum syllabarum.

Rimarum syllabarum quantitas octo modis cognoscitur:

Positione, vocali ante vocalem, Dipthongo, Deriuatione, Compositione, Præpositione, Regula, Exemplo, seu authoritate.

POSITIO. REGVLA. I.

I. Vocalis ante duas consonantes, aut duplicem in eadem dictione, vbique positura longa est: vt *Ventus, axis, patrizo.*

II. Quòd si consonans priorem dictionem claudat, sequente item à consonante inchoante, vocalis præcedens etiam positione longa erit: vt *Maior sum, quàm cui possit fortuna nocere.*

Syllabæ ior, sum, quam, & sit, positione longæ sunt.

At si prior dictio in vocalem breuem exeat, sequente à duabus consonantibus incipiente, interdum, sed rariùs, producitur: vt Verg.

– – – ∪ ∪ – – – – – ∪ ∪ – –

Occulta spolia, & plures de pace triumphos.

III. Vocalis breuis ante mutam, sequente liquida, cōmunis redditur: vt *Patris, volucris.* Longa verò non mutatur: vt *Aratrum, simulachrum.*

Vocalis ante alteram.

Vocalis ante literam. Vocalis ante alteram in eadem dictione, vbique breuis est: vt Dĕus, mĕus, tŭus, pĭus.

Excipias genitiuos in ïus, secundam pronominis formam habentes: vt Vnîus, illîus, &c. vbi, i, communis reperitur, licet in alterĭus semper sit breuis, in alīus semper longa.

Excipiendi sunt etiam genitiui & datiui quintæ declinationis, vbi e, inter geminum i, longa fit: vt Faciēi, alioqui non: vt Rĕi, spĕi, fidĕi.

Fi in Fio. Fi etiam in fio, longa est, nisi sequantur E & R simul: vt Fĭerem, Fĭeri.

Iuuenalis. *Sic fiunt octo mariti.* – – – – ∪ ∪ – –

Idem. *Quod fieri non posse putes.* – ∪ ∪ – – – ∪ ∪ –

Ohe Interiectio, priorem syllabam ancipitem habet.

REGVLA. II.

Vocalis ante alteram in Græcis dictionibus subinde longa fit: vt Dicite Pīerides. Respice Laērten. Et in possessiuis: vt Aenēia nutrix. Rhodopēius, Orphēa.

REGVLA. III.

Omnis diphthongus apud Latinos longa est: vt Aūrum, nēuter musæ, nisi sequente vocali: vt Præire, præustus, præamplus. Dipthongus.

DERIVATIO. REGVLA. IIII. Deriuatio.

Deriuatiua eandem cum primitiuis quantitatem sortiuntur: vt ămator, ămicus, ămabilis, prima breui ab ămo. Excipiuntur tamen pauca, quæ à breuibus deducta, primam producunt.

Cuius generis sunt,

Vox vōcis, à vŏco. Lex lēgis, à lĕgo. Rex rēgis, à rĕgo. Sēdes & sēdile, à Sĕdeo. Iūmentum, à iŭuo. Fōmes & Fōmetū, à Fŏueo. Iūcundus, à iŭuo. Iūnior, à iŭuenis. Mōbilis, à mŏueo. Hūmanus, ab hŏmo. Vōmer, à vŏmo. Pēdor, à pĕdo.

Sunt & contrà, quæ à longis deducta, corripiuntur: qualia

sunt, Dux dŭcis, à dūco. Dĭcax, maledĭcus, & id genus multa, à dīco. Fĭdes, à Fīo. ărena, ărista, ab āreo. Pŏsui, à pōno. Gĕnui, à gīgno. Frăgor, Frăgilis, à frāngo. Nŏto, as, à nōtu. Năto, as, à nātu. Dĭsertus, à dissero. Sŏpor, à Sōpio.

Et alia nonnulla ex vtroq; genere, quæ relinquuntur

quuntur studiosis inter legendum obseruanda.

COMPOSITIO. REGVLA. V.

Composita. Composita simplicium quantitatem sequuntur: vt

Pŏtens, Impŏtens.	Sôlor Consŏlor.	Lĕgo, is, Perlĕgo.	Lēgo, as, Allēgo.

Excipiuntur tamen hæc breuia à longis enata: vt

Innŭba, Pronŭba, } à nūbo. { Deiĕro, Peiĕro, } à iūro.

PRAEPOSITIO. REGVLA. VI.

VI. Ex præpositionibus hæ vbiq; producuntur: A, de, præ, se, e, nisi vocali sequente: vt *Vnda dehiscens. -sudibúsue præustis.* apud Vergilium.

Pro. Pro, quoque longa est, præterquam in istis: Prŏcella, prŏfugus, prŏteruus, prŏnepos, prŏpago pro stirpe, prŏfanus, prŏfiteor, prŏfundus, prŏficiscor, prŏfari, prŏpero, prŏfugio, prŏfecto.

Procuro, profundo, propello, propulso, propago, as, primam syllabam habent ancipitem.

Prŏpheta & prŏpino, Græca sunt per o paruum, & proinde primam breuem habent.

Di, etiam producitur, nisi in { Dĭrimo, & Dĭsertus.

Reliquæ præpositiones, si positio sinat, corripiuntur. Cuiusmodi sunt, Ad, ob, ab, sub, re, in, &c.

REGVLA. CANON. I.

Omne præteritum dissyllabum priorem habet longam: vt Lēgi, ēmi. Excipias tamen Fĭdi à findo, bĭbi, dĕdi, scĭdi, stĕti, tŭli.

CANON. II.

Primam præteriti geminantia, primam itidem breuem habent: vt

Pependi

Pĕpendi, Pĕpedi, Pŭpugi,
Tĕtendi, Tŭtudi, Dĭdici,
Tŏtondi, Fĕfelli, Cĕcidi, à cado.
Mŏmordi, Tĕtigi, Cĕcidi, à cædo.

Quin & supinum dissyllabum priorem quoq; producit: vt

Mōtum, Lātum, Lōtum, Crētum, Excipe Quĭtum, Sĭtum, Lĭtum, Ĭtum, Rŭtum, Rătum, Dătum, Să-tum.

Et cĭtum, à cieo, es: nam citum à cio, cis, quartæ, priorem habet longam.

Exemplum, seu authoritas.

Quarum verò syllabarum quantitas, sub prædictas rationes non cadit, à poëtarum vsu, exemplo atque authoritate petenda est, certissima omnium regula. Discant ergò pueri obseruare ex poëtis communes primarum syllabarum quantitates, cuius sortis sunt, Britannus, bithynus, cacus, cosyra, crathys, pachinus, palatium, pelion, criticus, curetes, Diana, fidene, gradiuus, hynnulus, pyrene, rubigo, Rutilius, Hymen, Italus, liquor, liquidus, lycas, Orion, rudo, Sychæus, Sycanius: & similia. *Quæ primam habeant communem.*

DE MEDIIS SYLLABIS.

Ediæ syllabæ partim eadem ratione qua primæ, partim etiam ex increinentis genitiui, atque coniugationis analogia cognosci possunt.

De incrementis genitiui nominum polysyllabarum, suprà in generibus nominum abundè dictum arbitramur, vnde petere licebit, si quid de hac re hæsitaueris. Cætera

frequens lectio, & optimorum poëtarum obseruatio facilè suppeditabunt.

Coniugationum analogia. Coniugationis analogiam ex imbibitis Rudimentis pueri didicerunt, nempe A, indicem primæ coniugationis, longam esse natura, præterquam in do, & eius compositis, quando huius sunt coniugationis: vt

Dămus, Circundămus, } { Dăbis, Circundăbis, } { Dăre, Circundăre.

Præterea syllabas rimus & ritis, in præterito perfecto modi subiunctiui, vbiq; pro breuibus habendas animaduertant, in futuro autem in oratione prosa longas esse debere, in carmine verò indifferentes reperiri, quemadmodum contendit Aldus: vt Præterito, Amauĕrimus, amauĕritis: Futuro, Amauerīmus, amauerītis.

Mediarum syllabarum variatio. Est & vbi mediæ syllabæ variant apud Poëtas, vt in his quæ subiunximus: Connubium, Ficedula, Malea, Pharsalia, Bathauus, Sydonius, & similia.

Adiectiua in inus. Adiectiua in inus Latina, penultimam producunt: vt Clandestīnus, mediastīnus, parietīnus, matutīnus, vespertīnus, repentīnus.

Præter hæc sequentia, { Diutĭnus, Crastĭnus, Pristĭnus, Perendĭnus, Hornotĭnus } { Serotĭnus, Oleagĭnus, Fagĭnus, Cedrĭnus, carbasĭnus }

Et reliqua materialia, siue à metallorum nominibus formata in *inus*, qualia sunt permulta à Græcis vocibus deducta in ινος: vt Chrystallĭnus, myrrhĭnus, hyacinthĭnus, adamantĭnus, &c.

Cætera fœliciùs docebit vsus, & poëtarum obseruatio, quàm vllæ Grammaticorum regulæ, quas sine vllo aut modo aut fine de mediarum syllabarum quantitate tradere solent.

Quare illis prætermissis, ad vltimarum syllabarum quantitates aperiendas iam accingamur.

DE VLTIMIS SYLLABIS.

Vanquam vltimæ Syllabæ ipsum literarum numerum aut æquant, aut etiam superant, non tamen pigebit illas etiam ordine percurrere. *Vltima syllaba.*

Primùm, A finita, producuntur: vt Amā, contrā, ergā. Excipias Pută, ită, quiă. Item nominatiuos, & omnes casus in a, cuiuscunq; fuerint generis, numeri, aut declinationis, prӕter vocatiuos in a, à græcis in as: vt ô Aeneā, ô Thomā, & ablatiuum primę declinationis: vt ab hac Musā. *A.*

Numeralia in ginta, à finalem habent communem, sed frequentius longam: vt Triginta, quadraginta.

In b, d, t, desinentia, breuia sunt: vt ăb, ăd, capŭt. *B. D. T.*

In c desinentia, producuntur: vt āc, sīc, & hīc aduerbium. Sed tria in c, semper contrahuntur: Lăc, nĕc, donĕc. Duo sunt communia, fac, & pronomen hīc, & neutrum hoc, modò non sit ablatiui casus. *C.*

E finita, breuia sunt: vt Marĕ, penĕ, legĕ, scribĕ. Excipendæ sunt omnes voces quintæ inflexionis in e: vt Diē, fidē, vnà cum aduerbijs inde enatis: vt Hodiē, quotidiē, pridiē, postridiē, quarē, qua de rē, ea rē, & si qua sunt similia. Et secundæ item personę singulares imperatiuorum actiuorum secundæ coniugationis: vt Docē, mouē, manē, cauē. *E.*

Producuntur etiam monosyllaba in e: vt Mē, tē, cē, præter Quĕ, nĕ, uĕ, coniunctiones enclyticas. *In E monosyllaba.*

Quin

Aduerbia. Quin & aduerbia quoque in e, ab adiectiuis deducta, e longum habent: vt Pulchrē, doctē, valdē pro valide. Quibus accedunt Fermē, ferē. Benĕ, tamē & malĕ, corripiuntur omnino.

Postremò, quæ à Græcis per η scribuntur, natura producuntur, cuiuscunque fuerint casus, generis, aut numeri: vt Lethē, Anchisē, cetē, tempē.

I. I finita, longa sunt: vt Dominī, magistrī, amarī, docerī. Præter Mihi, tibi, sibi, vbi, ibi, quæ sunt communia.

Nisi verò & quasi, corripiuntur. Cuius etiam sortis sunt datiui & vocatiui græcorum, quorum genitiuus singularis in Os breue exit: vt Huic Palladĭ, Phyllidĭ, Minoidĭ. Vocatiuo ô Amaryllĭ, Alexĭ, Daphnĭ.

L. L finita, corripiuntur: vt Animăl, Annibăl, mĕl, pugĭl, sŏl, consŭl. Præter nil contractum à nihil. Et Hebræa quædam in el: vt Michaēl, Gabriēl, Raphaēl, Daniēl.

N. N finita, producuntur: vt Pæān, Hymēn, quin, Xenophōn, nōn, dæmōn.

Excipe Forsăn, forsităn, ăn, tamĕn, attamĕn, veruntamĕn.

In. Corripitur & In cum compositis: vt Exĭn, subĭn, deĭn, proin.

Accedunt his & voces illæ, quæ per apocopen castrantur: vt Mĕn? Vidĕn? Audĭn? Nemĕn?

En. Nomina item in en, quorum genitiuus ĭnis correptum habet: vt Carmĕn, crimĕn, pectĕn, tribicĕn. ĭnis.

On. Græca etiam in on, per o paruum, cuiuscunque fuerint casus: vt Nominat. Iliŏn, peliŏn. Accusatiuo Caucasŏn, pylŏn.

Quædam etiam in *In*: vt Alexĭn. In Yn: vt Ityn.

In An quoque à Nominatiuis in A: vt

Nominatiuo

Nominatiuo { Iphigenia, Ægina, } Accusat. { Iphigeniăn. Æginăn.

Nam in An, à Nominatiuis in as, producuntur: vt

Nominatiuo { Æneas, Marsyas } Accusatiuo { Æneān. Marsyān.

O finita, communia sunt: vt Amo, virgo, porro, docendo, legendo, eundo, & aliæ gerundij voces in do. Præter obliquos in O, qui semper producuntur: vt Huic Dominō, seruō. Ab hoc templō, damnō. O finita.

Et aduerbia ab adiectiuis deriuata: vt Tantō, quantō, liquidō, falsō, primō, manifestō. &c.

Præter sedulò, mutuò, crebrò, serò, quæ sunt communia.

Cæterum modŏ & quomodŏ, semper corripiuntur.

Cito quoque, vt & ambo, duo, ego atq; homo, vix leguntur producta.

Monosyllaba tamen in O, producuntur: vt Dō, stō: vt & ergō pro causa.

Item Græca per ω cuiuscunque fuerint casus: vt Hæc Sapphō, Didō. Huius Androgeō, Apollō. Hunc Athō, Apollō.

R finita, corripiuntur: vt Cæsăr, torculăr, pĕr, vĭr, vxŏr turtŭr. R.

Cor semel apud Ouidium productum legitur: vt

- ᴗ ᴗ - ᴗᴗ - - - ᴗᴗ - ᴗ ᴗ - -
Molle meum leuibus cor est violabile telis.

Producuntur etiam Fār, lār, nār, vēr, fūr, cūr.

Pār quoq; cum cōpositis: vt Compār, impār, dispār.

Græca quædam in Er, quæ illis in ηρ desinunt: vt Aēr, cratēr, charactēr, æthēr, sotēr.

Præter patĕr & matĕr, quæ apud Latinos vltimā breuem habent.

S, finita, pares cum numero vocalium habent S.

ter-

terminationes, nempe, As, es, is, os, us.

As. Primò, as finita, producuntur: vt Amās, musās, maiestās, bonitās.

Præter Græca, quorum genitiuus singularis in dos exit: vt Archăs, Pallăs. Genitiuo Archados, Pallados.

Et preter Accusatiuos plurales nominum crescentium: vt Heros, Heroos. Phyllis, Phyllidos. Accusat. pluralis, Heroăs, Phyllidăs.

Es finita, longa sunt: vt Anchisēs, sedēs, docēs, patrēs.

Excipiuntur nomina in es, tertiæ inflexionis, quæ penultimam genitiui crescentis corripiunt: vt Milĕs, segĕs, diuĕs.

Sed ariēs, abiēs, pariēs, Cerēs, & pēs, vnà cum compositis: vt Præpēs, bipēs, tripēs, quadrupēs, longa sunt.

Es quoq; à sum, vnà cum compositis corripitur: vt Potĕs, adĕs, prodĕs, obĕs.

Quibus penĕs adiungi potest, vnà cum neutris ac nominatiuis pluralibus Grecorũ: vt Hyppomanĕs, cacoēthĕs, Cyclôpĕs, Naiadĕs.

Is. Is finita, breuia sunt: vt Parĭs, panĭs, tristĭs, hilarĭs.

Excipe obliquos plurales in is, qui producuntur: vt Musīs, mensīs à mensa, dominīs, templīs.

Item queīs, pro quibus, cum producentibus penultimam genitiui crescentis: vt Samnīs, Salamīs. Genitiuo Samnîtis, Salamînis.

Adde huc quæ in eis diphthongum desinunt, siue Græca, siue Latina, cuiuscunque fuerint numeri aut casus: vt Symoeīs, pyroeīs, parteīs, omneīs.

Et monosyllaba item omnia: vt Vīs, līs: præter ĭs & quĭs Nominatiuos, & Bĭs apud Ouidium.

Istis accedant secundæ personæ singulares verborum

num in is, quorum secundæ personæ plurales desinunt in itis, penultima producta, vna cum futuris subiunctiui in ris: vt Audis, velis, dederis. Pluraliter, Auditis, velitis, dederitis.

Os finita, producuntur: vt Honōs, nepōs, dominōs, seruōs. Os.

Præter compŏs, impŏs, & ŏs ossis. Et græca per o paruum: vt Delŏs, chaŏs, Palladŏs, Phyllidŏs.

Vs finita, corripiuntur: vt Famulŭs, regiŭs, tempŭs, amamŭs. Vs.

Excipiuntur producentia penultimam genitiui crescentis:

vt {Salūs, Tellūs,} Genitiuo {Salūtis. Tellūris.

Longæ sunt etiam omnes voces quartæ inflexionis in us, præter nominatiuum & vocatiuum singulares: vt Huius manūs, hæ manūs, has manūs, ô manūs.

His accedunt etiam monosyllaba vt: Crūs, thūs, mūs, sūs. &c.

Et Græca itē per ους diphthongum, cuiuscunq; fuerint casus: vt Hic Panthūs, Melampūs. Huius Sapphūs. Cliūs.

Atque pijs cunctis venerandum nomen Iēsus.

Postremò, V finita, producūtur omnia: vt Manū, genū, amatū, diū. V.

Finis Grammatices.

DESIDERII ERASMI ROTERODAMI, AD CHRISTIANVM LVBECENSEM DE ratione ſtudij, Epiſtola parænetica.

Vm te incredibli quodam ardore literarum flagrare minimè dubitarem, Chriſtiane non vulgaris amice, hortatore nihil opus eſſe putaui, ſed eius, quam ingreſſus eſſes viç, duce modò ac tanquam indice: id quod mei officij eſſe iudicaui, videlicet vt tibi homini nõ modò multis modis copulatiſſimo, verum etiam iucundiſſimo, veſtigia quibus ipſe à puero eſſem ingreſſus, commonſtrarẽ. Quæ ſi tu pari cura accipies, atque ego dicturus ſum, futurum confido, vt neque me monuiſſe, neque te paruiſſe pœnituerit. Prima igitur cura ſit, vt præceptorem tibi deligas quam eruditiſſimum. Neq; enim fieri poteſt, vt is rectè quemquam erudiat, qui ſit ipſe ineruditus: quem ſimulatq; nactus eris, fac modis omnibus efficias, vt ille patris in te, tu filij viciſſim in illum induas affectum. Ad quod quidem cum ipſa honeſti ratio nos debet adhortari, (quod non minus debeamus his, à quibus rectè viuendi rationem, quàm à quibus viuendi initia ſumpſimus) tum mutua iſta beneuolentia tantùm ad diſcendũ habet momenti, vt fruſtrà ſis literarum præceptorem habiturus, niſi habueris & amicum. Deinde, vt te illi & attentum & aſſiduum præbeas. Contentione enim immodica nonnunquam obruitur ingenia diſcentium: aſſiduitas verò & mediocritate ſua perdurat,

&

& quotidianis incrementis maiorem opinione aceruum accumulat. Satietate cũ omnibus in rebus, tum in literis nihil perniciosius. Laxanda est igitur aliquoties illa literarum contentio : intermiscendi lusus, sed liberales, sed literis digni, & ab his non minus abhorrentes : immò mediis ipsis studiis perpetua quædã voluptas intermiscenda est, vt ludum potiùs discendi, quam laborem existimemus. Nihil enim perdiu fieri potest, quod non agentem aliqua voluptate remoretur. Optima quæq; statim ac primùm disce. Extremę est dementiæ discere dediscenda. Quod in curando stomacho solent præcipere medici, idẽ tibi in ingenijs seruandum puta. Caue ne aut noxio aut immodico cibo ingenium obruas, vtroque enim iuxta offenditur. Ebrardum, Catholicontem, Brachilogum cæterosque id genus, quos percensere neque possum, neque operę precium est, ijs relinquito, quos barbariem immenso labore discere iuuat. Initio, non quam multa, sed quàm bona, & quam benè percipias refert. Sed iam rationem accipe, qua possis nõ solùm rectiùs, sed etiam facilius discere. Hoc enim in homine artifice præstare solet artis ratio, vt tantundem operis cum rectiùs expeditiusque, tum leuiùs etiam efficiat. Diem tanquam in operas partire, id quod à Plinio secundo, & à Pio Pontifice Max. viris omnium memoria præstantissimis factitatum legimus. Principio, quod caput est, præceptorem interpretantem non attentus modò, sed & auidus auscultato, non contentus impigrè sequi disserentem, aliquoties præuolare contende. Omnia illius dicta memoriæ, præcipuè etiam literis mandabis, fidelissimis vocum custodibus: quibus rursus ita confidas caue, vt diues ille ridiculus apud Senecam, qui sic animum induxerat

erat vt, se tenere crederet, quicquid seruorum quisquam meminisset. Noli cõmittere vt codices habeas eruditos, ipse ineruditus. Audita ne effluant, aut apud te, aut cum aliis retracta. Nec his contentus, aliquam temporis partem tacitæ cogitationi tribuere memento, quam vnam D. Aurelius, tum ingenio, tum memoriæ in primis conducere scripsit. Conflictatio quoq;, & tanquam palęstra ingeniorum, neruos animi præcipuè tum ostendit, tum excitat, tum adauget. Nec sciscitare, si quid dubitas, nec castigari, si quid errabis, sit pudor. Nocturnas lucubrationes atque intempestiua studia fugito: nam & ingenium extinguunt, & valetudinem vehementer offendunt. Aurora musis amica est, apta studiis. Pransus, aut lude aut deambula, aut hilaris cõfabulare. Quid quod inter ista quoque studiis locus esse potest? Cibi, non quantum libidini, sed quantum valetudini satis sit, sumito. Sub cœnam paulisper inambula, cœnatus idẽ facito. Sub somnum exquisiti quippiam, ac dignum memoria legito, de eo cogitantem sopor opprimat, id experrectus à teipso reposcas. Plinianum illud animo semper insideat tuo: Omne perire tempus, quod studio non impertias. Cogita iuuentâ nihil esse fugacius, quæ vbi auolarit semel, redit nunquam. Sed iam hortator esse incipio, indicem pollicitus. Tu suauissime Christiane, hanc formam, aut si quam poteris meliorem, sequere, ac benè vale.

DE

DE MODO REPETENDAE LECTIONIS, EODEM Erasmo Authore.

QVibusdam prima ac vnica ferè cura est, statim ad verbum ediscere: quod equidem non probo: est enim tum magni laboris, tum fructus propè nullius. Quorsum enim attinet psittaci more verba non intellecta reddere? Commodiorem igitur viam accipe. Lectionem quidem auditam continuò relege, ita vt vniuersam sententiam paulò altius animo infigas. Deinde à calce rursus ad caput redibis, & singula verba excutere incipies, ea dũtaxat inquirens, quæ ad Grammaticam curam attinẽt, videlicet, si quod verbum obscurum, aut ancipitis deriuationis, si heteroclitæ coniugationis, quod supinum, quod præteritum faciat, quos habeat maiores, quos nepotes, quam constructionem, quid significet, & huiusmodi nonnulla.

Hoc vbi egeris, rursum de integro percurrito, ea iam potissimùm inquirens, quæ ad artificium Rhetoricum spectant. Si quid venustius, si quid elegantius, si quid concinnius dictum videbitur, annotabis indice, aut asterisco apposito.

Verborum compositionem inspicies, orationis decora scrutabere, authoris consilium indagabis, qua quicq; ratione dixerit. Vbi quid te delectauerit vehemẽtiùs, caue pręter casam (quod aiunt) fugias. Fige pedem, ac abs teipso rationem exige, quare tantopere sis ea oratione delectatus, cur non ex cæteris quoq; parẽ cœperis voluptatem. Inuenies te acumine, aut exornatione aliqua oratoria, aut com-

positionis harmonia, aut (ne omnia persequar) simili quapiam causa commotum fuisse.

Quod si aliquod adagium, si qua sententia, si quod prouerbium vetus, si qua historia, si qua fabula, si qua similitudo non inepta, si quid breuiter, acutè, aut alioqui ingeniosè dictũ esse videbitur, id tanquam thesaurum quendam animo diligenter reponendum ducito ad vsum & ad imitationem. His diligenter curatis, ne pigeat quartò iterare. Nam hoc habent eruditorum virorum summo ingenio, summis vigilijs elucubrata scripta, vt millies ea lecta, magis magisque placeant, semperque admiratori suo nouum miraculum ostendant. Id quod tibi in tabula tua sæpenumerò, nec sine causa laudata euenire solet, quod antea nonanimaduertisses, idem tibi multò ampliùs in bonis authoribus eueniet.

Releges igiturquartò, ac quæ ad philosophiam, maximè verò Ethicen referri posse videantur, circumspicies, si quod exemplum quod moribus accommodari possit. Quid autem est, ex quo non vel exemplum viuendi, vel imago quædam, vel occasio sumi quæat? Nam in aliorum pulchrè ac turpiter factis, quid deceat, quid non, iuxtà videmus. Hæc si facies, iam vel edidisceris, quanquam aliud egisti. Tum demùm si libet, ad ediscendi laborem accedito, qui tum aut nullus erit, aut certè perquam exiguus. Quid deinde? Restat vt cum studiosis congrediaris, tuas annotationes in medium proferas, vicissimque illorum audias. Alia laudabis, alia reprehendes, tua partim defendes, partim castigari permittes. Postremò, quod in alijs laudasti, tuis in scriptis imitari conaberis.

Sereta studia à doctis laudantur, at ita, ut postea

ſtea è latebris in arenam prodeamus, viriumque noſtrarum periculum faciamus. Id quod ſapientiſſimè à Socrate eſt dictum. Experiamur, vtrum partus ingeniorum vitales ſint, nimirum obſtetricum induſtriam imitati. Quare alternatim vtriſq; vtetur, qui non vulgariter volet euadere doctus. Vale.

MAGISTER DISCIPVLOS ad ſtudia literarum cohortans.

Vos ad ſe pueri primis inuitat ab annis,
Atque ſua Chriſtus voce venire iubet.
Præmiáque oſtendit vobis venientibus ampla,
Sic vos, ô pueri curat, amátque Deus.
Vos igitur læti properate, occurrite Chriſto,
Prima ſit hæc Chriſtum noſcere cura Deum.
Sed tamen vt Dominum poſsis cognoſcere Chriſtum,
Ingenuas artes diſcito parue puer.
Hoc illi gratum officium eſt, hoc gaudet honore,
Infantum fieri notior ore cupit.
Quare nobiſcum ſtudium ad commune venite,
Ad Chriſtum monſtrat nam ſchola noſtra viam.

Puer ante lectionem.

Aeterno ſoboles amata Patri,
Quem vox æthere miſſa, mandat vnum
Audiriq́, coliq́, Chriſte: qui nos
Ad te voce iubes venire blanda,
Affirmans pueros Deo placere:
Da ſanctum mihi Spiritum, magiſtro

Puer ante lectionem.

Vt monstrante viam ingredi, Redemptor
Ad te qua liceat venire possim.
Da cum moribus, artibusq; honestis,
Sacri dogmata puriora verbi
Addiscam: sapientiaq; & annis
Vt crescens, tibi plurimos & ipse
Olim adducere, quæ facit beatos:
Doctrinámque alios docere possim.
Hæc est summa mei, caputq; voti,
Quod ratum iubeas vt esse, per te
Ipsum Christe rogo, tuumq; nomen,
Aeterno soboles amata Patri.

Puer orans ante Cibum.

Conditor & rector magni Pater optime mundi,
Huc ades, & donis auxiliare tuis.
Nate Deo, nostræ reparator Christe salutis,
Vt cibus, vt positus fac benè potus alat.
Et tu sancte comes, dux solatorq; piorum
Spiritus, huic mensæ mitis adesse velis.
Corpora sic rectè pascentur nostra, nihilq;
Languida sic poterit lædere membra mali.

Post Cibum.

Corpora qui solito satiasti nostra cibatu,
Qui satias toto quicquid in orbe manet:
Pasce tuo, Genitor, mortalia pectora verbo
Nostraq; cœlesti nectare corda rigas
Quo pariter membris, pariter quo mente refectis,
Vsque tua liceat nos bonitate frui.
Tandem etiam placido vectos super æthera cursu,
Inter fœlices astra tenere choros.

Oratio

Oratio Matutina.

Christe, Dei æterni soboles æterna parentis,
Ex illibata virgine natus homo:
Morte tua qui deuicta de morte triumphas,
Et peccata tuo sanguine nostra lauas:
Ah vitam largire pijs sine fine beatam,
Qui te cunq; fide non dubitante colunt.
O da peccati tangat mea pectora sensus,
Delicti vt pigeat, pœniteatq; mei.
Vtq; petens veniam credam tibi vera professo,
Et studium de te pendeat omne meum.
Te solum venerer, tibi discam fidere soli,
Vnicum & agnoscam te dominum atq; Deum.
Neue tuo à cultu vesana mente recedam,
Resq; prior mihi sit nomine nulla tuo.
Ne me quicquam in vita aut in nece separet abs te.
Sed semper famulus sim, maneamq; tuus.

Amen.

FINIS.

OMNIVM

NOMINVM IN REGVLIS GENERUM contentorum, tum Heteroclitorum ac *verborum, interpretatio aliqua.*

ABdo.
Abscondo occulto. *To hide.*
Abyssus, immensa quædam profunditas impenetrabilis: *A depth that by sounding cannot be founde.*
Acarnan, gens ex quadam regione Græciæ. *The people of Acarnania in Greece.*
Acer, Arbor. *A Maple tree.*
Accerso eo ad vocandum vel voco *To go to call.*
Acies, acumen rerum secantium, exercitus instructio, oculi lumen. *An edge. The aray of an armie. The sight of an ey*
Acus, instrumentum sartoris, ac mulieris ornamentum. *A needle, or an instrument wherewith women did set their heyre.*
Adeps, omnis pinguedo siue carnis siue alterius rei. *Fate.*
Adipiscor, assequtus su, *To obteine.*
Adolescens, iuuenis adultus. *A stripling from twelue to xxi*
Ador, frumenti genus vel farris *Wheate.*
Aduena, qui non est ciuis, sed externus, *A stranger.*
Aether, tota cœli sydereumq; substantia ac cōpago. *The whole substaunce of the Spheres. from the fire unto the extremest circut of heauen*
Aequor, mare pelagus. *The sea because nothing is more plaine than it. for* Aequor *doth generally signifie a playne in any parcell of the world It is takē for the aire also, as* aspicebis senos volitantes æquore cignos
Aes, species metalli rubro colore *Copper, and because that in olde time money was maide of it,* Aes *sometime doth signifie money.*
Agnosco, est noscere id, quod nobis olim aut visum fuit, aut aliquapiam ratione cognitum. *To recognise, to knowe a newe, or to come to remembraunce of.*
Ago, facio. *To doe.*
Agragas, vrbs Sicil. *A towne in the Isle of Sicile, called nowe Gergenti.*
Agricola, qui exercitat rem rusticam. *An husbandman.*
Alcyon, auis maritima, hyeme pullos educans. *A certayne seabirde that lyeth in the sandes, and hacheth in winter.*
Ales, quælibet auis aut velox *A byrde or swift.*
Alnus genus arboris. *An elder tree*
Alo, nutrio. *To nourish,*
Alter. *The other of the two,*
Aluus qua sordes defluunt aut luuntur. *The paunch and sometime the belly without.*
Amazones, Scythicæ fœminæ eo quòd mammis carcant. *Certayne women of Sythia, so named for lacking a dugge.*
Ambigo, circumago, circundo *To compasse, to doubt*
Amicio, vestio. *To cloth.*
Amnis fluuius. *A Riuer.*
Anas, auis in aquis degens. *A Ducke or a Drake*
Ango, crucio, premo, vexo. *To trouble and vexe.*
Anguis, serpens in aquis degens. *A dry or water snake.*
Animus, consilij principium. *The minde.*

Anna

Anna, nomen mulieri, *Anne.*

Annuo, assentior. *To assent and agree unto.*

Annus, tempus, 365, dierum, & 6, horarum. *A yeare.*

Anus, vetula. *An olde wife.*

Antes, ab ante, eminentes lapides, siue vltimæ columnæ, quibus sustin etur fabrica. *The pillers or sayling stones that sayleth ouer the wals to beare the frame, or the drie stone wall that ncloseth a vineyarde, or the first set or frontyre of vines.*

Antidotus, medicamentum contra venena datum. *A preseruatiue against poyson*

Antiæ, muliebres capilli in fronte den issi. *A womans forelockes.*

Antistes, in aliqua re summus. *A president or chiefe ruler, man or woman*

Anxur, nomē vrbis Italiæ quæ nūn Tarentina dicitur. *Tarentine.*

Aperio, indico, refero, *To open, to shewe or to declare.*

Apes & apis, animal mellificum *A Bee.*

Apiscor, assequor, acquiro. *To obtaine.*

Apollo, deus quem Græci solem appellant. *The God of wisdom and Physicke, and of Prophesie, and the God that caryeth the Sunne about.*

Appendix, quod alijs adiunctum quasi ex alio pendeat. *An appentise or a bootie to encrease a thing.*

Applico, & iungo, & aduenio. *To apply unto, or to arriue.*

Aptoton, nomen inuariabile, sed nullo defectum casu. *A nowne undeclined, hauing one termination in all cases*

Aqualis, vasis genus qua aqua tenetur ad præbendam eam manibus. *A Lauer or an Eawer.*

Arbor, vel arbos, notæ significationis, *A tree.*

Arceo, pello, & aduenire non sino. *To kepee away.*

Arcesso, voco & accuso. *To call or to accuse, or to go to accuse.*

Archas, ex Arcadia populus *The peolpe of Arcadia.*

Arctus, vrsa, quam nostri septentrionem dixerunt. signum cœleste. *A signe called the Beare, or the wagon*

Ardeo, vtor, inflamor. *To be hote.*

Argos: oppidi nomen. *A towne of the halfe Isle in Greece, called Peloponnesus*

Arma, munimēta, scutum, gladius telum, & ea quibus præliamur *Armour, or anie kinde of weapon.*

Aruspex, qui victimas inspicit. *He or shee, that seketh destinies by the bowels of beastes,*

As, est lib a id est duodicem vnciæ *A pounde of xij. vnces, or the whole summe of anie thing.*

Assecla, qui continuè & semper aliquid sequitur. *A page or lackey, or continuall waiter.*

Athanas, nomen viri. *A mans name which should be sacrificed for his son Phrixus.*

Astu, dolo falacijs. *By decite or guile.*

Athenæ, ciuitas Græciæ, inter Achaiam & Macedoniam. *The citi of Athens.*

Athletes, pugil & luctator *A champion or he that striueth for a game.*

Atomus corpus insecabile *A mote. so smale that it cannot be parted.*

Auceps, qui vel quæ aues capit *A fowler man or woman.*

Audeo, sum ausus. *To be bolde to enterprise.*

Aueo, cupio. *To desire or to couet.*

Augeo, maius facio, amplifico. *To increase*

increase,

Augur, qni futura prænunciat. *A Southsayer man or woman.*

Auernus, lacus campaniæ prope Baias, quem plutoni dicatum opinabantur veteres. *A lake in Italy, where hence they thought was discent into hell.*

Auriga, qui vel quæ currum ducit *A waggener a carman or a carter.*

Auster, ventus flaus a miridie. *The south winde.*

Autor qui vel quæ alquod opus facit, *The worker or doeer of any thing man or woman.*

Axis, diametros mundi, & dicitur lignum teres, circa quod rota currus vertitur, *An Axeltree. And by translation, the straight line that may be imagined from the one pole to the other pole.*

B

Bacchanalia, Dionysia, i Bacchi festa. *The feasts of Bacchus.*

Bacchar, herba radiuis odoratæ. *An hearbe that the French men call, our Ladies gloues.*

Bacchus, deus vini. *The drunken God the God of wine*

Baculus, bacillus, & baculum & hinc bacillum, scipio. *A staffe.*

Balneum, locus publicus vel priuatus, in quo aut sanitatis aut abstergondarum sordium cau a lauamur *A bath.*

Barathrum, erat locus profundior Athenis, putei mod vel forma *A certaine pitte by Athens. Now is is taken for hell. It is also the hole where any water entreth, & falleth into the earth.*

Barbiton, instrumentum musicum quod pullatur plecito vel calamo *The lute or any like that is plaied on with a quill. It is also Barbiton both masculine and feminine.*

Bellaria, cibi secundæ mensæ. *Iuncates.*

Bes, vnciæ octo, *Eight vnces.*

Bibo, potum haurio humorem attraho. *To drinke.*

Bidens, instrumenta duorm dentium, vel ouis. *Any instrument with two teeth, as a sheep of two teeth in the feminine gende.*

Bifrons, habens duas frontes *He or she that hath a faci before and other behinde.*

Bilis, humoris genus. *It is with this worde* arra *melancholie, and with* flaua. *Choler. and being vsed alone is the same disease that* Cholera *is after* Cor. Celius *See* Cholera.

Bombix, vermis: & pro materia sumitur. *A silke worme or silke.*

Bos, notæ est significatio. *An Oxe, Bull or Cowe.*

Britannia, Insula quam nunc Angli & Scoti incolunt. *The Isle which is inhabited of English men and Scotish men, and is called* Britannia maior.

Britannia minor. *Is Britanie in Fraunce.*

Bubo auis nomen a bouis mugitu. *An owre.*

Bucephalus, nomem equi Alexandri magni. *Alexander the Great his horse.*

Byssus; tenuissimi lini genu. *A most fine sort of flaxe, whereof a precious kind of linnen cloth is made. It may be taken for silke also.*

C.

Cacoethes, malus mos: *An euill custome, or abile hard to be cured.*

Cadauer, corpus mortuũ. *A carcas*

Cado, corruo præcipitor. *Or* Dabor

bor. *To fal, and sometime to happen, to chaunch.*

Cædo, percutio, ferio, verboro, *To strike or to beate, and sometime to cut or to loppe, or to prune trees, sometime to kill, sometime to sacrifice, and sometime to breake, as* cædere ianuam saxis, instare ferro.

Cællo, percutio, aut frango. *To smite or to breake,* antiquum verbum, *The compoundes whereof bee in vse onely.* Cello *is reade also without a dipthong.*

Cælum vel cœlum, extrema mũddi determinatio cũ sphæris quas ambit ad elementum ignis. *Heauen, or with a difference any of the spheres. It signifieth wether also.*

Calco, pede comprimo. *To treade vpon, and by a translation vnto the mind, to despise and set naught by.*

Calẽdæ, dies primus cuiusq; mẽsis *The first day of euery mounth,*

Caleo, ferueo, calidus sum, *To be hot or to glowe.*

Callis, via perdura, id est via trita. *A path way*

Caluo, decipeo, frustror. *To deceiue and to begile, to trompe.*

Calx, pes imus, & pro cuiusuis rei fine ponitur, vel pro materia qua lapides in muro conglutinantur. *An heele, or last ende of a race, or lime,*

Cambio, cõmuto. *To exchange: and of the olde writers it is taken for to fight.*

Canalis, per quod aqua confluit in vijs lapide stratis, *A channell.*

Cnacelli, ligna inter se modicis interuallis in trãsuersũ instat retis inuicẽ ãnexa. *A lattise, or the lists of a game place, or of a spectacle.*

Canis, animal latrabile, & piscis marinus, & signũ cæleste. *A dog, or a dog fish, and a starre or a sign in the firmament, called* canis.

Cano. *To sing, to endite poetically to play vpon instruments. Sometime it is to praise or to prophecie.*

Capesso, capio, siue ad capiendũ eo, *To take or to goe to take, and sometime* recipio me, *to goe as,* Nunc pergam heræ imperium exequi, & me domum capessam.

Capio. *To take, to delight, to deceiue, to chuse, to abide and suffer: as* Capio dolores. *To hold or contayne: To inuade and catch as:* Nauẽ cepimus. *To inflame with loue. And is lightly of such signification as the ablatiue is that commeth with it.*

Capistrũ, capitis vinculũ, adhibitũ ne anima lia aufugiant. *An halter,*

Capital, quod olim sacerdotes gestabant in capite. *An ornament that the Nunnes were woont to beare vpon their heades:*

Capra, animal a carpendis virgultis dictum. *A Goate.*

Car, aliquis ex Caria. *A man of* Caria.

Cardo, quo ianua mouetur. *An hooke or hinge.*

Careo, est rem desideratã non habere. *To lake, or to be without, and specially such a thing as once we had*

Carex herba a cuta dui issima. *sedge.*

Caro, quód anima careat, non solũ de animalibus, sed etiam de piscibus & fructibus. *The meate of any thing, but most commomly flesh:*

Carpo, decerpo. *To crop, to bite off, nottel, or to gather. It is also to lease, or to choose out, & sometime, to taunt or rebuke,* Carpere vi I, *Is to begin to iourney,* Carpere vitales auras,

Carpare lanum, *To teyse wooll,*

Carpere linnm, *To hatchel flaxe.*

Carpere cibum, *To eate.*

 Casus

Castra, locus in quo milites tentoria fixerunt. *The campe, the Pauilions, or the army.*

Cassis, reticulum, & pro galea fœminini est cassis, dis, & hæc cassida. *A net. Or an helmet, in the feminine gender.*

Cato, nomen viri. *A certaine Romans name.*

Caueo, diligentiã adhibeo, prouideo, cõsulo, prospicio ne aliquid præter spem eueniat. *To beware, or to be wary and heedfull.* Cauere *is also to put in assurance, and to saue harmeles by caution or suretie.*

Caulis, in herbis dicitur ipsum robur, siue stipes. *A stalke.*

Cedo. *T giue place, to departe or goe away.*

Cedrus, arbor ingens & procera. *A Ceder tree.*

Cello, *see* cællo.

Censeo, existimo, puto, arbitror. *To deeme, to iudge, to suppose, to think, to tell ones mind. Some take it for to be angry.* cẽseri *is also to be in books of subsides, & to be tasked, or valued*

Centum. *An hundred.*

Centussis, centum librarum. *An hundred pound.*

Cera, illud quod melle ex fauis expresso remanet. *Waxe.*

Cerno, video. *To see: and by translation, to perceiue and vnderstand. Sometime to decree and appoint, To sift, renge, or bolte, to seuer and parte, to fight, to goe vnto: as,* Cernere hæreditatem.

Cetus, piscis maximus. *A Whale.*

Cholera, est ventriculi immodica perturbatio, supra & infra per vomitum facta. *The cholike. It is also choler ere the hot and dry humour.*

Ceecer, genus guminis. *A certain Italian pease.*

Cieo, turbo, commoueo. *To tremble, to shake and stirre, and sometime for* Cio, *it is to call.*

Cinis, vel ciner, puluis *Ashes.* Cinis, est auis, quam alio nomine a laudam dicimus. *A Larke.*

Claudo, obstruo, obsero. *To shut or to close, to make fast, to stoppe or to stay, not to suffer to passe further: as,* Ecce maris magna claudit nos obice pontus.

Cliuus, locus molliter arduus, & pro colle ponitur. *A Banke, arising, and it is vsed for a little hill,*

Clunis, natium tumor. *The buttock.*

Cluo, splendeo. *To shine, to glister: sometime to fight.*

Clypeus & Clypeum, scuta maiora & propriè peditum *A Buckler.*

Cœlum. *A grauing toole, the skie, that is, as much of the world, as is about the elemẽt of fire, which is called æther, or* Quintũ elementũ. cælũ *also sometime is taken for the ayre, as,* in hoc cælo, qui dicitur aer.

Cœno, cœnam sumo, *To suppe, or to take supper.*

Cœpio, pro incipio, antiquum est *To beginne.*

Cognosco, nosco eos qui prius incogniti erãt. *To knowe that which we knew not before, sometime diligently and attentiuely to consider or to vnderstande, to search by an inquirie, and to sit in iudgement.*

Collis, monticulus. *An hillocke.*

Colo, adoro, veneror, *To honour or worshippe with praier, sometime to make much of, to exercise, to inhabit to loue,* & vitam colore *is to lead a life, sometime to plough or toyle the ground, sometime to decke and trim.*

Colus, instrumentum quod pensa continet. *A distaffe or spindle.*

Comes, comitans aut sequens: *A com-*

companion by the way, eyther man, or woman.

Comminiſcor, fingo, excogito. *To imagine, to faine, to inuent and deuiſe, to aſſaie, to bring a man to the beliefe of that, that is not.*

Como, comā compono. *To keame, to dreſſe the buſhe with a combe, or to decke and adorne.*

Compago, compactio, & coniunctio. *A ioynt.*

Compedes, vinculi genus. *A paire of fetters or gines.*

Congrus, conger, genus piſcis. *A Congre.*

Coniux, maritus vel vxor. *A huſband or wife.*

Coquo, cibum vſui aptum reddo, *To dreſſe meate, to play the cooke, to prepare and goe about: as,* Bellum coquere. *To vexe and trouble, as* Coquit me cura. *To concoct, to bring our nutriment vnto a naturall foment or iuiſe.*

Conſulo. *To aſke counſell, with an accuſatiue. to giue counſel, to prouide for, with a datiue: to take in good woorth, with a genitiue. Sometime it is to ſitte in counſell and to deliberate, but vſed plurally, as* conſulunt Senatores.

Cor, pręcipuū inter viſcera, & vitæ ſedes, & arteriarū, ac caloris natiui, quo animal regitur, quaſi fōs quidā & domiciliū. *The heart, & ſometime it is vſed for the minde.*

Cornus, vel cornum, aut cornu, munimētum capitis quorundā animalium. *An horne, by tranſlatiō the turninges of riuers be called* cornua. *It ſignifieth alſo the wing of an armie, and the end of a thing.*

Cornus, arbor ramos habēs duritia & rigiditate cornibus ſimiles, fructum circa ſolſtitium ferēns, primo Candidum, poſtea ſanguineum. *A certaine tree vnknowne among vs.*

Coſtus, radix magni odoris. *A ſhrub growing in Arabia, Iury, and Syria, hauing a root of very fragrāt ſeuer, the which antiquitie burned to their Gods, as they did frankencenſe.*

Coxendix, coxarum vertex, quo femora vertuntur. *The Hippe.*

Crater, vel cratera, vas amplum cui vinū aut oleum imponimus, *A Goblet, or ſtanding peece.*

Crepo, ſono. *To cracke. Sometime to complaine, lament and accuſe, as,* Quis poſt vina, grauem pauperiem crepat;

Crepundia, prima munuſculaq; pueris dātur. *Al maner of things that are giuen children in their infancy as Coralles, ſwathling bandes, daggers, timbrels, and ſuch like.*

Creta, inſula eſt. *The Iſle called Cādy.*

Cres, cretenſis. *A man of Candie.*

Crinis, capillus. *Heire.*

Chriſtallus, glacies ex gelu vehementer concreta. *Chriſtal.*

Crus, pars á genibus vſque ad inferiorem pedem. *A legge.*

Conditor, qui aliquid facit. *A maker or builder.*

Corbis, vas ex viminibus factum. *A baſket.*

Cubo, iaceo. *To lie, and ſometime to be ſicke in bedde.*

Cucumis. *A cucumer, the which is alſo in Latine,* cucumer.

Cumbo. *The ſame that* cubo *is.*

Culex, vermiculus alatus, *A gnat.*

Cunabula, cunæ. *A cradell.*

Cunæ, cunabula, idem.

Cupio, opto, deſidero. *To couet, to deſire, to luſt for, and ſometime with a datiue to fauour.*

Cupreſſus, arboris nomen. *A Cypreſſe tree*

Cures, oppidi nomen. *A townes name.*

Curculio, animal paruum, frumẽtum corrodens. *A Weseell.*

Curro, celiter eo, gradum præcipito, intenta celeritate via quasi voto. *To runne, and somtime to flow, that is, to runne as rivers doe.*

Cuspis, acutior pars hastæ. *The point of a speare, pike, partizane, or any other like.*

Custos, qui vel quæ rem aliquã tuetur & curat. *A keeper mã or womã*

Cyprus, insula diues. *Cypres the Isle.*

D

Dama, animal timidum. *A Buck, or a Do.*

Damno, damno afficio, vel condẽno. *To dammage or to condemne.*

Dedo, in perpetuum do, vel totum subdo, siue manus & arbitrium do. *To yelde.*

Defrutum, a deferendo, vinum decoctum ad mediam partẽ. *Wine sodden to the halfe.*

Dego, ago. *To liue.*

Deleo, expungo, propriè lineas aut regulas. *To put out and to cancell.*

Delicium, oblectãmentum, quod nobis voluptati est. *The thing wherein we take pleasure.*

Delphin, vel delphinis, vel delphis, piscis maris, & signum cœleste. *A Dolphine.*

Demo, aufero. *To pull away and to exempt.*

Dens, notum est, per similitudinem capitur pro omni, quo aliquid teri potest. *A tooth.*

Depango, difigo. *To fasten downe and to plant.*

Desidia, ignauiæ vitiũ. *Slothfulnes.*

Dico, loquor, nomino. *To speake or to call.*

Dies, tempus viginti quatuor horarium. *A day.*

Diffiteor, inficias eo, nego. *To deny*

Digredior, discedo. *To goe from.*

Diligo, amo. *To loue.*

Diluo, aqua vel quouis humore aliquid purgo. *To purge with washing.*

Diphthongus, vnus duarum vocalium sonus. *A double sounde, A* diphthong.

Diptoton, nomen flexũ duobus in casibus quibusqumq. *A nowne declined with two cases whatsoeuer.*

Dindymus, iugum montis Phrygiæ, Ide matri deûm dicatum. *The toppe of Ida, the hill by Troy.*

Diræ, imprecationes, execrationes, & inferorum furiæ. *Curses, bannings, and the Furies of hell.*

Disco, capio doctrinam. *To learne.*

Dispesco, separo, dirimo. *To seuer.*

Displiceo, *To displease.*

Ditionis, imperii, dominii. *Of my right and title. We need not scrupulously to refuse* ditio, *the nõinatiue*

Diuido, partior. *To diuide.*

Diuitiæ, opes, amplæ fortunæ. *Riches.*

Do, dono. *To giue.*

Doceo, alicuius rei cognitionem alteri trado. *To teach, and sometime to shewe and to declare, to warne and to ascertaine.*

Dodrans, vnciæ nouem. *Nine ounces.*

Doleo, tristis sum. *To be sorowfull.*

Domo, mansuetum facio. *To tame.*

Domus, ædificium ad habitandum factum. *An house.*

Duco, notum est. *To leade, to mary, to account.*

Dulcedo, suauitas. *Sweetnesse.*

Dux, qui vel quæ ducit aliquem. *A guide, Man or woman.*

E.

Ecquis, *Whether any.*

Edo, comedo. *To eate.*

Edo. i. emitto, & quaſi extrado. *To ſet out, and to euulgate, and ſometime to exhibite and ſhewe, as* Edere ſpectacula, Edere animam. *is to die. The ſignification of it in all other phraſes may be reduced to the firſt ſignification.*

Edoceo, diligenter doceo. *throughly or perfectly to teach.*

Effata, ſunt vltimæ precationes augurum, poſt finem auſpiciorum extra vrbem dictæ. *The prayers that Southſayers ſayd, after notes taken of birdes flying, before they entred the city.*

Egeo, careo. *To neede.*

Elephas, elephantus, animal famanotum. *An Elephant.*

Elis, ciuitas Arcadiæ. *A citie in Arcadia, or a country in Peloponneſus.*

Emineo, præ aliis appareo, vel excello. *To appeare before others, & to paſſe them.*

Emo, comparo, mercor. *To buy.*

Enſis, gladius. *A ſworde.*

Epaſco. *To eate vp, to conſume with feeding, and to leaue nothing.*

Epulum, quaſi edipulum, eſt celebre conuiuium. *A banket or feaſt*

Eques, homo equo inſidens. *An horſeman, or he or ſhe that rideth.*

Eremus, locus deſertus. *A deſert or wilderneſſe,*

Eripio, extra rapio. *To pull out-*

Eſurio, famem patior. *To hunger.*

Euentus, euentum, quod caſu aut fortuna nobis euenit. *Happe, or that that commeth to paſſe.*

Excludo, extra claudo. *To ſhut out*

Excubiæ, vigelæ diurne & nocturne. *Watchings & wardings.*

Exculpo, perfectè ſcalpo, vel ſcalpendo conficio. *To carue, to graue to cut out, to ſcratch out, as.* Oculum exculpere. *To wreſt or wring out: as,* Verum exculpere.

Excurro, extra curro, vel præcurro *To runne out, or to out runn before. to amount to a great deale, to make an outrode, or an excurſion.*

Exequiæ funebre officium. *The ceremonies of the buriall.*

Excuſo, extra culpam reddo. *To excuſe.*

Excutio, eiicio, emitto. *To ſmite out.*

Exlex, ſina lege viuens. *A lawleſſe man, or woman.*

Expergiſcor, euigilo *To awake.*

Experior, tento, vel tentor. *To prooue, or to be prooued.*

Explico, extendo, & declaro. *To ſtretch out. and to declare.*

Exta proprię cor, iecur, & pulmo dicuntur. *The intrailes.*

Extorris, exul. *A baniſhed Man, or Woman.*

Exul, qui vel quæ exulat, *A baniſhed man or woman.*

Exuo, exoluo, denudo. *To put off, to vncloth.*

Exuuiæ, ab exvendo. *The thing that we put off.*

F.

Facies. *A face.*

Facio, aliquid ago. *To make.*

Faceſſo, facio, vel eo ad faciendū. *To make or to goe to make.*

Fallo, decipio. *To deceiue,*

Fames, edendi cupiditas. *Hunger.*

Far. *Once a generall worde for any kinde of graine or corne, as* triticum far, hordeaceū. ſiligencum, &c *But nowe it ſignifieth one certaine kind called* Ador, *which is breade corne.*

Farcio, ſaturo, impleo, pinguefacio, ſagino. *To ſtuffe, to fill, to ſatiſfie, and make fatte.*

Fas, pium, religioſum, & dignum fatu. *Lawfull, right, godly, and*

woorth the telling.

Fascis, lignorum aut alicuius rei con greies *A fagot*

Fasti, libri in quibus totius anni res populi Romani sciptæ continebantur, & causæ festiuitatũ explicabantur *A Register for the order of thinges, for the whole yeare.* Fasti dies, *were dayes where in the iudge might giue sentence without ffence of the gods with these three solemne wordes of the lawe,* Do, dico, addico Nefasti dies, *were theire contrary dayis.*

Fateor, annuo, concedo *To graunt and to assent vnto.*

Fatisco, deficio, aut defatigor *Aboundantly to gape.*

Fatiscor, fessus sum. *To bee weari, To faint and to be weake,*

Faueo, rectè alicui opto *To fauour.*

Fel, purgamentũ sanguinis *The ga'.*

Feriæ, dies cessationũ ab opere. *Holy dayes, or time of pastime vsed.*

Ferio, percutio. *To strike.*

Fero, *To beare, or to suffer, to leade, or tel, to giue, to couet, to aduance, to bring foorth, to haue, to take away, to obtayne, to aske aduise, as* Pompeius tulit ad populum.

Ferueo, valde caleo *To be hote.*

Feruesco, calesco. *To waxe hote,*

Ficus, arbor vel morbus. *A figge tree, or a certaine bile rising in the fundament.*

Fides, constantia in omnibus rebus. *Faith and truth.*

Fido, fiduciam & spem habeo. *To haue trust.*

Figo. *To fasten, to plant, to smite with arrow or such like,*

Filũ, illud subtile quod ex lino lanáue trahendo ducitur. *A thred.*

Filex, herba sine caule, sine flore, sine semine. *Ferne, wherof there be two kinds, as in* Herbaries *you shal see.*

Fimus, letamen & excrementa animalium, quibus agri stercorantur, *Dunge. It is also* Fimum *in the neuter gender.*

Findo, disseco, diffindo. *To cleaue*

Fingo, formo. *To fashion.*

Finis, extremitas, siue terminus in vnaquaq; re. *An ende*

Fio, efficior. *To be made.*

Flaueo, flauuus sum. *To be yellowe.*

Flecto, inclino, voluo, duco, moueo. *To bowe, to mooue, and to cause to follow.*

Fleo, lacrymor. *To weepe.*

Flo, spiro. *To blowe.*

Flos, dictus qui ex arboribus vel herbis colligitur. *A flower.*

Fluo, decurro, propriè vt liquores, *To flowe.*

Fodio, terram eruo. *To digge.*

Follis, instrumentũ quo attrahitur atq; emittitur ventus. *A paire of bellouse.*

Fons, scatebra *A well.*

Forceps, instrumentũ quo tenetur aliquid *A paire of tongs.*

Forfex, instrumentum sartorium. quo aliquid scinditur. *A paire of Scissers.*

Fors, fortuna, casus. *Happe.*

Forum à ferendo, quia lites & venalia illuc feruntur. *The iudiciall place, and then it is named* Forum iudiciale *or the market place, and is called* Forum venale.

Frango, rumpo, destruo. *To breake.*

Frenum, vel frœnum, instrumentũ quo equum insessor coercet. *A bridle.*

Frico, scalpo. *To rubbe*

Frigeo, frigidus sum. *To be colde.*

Frugi, indeclinabile omnis generis, vtilis, necessaria, frugalis *Good*

Good posītable and thriftie.

Frugis, eius quod ex terræ fructu in almoniam vertimus. *Of corne or puls. Some make the nominatiue hereof* Frugis, *and some* Frux, *the formost is not to be misliked.*

Fruor, delectationē, & fructum capio, & alor *To take pleasure, or fruict, and profit, and to be fedde.*

Fundo, liquefacio, vel liquidum spargo. *To melte or to poure.*

Fugio, vito, currendo relinquo. *To flee from, to auoide.*

Fulcio, sustineo, munio. *To vnderproppe, and to shore.*

Fuga, fugiendi actus. *Flying, or running a way.*

Funis, restis. *A rope.*

Fur, qui vel quæ alteri subtrahit *A man or woman theefe.*

Furfur, purgamentū farinæ. *Bran, or scurfe.*

Furo, insanio. *To be madde.*

Fustis, baculus. *A clubbe.*

.G.

Gabii, Volscorum vrbs. *A towne in Italy 70 mile from Rome.*

Gallia, Europæ pars, sita, intra Pirenæos montes, inter Hispaniā Germaniamque & duo maria, Oceanum Britannicum & mare nostrum. *Fraunce.*

Garamas, Libiæ incola. *A certainet inhabitant of Affricke.*

Gargarus, vnus ex collibus montis Idæ, *a very high top of the hill Ida There is also a towne of that name at the foote of the same hill.*

Gaudeo, lætor. *To reioyce.*

Gelu, propriè glacies. *Frost or Ise.*

Genu, cui natura qua crus & fœmur committuntur. *A knee.*

Gero, porto. *To beare.*

Gibbus, & gibber, solidus in dorso tumor. *A iubble or a bunch.*

Gigas, vir altissimæ staturæ. *A Gyant.*

Gigno, genero. *To beget.*

Gingiber, herba in Arabia nascens. *Ginger.*

Glisco, cresco, augeor, inualesco. *To increase or grow, to waxe strong to waxe fatte, or much to desire, and sore to couett*

Glis, animal muri simile. *A dormouse.*

Gluten, glutinum, aut colla. *Glue.*

Gorgon, nomen mulieris. *A certaine terrible woman.*

Gradior, eo, incedo, progredior. *To go.*

Græcia. *The Country of Greece, a greate peece of Europe, which is now vnder the Turke.*

Graiugena, Græcus. *A Grecian born*

Grando, gutta aquæ in aere congelera. *Haile.*

Grates, gratiæ relatæ pro accepto beneficio *Thanks.*

Grex, pecudum multitudo. *A flocke*

Gryps, animal pennatum, omni ex parte leone simile. *A Griffon.*

Grossus, ficus abortiua, quæ non maturescit. *A rath ripe figge.*

Gruo, vt grues gruere dicuntur. *To cry like a crane.*

Grus, auis nota. *A Crane.*

Gummi, liquor glutinosus ex arboribus resuldans. *Gumme*

Gurgulio, pars gutturis a naribus ad pulmonem, vel animal *The Wesande or a Weasle.*

H.

Habeo, possideo, teneo. *To haue.*

Hæreo, arctè alicui rei infigor *To cleaue vnto.*

Hæres, qui succedit in hæreditatem alterius. *An heire.*

Halec, piscis qui sola aqua nutritur. *A hearin.*

Heros, vir illustris, & nobilis. *A noble man, a man of greate excellencie, in worthy fact, and therein more like a God then a man.*

Hesperus, serotina stella. *The euening Starre.*

Heteroclitum, nomen secus quã declinationum canones poscũt flexum. *A word declined otherwise then the bare rules of the declensions doe reqire.*

Haurio, extraho humorem, & educo ex profundo aliquo loco. *To drawe.*

Hilaris vel hilarus, iucundus, lætus. *Mery.*

Hippomanes, virus ab equa collectum, vel caruncula in fronte pulli equini, homines ad insaniam redigens. *Poyson to procure loue withall, or a litle peece of fleshe growing in the colies forehead when it is first foled.*

Hirundo, auis notissima. *A swallowe.*

Histrix, animal ex herinaceorum genere. *A porcupike.*

Homo, notæ significationis. *A Man or woman.*

Honor, vel honos, est reuerentia quam alicui exhibemus in virtutis testimonium. *Honor, Worship.*

Hordeum, ab horrore, quoniam hordeo quam frumento arista est mordacior. *Barly*

Hospes, qui vel quæ ad hospitium recipit, aut recipitur, & capitur pro peregrino. *An hoste or an hostes, or a guest, man or woman.*

Hostis, inimicus, vel peregrinus *An enemie.*

Huber, fertilis, abundans, & mamma pecoris & hominis. *Plentifull or a dug, or the vdder of any beast.*

Humus, terra humefacta. *The ground.*

Hydrops, aqua intercus. *The dropsy.*

Hyems, bruma, *Winter.*

I.

Iaceo, decumbo. *To lie.*

Iacio. Emitto, ac vi impello. *To cast, to whurle, to leye, as* iacere fundamentum, *or by translation, it is to make a beginning.* Iacio *is sometime to spreade abroade by rumor, and sometime to obiect against one with an accusatiue, with this preposition* in.

Iaspis, lapis preciosus. *A greene precious stone, whereof there bee diuers kindes and degrees of colours diuers.*

Ico, ferio, percutio. *To strike, to smite, as* Icere colophum, Icere fœdus, *is to strike vp a bargaine.*

Icon, Imago. *An image.*

Idõ, mons altissimus. Troici soli. *An hill in the country of Troy.*

Idus, dies qui diuedunt mensem. *In March, May, Iune, and October, it is the 15. day the rest in the 13.*

Iecur, hepar. *The liuer.*

Ignis, vnum ex quatuor elementis. *Fire.*

Illex, qui sine lege viuit. *A lawlesse body, man or woman.*

Imber, agmen aquarum largius ex nubibus effusum, *A shower.*

Imbrex, canalis, vel tegula curua & obtorta, per quam imber defluit. *A gutter tile.*

Immineo insto. *To hang ouer.*

Impetis, violentiæ, inuasionis. *Of violence and boysterousnesse.*

Incesso, accuso, impeto. *To accuse, to prouoke, to reuile, to inuade and enter into.*

Incido, ferio, seco. *To cut, to graue in.*

Incido, in aliquid, vel super aliquid cado, *To fall into by happe, to runne into, as* Incido in errorem. *And sometime to happen or to chaunce.*

Incipio, inchoo. *To begin, to take in hand, to enterprise.*

Inculco, eadem sæpiùs iterãdo ingero. *Often to repeate.*

Indo, impono. *To put in.*

Indoles, facilis significatio futuræ probitatis. *Towardnesse, or likely disposition.*

Indulgeo, obsequor. *To set much by, and to giue to.*

Induciæ. pax in paucos dies. *a truce.*

Inermus, vel inermis, qui armatus non est. *Vnarmed.*

Infans, homo per ætatem nondum sciencè fari. *A babe.*

Inferiæ, sacrificia, quæ inferis soluuntur. *Sacrifice done vnto spirites in hel, herof* Inferias facere *is* Manes sacrificijs placare, *that is, to celebrate.* Obites, & obsquies.

Inficeas, negationem, se vel debere quod actor poscit, vel cõmisisse quod accusator obiicit, *A denial and it followeth onely the verbe* Eo.

Inficio, intingo, vitio, ceu maculo. *To die, or to infect.*

Ingruo, inuado, impetum facio. *To giue an onset, and to inuade.*

Iniussu, absq; authoritate, & temerè, sine iussione. *Without bidding.*

Irascor, ira stimulor. *To be angry.*

Ismarus, mons Thratiæ, asper & incultus ex vna parte, ex alia fertilis vinetis & oliuetis. *A certaine hill in* Thracia *so named.*

Insidiæ, dolosa expectatio ad hominem aggrediendum, fallacia. *A laying in wait for, or a deceit.*

Instar, significat vel similitudinem vel æquiparationem & mensuram *Like. or as big, or the Image.*

Intelligo, capio. *To vnderstand.*

Interpres, qui authores declarat, aut aliquid ex lingua in linguam transfert. *An interpreter, man or woman, or a translator.*

Inuidia, mœror ex aliena prosperitate. *Enuie, sorrowe for an other mans welfare, or else the euill will and spite of a man.*

Iocus, est quidem lepor & festiuitas in verbis. *A merry scoffe.*

Iter, itio, actus eundis. *A iourney.*

Iubar, sol, vel ipsius splendor, *The Sunne beame.*

Iubeo, impero, *To commaund.*

Iudex. qui vel quæ iudicat. *A iudge, he or she.*

Iugeris, agri tantum quantum ab vno pari aut iugo boum vno die arari potest Plinius. *We call it an acre. The authors doe vary in the measure of it. For commoditie of the nominatiue and other cases, we may vse* Iugerum.

Iungo, copulo, & quasi in vnum ago. *To ioyne.*

Iugum, vertex, siue cacumen montis. *The toppe of an hill. It is also a yoke, or a yoke of oxen, that is a couple. By metaphore it is a seruitude or a bondage. It is also a weauors beame, or a paire of gallowes, such as for ignominy the Romans went vnder.* Tribus hastis iugum fit humi fixis duabus, sepèrque eas transuersa vna deligata.

Iuno, dea, Iouis vxor. *The Goddesse Iupiters wife.*

Iuro, iuramentum facio. *To sweare.*

Ius, quod natura, aut ciuitas, aut gens iubet, & liquor eorum quæ coquuntur. *The law and right, and the broth of any thing sodden.*

Iussu, imperio, iussione. *By commaundement.*

maundement.
Iusta, idem quod exequiæ.
Iustitium, iuris dicendi intermissio. *No terme.*
Iuuenis, qui adolescentium excessit ætatem. *One come to mans age.*
Iuuentus, ætas iuuenilis. *Mans state*
Iuuo, auxilium do. *To helpe.*

L.

Labes, hiatus, macula, dedecus. *A great chappe, a spot, a dishonour, or reproch.*
Labor, vel labos, opera, defatigatio. *Labour and toile, paines taking sometime it is misery, calamitie, perill, danger, trauaile.*
Lac, succus maternus, quo animalia nutriuntur. *Milke.*
Lacesso, vexo, incito, prouoco. *To trouble, to prouoke.*
Lacio, in fraudem duco. *To allure, or intise.*
Lactes, graciliora intestina. *The small guttes.*
Lacto, lac emitto, vel per blanditias decipio. *To giue milke, or to deceiue.*
Lacus, locus profundus cum aquis perpetuis ibidẽ natis, qui efficit riuos. *A Lake, a weare, a meyre.*
Lædo, verbo factóue aliquem offendo. *To hurt.*
Lælaps, nomen cuiusdã e canibus Acteonis. *One of Acteons dogges called* Lelaps, *for speedy furiousnes, For* Lælaps *signifieth a whoorlewind, a tempest, and a storme.*
Lambo, lingua ligno. *To licke.*
Lampas, ignis aut solis splendor. *A fire, or brightnesse of the Sun, or a lampe.*
Lanista, qui domi gladiatores docet, & populo vendit. *A Maister of defence.*

Laquear, pars superior cubiculi parum conuexa. *A vauted roofe of a parlour.*
Laser, herba quædam, & succus qui ex culmo laserpitij exudat. *The Hearbe out of the which commeth the iuise that the apothecaries do call* Asa dulcis, *and* Belzoe, *or* Belzain, *the common people called it* Beniamin.
Lauo, aqua purgo. *To wash.*
Lateo, abscondor, non compareo. *To lurcke, or to be hidden.*
Lautus, genus arboris *A Bay tree.*
Lebes, vas æneum. *A chalderon, or a panne.*
Lecythus, ampulla olearia. *A boxe for oyle and oyntment. It is taken also for eloquence in writing.*
Lego, notum est *To reade.*
Lemures, laruæ nocturnæ, & terrificationes imaginum. *Hobgoblins or night spirits.*
Leo, animal ferox. *A Lyon.*
Leo, imprimo, formo. *To imprint, to forme,* Abusiuum.
Lethum, mors, interitus. *Death.*
Liberi, pignora, *Children. One Sonne or one Daughter may bee called* Liberi, *and so may Nephewes and their successors.*
Libet, placet *It pleaseth.*
Libs, ventus Aphricus. *The southwest winde, by west.*
Licet, fas est. *It is lawfull.*
Lichen, herba, vel grauissimum morbi genus. *Liuer woort, the Apothecaries call it Hepatica. It is also the kinde of leprie, called a sauce fleame, in Latine* Impetigo.
Lien, splen. *The mealt.* Dicitur & lienis in nominatiuo.
Ligur, incola Liguriæ. *An Italian of the countrey of* Liguria.
Limax testitudo & coclea terrestris

ſtris. *The ſhelled ſnayle, and the dewe ſnayle.*

Limus, veſtis genus ab vmbilico ad pedes, ceu lutum aut cœnum mollius. *A kinde of garment, or elſe ſlime or mudde.*

Lingo, lambo, id eſt aliquid lingua molliter tango. *To licke.*

Lino, alquid alicui rei ſuper induco. *To daube.*

Linquo, committo, pecco. *To leaue, to treſpaſſe,*

Linter, nauicula è cauata arbore facta. *A cockboate.*

Linx, animal maculoſũ, acutiſſimè videns. *Our men call this beaſt an Ounce.*

Liquefio, liqueſco. *To be molten.*

Liquor, liqueo *Idem.*

Liueo, liuidus ſum, id eſt ſordidus. *To be wanne, or filthy.*

Lixa, coquus in exercitu, vel qui ſequitur quæſtus gratia. *The ſcolion that waiteth on an army.*

Locris, vrbs in Brutijs. *A towne in Italy.*

Locus, propriè illud, quod aliquid continet. *A place.*

Logos, ſermo, ratio, verbum. *Speach, reaſon, a word.*

Loquor, verba qualiacunque profero, *To ſpeake.*

Luceo, lucem emitto. *To be light.*

Ludo, ludum exerceo, iocor. *To play, or to ſport.*

Lues, cùm in vrbe aut in agro febris, aliúdue morbi genus, homines aut pecora, aut vtroſque corrumpit. *A common diſeaſe or morien.*

Lugeo. *To bewaile, or lament a thing, or elſe abſolutely to mourne, & ſometime to be a mourner in apparell.*

Luo, ſoluo, pœnas do. *To redeeme, to clenſe, to pay for.*

Luſtra, habitacula ferarum, *Denne of wilde beaſtes, or brothell houſes, and pettie tipling houſes of bawdry.*

M.

Mænalus, mons quidam Arcadiæ. *An hill of that name in* Arcadia.

Magnes, lapis ferrum attrahens. *A ſtone that draweth yron vnto it. It is called alſo* Heraclius lapis, *or* Sideritis.

Maiores, aui, abaui, proaui, attaui, tritaui, & quicunq; ante hos in infinitum. *Our aunceſters.*

Malo, magis velim. *To will rather.*

Mando, comedo, vel committo. *To eate, or to commit.*

Maneo, ſiſto, & expecto. *To tary, or to tarry for.*

Manes, dij inferi inter numina læua. *Spirits or Deuils.*

Manubiæ, quæ manu capiuntur ab hoſtibus. *Spoiles taken in warres*

Manus, membrum notum. *A hande*

Mapalia, agreſtes caſæ, *Sheepecotes, or ſmall cottages.*

Mare, pelagus, *The Sea.*

Margo, cuiuſque rei extremitas, *The brinke or skirte of any thing, or the banke of a riuer or Sea.*

Marmor, lapidis genus. *Marble.*

Mars, deus belli. *The name of the God of warre.*

Martyr, teſtis. *A witneſſe, Man or woman.*

Mas, vir. *A man.*

Maſſicus, mõs Campaniæ, optimi vini ferax. *A hill in that parte of Italie that is called* Campania, *fruitfull of pleaſant wines.*

Mater, nota eſt ſignificatio. *A Mother.*

Medeor, do medelam, *To cure.*

Medicor, medeor, remedium adfero. *Idem.*

Meio, mingo. *To piſſe.*

Mel.

Mel, liquamen dulce. *Hony.*

Meleager, vel Meleagrus, Oenei Aetolæ regis filius. *A mans name.*

Menda, & mendum, error, erratum *A fault.*

Menses, mulierum profluuium. *Womens flowers,*

Menses, tempus lunæ curriculo confectum. *A moneth.*

Mereor, aliquid facio, quamobrem dignus sum obtinere præmium, vel pœnam pati. *To deserue.*

Meridies, dies medius. *Noone, or the noonestead.*

Metior, pondero, mensuro, considero. *To measure.*

Meto, seco, amputo herbam vel segetem. *to mowe.*

Metuo, timeo. *To feare.*

Metuor, timeor. *To bee feared,*

Meus. *Mine.*

Mico, fulgeo cum motu vel tremore. *Often with certaine intermissions to shine and likewise to be moued, to put forth fingers to him with whome wee play will putte forth, which is called* Micare digitis.

Miles, qui vel quæ militiam exercet. *A Warrior, a Souldiour.*

Mingo, vrinam facio, *To pisse, to make water.*

Minæ, metus incussiones per verba aut signa. *Threatnings.*

Minores, posteri, etiam post trinepotes futuri. *Our successour.*

Misceo. *To mingle, to serue drinke, sometime to trouble.*

Misereor, misericordia afficior. *To take pitie on.*

Mitto, ad aliquem do. *To send.*

Mœnia, murus vrbis. *The walles of a towne, and figuratiuely the towne it selfe.*

Mœreo, tristor, dolore afficior. *To be heauie, sadde in a dumpe or a mourning.*

Monoptoton, nomen non flexum, sed carens omni casu præterquam vno & eo obliquo, *A noune hauing one termination, and that in one oblique case.*

Mons, terræ tumor altissimus. *An hil.*

Mordeo, dentibus lædo. *to bite.*

Morior, è vita discedo. *To die.*

Mos, vitæ institutum consuetudine firmatum. *A custome.*

Mulgeo, lenio, *To asswage.*

Mulceo, lac è mammis exprimo. *To milke.*

Mulier quæ non est virgo. *A Woman.*

Mulsum, potus ex vino & melle. *A certaine wine confect with honie.*

Multiplico, adaugeo, *To muliply, to increase,*

Munia, onera legi debita, & officia quæ publicè præstantur. *A dutie or office.*

Mus, exiguum animal. *A Mowse.*

N.

Nanciscor, acquiro. *To get, and to obtaine.*

Nascor, orior, in mundum venio. *to be borne.*

Natales, conditio sanguinis & familiæ. *The decree of bloud and gentree, as* generosi natales, natales obscuri. *It is also taken for yeares.* Sex mihi natales ierant, *There were passed vi. yeares. It is also vsed for the origin or first spring of things.*

Natales, dies alicui natalis. *A birth day.*

Natrix. serpens aquaticus. *A water serpent that with poyson infecteth*

infecteth the water.

Natu, ætate, partu. *By age, or by birth.*

Neco, quacunque re te occido. *To kill.*

Necto, ligo, coniungo, *To knitte.*

Negligo, contemno, non curo. *Not to passe on.*

Nefrens, porculus per ætatem fabam frangere nondum potens. *A young pigge.*

Nigreo, niger fio. *To become blacke.*

Nemo, nullus homo. *No body, man or woman.*

Neo, filum torqueo. *To spinne.*

Neuter. *Neither of both.*

Neruus, motus sensusque instrumentum. *A sinewe.*

Nexo, ligo vel necto. *To binde.*

Nycticorax, coruus nucturnus. *A night Rauen.*

Nideo, splendeo. *To shine.*

Nihil, rei cuiusuis priuatio. *Nothing.*

Nihilum, rei cuiusuis priuatio.

Nil, vide nihil.

Nitor, conor, ago seduló. *To goe about, to endeuour.*

Niueo, est oculorum & aliorum membrorum nisu aliquid conari. *To giue a token with the eyes, to winke, to indeuour.*

No, nato. *To swimme.*

Noceo, malum infero. *To hurt or to harme.*

Noctu, nocte. *Bi night.*

Nolo, renuo non volo. *To nill.*

Nonæ, quasi nouæ, propter initium obseruationis. Erant autem in Martio, Maio,, Iunio, & Octobri, sex illi dies qui calendas sequebantur, in reliquis quatuor. *The names of a moneth.*

Nosco, rem certam habeo, *To knowe.*

Noster. *Oures.*

Nostras. *Of our countrey, secte, or fashion.*

Notus, ventus meridionalis, quem nos austrum appellamus. *The south winde.*

Nubes, vapor humidus sublime egressus. *A cloude.*

Nubo, viro trador. *To be marryed to a man: For it is in the womans part onely.*

Nugæ, cùm nihil agimus. *Trifles.*

Nullus. *None.*

Nundinum, dies & conuentus status rerum mercatui. *A faire.*

Nuo. *A verbe not much in vse, the compoundes thereof bee commonlie receiued, and it signifieth to nodde.*

Nuptiæ, legitima coniunctio maris & fæminæ in vitæ societatem. *Mariage.*

Nurus, filii vxor. *A daughter in lawe.*

O.

Obdo, oppono, siue appono. *To set against.*

Obex, obiectum aliquod, vel obstaculum, vt pessulum, sera. *A barre or stoppe.*

Obliuiscor, è memoria aliquid excidere sino. *To forget.*

Obses, qui vel quæ traditur in fidem alteri. *An hostage, or pledge, man or woman.*

Occido. *To fall, or perish, and to be slaine.*

Occiput, posterior pars capitis. *The hinder part of the head.*

Occludo, claudo. *To shut.*

Occulto, obscondo abdo. *To hide.*

Occulo, abscondo, abdo. *To hide.*

Odor, vel odos, quasi olor ab oleo, est autem infectus aeër. *A sauoure.*

October, mensis octauus à Martio. *The tenth moneth in our yeare called October*

Oleaster, olea sylvestris. *A certaine shrubbe like the Oliue tree: the Greekes call it the wilde Oliue, or the grounde Oliue, for the lownesse.*

Oleo, odorem spiro, & emitto. *To giue a smell, and that indifferently, so that the differences bee made with* benè *and* malè.

Olfacio, odoror. *To smell, or to sauour a thing, by translation it is to perceiue, and find, to foresee.*

Omen, augurium quod fit ore. *Halsoning and forespeaking.*

Omnis. *Euery one.*

Onus, pondus alicui iniunctum. *A burden.*

Onyx, vnguis, & gemma. *The nayle of a mans hande, a precious stone white like a nayle, the hawe in a mans eye.*

Operio, tego. *To couer.*

Opis, adminiculi, præsidij. *Of ayde and helpe.*

Opifex, qui opus facit. *A woorkeman.*

Oppango, circumfigo, circumplanto. *To fasten, or to ioyne vnto, or to plant about.*

Opus opuntis, nomen ciuitatis in Locris. *A townes name in the countrey of Locris.*

Orbis, circulus mundi, res rotunda. *A Globe or a bowle, and thereof the world is called* orbis, *because it is euerie way rounde like a bowle.*

Ordior, incipio. *To beginne, or to commence.*

Ordior, id est texo. *To weaue.*

Oriens, regio orientalis. *The East.*

Orior, nascor, surgo, incipio. *To spring, to rise, to begin.*

Orontes, nomen viri, & fluuij. *A mans name, or a certayne riuer in Syria, now called Tarfaro.*

Os oris, concauum illud intra quod sunt dentes & lingua. *A mouth.*

Os ossis, solidamentum corporis durum. *A bone.*

Ostreū, conchæ species. *An Oister.*

Ouum. *An egge.*

P.

Paciscor, pactum facio, conuenio. *To make a bargaine, to fall to an accord, sometime to promise.*

Palleo, parum albeo. *To be pale.*

Pampinus, vitis ramus. *A Vine-branch.*

Pando, aperio, patefacio. *To open.*

Pango, paciscor, cano, iungo, plango, figo. *To bargaine, to sing, to ioyne, to waile, to fasten.*

Panis, quo pascimur. *Bread.*

Panther, & panthera, animal quoddam pardo simile. *A certaine beast.*

Papauer, genus herbæ soporiferum. *Poppie.*

Papyrus, charta qua vtimur in literis scribendis. *A certayne sorte of rushe growing in the marishe of Egypt somewhat high, whereof they made a kinde of paper, and called it* Papyrus, *whereof our paper nowe is called likewise.*

Paradisus, locus amœnissimus. *A place of pleasure.*

Partio, diuido, & quasi partes facio. *To part or deuide.*

Parco, abstineo ab vltione. *To spare.*

Pareo, obedio. *To obey.*

Pario, prolem produco. *To bring forth.*

Parens, pater aut mater, auus, aut auia. *A Father or Mother, a Graundfather, or Graundmother.*

Parnassus, mons in Phocide, duos vertices habēs. *An hill in Phocis a countrey of Greece.*

Parturio, cupio aut conor parere, *To be towarde labour.*

Pasco, nutrio. *To feede to nourish.*

Pascor, nutrior, alor. *To be fedde.*

Passer, auis salacissima. *A Sparrowe.*

Pateo, apertus sum. *To be open.*

Patior, sustineo, tollero. *To suffer, or to abide.*

Patro, aliquid mali committo. *To commit some euill.*

Patrueles, patruorum filij. *Brothers children.*

Paueo, timeo. *To feare.*

Pecten, instrumētum textorum, & dentatum. *A combe, or a weauers sleye.*

Pecto, orno capillos. *To combe the heire.*

Pecus, cudis, oris, omne animal quod sub hominis imperijs pabulo terræ pascitur. *All cattell.*

Pedes, qui pedibus incedit. *A footeman.*

Pedo, vētris crepitum facio. *to fart.*

Pelagus, mare. *The Sea.*

Pellex, mulier impudica. *An harlot.*

Pello, eijcio, remoueo. *To driue, or to put away.*

Penates, dij domestici, quòd penes nos nati sunt. *Houshholde goddes.*

Pendeo, suspēsus sum. *To be hanged.*

Pendo, suspendo, vel pondero, æstimo. *To hange, to way, to prise,*

Penis, cauda. *A tayle, and at the last it was taken for a mans yard.*

Penus, vel penum, omne esculentum, poculentum quo homines vescuntur. *All manner of victuals:*

Perago, perficio. *To finish and to perfect businesse.*

Perlego, totum lego. *Wholly and throughly to reade,*

Percutio, ferio, *To smite.*

Perdix, auis nota. *A Partrich.*

Perdo, amitto. *To loose.*

Perduelis, hostis. *An enemie in the warres.*

Pergamus, ciuitas insignis Asiæ in ditione Troianorum. *The Citie of the Troyans, otherwise called* Ilium *or* Ilion.

Pergo, in re procedo, abeo. *To go forewarde.*

Permissu, permissione, cùm nemo aduersatur. *By sufferance, with leaue and licence.*

Perpetior, multum cum labore ac dolore patior. *Throughly to beare or suffer.*

Perplaceo, valdè placeo. *To please verie much, or throughlye to please.*

Persis, orientalis regio. *The countrey of Persia.*

Pes, ima pars corporis qua gradimur. *A foote.*

Peto, oro, obsecro, volo. *To aske.*

Phaleræ, ornamenta equorum. *Horse trappinges.*

Pharus, turris altissima in portu, quæ lucet nauigantibus. *A watch tower.*

Phaselus, nauicula velox & oblonga. *A Brigandine.*

Philotis, nomen mulieris. *A Womans name.*

Phœnix, auis in oriente, a Phœniceo pennarum colore dicta, toto orbe celeberrima, in Arabia nascens, aquilæ magnitudine. *Phœnix the birde.*

Phryx.

Phryx, vir Phrigiæ. *A Troiane.*
Pietas, pius cultus. *Godlinesse.*
Piget, dolet, seu molestum est. *It yrketh.*
Pingo formam alicuius rei ductis lineis repræsento. *To paint.*
Pinso, tundo, panem conficio. *To smite with the beake, To beate in a morter, as once they did their graine, and thereof to bake.*
Pinus, arbor est picei generis, nuces ferens omnium maximas, quas Latini pineas vocant. *A pine tree.*
Piper, herba. *Pepper.*
Pissis, animal quod continuè sub aquis degit. *A fish.*
Pix, resina, ex arboribus fluens. *Pytch.*
Python, serpens è putredine natus. *A serpent.*
Placeo, gratus sum. *To please.*
Plage, retia rariora ad capiendas feras. *Hunting nettes, or wide meashed nettes to take beastes.*
Plaudo, manibus percutio, ac gestu lætitiam indico. *To clappe handes for ioy.*
Plebes, vel plebis, idem quod vulgus. *The common people.*
Plecto, supplicio afficio, punio, ferio. *To punish, to beate.*
Pleo, plenum facio. *To fill.*
Plico, contraho, & rugas facio. *To fould ar to pleite.*
Pluo, aquam demitto. *To raine*
Plus, vox incrementi. *More.*
Polleo, possum, valeo. *To be able, to bee of power, and sometime it is taken for to passe, or to be better, or more profitable.*
Pons, asser, vel quoduis aliud per quod super aquas transimus. *A bridge.*
Pono, colloco, constituo. *To set, or to put.*
Pontus, mare. *The Sea.*
Porticus, ampla domus propter repentinos imbres deambulationis gratia ædificata. *A Galery, or an ambulatorie.*
Posco, peto. *To aske and to require.*
Postis, latus portæ siuo ianuæ. *A poste.*
Poto, bibo. *To drinke.*
Præcordia, quæ exta separant ab inferiore viscerum parte. *The Mideriffe.*
Præcurro, antecurro, siue citò antè eo, *To runne before.*
Prælego, ante lego, vt solent præceptores suis discipulis, *To bee an interpreter, or a reader, and somtime to cut, or to sayle by.*
Præmineo, præcello, *To excell other.*
Præsul, qui vel quæ præest. *He or she that superentendeth.*
Præses, qui vel quæ præsidet. *Idem.*
Prandeo, prandium sumo, vel antè prandium cibum sumo. *To dine.*
Precis, precationis, obsecrationis. *Of prayer, of petition.*
Premo. *To presse, to be against, and to vexe, to pursue and to bee harde at hande with, to driue, to hide, to expell, to shutte, to deflowre, to kill. &c.*
Preneste, nomen vrbis. *A towne in Italie.*
Pres, sponsor qui se obligat, id est fide iussor in lite nummaria. *A suretie.*
Princeps, qui vel quæ principatum obtinet. *The Prince or Princesse.*
Primitiæ, primi fructus ex agro percepti, qui deo offeruntur.

First

First fruites of a mans groundes, or the firstlinges of any other thing.

Problema, propositio interrogationem annexam habens. *A demaund.*

Prodo, manifesto. *To betray, or make manifest.*

Proficiscor, eo aliò, *To go forth.*

Proluo, multùm siue multo tempore lauo. *To all to washe.*

Promineo, procul appareo. *to hang out in sight.*

Promo, profero, eloquor. *To set abroach, or to vtter.*

Promptu, paratè, sine mora. *With readinesse or speede.*

Psallo, cano instrumento musico. *To sing, or to play on an instrument,*

Puber, vel Pubes, propriè lanugo quæ maribus decimo quarto anno. fœminis duodecimo circa pudenda oriri incipit. *Ripenesse of age.*

Pudet, pudore afficior. *It shameth.*

Puerasco, exacta infantia pueritiam inchoo. *To waxe a child.*

Pugil, qui vel quæ pugnandi artem nouit. *A champion, man or woman.*

Puluis & puluer, notum est. *Dust.*

Punctus & punctum, minima indiuiduáq; lineæ pars. *A pricke, or a point, a litle centre.*

Pungo, stimulo, morsum ac aculeum infigo. *To pricke, or to sting.*

Pumex, lapis cauernosus. *A pummis stone.*

Pus, sanies, & quicunque humor in putredinem versus. *Matter or Core.*

Q.

Quæro, inuestigo, interrogo. *To seeke for, to search.*

Quatio, moueo, concutio. *To shake.*

Quercus. *An oke.*

Queror, lamentor. *To complaine and lament.*

Qui. *The which.*

Quies, vacatio à labore, aut cessatio à quouis opere. *Rest: It pertayneth to the body.* Tranquillitas *vnto the minde.*

Quilibet. *Euerie one, or whosoeuer ye will.*

Quinisco, aput inclino, moueo, *To hang the head.*

Quisquiliæ, purgamenta, & quicquid ex arboribus surculorum, foliorum, aut florum minutim decidit. *Thinges of no weight. Thinges not worthy regarde, or chippings.*

Quot. *How many.*

R.

Rabula, homo futilis. *A brawler or a smatterer in the lawe.*

Rado, cultro vel quauis re acuta decerpo. *To shaue.*

Ramex, ruptura, & distentio intestinorum. *Burstnesse.*

Rapio, per vim traho, aufero. *To snatch away.*

Rastrum, instrumentum dentatum, quo vtimur in fœnificio ad corradendum fœnũ *A racke.*

Raucio, raucus sum. *To be hoarse.*

Recido, retrò siue iterum in eadem cado. *To fall backewards, or to fall into the same againe.*

Recordor, rursus in mentem reuoco. *To call to minde againe.*

Reddo, acceptum vel ablatum restituo. *To render, and to restore.*

Redoleo, odorem alicuius rei refero, vel multùm oleo. *To beare the sauour of a thing, or to sauour strongly, and by metaphore to re-*

 semble

semble, and to taste of.

Refringo, iterum frango. *To breake open.*

Rego, guberno. *To rule, or gouerne.*

Relego, rursus lego. *To reade againe.*

Reminiscor, recordor, memini. *To remember*

Ren, viscus quoddam. *The kidney.*

Renuo, refuto, reijcio *To refuse.*

Reor, arbitror, puto. *To suppoose.*

Repango dissoluo, reiungo. *To vnloose to, disioynt*

Reperio, inuenio. *To finde*

Replico, dissoluo. *To vnfolde*

Repetundarum, alienarum pecuniarum, de quibus præses prouinciæ à prouincialibus accusatur, si quas vi aut dolo expilauit. *Of bribery and pillage, or of extortion*

Repungo, iterum stimulo, vicem reddo. *To pricke againe.*

Res, omnia siue corporalia siue incorporalia comprehendit. *A thing.*

Rescio, rursum percipio. *To knowe againe*

Respuo, repudio, sperno. *To refuse.*

Restis, funis vel lorum. *A rope, or a with*

Resulto, resilio, reuertor, in contrarium salio. *To rebounde.*

Rete, instrumentum quo pisces capiuntur. *A nette.*

Rex, nota est significatio. *A king.*

Rideo, cachinno. *To laugh.*

Ringo, os torqueo vt canes. *To make an euill sauored face like a narring dogge, and to vex.*

Robur, species quercus durissimæ. *An Oke.*

Rodo, mordeo, comedo. *To gnawe.*

Roma, vrbs Italiæ quondam à pastoribus condita, olim gentium domina cùm floreret quarta & postrema Monarchia. *Rome.*

Ros, humor qui sereno tempore è cœlo fluit. *A dewe*

Rostra, templum seu forum iudiciale, ante curiam Hostiliam in quo erat pulpitum, ex quo concionari solebant. *The place where matters be declamed.*

Rudens, funis nauticus. *A Cablea.*

Rudo, grauiter sono vt asini *To cry like an Asse.*

Rumpo, frango. *To breake.*

Ruo, cado *To fall.*

Rus, locus extra vrbem, vbi agri sunt & villæ. *The country.*

S

Sacer, quod venerabile. *Holy.*

Sacerdos, deo dicatus ad sacrificia facienda. *A Prist or a Nunne.*

Sacro, deo dedico, sacrum facio, *To dedicate.*

Sal, quo vtimur in cibis condiendis. *Salt.*

Salio, salto. *To leape, or to leape as bruite beasts doe, when the male couereth the female.*

Sallo sale condio. ac conspergo. *To salte. to powder, or to season with salt.*

Salto. *To leape, or to daunce.*

Salũ, mare, a sapore salis. *The Sea.*

Samnis, nomen gentis, *A Samnite.*

Salis, incolumnitas. *Health.*

Sancio, firmo, & propriæ effuso sanguine per hostiæ immolationem. *To make, sure, and to establish.*

Sanguis, cruor qui ex vulnere spargitur. *Bloud.*

Saphyrus, pretiosus lapis. *A Saphyre*

Sapientia, rerum diuinarum atque

humanarum

humanarum scientia.

Sapio, saporem habeo. *To haue a taste.*

Sarcio, purgo, reficio, integrum facio. *To patch and amend.*

Sardonix. *A certayne protious stone.*

Satago, satis ago, laboro, solicitus sum. *To doe endeuour.*

Satradas, drinepps, *A Prince.*

Scabo, frico. *To scrath or to rubbe.*

Scalpo, sculpo, & fodio vnguibus ac mauibus. *To clawe, or to scratch.*

Scando, in altum tendo. *To clime.*

Scindo, seco, findo. *To cutte, or to deuide.*

Scio. *To knowe.*

Scobis & scobs, est id quod ab aliqua materia decidit per serram terebram, aut limam. *Dust.*

Scriba, qui literas, vel gesta, vel iabellas, & similia scribit alterius nomine. *A Scibe or Notarie.*

Scribo literas formo. *To write.*

Scrobs, fossa ant puteus. *A dich or a pit.*

Scurra, qui risum ab auditoribus aptat, non habita ratione verecundiæ aut dignitatis. *A scoffer, a iester, a parasite.*

Secerno, abiungo sedaro. *To deuide, to separate.*

Seco, deuido. *To cut.*

Sedeo, quiesco. *To sit.*

Seges, frumentum in spicis. *Corne yet stadding.*

Selego, seorsum colligo. *To gather apart.*

Senecta vel senectus, senium, ætas. *Olde age.*

Senex, senio confectus. *An olde man.*

Senio, quod sex puncta continet, *The sise.*

Senium, dem quod senecta.

Semis, id est, semias, sex vnciæ, dimidium assis. *Halfe a pounde or the halfe of anie whoole summe.*

Sentio, alquo sensu percipio, pro intelligo ponitur. *To perceiue by some sence, or to vnderstand.*

Sentis, spina. *A thorne.*

Sepelio, defunctum terra condo. *To burie.*

Sepio, obstruo, circundo, munio *To compasse, to hedge.*

Seps, serpens paruus. *A little serpent, after whose stroke the members do rot.*

Sequor, abeuntem subsequo. *To follow.*

Sermo, loquela *Speach.*

Ser, populus Asiæ. *One of r certaine peopll in Asia called* Seres.

Sero, semino, planto. *To sowe or plant, or to grafte: and sometime by tradslation to beget, by translation also we say* serere bella, serere certamina, id est mouere lites & pugnes.

Serpens, anguis. *A Dragon or Serpent, or a snake.*

Sensus & sensum, organum sentiendi & quo mente concipitur *Anie of the fiue wittes called, the senses, or that that the mynde conceiueth, called a meaning.*

Sibilus, est quidam stridor oris per augustam spiritus emissionem, inter dentes ferè. *An hissing.*

Sido, descendo ad sedendum. *To pitch or to lie downe.*

Siler, arbor quam vulgo salicem vocant. *An Osier: with this difference* Mantanum, *it signifieth a simple that the Apothecaries doe vse*

vse, in Latine called Seceli Massiliense.

Silex, lapis durissimus, vnde ignis excutitur. *A flint stone.*

Sinapis, & sinapi, herba est semen ferens, tanta acrimonia, vt lacrymas cicat comedenti. *Sinute.*

Singultio, grauiter tussio, & singultum emitto. *To sobbe.*

Sino, permitto. *To suffer.*

Sinus & sinum, genus vasis sinuosi. *A boule, or a shippe for milke, or wine to drinke of.*

Siren, monstrum maris. *A Meare-mayd.*

Siser, herba cuius radix præcipuè est in vsu. *A Persneppe.*

Sisto, stare facio. *To bring before.*

Stirps, truncus vel progenies. *The stocke of a tree, or a kindrede.*

Sitis, desiderium potionis. *A thirst.*

Syndon, velum subtilissimum. *Sendall.*

Synodus, conuentus. *A councell congregate.*

Soboles, successio. *An offspring.*

Socrus, vxoris vel mariti mater. *A mother in law.*

Sodalis, eiusdem sortis socius. *A fellowe.*

Sol, qui Phœbus dicitur. *The sunne.*

Soleo, suetus sum. *To be woont.*

Solium, sella regia, in qua reges ius dicentes sedebant. *A throne or chaire of state.*

Soluo, quod ligatum erat dissoluo, ac enodo. *To loose.*

Somnus, sopor, quies. *Sleepe.*

Sono, sonum facio. *To sound.*

Sorbeo, degultio quicquam molle. *To suppe.*

Soror, notum est. *A sister.*

Spargo, latè proijcio, ac passim iacto. *To sparkle or sprinkle.*

Species, effigies, aromata, genus, visio. *A forme, spice, the kind of a thing, or an apparance.*

Specio, video. *To see.*

Specus, spelunca, vnde spectare licet. *A denne to awayt a pray.*

Splen, lien, viscus quoddam. *The meals.*

Sperno, despicio, contemno. *To despise.*

Spinus, agrestium prunorum arbor. *A Sloe tree.*

Spondeo, sponte promitto. *To promise, and sometime to betroth.*

Sponsalia, promissio siue stipulatio futurarum nuptiarum. *Betrothing with conditions taken.*

Spontis, naturæ & ingenij proprij. *Of nature and owne disposition.*

Statuo, pono, colloco, erigo. *To place, to sette vp, sometime to decree and appoint, sometime to dedicate and set before.*

Sterno, proijcio in terram. *To throwe downe or to spread.*

Sterto, dormio, & somnum altum dormiendo capio. *To sleepe till we snorte.*

Stipis, & stips, pecuniæ genus quod per capita colligere solent. *A mony gathered by the polle for the vse of the Gods, or for the poore, and therefore it signifieth also a reward or a profit.*

Stirps, origo, progenies, soboles. *A stocke, a tribe, a descent, and sometime it is the bodie of a tree,* idem quod truncus.

Sto, erectus sum, vel maneo. *To stand.*

Strepo, sonum facio. *To make a noise.*

Strido, strepitum edo. *To make a noise, a wissing or a creking.* Strido

Strideo, facio stridorem, sonum violentum. *To make a great noise, or to gnash with teeth, It is applied also to wheeles, to doore hookes, to serpentes, to the Sea, and such other thinges.*

Stringo, premo, arcto. *To make straite, to pull, sometime to strike.*

Struo. *To build, to pile vp, and sometime to endeuour, and to goe about, or to set in aray.*

Stultitia, imprudentia, stoliditas, *Foolishnesse.*

Suadeo, hortor ad id quod intendo. *To counsell.*

Suber, genus ligni quod nautis vtile est vt supernatent retia. *A corke tree.*

Sublego, furto aliquid surripio. *Priuily to steale away.*

Suboleo, leuiter oleo, siue oderatus sensu leuiter percipio. *To sauour or to smell a thing a little, and by translation to be espied, and to be smelled out.*

Suffero, sustineo, patior. *To sustaine or abide.*

Suesco, soleo. *To be accustomed.*

Sugo, piritu attraho succum. *To sucke.*

Sulmo, oppidum in Brutijs. *A towne.*

Sum. *To be.*

Sumo, multum, & penè nimium mihi. *To take.*

Supellex, res domestica. *Householdstuffe.*

Suppli co, humiliter & cum reuerentia precor. *To intreate*

Suppetiæ, auxilium, subsidium. *Aide, helpe, succour.*

Surgo, erigo me. *To arise, sometime to spring, or to growe, to encrease. It is also to arise by little and little, as things do in building.*

Sus, animal sordidum. *A Boare, Sowe, or Hogge.*

T.

Taceo, sileo, non loquor. *To keepe silence.*

Tædet, pertæsum est, displicet. *It yrketh, or wearieth.*

Tænarus, locus vmbrosus in radice Maleæ promontorij Laconi iuxta Spartā ciuitatē, in quo quia hiatus magnus est, & strepitus quasi progredientū sentitur, dixerunt veteres per hunc esse descensum ad inferos. *A promontorie in Laconia, wherein is an entrance to go downe to hell.*

Tagus, fluuius Lusitaniæ habens arenas aureas. *A certaine riuer in Portingale.*

Talio, vindicta, hostimentum. *A uengement, or like for like.*

Talpa, animal captum oculis muri simile. *A Moule or Want.*

Tango, percutio. *To touch.*

Tartarus, demissior inferni locus. *Hell.*

Tantundem, æquè tantum. *As much.*

Tapes, vel tapetum, vel tapete, id est panni depicti tegimen, mirè pictum varijs coloribus. *A carpet or cloth of Arase.*

Taygetus, mons in Laconide, Baccho sacer, sub quo Sparta & Amiclæ. *An hill in* Lacedæmonia, *where* Sparta *and* Amiclæ *the cities do stand.*

Teges, vile stragulum, matta scirpea. *A matte.*

Thebæ, nomen quarundam vrbium. *The name of a Citie in Egypt, and of an other in* Bœotia. *you shall finde also in authors* Thebæ *and* Theba.

Therme, loca aquas habentia

aut naturæ ſponte calentes, aut fornace calefactas, fundendi, lauandiue vſibus ſeruata. *Hote bathes.*

Temno, ſperno. *To diſpiſe.*

Tempe, pulcherrimus ager in Theſſalia, quem Peneus alluit. *A verie faire fielde in* Theſſalia *moſte pleaſaunt to beholde, and therefore appellatiuely it may bee vſed for a place of delight, as Paradiſe and* Eliſium *is. There is alſo* Tempe, *in* Bœotia*: called* Temneſia Tempe, *an other in Sicile named for difference* Helorix*: the firſt bee called* Theſſala Tempe.

Tendo, expando. *To ſtretch and to bend.*

Teneo, apprehendo. *To holde.*

Tepeo, in medio inter tepidum & frigidum ſum. *To be warme.*

Tepeſco, tepidus fio. *To waxe hot.*

Ternio, numerus ternarius. *The three.*

Tero, comminuo, conſumo, tundo. *To weare by diminiſhing.*

Teſqua, loca ædita aſpera.

Teucrus, Teucer, nomen proprium Troianorum regis. *A name of a certaine king of Troy.*

Trado, in poteſtatem alterius trāſfero. *To deliuer vnto an other.*

Tros, nomen viri. *A Troiane.*

Teſtis qui vel quæ teſtimonium profert. *A witneſſe, man or woman.*

Texo, telam ſtruo ac paro. *To weaue.*

Tignus, tignum, trabs qua variè diſpoſita domus extruitur. *A Rafter.*

Tonitrus & tonitru, nubis ictæ ſeu potius diruptæ ſonus. *Thunder.*

Torqueo. *To wriſh, or to wreaſt, to winde or turne about, to gouerne, to torment, to ſpinne, to vexe and trouble, to whirle, &c.*

Tot. *So many, or many.*

Thorax, pectus, & pectoris munimentū. *The breaſt, & breaſt plate.*

Thrax, vir Thraciæ. *A Thracian.*

Thus, incenſum, libamen quo deum veneramur, aliquando ipſa arbor. *Frankincenſe, and the tree.*

Tibris, fluuius Italiæ,

Tibur, oppidum Italiæ.

Tigris, animal velociſſimum & truculentum. *A tigre.*

Timeo, metuo. *To feare.*

Timeor, metuor. *To be feared.*

Titubo, lingua vel pedibus vacillo *To ſtumble, or ſtammer.*

Tollo, eleuo, ſubleuo. *To lift vp, to bring vp as children are by nurſing, or elſe to ſley or take away.*

Tondeo, crines vel lanam ſeco forcipe. *To clippe off, as heare.*

Tono, valdè ſono, ac facio tonitrum. *To thunder.*

Torpeo, languidus ſum & rem illſus. *To be ſluggiſh and weake.*

Torquis, circulus aureus, collique ornamentum. *A chaine to adorne the necke.*

Torreo, vro, aſſo. *To roſte.*

Torrens, fluuius per pluuiam collectus. *A lake without ſprings begunne by raine.*

Torris, lignum ardens vel aduſtū. *A firebrand.*

Tracto, traho vel ſurſum traho. *To pull and drawe vp, or to handle by faire or foule meanes.*

Traho, vi ad me rapio ac duco. *To drawe.*

Tranſlego, legendo tranſcurro ac porlego. *To reade ouer.*

Tremo,

Tremo, commoueor, agitor. *To tremble*

Tres. *Three.*

Tribus. progenies. *A kinred*

Tricæ, capilli pedibus pullorũ Galinaceorũ inuoluti. *Lets or stoppes or hindracnes of that, that chickens so vsed coulde but euill go.*

Triptotõ, nomen quod tribus quibuscunq, casibus inflectitur. *A Noune declined with three cases.*

Trudo, manibus pedibúsue impello. *To thrust.*

Tu. *Thou.*

Tuber dictum à tumendo, & priore longa terræ callus. *A swelling in any thing, a musshrum, or that where of the puffe is.*

Tueor, defendo *To defende.*

Tuor, video. *To see.*

Tundo, decutio, pulso. *To beate or to knocke.*

Tussis, vehemens spiritus eruptio, ea quæ meatũ suum obstruunt excutere conantis. *The cough.*

V

Vado, eo. *To goe.*

Valeo, possum, validus ac sanus sum. *To be in health or to be able.*

Valuæ, sunt fores geminas habentes partes in se coeuntes. *A two leafed doore.*

Vannus *A vanne to widow corn with.*

Vas vadis, vãdimonium. *A suretie in a matter of debt.*

Vas vasis, instrumentũ ad aliquid capiendum idoneum. *A vessell.*

Vates, poëta, & qui futura prædicit. *A Prophet, or Prophetesse.*

Vber. *Tht adiectiue signifieth plenti, full, abound ant, copiouse - the substantiue signifieth a pappe or a dug, or an vdder, and somtime it is found for plentifulnesse, as* Vber agri, *for* fertilitas agri.

Verberis, hoc non videtur defici vllo casu vide verber.

Vectis, instrumentum quo clauditur ostium. *A doore barre.*

Veho, naui, plaustro, quadrupede porto *To carie.*

Vello, traho, expiro. *To pull or to plucke vp.*

Vendo, venundo, alieno. *To sell.*

Væneo, vendor. *To be solde.*

Venio, ad aliquem accedo. *To com*

Venter, qui á pectore ad pubem terminatur. *A belly.*

Venus, dea amoris, & venustatle, *The Goddesse of loue add beautie.*

Ver, anni pars temperatior. *The spring time.*

Verber, instrumentum longũ verberandi. *Any thing that wee beate withall, as rodde, whippe, wande, or other. It signifieth also the stripe.*

Vergeo, tendo: declino *To bende, to go, or to incline some way.*

Vermis, a vertendo, quia sese torquendo repit *A worme,*

Verna, ex ancilla domi natus seruus. *A bond man borne of a bondwoman at home It is vsed adiectiuely for that that is domesticall. or not strange, as* vinum verna.

Verres, porcus nõ castratus. *A hog*

Verro, purgo, traho. *To sweepe.*

Verto, muto, voluo, *to turn or to chãg*

Veruex, mas inter oues, cui ademti sunt testiculy. *A weather.*

Vescor, vtor cibo, & posco. *To eate.*

Vesper, idem quod Hesperus. *It is called also* vesperugo, *and it is taken for the euening tide.*

Veto, prohibeo. *To forbidde.*

Vicem, vicissitudinem. *An interchange when turnes be.*

Video, oculis intueor. *To see.*

Vieo, ligo, seu inflecto, *To bend or to bowe: thereof* Victores *bee called coupers,*

coupers; qui vasa vinatia religāt

Vigil, qui vel que vigilat. *A watcher man or woman.*

Vincio, ligo, *To binde.*

Vinco, supero, *To ouercome.*

Vindex, qui vel quæ vindicat. *An auenger man or woman.*

Vir, notum est. *A man.*

Virgilius, poëta *A Poets name.*

Virgo quæ non est passa virum. *A virgine.*

Vitrum, materia translucida, quæ ex arena & cinere fit. *Glasse.*

Virtus ars rectè benéque viuendi, *vertue or greate power.*

Virus, venenum, & grauis odor. *Poyson, or stence.*

Vis, virtus robur fortitudo, natura, violentia. *Strength, power nature, violence.*

Viso, eo ad videndum. *To go to see.*

Viscum, vel viscus, id est glutinum ad aucupium. *Birde lime.*

Viuo vitam ago.

Vlciscor, vindico. *To auenge.*

Vnguis, durities digitorum, tam in auibus cæterisque bestijs, quàm in homine. *A naile, an hoofe, and a talaunt.*

Vocito, frequēter voco. *Ofte to call.*

Volo, as, *To flee, or to goe apase.* as Nauis volat: Fama volat. *But* Volo vis, *is to will, or to be willing.*

Voluo, verto. *To roule.*

Vomis vel vomer, nomen habet quòd terrā vomat. *The plowshare*

Vomo, per os eijcio. *To vomit or to parbrake.*

Vrgeo, gremo, compello. *To thrust.*

Vro, ardore aut frigore, nonnunquam alia vi lædo *And by translation to hurt or to grieue.*

Vtor, vsum rei habeo. *To vse.*

Vulgus, multitudo ignobilis. *The base and commonpeople.*

Vulpes, animal astutum. *A fox or a fixen.*

Vxor, viri coniux. *A wife.*

FINIS INTERPRETATIONIS OMNIVM Nominum & Verborum Grammatices Regiæ.

K